

Луиза Мэй Олкотт

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Бишкек 2013

УДК 821.111 (73)

ББК 84.7

Л 83

Луиза Мэй Олкотт

Л 83 Кичинекей айымдар. Англисчеден кыргызчага которулду
/ Сүрөтчү Б. Жайчибеков, – Б. Mara, 2013. – 360-б.

ISBN 978-9967-11-411-1

«Кичинекей айымдарда» 19-кылымдын акырында
энеси төрт кызы менен жашаган, атасы согушта жүргөн бир
үй-бүлөнүн образында американлык провинциялык жашоо-
тиричилек баяндалган. Үй-буле бири-бирине карата өтө эле
камкор жана абдан эмгекчил. Кыздар еспүрүм куракта, ал
эми ата-энеси аларды болгон күчтөрү менен эмгектенүүгө,
достукту баалоого, жакындарга жардам берүүгө үйрөтүүгө
аракеттенишет.

Л 4703040100-13

УДК 821.111 (73)

ISBN 978-9967-11-411-1

ББК 84.7

© АКШ элчилиги, 2013. Китептин Кыргыстандагы
басылмасын Америка Кошмо Штаттарынын Элчилиги
каржылаган. Кыргызчага которгон Таалай Абдиев. «Mara»
басмасы.

БАСЫЛМА АКЫСЫЗ ТАРАТЫЛАТ

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Луиза Мэй Олкотт – американська жазуучу аял. Өзүнүң үч эже-синдинин чөйрөсүндө чоноюшу жөнүндө эскерүүлөрүнө негизделген «Кичинекей айымдар» романы менен атагы чыккан. Ал роман 1868-жылы жарық көргөн. Луиза 22 жашында «Гүлдөр жөнүндө тамсилдер» («Flower Fables») деген биринчи китебин жазган, ага Ральф Уолдо Эмерсондун кызы Эллен Эмерсон үчүн жазылган ангемелери кирген. Олкоттун эң белгилүү жана кенири тараган китеби – «Кичинекей айымдар». Мында Марчтардын үй-бүлөсүнүн төрт кызы: Мэг, Жо, Бет жана Эми жөнүндө баяндалат. Мэгдин прообразы катары эжеси Аннаны алган, өзүн Жонун образында көрсөткөн, ал эми Бет менен Эминин образдары тиешелүү түрдө синдилиери Элизабет менен Мэйге таандык.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Биринчи бап

ПИЛИГРИМ ОЮНУ

Белек-бечкексиз кантип Рождество болсун, – деп күңкүлдөгөн Жо килемчеге кыйшаша кетти.

– Кедейлик курусун, – деп үшкүрдү Мег, эски көйнөгүн карап.

– Кээ бир кыздардын кооз буюмдарынан башы айланат, айрымдарынын болсо эч нерсеси жок, ушул да адилеттүүлүкпү? – деп ыйламсырап, тагдырына таарына кетти кичинекей Эми.

– А бирок биздин ата-энебиз, эже-синдилирибиз бар да, – деп жайгарды бурчта отурган Бесс.

Муну укканда кичинекей кыздардын каминде-ги оттун жарыгы түшкөн жүздөрү бир саамга жаркий түштү, бирок аны да Жонун сөзү суу сепкендей очурду:

– Атабыз жок азыр, ал көпкө чейин келбейт.

Тиги «а балким, кайтпай калышы да мүмкүн» деп айтпаганы менен алыс жакта согушуп жүргөн атасын ойлогон кыздардын ар биринин оюна ушул келди.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Бир саамга унчукпай калышты, анан Мег башка бир үн менен сүйлөп кирди:

– Апам эмне үчүн Рождествоудо белек беришкенге тыюу салганын билесиңдер да. Кычыраган кыш келатат, анан да эркектер кан кечип согушуп жүргөндө акчаны болбогон бир майда-чүйдө нерселерге сарптай бербейли деп айтпады беле. Биздин колубуздан эч нерсе келбейт дечи, бирок биздин да курмандыкка чала турган нерселирибиз бар, чалганда да кубанып туруп чалышыбыз керек. А бирок мен кубана албай турал. – Мег башын чайқап, кыялданып жүргөн кооз нерселерин ойлоп салбырап отуруп калды.

– Менин оюмча, биздин тыйындарыбыздан пайда деле жок. Болгону бир доллардан акчабыз бар, ошондон эле армия жыргап кетмек беле. Мен, макул, апамдан да, силерден да белек күтпөйм, бирок «Ундина жана Синтрамды»¹ сатып алам. Мен аны качантан бери эңсеп жүрөм, – деди китеп десе эт-бетинен кете турган Жо.

– А мен жаңы нота алсамбы деп жүрөм, – деди Бесс, бирок анын ушкүрүк аралаш күбүрөгөнүн чайнек койгуч менен шыптыргы эле уккандай болду.

– А мен бир куту түстүү карандаш албасам болбойт, – деди Эми тыкылдап.

– Апам биздин акчабыз тууралуу эч нерсе айткан эмес, баарынан баш тарткыла деп деле айтпайт болуш керек. Ар кимибиз каалаганыбызды алалы да, кичине кубанып калалы. Анан калса ошого жараша эле жанталашып иштеп атпайбызыбы, – деп чаңкылдаган Жо жамалган туфлисинин өкчөсүн кекирейе карап койду.

¹ Ундина жана Синтрам (1811) – немис романтик жазуучусу Фридрих де ла Мотт Фукенин чыгармасы.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Баарынан да мен өтө кыйналдым, жанагы чурлдаган балдарды керээли-кечке окутуп. Тим эле үйгө качып кеткиң келет, — деп мунқанды Мег.

— Сеники меникине караганда онай да, — деп чыкты Жо. — Жанагы кежир кемпирдин жанында отурасың, ал да жеткен чыргоо, жаныңа батканда жөн эле терезеден ары секирип кеткиң же өнгүрөп ыйлагың келет.

— Эми арыз-арманды айта берген өзү жакшы эмес, бирок идиш-аяк жууп, үй жыйыштыргандан оор иш жок болсо керек. Кыжырым кайнап, колдорум сенейип калат да, ойной да албай калам. — Бесс куудураган колдорун карап, баары уккандай кылып үшкүрүп койду.

— Менимче, менчелик эч кимиңер азап тартпайсыңар, — деп чыңкылдады Эми. — Анткени силер мектепке барбайсыңар, желмогуздай кыздар менен отурбайсыңар. Алар сабакта жооп бере албай калсаның, өлгүдөй жамандашат, атаңды таптакыр кедейге чыгарып, койнөгүң эски, же бир мурдун жакшыраак болсочу деп шылдыңдашат.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Жамандашса жамандады деп айт, бирок атамды чыгарып таштаган идишке салыштырба да, – деди Жо күлүп.

– Мен эмне деп жатканымы жакшы билем, антип мени какшыктабай эле кой. Жакшы сөздөрдү колдонуп, сөз байлыгыңды көбөйткөнгө эмне жетсин, – деп Эми да моюн берген жок.

– Айтышпагыла, кыздар. Атамын биз кичине кездегидей бай болушун сен каалабайт белең, Жо? Ай, кудайым ай, эгер убайым чекпесек, кандай бактылуу, кандай бейгам борор элек, – деди бактылуу кездери эсинде калган Мег.

– Откөндө биз Кингдин балдарына Караганда бактылуубуз, алар бай болгону менен урушуп-талашкандан башка эч нерсе билбейт деп айтпадың беле?

– Айтканым чын, Бесс. Азыр да иштеп жүргөнүбүз менен алардан бактылуураакпыз деп ойлом. Анткени биз көңүл ачканды билебиз, Жо айткандай, «жинди кампаниябыз».

– Бул капкайдагы жаман сөздөрдүн баарын сүйлөй берет, – деди Эми, килемчеде сулап жаткан Жону карап.

Жо дароо өйдө болуп отурду да, колун чөнтөгүнө салып, ышкырып кирди.

– Койсоңчу, Жо, эркек балдардай болбой!

– Мен атайлап ышкырып жатам.

– Тарбиясыз, орой кыздарды жаман көрөм!

– А мен чоёктогондорду жек көрөм!

– «Уядагы балапандар чурулдашып сайрашат» деп Бесс күлкү келерлик түрү менен ырдап ийди эле, баары кыткылыктап, «балапандар чокулашпай калышты».

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Чынында эле, кыздар, бул кылганыңар болбайт, — деп Мег эже катары ақыл айта баштады. — Жозефина, сен эми чоңойдуң, жанагыдай кылыкжоругунду таштап, кыздай болуп жүрүшүң керек. Кичиненде го анчалык билинбейт эле. Эми минтип бой тартып, чачыңды «чондордуқундай» тарай баштагандан кийин бала эмес, бийкеч экенинди эстен чыгарбашың керек.

— Мен бийкеч эмесмин! Чач эле болсо, анда аны жыйырмага чыкканча кош өрүм кылып жүрө берем! — деп кыйкырган Жо башындагы торду жулуп алды эле, коюу чачы жайыла түштү. — Чоңоуп, элдин баары мисс Марч дешерин, чубалган узун көйнөк кийип, кытайдын астра гүлүндөй болуп чоюлуп турганымы ойлогум да келбейт! Эркек балдардын оюнун, ишин, жүрүм-турумун жакшы көрүп туруп кыз болгондун өзү эле кандай кордук! Эркек бала эмес экениме эч көнө албай койдум. Азыр ого бетер кыйын, анткени майданга барып, атам менен кошо согуша албайм. Анын ордуна минтип карыган кемпирдей болуп байпак токуп отурам! — Жо колундагы көк аскер байпагын жин тийгендей жерге чапты эле, шиштери шаңгырай түшүп, түймөк жип секирип кетти.

— Байкуш Жо! Бирок эми эмне кыласың, ушундай да. Атыңды эркек баланыңындай кылып, бизге ага-ини болуп тим болосуң да, — деди Бесс, Жонун уйпаланган чачын кичинекей колу менен сылап. Канча идиш жууп, канча үй жыйыштырбасын, быйтыйган колу назиктигин жоготпоптур.

— Ал эми сен, Эми, — деп сөзүн улады Мег, — етө эле көйрөңсүң. Азырынча бул күлкүлүү, бирок убагында токтотпосон, бир аңко казга окшоп

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

калышиң мүмкүн. Сенин тарбия көргөндүгүң, кооздоп сүйлөгөнүң мага жагат дечи, бирок анын да эби-чени болуш керек. Жанагы айткандарың Жонун жаргон сөздөрүнөн кем калышпайт.

– Жо тентек бала, Эми аңкоо каз экен, анда мени да айта кетпейсиңби? – деп сурады Бесс, өзүңе тиешелүүсүн укканга даярданып.

– Сен сүйгүнчүксүн, болгону ошо, – деди Мег аны эркелете. Буга эч ким каршы чыккан жок, анткени бул «чычканды» баары жакшы көрүшчү.

Жаш окурмандар «адамдардын кебетеси кандай болду экен» дайым кызылкандыктан, ушул жерден декабрдын көз байланган күүгүмүндө тышта үлпүлдөгөн кар каалгый жаап, от чыртылдап күйгөн үйдө отурган төрт эже-синдини сыйпаттай кетели. Бөлмө жайлуу эле, килемченин өңү өчүп, эмеректер жөнөкөй болгону менен дубалда бир нече жакшы сүрөт илинип, шкаф китеpekке толуп, текчелерде гүлдөгөн хризантемалар менен кичинекей розалар жанды жай алдырып турат.

Кыздардын улуусу Маргарет он алтыга келип калган татынакай кыз болчу: толмочунан келген, ак жуумал, бото көз, жибектей жумшак кара чачы бар, оозу оймоктой, колдору өзү сыймыктанганчалык апапак. Он беш жаштагы Жо болсо узун бойлуу кыз болчу, тартайган узун колу-бутунан улам кулунга окшоп турчу. Оозу чийилгендей болгону менен мурду бир аз тенирейип, баарын көрүп тургансыган кой көздөрү бир туруп каар төгүп, бир туруп күлүп, бир туруп ойго батып турчу. Узун коюу чачы аны көркүнө чыгарып турчу, бирок тиги неме аны да жөн койбай жолтоо болот деп түйүп туруп, тор кийгизип

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

койчу. Колу-бутунун узундугунан уялгандай бир аз бүкүрөйүп жүрчү, үстү-башына деле анчалык маани берчү эмес. Ошентип, ал аялзатына айланып бараткан, бирок ушунусуна нааразы бир кыз эле. Ал эми он үч жаштагы Элизабет (аны баары Бесс деп коюшчү) сыйда чачтуу, көздөрү бакырайган, тартынчаак, момураган жоош кыз болчу. Атасы аны «Кичинекей бейкүттүк» деп койчу, өзүнүн бактылуу, бейкам дүйнөсүндө жашап, андан өзү ишенген, сүйгөн ададар менен жолугушуу үчүн гана чыга турган кызга бул ылакап ат абдан бап келчү. Эми кыздардын кенжеси болгону менен үйдөгү эң таасирлүү киши болуп эсептелчү, башкалары болбосо да өзү ушундай ойдо болчу. Көк көз, алтындай тармал чачы далысна түшкөн, ак жуумал, чыбыктай ийилген бул кыз кадимки бийкечтей болуп жүрчү. Ал эми бул төрт эже-сиңдинин мүнөздөрү бара-бара белгилүү болор.

Саат алты болгондо Бесс каминдин чогун бери тартып, апасынын үйдө кийчү башмагын жылып турсун деп жанына кооп койду. Эски башмакты көргөн кыздар сүйүнүп кетишти, анткени азыр апасы келет. Мег насаатын токтотуп, чыракты күйгүздү, Эми эч ким айтпаса деле жайллуу креслосун бошотуп чыга берди, Жо чарчаганын унутуп, тезирээк жылысын деп апасынын башмагын отко жакын кармай баштады.

– Бул өтө эскирип кетиптири, апама жаңысын алып бериш керек экен.

– Мен алып берем, – деди Бесс.

– Жок, мен! – деп кыйкырып ийди Эми.

– Мен улуумун, – деп баштады Мег, бирок анын сөзүн Жо бузуп ийди:

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Атам жокто үйдө эркек мен болгондон кийин, мен сатып берем, анын үстүнө атам апаңды кара деп кеткен.

– Мен бир нерсе ойлоп таптым, – деди Бесс. – Ар бирибиз өзүбүзгө эч нерсе албай туруп апама белек алып берели.

– Ай-ийй, таппасаң сыйпалап кал! Эмне сатып алабыз? – деп сүйүнүп кетти Жо.

Бардыгын бир саамга ой баса түштү да, бир маалда Мег татынакай колу шыбырай койгондой айтты:

– Мен ага сонун мээлей сатып берем.

– Аскер туфли, мындан артык кандай белек болмок эле! – деп кыйкырды Жо.

– Бир нече бет аарчы, тамгасы менен, – деди Бесс.

– Мен кичинекей атыр сатып берем. Апама ушул жагат, анын үстүнө кымбат эмес, карандашка да акча калат, – деп кошумчалады Эми.

– А белектерибизди кантип беребиз? – деп сурады Мег.

– Баарын столго коёбуз да, апамы чакырып, белектерди ачып жатканын карап турабыз, – деп жооп берди Жо. – Мурун туулган күндөрдө ушундай болчу эмес беле, эсиндердеби?

– Кезегим келип, чоң креслого таажы кийип отурганда, баарыңар тегерене басып, белек берип, өпкөнүңөрдө мен аябай коркчумун. Белектериңерге, өпкүлөгөнүңөргө сүйүнчүмүн, бирок белектерди ачып жатканда карап отурғаныңар жакчу эмес, – деди Бесс, өзү отко кактап отурган токочундай кызырып.

– Апам өздөрүнө белек алышкан экен деп ойлосун, анан биз ага сюрприз кылалы. Белекке эртең

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

түшкү тамактан кийин баралы. Рождество келип калды, а жасай турган иштер көп, – деди тартайган Жо, узун колдорун аркасына алып, ары-бери басып жатып.

– Бул менин мындай оюнга акыркы жолу катышканым болот болуш керек. Чоңойдум да, – деп калды мындайда шоктонуп, жаш бала болуп кетчү Мег.

– Ак көйнөк кийип, чачты жайып ийип, алтын түстүү кагаздан жасалган жасалгаларды тагынып алып ары-бери басып жүргөндөн кантип баш тартмак элең. Сен биздин эң мыкты актрисабызың, эгер сен сахнага чыкпай калсан, биздин театрдын иши бүтөт, – деди Жо. – Келгиле, андан көрө дароо репетицияга киришли. Эми, бери кел, жанагы сенин эсин ооп кала турган жерди кайталайлы. Сен каккан казыктай болбой бир аз ийилсен.

– Эми эмне кылайын? Эси оогон кишини мурда-кийин көрбөсөм. Сендей болуп тарс кулап тушуп, бети-башымы көгөртүп жүргүм келбейт. Эгер жай кулай албасам, анда креслого қулайын, менимче, ошондо жакшынакай болот. Мейли, анан Гugo пистолети менен келе берсин, мен андан коркпойм, – деди Эми. Анын артисттик таланты деле жок болчу, бирок көшөгөнүн артына сүйрөп кетиш оцой болгондуктан, башкы роль тийип калган эле.

– Мына мындай кыл: колунду минтип, ары-бери теңселип, анан: «Родриго! Мени куткара көр! Куткарып кал! – деп чыңыр. – Жо ушинтип чаңырганда, беркилер калтырай түшкөндөй болду.

Эми аны туурайын деди эле, бирок эмнегедир колу түптүз сунулуп, кыймылы бурап койгон оюнчуктай олдоксон болуп, чыңырганы да азап чеккен-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

дей эмес, бирөө ийне менен сайып ийгендей чыкты. Жо айласы кетип онтоп ийди, Мег күлкүсүн тыя албай калды, Бесстин оозу ачылып калган экен, кактап отурган наны күйө түшүптүр.

– Болбойт экен! Болуптур, билгениндэй кыл, бирок көрүүчүлөр боорун тырмап күлүшсө, менин күнөөм эмес. Эми сен, Мег.

Калганы шыдыр кетти: кыздын атасы дон Педро эки беттей узун сөзүн бир дем менен айтып, бүт дүйнөгө чакырык таштады; сыйкырчы Хейгар казан толо уулуу бакасын акырын кайнатып жатып дубасын окуду; Родриго, башкы оң каарман, чынжырын үзүп-үзүп ыргытты, ал эми жек көрүндү Гugo бир чети мышьяктан, бир чети абийир сотунан азап чегип өлүп баратып, ошондо да жөн өлбөй, «ха, ха, ха!» деп жүрөк түшкөндөй каткырып атып өлдү.

– Бул – биздин койгон оюндарыбыздын эң мыктысы, – деди Мег, өлгөн Гugo өйдө болуп, сыйрылган чыканагын кармалап жатканда.

– Сен ушундай оюндарды кантип ойлоп таап, коюп жатасың, Жо? Шекспир болуп кеттиң го сен! – деди Бесс. Ал эже-синдилиеринин бардык жагынан таланттуу экенинен эч шек саначу эмес.

– Жок, андай деле эмес, – демиши болду Жо. – Менимче, «Сыйкырчынын дубасы» деген операм жаман эмес, бирок Банконун арбагы чыга турган жери бар сахна болсо, мен сөзсүз «Макбетти» коймокмун. Мен киши өлтүргүчтүн ролун эле ойногум келе берет. «Менин көзүмө канжар көрүнүп атабы?» деп күбүрөдү Жо, бир жолу театрдан көргөн атактуу трагикти туурап, көзүн чакчайтып, колун сермегилеп.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Жок, бул нан кактаган айры, анда апамдын туфлиси турат! – деп кыйкырды Мег, анан ошентип репетиция каткырык-күлкү менен бүттү.

– Көнүлүңөр ачык го, кыздарым, – деген апасынын кубанган үнү чыкканда, актёрлор менен көрүүчүлөр бурулуп карап, апасын көрүштү. Узун бойлуу аял энелик мээrimин төгө карап: «Эмне кылып жардам берсем» дегендей болуп турду. Кийими жөнөкөй болгону менен келбеттүү эле, кыздардын оюнча, жөнөкөй боз плащ менен модадан чыккан шляпа дүйнөдөгү эң жакшы апаны жашырып турчу.

– Кана, алтындарым, бүгүн мен жок эмне кылдыңр? Бизде бүгүн жумуш көп болду: Рождество-го посылка даирдадык, түштө үйгө да келе албадым. Эч ким келген жокпу, Бесс? Сасык тумооң кантти, Мег? Жо, сен аябай чарчагандай болуп турасың го. Кел, өбүшөлү, Эми, кичинекейим менин.

Миссис Марч ушинтип сурап атып суу болгон плащы менен шляпасын чечти, жылуу башмагын кийип, жайлдуу креслого отуруп, Эмини бооруна кысып, түйшүктүү күндүн эң бактылуу учурuna камынды. Кыздар карбаласташып, ар кимиси өз ишин кыла баштاشты. Мег дасторкон жайды, Жо каминге отун алыш келип, отургучтарды тарс-турс эттирип коё баштады, Бесс жыла басып ашкана менен залдын ортосунда жүрдү, ал эми Эми болсо отуруп алыш баарына буйрук берип атты.

Баары столго отургандан кийин миссис Марч жылмайып:

– Кечки тамактан кийин мен сilerге бир нерсе көрсөтөм, – деди.

Кыздардын жүзү жайнай түштү. Бесс карман

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

турган печенъесин унутуп колун кайчылаштыра калды, Жо болсо майлыхты көккө ыргытып:

– Кат, кат! Жашасын атам! – деп кыйкырды.

– Ооба, узун, сонун кат жазыптыр. Ден соолугум жакшы, сууктан деле кыйналган жокмун дейт. Бардыгыбызды Рождество менен куттуктап, силерге өзүнчө мындай деп жазыптыр, кыздар, – деди миссис Марч, чөнтөгүн аялуу карман.

– Анда болгула, тамакты тезирээк жейли! Эми, чоюлбай тезирээк бол! – деп кыйкырды Жо, чайын ууртап жатып. Шашканынан май сыйпалган нанын да түшүрүп ийди.

Бесстин тамагынан аш өтпөй калды, баягы караңгы бурчуна барып, жыргал учурду күтүп отурду. Акыры баары даяр болушту.

– Атам жашы улуу болгонуна, ден соолугу на-чар экенине карабай согушка капеллан болуп кет-педиби, – деди Мег.

– Мен согушка добулбасчы же vivandiere² болуп баргым келет. Же медсестра болуп атамдын жанында жүрсөм, – деп ийди Жо.

Биз баарыбыз аракет кылабыз! – деп безилдеди Мег. – Мен кебетеми көбүрөөк ойлонуп, иштегенди сүйбөйм, муну билем, бирок эми андай болбойт, аракет кылам.

– Мен дагы атам айткандай «кичинекей айым» болгонго аракеттенем, калжандабай, албууттанбай, ар кайсыны эңсей бербей, үйдөгү милдетимди жакшы аткарбасам, – деди Жо, бирок үйдө калган түштүктүк козголончулар менен бетме-бет согушкандан да оор болот болуш керек деп ойлоп койду.

² vivandiere – маркитанка (франц.).

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Бесс эч нерсе деген жок, баягы көк байпак менен жашын аарчып алыш, убакытты текке кетирбей, өз милдетин аткара баштады. Эмки жылы атам келгенде, ал каалагандай болуп тосуп албасам деп ичинен өзүнө убада берип отурду.

Миссис Марч Жонун сөзүнөн кийин өкүм сүрөкалган тынчтыкты бузду:

— Кичинекей кезиндерде пилигрим болуп ойногонубуз эсиңдердеби? Кыркынды салган баштыктарды аркаңарга асып, шляпаларды кийгизип, колунарга таяқ, насаат жазылган кагаз карматып, Талкаланган шаар деп аталган жертөлөдөн ар түрдүү кооз нерселерден курап, Көктөгү шаар³ деп атап алган үйдүн чатырына жөнөтчү эмес белем?

— Айрыкча арстандардын жанынан өтүп, Аполлион менен согушуп, каардуу эльфтердин өрөөнүнөн өткөн укмуш эле, – деп кыйкырды Жо.

— Мен баарынан да баштыктарыбызды ыргытып, алар тепкич менен ылдый кулап кеткен учурду жакшы көрчү элем, – деди Мег.

— Мага болсо үйдүн чатырына чыккан жакчу, анда карапага өстүрүлгөн гүлдөр жана башка кооз нерселер бар болчу, анан биз күн нурун көргөнүбүзгө сүйүнүп ырдачу элек, – деди Бесс, ошол сонун кездерди башынан өткөрүп жаткандай жылмайып.

— Менин эсимде жертөлөдөн, караңғы кире бериштен коркконум эсимде калыптыр, бирок чатырда сут ичиp, пирожки жегенди жакшы көрчүмүн.

³ бул оюндуn негизин англис диний жазуучусу Жон Беньяндын «Пилигримдин саякatty» (1678) поэмасынын сюжети түзөт. Мен аны бала кезимде окугам – окуса боло турган китеп...

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Чоңоюп калбадымбы, болбосо азыр да ойномок-мун, – деди он эки жаштагы Эми бир топ жашка барып калгансып.

– Алтыным, бул оюнду чоңойгондо да ойной берсе болот, анткени биз аны өмүр бою ойнойбуз. Баштыктарыбыз дайыма аркабызыда, жолдорубуз алдыда, жакшылық менен бакытка умтулуп, көптөгөн оошкыйыштар аркылуу жан көшүткөн бейкуттукка – Көктөгү шаарга барабыз. Азыр болсо, менин кичинекей пилигримдерим, чындап ойноп көрөлү да, атанаар келгенче ким канчалык илгерилей аларын байкайлы.

– Чын элеби, апа? А баштыктарыбыз кайда? – деп сурал ийди демейде көп толкунданбаган Эми.

– Баарыңар өз жүгүнөрдү айттыңар. Бир гана Бесс унчуккан жок. Анын жүгү жок окшойт деп калдым, – деди миссис Марч.

– Менин жүгүм бар, ал – идиш-аяк жууп, чаң сүртүү. Аナン жакшы фортельянодо ойногон кыздарды көрсөм ичим күйөт жана элден корком.

Бесстин түйшүгүн угуп баары каткырып жибере жаздашты, бирок ката болуп калабы деп деп эч ким күлгөн жок.

– Анда жолго чыгалы, – деди Мег ойлуу. – Пилигрим болуп ойноо – жакшы болууга умтулуунун башкача бир аты. Балким, бул оюн бизге жардам берет, анткени биз жакшы болууну каалаганыбыз менен бул биз үчүн оор түйшүк, аナン калса кээде көздөгөн максатыбызды унутуп, колдон келе турган нерселерди да жасабай кюоп жатпайбызбы.

– Бүгүн биз Көңүл чөгүүнүн сазында отурдук эле, апам келип, китептеги Үмүт сыйктуу бизди сууруп чыкты. Бирок колубузда насаатыбыз жок,

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

аны кайдан алабыз? – деп сурады Жо. Ал бул оюн көңүлсүз милдетти аткарууга аз да болсо романтика алып келерине сүйүнүп турду.

– Аны Рождествоңун таңында жаздыгыңардын алдынан таап аласыңар, – деп жооп берди миссис Марч.

Карыган Ханна дасторконду жыйнаганча, жаңы планды сүйлөшүп отурушту. Анан төрт себетти алып чыгышып, Марч жеңеге шейшеп тигишти. Бул тажатма иш болгону менен эч ким качкан жок. Жо узун тигиштердин ар бириң төрткө бөлүп, аларды Европа, Азия, Африка жана Америка деп атайлы, анан тигип жатканда ушул континенттеги ар түрдүү өлкөлөр жөнүндө сүйлөшөлү деп сунуш киргизген соң иш ого бетер кызыды.

Саат тогузда баары ишти токтотуп, жатардан мурун бир нече ырды ырдашты. Эски фортелья-нодо Бесстен башка эч ким ойной алган жок. Саргарган эски клавиштерди аяр басып, ырдан жүргөн жөнөкөй ырларды ойноо анын гана колунан келчү. Мегдин үнү флейтаныбына окшош болчу, ал апасы экөө хорду башташчу. Эминики чегирткениндей чыйылдап, бакыттан башы айланган Жо мундуу ырды да экилентип ийип, кээде үнү обу жок кыркырап ырды бузуп ийип жатты. Кыздар тили чыккандан эле ырдан жүргөндүктөн, анан калса апасы да тубаса ырчы болгондуктан, мындай кечки ырлар үй-булөлүк салтка айланып калган. Таңдагы алгачкы үн бөлмөлөрдү қыдырып баарын торгойдой ойготкон апасынын ыры болор эле. Соңку үн да аныкы болор эле, анткени кыздар апасынын көнүмүш бешик ырын укмайынча укташчу эмес.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Экинчи бап

БАКТЫЛУУ РОЖДЕСТВО

Рождествонун буурул таңы атканда, биринчи болуп Жо ойгонду. Камин жакты караса, белек салынган байпак көрүнбөйт, көңүлү суүй түштү. Бир жолу да ушундай болгон, бирок анда байпактагы белектер оор болгондуктан, жерге түшүп калган экен. Анан апасынын убадасы эсине түшүп, жаздыктын алдына колун сойлопту эле, чымкый кызыл мука-балуу кичинекей китепче таап алды. Ал бул китепчени жакшы билчү, анда бир укмуштай сонун өмүр баяндалчу. Алыс жолго чыга турган пилигриим үчүн мындан ашык белек болмок беле. «Рождествоң кут болсун, Мег!» – деп шаңқылдап эжесин ойготту да, жаздыгыңдын алдын кара деди. Ал жактан да ушундай китепче чыкты, мукабасы эле жашыл болбосо, ичиндеги сүрөттөрү, апасынын жазган сөздөрү бирдей экен. Анын жазып бергени кыздар үчүн кымбат эле. Ойгонуп кетишкен Бесс менен Эми да күмүш түстүү жана көк китепчелерин таап алышып, белектерин карап, божураша башташты, ал ортодо чыгыш тарап кызғылт тартып келатты.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Маргарет бир аз шашма болгону менен абдан жоош, момун кыз болчу, анын мунусу синдилиерине, өзгөчө Жого баары бир таасир этчү. Жо эжесин абдан сүйгөндүктөн, сөзүн эки кылчу эмес.

— Кыздар, — деди Мег, түнкү чепчик кийген эки башты олуттуу карап, — апам бул китеptи кунт кооп окуп чыгышыбызды каалайт, ошондуктан биз муну дароо баштайлы. Мурун мындай нерселерге жакшы карачубуз, бирок атам согушка кеткендөн бери кыйынчылыктардан улам буга көп көнүл бурбай койдук. Силер, албетте, өзүңөр билгиле, бирок мен бул китеptи мына бул түнкү столго кооп коём да, күн сайын ойгонор менен бир аздан болсо да окуйм. Мунун пайдалуу болоруна, кечке чейин кубат болоруна ишенем.

Анан жаңы китебин ачты да, окуп кирди. Жо аны кучактап, бетине бетин тийгизип алып, кунт кооп окуй баштады. Анын мындай түрүн аз көрөсүн.

— Мег кандай жашы кыз! Кел, Эми, биз да окуйлу. Кыйын сөздөр болсо, мен жардам берем, түшүнүксүз болсо, тигилер түшүндүрүп берет, — деп шыбырады китеptин кооздугуна жана эжелерине таасирленген Бесс.

— Меники көк экенине кубанып турал, — деп күбүрөдү Эми. Анан бөлмөдө тынчтык өкүм сүрүп, барактардын ачылганы гана угулуп калды. Кышкы күн терезеден баш багып, кыздардын чачынан, олуттуу жүздөрүнөн аймалап эркелете баштады.

— Апам кайда кетти? — деп сурады Мег Ханнадан, арадан жарым saatтай убакыт ётүп, апасына ыракмат айтмакчы болуп ылдай чуркап түшкөндө. Мег төрөлгөндөн бери чогуу жашап жүргөн Ханна кызматкер эмес, туугандай жакын болчу.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Ким билсин! Бир бала кайыр сурап келди эле, апаңар эмне кылып жардам берсем экен деп анын үйүнө кетти. Мындай аялды көргөн эмесмин: та-мак-ашты, кийим-кечени, отунду баарына таратада берет, – деп жооп берди Ханна.

– Менимче, апам тез эле келет, Ханна. Май то-кочторду жылтып, дасторкон даярдай бер, – деди Мег, апасына деп катып койгон белектер салынган себетти дивандын алдынан алып жатып. – Ой, Эми-нин белеги кайда? – деп сурады ал, атыр жок экенин байкан.

– Ал жана алып, лента менен байлайм деп жатса керек эле, – деп жооп берди Жо, жаңы туфлини апасына берерден мурун бир аз ийге келтирип коё-юн деп бийлеп жатып.

– Менин жұзаарчыларым сонун болду, чынбы? Ханна жууп, үтүктөп берди эле, белгисин өзүм сай-дым, – деди Бесс, канчалық тырышса да түз чыкпай калған тамгаларын сыймыктана карап.

– О-о, мына сага! «Миссис Марч» дегендин ор-дунა «Апа» деп сайдып салған турбайбы! – деп кый-kyрды Жо, жұзаарчылардын бириң алыш.

– Эмне, жаманбы? Мегдин инициалы да «М. М.» да, буларды апамдан башка әч ким колдонбосун деп ушундай кылдым, – деди Бесс, кооптоно түшуп.

– Баары жакшы, алтыным. Абдан жөндүү идея экен, эми әч ким адашпайт. Бул апама абдан жагат, мен билем, – деген Мег Бесскө жылмая карады да, Жону жактырбагандай болду.

– Апам келатат! Себетти бекит, бол! – деп кый-kyрды Жо, тышкы эшик ачылып, бирөөнүн келат-канын угуп.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Бөлмөгө Эми кирип келди да, баары аны күтүп турганын көрүп, апкаарай түштү.

– Сен кайда жүрөсүң? Артында эмнени катып алгансың? – деп сурады Мег, Эмини таң кала карап. Плащчан экенине караганда көчөгө чыгып келгендей. Бул жалкоо оңойлук менен чыкмак эмес.

– Мени шылдыңдап күлбө, Жо! Муну азырынча эч ким билбей эле турсун. Чуркап барып, болгон акчамды бердим да, чонун алмаштырып келдим. Мындан кийин өзүмчүл болбайм деп сөз берем.

Ушуну айткан Эми мурунку кичинекей, арзанына алмаштырып келген кооз, чоң флақонду көрсөттү. Анын кебетеси кишинин ичин эзилткендей болгондуктан, Мег аны кучактап өөп жиберди, Жо «казамат» деп мактады, Бесс жүгүрүп барып, флақонду кооздош үчүн розаларынын эң коозун тандап келди.

– Бүгүн эртең менен кантип жакшы болушту сүйлөшүп, китеп окугандан кийин, белегиме уялып калдым. Аナン тургандан кийин эле дүкөнгө чуркадым. Аябай сүйүнүп турам, анткени эми эң кооз белек меники болбодубу!

Тышкы эшик кайрадан ачылды эле, кыздар себетти диванды алдына ката салышып, дасторкон жайылган столго ашыгышты.

– Рождествоңуз кут болсун, апа! Китеңтер үчүн ыракмат! Биз аларды эртең менен окудук, эми күн сайын окуйбуз! – деп кыйкырышты алар бир ооздон.

– Рождествоңор кут болсун, кыздарым! Дароо окуй баштаганыңарга кубанып турам, эми кайра-кайра окуй бересинер го. Дасторконго отуардан

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

мурун бир нерсе айткым келип турат. Жакын жердеги үйлөрдүн бириnde жаңы төрөгөн бир оорукчан аял жатат. Алты баласы бар экен, тоңуп калбайлы деп бир жуурканды жамынып жатышат бүрүшүп, анткени отундары жок экен. Тамак жоктугунан чоң баласы мага келиптir жардам сурап. Кыздарым, азыркы тамагыңарды аларга белек кылып бергенге макулсуңарбы?

Кыздар бир saatka жакын күтүп калгандыктan, күндөгүдөн ачкараак болчу. Бир аз унчукпай туршту да, анан Жо кыйкырып ийди:

– Тамакка киришкенден мурун келгениң жакшы болгон турбайбы!

– Сени менен ошол байкуш балдарга тамак жеткиришсем болобу? – деп сурады Бесс.

– Мен каймак менен май токочторду алып барадам, – деди Эми, баарынан жакшы көргөн нерселеринен баатырдык менен баш тартып.

Мег гречка ботко салынган идиштин капкагын жаап, нандарды бир чоң табакка салды.

– Ушинтеринерди билгемин, – деди миссис Марч ыраазы боло жылмайып. – Баарыбыз чогуу барабыз, сiler мага жардам бересиңер, анан келип нан менен сүт ичиp курсакты тойгузабыз.

Көп өтпөй баары даяр болуп, жолго чыгышты. Бактыга жараша, эртең менен болгондуктан, кичинекей көчөлөр менен бараткан бул таң каларлык процесияны эч ким көрбөй калды.

Мына, терезелери талкаланган аңгыраган суук бөлмө, эски төшөктөгү оорулуу эне, ыйлаган наристе, бир жуурканды жамынып калтырап жаткан күпкүү балдар. Кыздар кирип барганды, балдардын

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

бакырайган көздөрү жалжылдап, көгөргөн эринде-ри жыйылбай жалжая түштү.

– О, кудай! Бизге боорукер периштeler келишти! – деп кыйкырды купкуу аял, кубангандан ыйлап.

– Ооба, периштeler, капор кийип, мээлей та-тынган периштeler! – деп Жо айтты эле, баары күлүп иишисти.

Бир нече мүнөт өтпөй эле чындал боорукер периштeler келгендей болуп калды. Ханна ала келген отуну менен от жагып, сынык төрөзелерди эски шля-палар менен бүтөй салып, өзүнүн пла-щын парда кылып тарта койду. Миссис Марч оорулдуу аял-га ысык чай берип, суюк сулу шорпо ичирди да, аны жу-батканча наристени өз баласындай кы-лып назик ороду. Ал ортодо кыздар алып келген тамак-аштарын алып чыгып, балдарды от жака-лай отургузуп, ачка балапандардай тамактандырып киришти. Балдардын эптеп-септеп сүйлөгөн англischесине каткырып күлүп, божурашып отурушту.

– Кандай сонун! Периштeler! – деп жатышты байкуштар, тамак жегенче кызарып үшүгөн колдо-рун оттун жагымдуу илебине жылтыып.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Кыздарды буга чейин эч ким периште деп айткан эмес, бирок бул баарына, өзгөчө туулгандан бері эле Санчо деген атка конуп калган Жого абдан жакты. Эч нерсе жешпегени менен бул алардын өмүрүндөгү эң бактылуу таңкы тамак болду. Алар жылуулук менен бейкүттүктүү калтырып кетиши. Менимче, ошол күнү шаарда таңкы тамагынан баш тартып, Рождество күнү эртең менен нан менен сүт гана ичкен ушул төрт ачка кыздан өткөн шайыр киши жок эле.

– Жакыныңды жанындан да жакшы көр деген ушул, бул мага абдан жагат, – деди Мег баягы себетти кайра дивандын алдынан алышп чыгышканда. Апасы үстү жакта байқуш Хаммелдин бала-чакасына кийим-кечек чогултуп жүргөн.

Белектер жупуну болгону менен столдун үстүндөгү ушул төрт кичинекей түйүнчөктө канчалык сүйүү бар эле, анан калса алардын жанындағы кызыл розалар, ак хризантемалар жана петуњянын жашыл бутактары салынган бийик ваза да укмуштай шаң берип турду.

– Келатат! Бесс, баштай бер! Эми, эшикти ач! Жашасын апам! – деп кыйкырды Жо, Мегдин артынан эшикти көздөй бийлей жүгүрүп.

Бесс шаңдуу маршты ойноп кирди, Эми эшикти ачып, Мег апасын салтанаттуу түрдө төргө жетелеп барды. Миссис Марч таң калып, жашып кетти. Көздөрү жашка толуп, белектерди карап, андагы каттарды жылмая окуп жатты. Туфлини дароо кийип, жаңы жұзаарчыларга Эминин атырынан сәэп чөнтөгүнө салды, кооз мээлейлер да «абдан жакшы болду». Құлқулөр, өбүшүүлөр, бо-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

журап түшүндүргөн сөздөр да көп болду, булардын баары карапайым, бейкут, сүйүүгө мелт-калт толо үй-бүлөлүк жагдайда болуп жатты, ушул үчүн үй-бүлөлүк майрамдар ушунчалык жагымдуу болуп, кийин узак жылдар бою кусалантат болуш керек.

Анан баары шымаланып ишке киришти. Хаммелдерге баруу, белектерди тапшыруу көп убакытты алып койгондуктан, күндүн калганы кечки оюнга даярдануу менен өттү. Театрга көп барғанга кичинекей болгондуктан, анан калса тушаган жокчулуктан улам кыздар кудай кылса кубарыңдын акысы барбы деп бардыгын ойлоп тапканга аракет кылышты. Кээ бирлери жакшы чыкты: камыр кесчү тактай сонун гитара болду, эски май идишти күмүш түстүү кагаз менен каптап коюшту эле сонун эски лампа болуп жатып калды, эски чыт көйнөктөргө консерва банкасынан кесип тигип коюшту эле келишкен көйнөк чыкты, ошол эле арыбаган калайдан ромб түрүндө кесип тигип, зооттор даярдалды. Эмеректер да чалкасынан жаткырылып, залда ар түрдүү сценалар коюлуп жатты.

Оюнга эркек балдар катышпагандыктан, Жого кудай берип салды: актёр таанышы бар бир аял белек кылган боёлбогон териден ултарылган өтүгүн кийип алып эркектердин ролун жыргап аткарып атты. Ушул өтүк, эски рапира, бир тарыхый сүрөттү тарткан сүрөтчүдөн калган тилик камзол Жонун ишениген байлыгы болчу жана ар бир оюнда сахнага ушуларды кийип чыкчу.

Труппанын курамы чектелүү болгондуктан, эки башкы актёр ар бир оюнда бир нече роль ойногонго мажбур болду. Үч-төрт ролдун сөздөрүн жаттап,

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

күйимдерин чагылгандай тез алмаштыра койгон, анын ортосунда декорацияны өзгөрткөнгө жетишкен бул актёрлорго ыракмат айтыш керек. Бул бир жагынан эс тутумду машыктырса, бир жагынан бош отурганга же болбогон бир иштер менен алең болгонго караганда алда канча сонун иш эле.

Рождествоңун кечинде бельэтаж делген керебеттин үстүндө он чакты қызы үймөлөктөшүп, эмектин сары-көк чытынан тартылган көшөгөнүн ачылышын чыдамсыздык менен күтүп отурушту. Көшөгөнүн артынан күбүр-шыбырлар, өтө толкунданган Эминин кыткылыктап ийгендери угулуп, бир маалда көрүүчүлөр керосин чырактын түтүнүнөн чыккан жытты сезиши. Акыры коңгуроо шыңғырап, көшөгө ачылды да, оюн башталды.

Театр программасында айтылган «түнт токой» бир нече карапа идиштеги гүл, полдогу жашыл нооту, арткы пландагы үңқүр болуп чыкты. Үңқүрдүн дубалы эки жазуу столунан, төбөсү кир жайгычтан жасалыптыр. Анын ичинде сыйкырчы кемпир очоктогу кара казанга бирдеме кайнатып атат. Сахна караңы болгондуктан, очоктогу от бир башкача көрүнүп, өзгөчө сыйкырчы кемпир казандын капкагын алганда, кадимкидей буу капитап кеткени өтө таасирлүү болду. Бир мүнөттөй өтүп, дуулдай түшкөн көрүүчүлөр бир аз тынчтанган соң капкара сакалчан, кынсыз кылыч байланып, чоң шляпа кийген, плащчан жана боёлбогон булгаарыдан ултарылган өтүк кийген каардуу Гуго чыкты. Сахнада ары-бери толкундана басып турду да, бир маалда чыдабай кетип, маңдайын бир чапты да, Родриго-ну кандай жек көрөрүн, Зарени кандай сүйөрүн, ага

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

жетиш үчүн Родригону өлтүрөрүн чаңырып ырдап кирди. Кээде толкуп-ташыгандан улам чыңырыкка айланып кеткен Гугонун жоонураак үнү катуу таасир этип, ал токтоору менен көрүүчүлөр дүркүрөтө кол чабышты. Гуго мындай ийгиликке көнгөн немедей элге шашпай жүгүнүп койду да, үңкүргө барып, сыйкырчы Хейгарга кыйкырды: «Эй, кемпир! Чык бері! Сен мага керексин!»

Жылкынын куйругунан жасалган узун ак чачтуу, таяк таянып, кызыл-тазыл көйнөк, кийген, бир шумдуктуу белгилери бар плащ кийген Мег чыкты. Гуго ага Зараны баш үйүртмө кылып, Родригону өлтүрө турган дары бер деп буюрду. Хейгар мукамдуу үнү менен таап берем деп ырдады да, ашыктык ширесин алыш келе турган рухту чакыра баштады:

Сүйүү руху, розадан жараган,
Таттуу шүүдүрүм таткан,
Ар кандай адам тагдырын
Каалагандай калчаган.
Сен келе көр:
Сыйкырдуу ширең кайда?
Ошону алыш келе көр?
Мага келе көр!

Ушул назик ыр бүтөрү менен үңкүрдүн арт жагынан жаркыраган канаттары, роза тагылган алтындей сары чачы бар кичинекей агарган караан пайда болду. Анан алтын таякчасын шилтегилей ырдап кирди:

Таттуу кыял өлкөсүнөн
Ширени алыш мен келдим.
Бирок болсун эсинде:
Жакшылыкка гана кызмат кылат,
Жамандыкта соолуп калат.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Анан кичинекей алтынга бууланган бөтөлкөнү сыйкырчынын аяк алдына таштап, кайып болду. Хейгар жана бир ырдады эле, үңқурдүн артынан капкара шайтан чыга калып, Гугого чаңыра кат-кырып бир кара бөтөлкөнү ыргытты да, көздөн кайым болду. Гуго ыраазылыгын билдирип мукамдуу бир ыр ырдады да, бөтөлкөлөрдү өтүгүнүн кончуна тыгып кете берди. Хейгар болсо көрүүчүлөргө бул шумпай бир нече досумду ушинтип өлтүргөн, бул жолу өч албасам болбойт деп айтты. Анан көшөгө жабылып, ал ортодо элдер эс алып, печенье жегенче операны талкуулап жатышты.

Сахна жактан бир топко чейин балканын та-кылдаган үнү угулуп турду да, көшөгө ачылганда, антракт учурунда пайда болгон жыгач устачылыктын шедеврин көрүп, тыныгуу мынча неге созулуп кетти деп жаткандар ооз ача албай калышты. Бул чындыгында эле укмуш көрүнүш эле! Шып тиреген мунара турат, анын орто ченинде чырак жарыгы төгүлгөн терезе, анын апакай пардасынан көгүлтүр күмүш түстүү көйнөк кийип, Родригосун күтүп Зара турат. Мына ал да келип калды: башында күш канаты тагылган шляпа, кызыл плащ, тармал чачы мандайына түшкөн, колунда гитара, анан, албетте, бая Гуго кийип чыккан өтүк. Ал мунаранын жанына тизелей калып, мукамдуу серенада ырдан ииди. Зара жооп кайтарып, музыкалык диалогдон кийин качканга макул болду. Ушул жерден оюндун эң кызык жери башталды. Родриго чөнтөгүнөн жип шатыны алып чыгып, бир учун жогору ыргытып, Зараны түш деп өтүндү. Ал терезенин торунан акырын чыгып, Родригонун ийинине колун коюп,

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

кылыштана секирмек болду эле, байкуш Заранын узун этеги терезеге илинип калса болобу. Мунара кыйшая түштү да, бечара ашыктарды басып калды! Карап турган эл чур дей түштү. Сынык-сунуктардын арасында баягы айтылуу өтүк тыбырчылап, анын жанынан бир алтын чачтуу баш чыга калып: «Айтпадым беле мен сага! Айтпадым беле! – деп чаңырып ийди. Ушул учурда кайран дон Педро, Заранын катаал атасы, ишке жарап кетти. Ал кызын тияктан сууруп чыкты да: «Өзүңө кел! Эч нерсе болбайт, ойной бер!» деп буюрду да, Родригону өлкөмдөн чыгып кет деп жекирди. Родриго мунаранын кулаганынан улам өзүнөн кете түшсө да, каардуу чалга баш ийбей, ордунан жылбай койду. Муну көргөн Зара да катаал атасынын айтканын кылбай койду да, акырында тигил экөөнү сепилдин зынданына жөнөттү. Кичинекей, семиз, кызыл бет сакчы келип, эки ашыкты алыш кетти. Ал да бир топ коркуп калган шекилдүү, анткени айта турган сөзүн да айтпай кетти.

Учүнчү көшөгө сепилдин залдарынын бириндеги ашыктарды бошотуп, Гугодон оч алыш үчүн Хейгардын келиши менен башталды. Ал Гугонун келе жатканын угуп, бекинип алды да, тигинин сый-кырдуу бөтөлкөдөгүлөрдү эки чөйчөк шарапка коштуруп, кичинекей момун кызматкерге: «Муну зындандагы туткундарга бер да, мени азыр келет деп айтып кой», – деп жатканын тыңшап турду. Кызматкер Гугого бир нерсе айтмак болуп ары алыш кеткенде, Хейгар тигил чөйчөктөрдүн ордуна башкаларын көйдү. Фердинандо, кызматкер, аларды алыш кеткен соң, Хейгар Родригого деген уулуу шарапты кайра

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

коюп койду. Чаңқап турган Гugo тигини ичип ийип, бир топко муштумун түйүп, жер тепкилеп жатып, кулап түштү да, жан бере турган болгондо, Хейгар өзүнүн эмне кылганын күчтүү ария менен баяндады.

Бул чынында эле абдан кызыктуу сцена болду, бирок айрымдар шляпанын алдынан чыгып калган узун коюу чач канкордун өлүмүн бир аз бузуп койду деп айтыши да мүмкүн эле. Көрүүчүлөр Гугону чакырып туруп алышты эле, ал кериле басып, баарысы бир тен, ырдаган ыры бир тен болгон Хейгарды жетелеп чыкты.

Төртүнчү көшөгөдө Родриго Заранын чыккынчылык кылганын угуп, өзүн өзү өлтүрмөк болду. Бирок канжарды жүрөгүнө малганы калганда, тerezeden Зара аны сүйө тургандыгын, бирок азыр коркунучта экенин, Родриго гана аны сактап каларын баяндаган мукамдуу ыр угулду. Терезеден эшиктин ачкычы түштү да, аптыккан Родриго чынжырын үзүп ыргытып, учкан бойдон ашыгын куткармакка кетти.

Бешинчи көшөгө Зара менен дон Педронун уруш-жанжалы менен башталды. Дон Педро Зараны кечилканага кетирмекчи болду эле, тиги муну уккусу да келбей жалынып-жалбарды, ушул учурда Родриго кирип келип, колун сураганда, эси ооп кала жазда-ды. Ал кедей болгондуктан, дон Педро макул болгон жок. Каармандар өлгүдөй өкүрүп-бакырышты, бирок тил табыша албаган соң, Родриго байкүш Зараны алып кетмек болду эле, ушул маалда баягы момун кызматкер Хейгардын каты менен баштыгын алып келип калды. Ал катында жаш жубайлардын абдан бай болорун, ал эми дон Педро аларга жолтоо болсо, онбай каларын жазыптыр. Баштыкты ача салышса,

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

калай акчалар жайнап жатып калды. Муну көргөн «катаал ата» эч нерсе дей албай калды. Ал үн-сөзү жок макул болуп, бардыгы кубанычтуу хор ырдашты да, ашыктар тизелей калышып, дон Педронун батасын алып жатканда, көшөгө жабылды.

Дүркүрөгөн кол чабуулар капысынан үзүлө түштү, көрсө «бельэтаж» болгон бүктөмө керебет бүктөлүп кетип, үстүндөгү көрүүчүлөр кулап калыштыр. Родриго менен дон Педро жардамга чуркап келишип, кулкүдөн сүйлөй албай калган элди аман алыш калышты. Бир аз тынчый түшкөндө, Ханна чыгып, миссис Марчтын куттуктоосун жана кечки тамакка чакырып жатканын айтты.

Бул чакыруу актёрлор үчүн жагымдуу жаңылык болду, ал эми дасторконду көргөндө ооздору ачылып калышты. Албетте, апасы буга чейин деле аларды эркелетчү дечи, бирок мурунку бардар жашоону эске салган мындай нерсе болот деп ким ойлоптур. Мында бал муздақ, ал турсун эки түрү: кызыл жана ак, мөмө-жемиштер, көргөндө көзүң жайнай турган француз конфеттери бар экен, чок ортосунда болсо келишкен төрт букет гүл турат!

Баары таң калышп, элейе түшүштү да, миссис Марчты карашты эле, ал жыргап туруптур.

— Муну ким алыш келди? Феяларбы? — деп сүрады Эми.

— Жок, Санта-Клаус, — деди Бесс.

— Жок, апам! — деп жылмайды ак сакалчан, үрпөйгөн ак каштуу Мег назик жылмайып.

— Марч жеңемин маанайы жакшы болуп, муну бизге берип ийсе керек! — деп кыйкырды Жо оюна келе калганды айтып.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Тапкан жоксуңар. Муну мистер Лоренс берип жибериптири, – деп жооп берди миссис Марч жылмайып.

– Мистер Лоренспи? Ал кантип билиптири? Биз аны тааныбайбыз да! – деп кыйкырды Мег.

– Ханна анын кызматкерлеринин бирине силердин бүгүнкү таңкы тамагыңар жөнүндө айткан экен. Мистер Лоренс бир аз апенди чалыш абышкa, ага силердин кылганыңар абдан жагыптыр. Ал илгери атам менен тааныш болгондуктан, бүгүн майрамдын урматына балдарыңызга кичинекей белек берип койсом болобу деп кат берип ийиптири. Мен жок дей алган жокмун, ошентип, бүгүн бизде таңкы тамактын ордун толтура турган чакан той болот.

– Болду болбоду, ага муну небереси айтты! Ал сонун бала, мен аны менен жакшыраак таанышайын деп жүрөм. Ал деле биз менен достошкондон качпайт болуш керек. Бирок ал абдан тартынчаак, а Мег болсо чоюлуп-керилип эле аны менен сүйлөштүрө койбойт, – деди Жо, ахалап-охолоп балмұздак жеп киришкенде.

– Жанагы чоң таш үйдө жашаган кошунанаңарды айтып жатасыңарбы? – деп сурады коноктордун бири. – Менин апам мистер Лоренсти жакшы тааныйт. Өзүнчө эле кекирейген неме дейт, коншулары менен да сүйлөшкүсү келбейт имиш. Небересин да эч жакка чыгарбай, керәэлден кечке окутат дейт. Ал бала кәэде гана насаатчысы менен атчан же жөө сейилдейт экен. Биз бир жолу кечеге чакырсақ, келбей койгон. Апам аны абдан жакшынакай бала дейт, бирок ал кыздар менен эч сүйлөшпөйт имиш.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Бир жолу биздин мышык алардын багына кирип кетип, алып чыгып берген, ошондо қрикет, тигибу жөнүндө жакшы эле сүйлөшкөнбүз, бирок Мегдин келатканын көрүп эле кетип калган. Бирок мен аны менен сөзсүз жакшыраак таанышайын деп жүрөм, анткени ал жалгыз зеригет, мен билем, – деди Жо.

— Мага анын жүргөн-турганы жагат, чыныгы жаш жентельмен сыйктанат. Ыңгайы келип, таанышып калсаңар, мен каршы эмесмин. Бул гүлдөрдү ал өзү алып келди, бул жакта эмне болуп жатканыңарды билгенимде, аны үйгө кир демекмин. Ал байкуш күлкү-тамашанын үнүн угуп, кеткиси келбей кыйылып туруп кетти. Аларда мынданай жок да.

— Чакыrbай эле койгонун жакшы болуптур, апа! – деп күлүп ийди Жо, өтүгүн карап. – Эч нерсе эмес, биз кийинчөрөк ал көрө турган, ал турсун катыша ала турган оюн коёбуз. Сонун болот, туурабы?

— Мен мынданай гүлдөрдү көргөн эмесмин! Укмуш экен! – Мег букеттерди кызыга карады.

— Айтпа! Бирок Бесстин розаларына жетпейт, – деди миссис Марч, көйнөгүнө сайылган соолуп бараткан гүлдү жыттап.

Бесс апасына ыктай, назик шыбырады:

— Атама да гүл жиберсем, кандай жакшы болмок. Аныкы биздикиндей шатыра-шатман түшкөн Рождество болбосо керек.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Үчүнчү бап

МИСТЕР ЛОРЕНСТИН НЕБЕРЕСИ

О! Жо! Каяктасың? – деп кыйкырды
Мег чатырдын тепкичинин түбүнөн.

– Бияктамын! – Жогортон кыркыраган үндү ук-
кан Мег чатырга чыкса, Жо эски үч буттуу диванга
жүн жоолукту жамынып жатып алыш, алманы ке-
миргенче «Редклифтин мураскоруна» боору эзиле
кулуп жатыптыр. Чатыр анын сүйгөн жайы бол-
чу: беш-алты алма, жакшы китеп алыш, бул жерге
келчү да, жыргап китеп окучу. Мында Скрэбл деген
келемиштен башка эч ким жок болчу, ал да Жого
көнүп калган. Мег келгенде, Скрэбл ийинине кире
качты, Жо бетинен жашын сүртүп, жаңылыктарды
укмакчы болду.

– Кандай кубаныч! Карасаң! Чыныгы чакы-
руу белети! Миссис Гардинер эртең кечкиге ча-
кырыптыр! – деп кыйкырды Мег баалуу кагазды
булгалап. Анан салтанаттуу түрдө окуп кирди:
«Миссис Гардинер мисс Маргарет Марчтан жана
мисс Жозефина Марчтан үйүндөгү Жаны жыл-
дык кечки тамакка жана бийге келип кетүүсүн

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

өтүнөт». Апам макул болду, бирок биз эмне киебиз?

– Эмне киймек элек, баягы эле поплин көйнектөрүбүзду киебиз да, башкасы жок болсо, – деп жооп берди оозу толо Жо.

– Атаганат, жибек көйнөгүм болсо, – деп улутунду Мег. – Апам он сөзизге чыкканда алыш берем дейт. Бирок ага чейин дагы эки жыл бар да... Карып кетем го!

– Биздин поплин көйнектөрүбүз деле жибектен кем калышпайт. Сеники жапжаңы бойдон да, мен болсо артын күйгүзүп алгамын. Жамалганы менен баары бир мен мындамын деп кыйкырып турат. Эмне кылам десен?

– Эмне кылмак элең, артыңы салбай созулуп отурасың, алды жакшы эле да. Мен чачымада жаңы лента тагам, апам берметтүү төөнөгүчүн берип турмада деди. Жаңы туфлим сонун, мээлейим да болот, бирок анча эмес.

– Мен баягыда лимонад төгүп алгамын, жаңысын кайдан алмак элем, мээлейсиз эле барам да дейм, – деп койду кийим-кечеге өтө деле маани бербеген Жо.

– Сен мээлей кийип барышың керек, болбосо мен барбайм, – деп чыкты Мег. – Мээлей деген эң маанилүү да. Аңыз бийге барбайт, эгер сен мээлейсиз бара турган болсон, мени басынкткан болосун!

– А мен баары бир бийлебейм. Мен дегеле бал бийин сүйбөйм. Кол кармашып алыш бөлмөдө арыбери тыптылдап жүргөндүн эмнеси кызык! Мен секирип бийлегенди жакшы көрөм.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Апамын мээлэйин сурabay эле кой, аныкы жапжааны, абдан кымбат, сен аны да бирдеме кылып коёсун. Экинчисин булгап салганда эле сага бул кыш ичи башка сатып бербейм деген. Ушул мээлэйиң менен эле бара берсең кантет? – деп сурады Мег кооптонуп.

– Колуму ачпай жумуп жүрсөм, тагын эч ким көрбөйт. Менин колумдан келе турганы ушу... Токтол тур, мындай кылсак болот: экөөбүз бирин жакшы, бирин жаман кылып киели. Түшүндүңбү?

– Сенин колуң меникинен чоң, өлгүдөй чоюп саласың, – деп баштады Мег. Мээлэй анын талуу жери болчу.

– Анда мен мээлэйсиз эле барам. Эл эмне десе, ошо десин,- деп Жо кайра китебине үңүлдү.

– Макул, макул, мен сага өзүмкүн берем. Бирок булгай көрбө, өзүндү да жакшы алып жүр. Колунду артыңа алба, бирөөнү теше тиктебе, анан жанагы «Христофор Колумб» деген ангеменди жөн эле койчу, макулбу?

– Менден кам санаба. Чоюлуп жүргөнгө, чектен тыш эч нерсе кылбаганга аракет кылам. Эми барып чакырууга жооп кайтар, мен бул кызык аңгемендин аягына чыгайын.

Мег тиги китебин окуп, алмасын жеп, Скребл менен ойноп бүткөнчө, «чакырууну ыраазы болуп кабыл алганын» айтып, көйнөгүн карап, ага жалгыз торун кадаганы кетти.

Жаңы жылдын алдында конок бөлмөсүндө эч ким жок эле, анткени кичинекей кыздар чондор менен кошо кечеге даярданып жүрүшкөн. Кыздардын туалети жөнөкөй болгону менен ары-бери чуркап,

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

каткырып күлүшүп, божураша сүйлөшүп жүрүштү, ал турсун бирөөнүн чачы қуйкум жыттана түштү. Мег көкүлүн кичине тармалдантып коёон дегендиктен, Жо анын кагазга оролгон чачын ысык кыпчуур менен кармап турду.

– Эмне, ушундай жыттанаң керекпи? – деп сурады керебеттин четинде отурган Бесс.

– Нымы кургап аттайбы, – деп түшүндүрдү Жо.

– Бу кандай жыт? Куйкалаган тооктукуна окшошго, – деди Эми, тармал чачын мемменсине сылап.

– Мына, азыр кагазды алганда булуттай тармал чачты көрөсүңөр, – деди Жо, кыпчуурду алып жатып.

Ал кагазды алганда, «булуттай тармал чачты» мындай кой, кагазда күйгөн чачтар калып калды. Коркуп кеткен чачтарач күйгөн чачтарды алып, столдун үстүнө коё койду.

– О-оой! Эмне кылып салдың сен! Баарын буздун! Эми кантип барам? Кайран гана чачым! – деп ийди Мег маңдайындагы сербейген чачын карап.

– Дагы болбой калды! Сен бекер эле суранган экенсиң. Мен байкуш бузуп эле басып жүрөм. Эмне кылайын эми? Кыпчуур өтө ысыктыгынан ушундай болуп калбадыбы? – деп безилдеди бечара Жо жаштуу көзү менен столдо жаткан күйүк чачтарды карап.

– Эч нерсе болбойт, лентаны учу бир аз бир аз маңдайга түшүп турғандай таксаң эле билинбей, соңку модадагыдай болуп калат. Көп кыздар ушинтип жүрүшөт, – деди Эми жубатып.

– Мага чала болот. Жөн турған чачты жайына койсом болмок, – деди Мег капа болуп.

– Ооба, өзү эле жакшы эмес беле жибектей бо-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

луп. Бирок тез эле өсүп калат да, – деди чуркап келген Бес, байкуш эжесин жубатып.

Ошентип, бир топ майда-чүйдө кырсыктардан кийин Мег даяр болду, үй-бүлөнүн жалпы аракети менен Жо көйнөгүн кийди, чачын түйдү. Тор тагылган күмүш түстүү көйнөк кийип, башына көк баркыт лента тагынган Мег, эркектердин жакасындай катуу жакалуу кочкул кызыл көйнөк кийип, жасалга катары хризантема тагынган Жо көйнөктөрү жупуну болгону менен татынакай эле. Экөө бирден таза мээлей кийип, булганганын колуна кармап, өздөрү айткандай, кебетелери «суйкайып эле жатып калды». Өзү сыр бербегени менен Мегдин бийик та-калуу туфлиси бутун кысып турду, ал эми Жонун чачындагы он тогуз шпилька тим эле башына сайлып калгандай, бирок эми эмне кыласың, же сулуулук, же өлүм дегендей кеп.

– Жакшы көнүл ачып келгиле, алтындарым! – деди миссис Марч, эже-синдилер чыгып баратканда. – Тамакты тарта жегиле, saat он бирде Ханна барып алыш келет. – Дарбаза жабылган соң терезеден кыйкырык угулду: – Кыздар, кыздар! Жұзаарчыңарды унуган жоксуңарбы?

– Баары жайында, жұзаарчыларыбыз таза, Мег ал турсун атыр сәэп алды, – деп кыйкырды Жо каткырып. – Апам жер титиреп, үйдөн качып чыгып баратканда да, ушуну сурайт болуш керек.

– Бул – анын аристократтык адаттарынын бири. Мунун да жөнү бар, анткени чыныгы леди таза туфлисинен, мээлейинен жана жұзаарчысынан билинет, – деп жооп берди Мег. Анын өзүнүн да кичинекей «ак сөөктүк» адаттары бар эле.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Эми эсиңде болсун, Жо: көйнөгүндүн артын эч ким көрбөсүн. Менин курум, кандай, жакшы элеби? Чачым кандай көрүнөт экен? — деп сурады Мег, миссис Гардинердин үйүндөгү гардероб күзгүсүнө каранып бүтүп.

— Мен сөзсүз бирдемени унутуп калат болушум керек. Эгер бирдеме болсо, мага көз кысып кой, — деди Жо жакасын кайрып, чачын ондол жатып.

— Жок, көз кысканда одоно болуп калат. Эгер бирдеме болсо, кашымды серпем, баары жайында болсо, баш ийкеп коём. Азыр болсо ийининди түздөп, кадамды кичинеден ташта. Бирөө менен тааныштырса, колун кыспа, айымдар андай кылбайт.

— Мунун баарын кантип эстеп жүрөсүн? Мен эч эсиме сактай албайм. Көңүлдүү музыка экен, ээ?

Алар ылдый түшүштү, мындай жупуну кече да алар үчүн чоң окуя болгондуктан, бир аз кысынып турушту. Миссис Гардинер, жашап калган келишимдүү аял, өзү тосуп алып, алты кызынын улуусуна алып барды. Мег Салли менен тааныш болгондуктан, көп өтпөй эле өзүн эркин сезип калды, ал эми кыздар менен анча коошо албаган Жо дубалга аркасын салып, оранжереяга кирип кеткен кулундай ынгайсызданып турду. Залдын аркы четинде балдар чогулуп алып, конъки жөнүндө сүйлөшүп жатышты. Жо да аларга кошулгусу келип турду, анткени конъки анын сүйгөн эрмеги болчу.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Ал муну Мегге ымдап билдириди эле, анын кашы ушундай бир серпилди дейсін, байкуш Жо ордунан жыла албай калды. Аны менен сүйлөшкөн киши болбоду; жаңындагы кыздар басып кеткен соң, жалғыз калды. Залды аралай басып, алаксый да албайт, анткени көйнөгүнүн арты көрүнүп калат. Ошентип, айлананы карап, жалдырап тура берди.

Бий башталды. Мегди дароо бийге тартып ке-тишти, анын тар туфлиси тигинден-мындан көрүне калып жатты, бирок жылмайган ээсинин канчалық кыйналып жатканын эч ким түйгөн жок. Жо узун сары улан өзүн карай келатканын байкап, бийге чакырып ийбесе экен деп коркконунан ачылған көшөгөнүн артына өтө калды. Тилемекке каршы, бул жерди дагы бир тартынчаак ээлеп алгандыктан, Жо мистер Лоренстин небереси менен бетме-бет келе түштү.

– О, кудай, бул жерде бирөө бар турбайбы! – деп күбүрөдү Жо, кайра атып чыкмакчы болуп.

Бирок тигил бала күлүп ийип, өзү да бир аз коркүп турғансыганы менен жайгара сүйлөдү:

– Эч нерсе эмес, кааласаңыз тура бериниз.

– Мен сизге жолтоо болбоймбу?

– Жок, жок. Бул жерден эч кимди тааныбай, өзүмү бир аз ыңгайсыз сезгендиктен, ушул жакка кирип алдым эле.

– Мен да ошондой болдум. Жолтоо болбосом, тура бериниз.

Бала кайра отурду да, үн катпай лакталған туфлисин карап калды. Акырында Жо өзүн эптең зордоду:

– Мен сизди мурун жолуктурсам керек эле. Сиз биздин кошунабызызыз да, туурабы?

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Кошуна. — Ал Жону карады да, күлүп ийди, анткени баягыда качып кеткен мышыгын алыш чыгып берип, кашаанын жанында бир топ сүйлөшүп турган кыздын минтип сылык-сыпаа болуп турганы күлкүлүү эле.

Жо дароо жеңилдей түштү да, күлүп жиберип, ынак кишидей айтты:

— Силер Рождестводо берип жиберген кечки тамак абдан сонун болду.

— Аны чоң атам жиберген.

— Бирок идеяны сиз айттыңыз да, туурабы?

— Мышыгыңар кандай жүрөт, мисс Марч? — деп сурады бала олуттуу болууга аракет кылыш. Бирок кара көздөрү ойноктоп турду.

— Жакшы. Ыракмат, мистер Лоренс, бирок мен мисс Марч эмес, жөн эле Жомун, — деди жаш леди.

— А мен мистер Лоренс эмес, жөн эле Лоримин.

— Лори Лоренс — таң каларлык ат экен!

— Чыныгы атым Теодор, бирок бул ат мага жакпайт, анткени досторум Дора дешет. Ошондуктан аларды Лори деп айтканга көндүргөмүн.

— Мага да өзүмдүн атым жакпайт – ётө эле сентименталдуу. Жозефинанын ордуна Жо деп айтышын каалайм. Балдарды Дора деп айтпаганга кантип көндүрдүнүз?

— Сабачумун.

— Мен Марч женеми сабай албайм, демек, чыдашка туура келет, — деп Жо тагдырына баш ийген немедей үшкүрүп койду.

— Сиз бийлегенди жакшы көрөсүзбү, мисс Жо? — деп сурады Лори. Сыягы, бул ысым ага да жакты окшойт.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Абдан жакшы көрөм, бирок жер кенен болуп, жөн гана көңүл ачышса. Ал эми мындай залда мен сөзсүз бирдемени кулатып ием, же бирөөнүн бутун басып алам, же дагы бир нерсе кылып ием. Ошондуктан ач кулактан тынч кулак деп обочо турал да, залда бийлегенди Мегге коём. А сиз бийлейсизби?

– Кээде. Бир нече жыл чет өлкөдө жүрүп, бул жерде кандай бийлешерин да жакшы билбейм.

– Чет өлкөдө? – деп жиберди Жо. – Айтып берсениз! Мен саякат жөнүндө айтып бергенди жакшы көрөм.

Лори адегенде эмнеден баштаарын билбей турду, бирок Жо суроо жаадыра баштагандан кийин Веведеги⁴ мектепте жашаганын, ал жердеги балдар шляпа дегенди билбей турғандыгын, көлдө кайык айдашканын, каникул учурунда мугалимдери менен чогуу Швейцарияны жөө кыдырып чыгышканын айтып берди.

– Мен да ошол жерде жашасам! – деп ийди Жо.

– А Парижде болдуңуз беле?

– Биз өткөн жылды ошол жакта кыштаганбыз.

– Французча сүйлөгөндү билесизби?

– Мектепте башка тилде сүйлөөгө тыюу салынчу.

– Бир нерсе деп айтыңызы! Мен французча окуйм, бирок сүйлөй албайм.

– Quel nom a cette jeune demoiselle en les pantoufles jolis? – деди Лори жылмайып.

– Укмуш сүйлөйт турбайсызы! Коё турунуз... Сиз: «Тиги татынакай туфличен кыз ким?» деп сурадыңыз, туурабы?

– Oui, mademoiselle. (Ооба, чоң кыз).

⁴ Веве – Швейцариядагы шаарча, Женева көлүнүн жээгинде жайгашкан.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Ал менин эжем Маргарет. Сиз аны таанызыңбы? Сиздин оюнۇзча, ал сулуубу?

— Ооба, аны көрүп, немис кыздарды эстедим. Татынакай экен, бийлегени да мыкты экен.

Эжесин мактаганын угуп, Жо жаны жыргап, ал турсун кызарып кетти. Жанагы сөздөрдү Мегге айтып бериш үчүн эстеп калганга аракет кылды. Экөө парданын артында туруп алып эски тааныштарча ар кимди сөз кылышты. Жонун балдардыкындай кылыш-жоругу Лоринин күлкүсүн келтирип, көп өтпөй эле тартынганын да унутуп калды. Жонун да көңүлү ачылып, кадимкисиндей шайыр эле, анткени кейнөк эстен чыгып, каш серпе турган да эч ким жок эле. Мистер Лоренстин небереси ага барган сайын жага баштады, барганда эже-сиңдилерине айтып бермекчи болуп, аны бир нече ирет кунт коюп карады. Ага-инилери болбогондуктан, эркек бөлөлөр да аз болгондуктан, алар эркек балдар кандай болорун билишчү эмес.

«Чачы тармал, капкара, өңү кара тору, көздөрү чоң, кара, мурду түз, тиштери тегиз, колу-буту кичинекей, бою менден узун, абдан сылык, жалпысынан жакшынакай бала экен. Жашы канчада болду экен?»

Сурап иейин деп барып токтоду да, башкача жол менен сурамак болду.

— Сиз, сыйагы, университетке даярданып жүрөсүз го? Китептен башыңызды албай... ой, кечиресиз, даярданып жүргөнүнүздү көрдүм эле. — Жо «башыңызды албай» деп алып уялгандан кызарып кетти.

Лори күлүп койду, бирок таарынган деле жок окшойт, ийинин куушуруп:

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Бир же эки жылдан кийин, кандай болгондо да он жетиге толгондон кийин, – деп жооп берди.

– Сиз он беште элесизби? – деп сурады Жо. Ал бул уланды он жетилерде болсо керек ойлогон.

– Кийинки айда он алтыга чыгам.

– Мен ушунчалық университетке баргым келет! Сиз, сыягы, анча деле каалабайсыз го дейм.

– Университет мага дегеле жакпайт! Же жаттайсың, же болбогон бир көнүл ачуулар. Бул жердеги уландардын жашоосу мага такыр жакпайт.

– А кайсы жерде жашагыңыз келет?

– Италияда жашап, өзүмө жаккан бир иш менен алек болсом деп эңсейм.

Жо сизге эмне менен алектенген жагат деп сурамакчы болду эле, бирок тигинин түйүлө түшкөн кабагын көрүп, теманы өзгөртмөк болду да, ыргак-ка жараша жер тээп:

– Сонун полька экен! Бийлеп келбейлиби? – деди.

– Сиз менен гана, – деди тиги кербезденип.

– Бийлей албайм. Мегге бийлебейм деп убада бердим эле, анткени... – Жо унчукпай, күлүп иерин же сөзүн улантарын билбей туруп калды.

– Эмнеге? – деп сурады Лори кызыгып.

– Эч кимге айтпайсызыбы?

– Эч качан!

– Менин отко жакын турган бир жинди адатым бар, ушундан улам көп көйнөктөрүмү күйгүзүп алам. Бул кейнөгүмү да ушинткемин, жакшы жамал-ганы менен баары бир байкалыш турат. Мег мунунду эч ким көрбөсүн, жөн отур деген. Күлсөңүз, күлө бериниз. Билем, бул чынында эле күлкүлүү.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Бирок Лори күлгөн жок, жер карай түштү да, аナン Жо таң кала турғандай таризде сыйпайы айтты:

– Эч нерссе эмес, анда биз мындай қылабыз: бул жерде узун зал бар, биз анын аркы четине барып жыргап бийлейбиз. Эч ким бизди көрбөйт. Жүрүнүз.

Жо ыракмат айтып жөнөп калды, бирок өнөгүнүн татынакай боз мээлейин көрүп, эки мээлейим тен таза болгондо эмне деп ойлоп койду. Узун зал ээн экен, полька да сонун эле. Лори мыкты бийлейт экен, Жого немистердин жаңы пасын үйрөттү. Ал ушунчалык эркин жана жандуу экен, Жонун оозу ачылып калды. Музыка токтогондо, тепкичке дем алганы отура кетишти. Мег синдисин издең залга киргендө, Лори Гейдельбергдеги⁵ студенттик фестивалдарды берилип айтып жаткан. Ал баш ийкеп чакырган соң Жо айласыздан ээрчиپ капиталдагы бөлмөгө кирсе, тиги өңү купкуу болуп, кызыл ашыгын кармалап отуруптур.

– Мен бутумду оорутуп алдым. Мобу кудай урган така кайрыла түшүп, баса албай араң турам,- деди ал оорудан ары-бери тенселип.

– Мен бул туфлиден ушундай болорунду билгемин. Мына кырсык! Билбейм эмне кылышты, экипаж жалдагандан башка айла жок го. Же ушул жerde түнү менен калыш керек, – деди Жо эжесинин бутун назик кармалап.

– Экипаж жалдаганга көп акча кетет. Анын үстүнө коноктордун көбү өздөрүнүкү менен келишкен. А жакынкы атканага чейин алыс, анын үстүнө жибергенге да эч ким жок.

⁵ Гейдельберг – Германиядагы шаар, мында белгилүү университет жайгашкан; 19-кылымда ушул университеттин студенттеринин ичинде американалыктар да көп болгон.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Мен барып келе коём.

– Жок, болбайт! Саат он болуп калды, көчө капкарангы. Бул жерде калганга да болбайт: коноктор толтура. Саллиге бир топ курбулары келишиптирир. Ханна келгенче эс алыш турайын, анан турганга аракет кылам.

– Мен Лориге айтайын, экипажга барып келсин, – деди Жо. Кылт эте калган бул ойдон өзү да жеңилдей түштү.

– Жок, айта көрбө! Эч кимден суранба да, эч кимге айтпа. Галошуму бер, а туфлини калган буюмдарга кошуп салып кой. Эми мен бийлей албайм, кечки тамак бүтөрү менен Ханнаны издең тап.

– Баары тамакка баратышат. Мен сени менен эле калайын.

– Жок, алтыным, сен бар да, мага кофе алыш келип бер. Ушунчалық чарчадым, ордуман жылганга алым жок.

Мег галошун этеги менен жапканга аракет кылып, диванга чалкалай кетти, Жо болсо элеңдең ашкананы издең жөнөдү. Адегенде фарфор толошкафка, анан мистер Гардинер жалғыз отурган бөлмөгө түш болду. Акырында ашкананы тапты да, столго жетип барып, бир чейчөк кофени ала коёун деди эле, чайпалып кетип, көйнөгүнө чачырап кетти. Ошентип, көйнөктүн алды да артынан кем болбой калды.

– О, кудай, деги эмне деген кызымын! – деп ийди Жо, көйнөгүн Мегдин мээлейи менен сүртүп.

– Жардам берсем болобу? – деди жакын ададай бирөө. Караса бир колуна кофе, бир колуна бал муздак кармаган Лори туруптур.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Мегте бир нерсе алып барып берейин дедим эле, ал абдан чарчадым дейт... анан бирөө артыман тийип кетип... карабайсызыбы эми, — деди Жо, бир этегиндеги тагын, бир кофе түстүү болуп калган мээлэйин карап.

— Жаман болгон турбайбы! Мен буларды кимге берсем деп бааттым эле. Эжеңизге алып барып берсем болобу?

— Ыракмат! Мен сизге анын отурган жерин көрсөтөйүн. Өзүм алып барайын десем, дагы бирдеме болобу деп коркуп турам.

Жо жолду көрсөтүп берди. Лори айымдарды тейлеп көнгөн немедей кичинекей столду алып келип койду да, Жого да кофе менен балмұздак алып келип берди. Ал турсун оцой менен киши жактырбаган Мег да аны «жакшы бала экен» деп калды. Анан бөлмөгө кокусунан келип калган эки-үч улан менен девиздүү⁶ конфета жеп, «конгуроо»⁷ ойношту. Ханна келгенде, оюн кызып жаткан эле. Мег бутун унутуп калып, тура калайын деди эле, кыйкырып Жонун колун кармай калды.

— Акырын! Эч нерсе айтпа!, — деп шыбырады да, элge: — Эч нерсе болгон жок, бутум бир аз кайрылып калды, — деп аксаңдал, кийиниш үчүн тепкич менен жогору кетти.

⁶ «девиздүү» конфеталар – 19-кылымдагы ички бетине ыр, девиз же макал жазылган кагазга оролгон конфеталар.

⁷ конгуроо оюну – катышуучулары кезек менен үн чыгарып тез саноочу оюн; кезеги 7, 14, 21, 28 ж.б.у.с. сандарына келген оюнчу конгуроого окшогон үн чыгарышы көрек (мындаи оюнду эч качан ойной алчу эмесмин... логика күчтүү болуш керек).

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Ханна наалып, Мег ыйлады, Жо болсо бир азга апкаарып калды. Тез кийинди да, ылдый чуркап түшүп, кызматкерден экипаж таап берициз деп сурады. Тилекке каршы, ал ушул кечеге гана жалданган официант болгондуктан, жакын жердеги аткананы билбейт экен. Жо эмне кыларын билбей элендеп турганда, кудай жалгап Лори келип калды да, азыр эле чоң атасы жиберген экипажын сунуш кылып калды.

– Бирок азыр эрте да! Сиз кечирээк кетсениз, керек эле, – демиш болду олку-солку болгон Жо женилдей түшүп.

– Мен дайыма эрте кетем. Уруксат берсениз, сиздерди да жеткирип коёон. Жолубуз бир да... анан калса жаан жаап атат дейт.

Ушул жагдай түрткү болду да, Мег эмне болгонун айтып берип, тигилерди ээрчитип келгени кетти. Мышык сымал жаандан корккон адаты бар Ханна каршы болгон жок, ошентип, келишкен жабык экипажда жыргап кетип баратышты. Мег ээн-эркин отурсун деп, Лори экипажды айдаган кызматкердин жанына отургандыктан, кыздар кечеде болгон окуяларды талкуулап баратышты.

– Мен үчүн абдан сонун өттү. Сагачы? – деп сурады Жо, жайланып отуруп.

– Бутуму кайрып алганга чейин баары жакшы болду. Энни Моффат, Саллинин курбусу, мени абдан жактырып калды. Салли келгенде кошо бир жумага келип кет дейт. Салли болсо аныкына жазында, опера труппасы келгенде барат экен. Апам уруксат берсе, абдан сонун болот эле, – деп жооп берди Мег, ушул ойдон улам жандана түшүп.

– Карасам, сен баягы мен качып кеткен сары чач-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

туу бала менен бийлеп жатыпсың. Ал сага жактыбы?

– Ооба, абдан жакты. Анын чачы сары эмес, кара күрөң экен. Абдан сылых бала экен, мен аны менен рейдовакты⁸ жыргап бийледим.

– Ал жанагы жаңы паны кылганда, кутурган че-гирткеге окшой түшөт экен. Лори экөөбүздүн боорбуз ээзилип калды. Угулган жокпу?

– Жок, бирок баары бир жакшы эмес. Силер көшөгөнүн артында эмне кылып жүрөсүңөр?

Жо өзүнүн окуяларын айта баштады да, аягына чыкканда экипаж да үйгө келип калды. Кайра-кайра ыракмат айтып коштошушту да, буттарынын учу менен басып ақырын үйгө киришти, бирок бөлмөнүн эшигин ачар менен эле эки түнкү калпак пайда болуп, уйкулуу, бирок чыдамы кеткен үндөр чыкты:

– Биди айтып бергилечи! Айтып бергилечи!

Мег айткандай «жеткен тарбиясыздык» кылып, Жо синдилирине бир нече конфет кымтый келген экен, аны жеп, кеченин эң кызыктуу окуяларын угушкан соң, ыраазы болуп калышты.

– Мен өзүмү бийден өзүнүн экипажы менен келип, пеньюарчан күзгүнүн алдында отурган жаш ледидей, айланамда кызматчыларым чуркап жүргөндөй сезип турам, – деди Мег Жого кайрылып. Жо болсо анын бутун компресс коюп таңып, чачын тарап жаткан.

– Чачыбыз күйүк, көйнөгүбүз эски, мээлейибиз булганган болсо деле, туфлибиз тар келип, бутубузду кайрып алсак деле керилген ледилерден кем ыракат албайбыз.

Менимче, Жонун айтканы туура.

⁸ рейдовак – чех бийи.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Төртүнчү бап

ПИЛИГРИМДЕРДИН ТҮЙШҮГҮ

Х, жүктүү кайра асынып, жол улаган кандай кыйын, – деп үшкүрдү Мег бийдин эртеси күнү эртең менен. Майрамдар да бүттүү, бирок бир жумалык эс алуу менен көңүл ачуу мурунтан эле анча жакшы көрбөгөн жумушка ышкыны козгогон жок.

– Дайыма Рождество же Жаңы жыл болуп турса, кандай жакшы болмок! Укмуш көңүлдүү болмок да, ээ? – деди Жо, оозун араандай ачып эстеп.

– Анда биз майрамдарга азыркыдай сүйүнмөк эмеспиз. Бирок бал муздак жеп, букет алышп, бийге барып, үйгө экипаж менен кайтып, кител окуп, эс алышп, иштебей жүргөн баары бир сонун. Ушинтип жашаган кыздар бар да. Аларга дайыма ичим күйөт. Шаан-шөкөттүү жашоону ушунчалык жакшы көрөм, – деди Мег, эки эски көйнөктүн кайсынысы жаңыраак экенин ойлонуп жатып.

– Биз андай боло албайбыз, ошондуктан ыйлап-сыктабай, жүгүбүздү аркалайбыз да, апам сыйктуу кабагым-кашым дебей кыйын жолго чыгабыз. Марч жеңем мага «Мин бир түн» жомогундагы шейхтей

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

сезилип кетет, мүмкүн, аны арызданбай-даттанбай аркама көтөргөндү үйрөнгөндө, ал кулап түшөт, же мен сезбегендей жецил болуп калат.

Бул ой Жого жага түшүп, көңүлү ачыла түштү, бирок Мегдин кабагы ачылган жок, анткени өзүнүн жүгү болгон төрт эрке бала мурункудан да оор сыйктуу туюлду. Ал турсун адаттагыдай мойнуна көк лента таккан жок, чачын да өзүнө жаккандай кылып тарабай койду.

– Жанагы кутурган эргежээлдерден башка эч ким көрбөгөндөн кийин жасанып эмне кылам, менин сулуу же сулуу эмес экенимдин кимге кереги бар? – деп күбүрөндү ал, комоддун эшигин тарс жаап жатып. – Кээде гана эс алганым болбосо, ушул иш деп жүрүп өмүрүм өтөт окшойт. Кедейликтин айынан башка кыздардай болуп ойноп-күлө албай, карып кетем го. Кандай өкүнүчтүү!

Ошентип, кабагы карыш салынган Мег ылдый түшүп, тамакка отурду. Калгандарынын да сиркеси суу көтөрбөй турду. Бесстин башы ооруп, диванда мышык жана анын уч баласы менен алаксымыш болуп жатты. Эми жинденип галошун таба албай жатат, анын үстүнө кудай уруп сабагы да аткарылбай калыптыр. Жо ышкырып, кармаганын түшүрүп ийип, тарса-турс кылып жатты. Миссис Марч бүгүн сөзсүз жөнөтө турган катты бүтүрө албай алең. Кеч жатып, уйкусу канбай калган Ханнанын да кабагына кар жаап турду.

– Мындай ажаан үй-бүлөнү табыш кыйын! – деп ииди Жо, сыяны төгүп, батинкесинин боосу үзүлүп, шляпасына отуруп алгандан кийин чыдамы түгөнүп.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– А эң ажааны сенсиң! – деп жооп берди Эми, арифметика тапшырмасынын эч туура чыкпай жаткан жообуна жашын тамчылатып.

– Бесс, эгер сен ушул түрү суук мышыктарыңды жертөлөгө кармабасаң, мен аларды сууга думуктурup өлтүрөм, – деди жинденген Мег, артына тырмышып чыгып алган мышыктын баласынан кутула албай жатып. Алып ыргытканга же бир колу жетсечи.

Жо күлүп ийди, Мег жинденип, Бесс жалдырап, он экини тогузга көбөйтсө канча болорун чыгара албай чаңырып ийди.

– Кыздар, жок дегенде бир мүнөткө унчукпай тургулачы! Бул катты эртең мененки почта менен жөнөтүшүм керек эле, силер ызылдап алаксытып жатасыңар! – деп кыйкырды миссис Марч, үчүнчү жолу жазганын айрып жатып.

Тынчтык өкүм сүрүп, аны бир гана жаңыбышырылган жарым тегерек эки пирожкини алыш келип, столго коюп, кериле басып чыгып кеткен Ханна бузду. Жо менен Мег өздөрү «муфта» дешкен бул пирожкини жумушка алыш кетүүнү салт кылып алышкан. Чыныгы муфталары жок болгондуктан, суукта ысык пирожки салынган түйүнчөктүү кармап чыгуу жагымдуу болчу. Ханна байкуш канчалык иши көп болуп, канча ачууланса да, пирожки бышырганды эч унутчу эмес, анткени күн суук, шамал болчу, анын үстүнө бечара кыздар иштеген жеринен тамактанышчу эмес жана көбүнчө saat экиден кийин араң келишчү.

– Бесс, мышыктарың менен кучактاشып жата бер, башың айыгып калат. Көрүшкөнчө, апа. Эртең менен шайтан болдук, кечинде периште болуп ке-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

лип калабыз. Кеттик, Мег! – Жо чыгып баратып пилгримдер бүгүн жолго башкача чыкканын тыйду.

Адатта алар бурула бергенде кайрылып үйүн карашчу, анткени апасы терезеден жылмая кол булгап турчу. Мындай коштошуусуз жашай албачудай сезилчү жана кандай гана маанайда чыгышпасын, апасынын көз ирмемге көрүнө калган мээримдүү жүзү күн нурундаи таасир этчү.

– Апам кол булгалагандын ордуна муштумун кезесе да туура болмок, анткени биздей акмактарды табыш кыйын! – деди кейиген Жо шамал ышкырган кардуу жолдо баратып.

– Мындай жаман сөздөрдү айтпасанчы, – деп койду Мег. Ал бул дүйнөнүн азабынан арыган кечил кемпирдей жоолугун оронуп алган.

– Мен жакшы, таасирдүү, маанилүү сөздөрдү жакшы көрөм, – деп каршы болду Жо, шамалга учуп кетейин деп жаткан шляпасын тырыша кармап.

– Сен өзүндү эмне десен ошол дей бер, бирок мен «акмак» эмесмин жана мени бирөөлөрдүн антип айтышын каалабайм.

– Сен көңүлүң калган жансың, бүгүн болсо шаан-шөкөт менен жашай албаганың үчүн жинденип турасың. Эч нерсе эмес! Карап тур, байкушум, мына мен мансапка жеткенде, экипаж да, бал муздак да, бийик такалуу туфли да, букеттер да, бийлей турган сары жигиттер да болот.

– Боорду эзбечи, Жо! – Мег Жонун сөздөрүнө күлүп ийип, көңүлү бир аз ачыла түштү.

– Күлгөн жакшы да. Болбосо мен да сендей капа болуп, кейип-кепчий берсем, түрүбүз кандай болор эле. Бактыга жараша, мен көңүлүмү чөктүрбөш

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

үчүн дайыма күлкүлүү бир нерсени таап алам. Сен да күнкүлдөп-мыңқылдай бербей үйгө шайыр кел. Ошондо азamat кыз болосуң.

Жо эжесин дальга таптап койду да, ошол жерден бөлүнүштү. Экөө тең жылуу пирожкиси бар түйүнчөгүн кармап, бороондуу күнгө, алдыда күтүп турган жагымсыз жумушка жана жаштыктын ырататын сүрө албай жатканына карабастан, кайраттуу, шайыр болгонго аракет кылып баратышты.

Мистер Марч бир жолу болбогон досуна жардам бере коём деп болгон байлыгынан айрылып калган соң, эки улуу кызы жан багыш үчүн иштөөгө уруксат беришн өтүнүшкөн. Баланы башынан мээнеткечтиkke, жигердүүлүккө жана көз карандысыздыкка үйрөтүш керек деп ишенген ата-энеси макулдугун бергенден кийин эки кыз шымаланып ишке киришип, кездешкен тоскоолдуктардын баары ийгиликтеке алып келет деген ишенимде эле. Маргарет гувернантка болуп орношуп, азыраак айлык алганда өзүн бай сезип калчу. Жогоруда өзү айткандай, «шааншөкөттү сүйчү», ушундан улам кедейлик анын эң жаман көргөн нерсеси болчу. Бардар, сонун жашоону көрүп калган неме жокчулуктан синдилерине караганда көбүрөөк кыйналчу. Башкаларга көз артпай, ыраазы болуп жашаганга аракет кылчу, бирок ар кандай бийкеч сыйктуу эле кооз нерселерди, шайыр досторду каалачу, таланттын өнүктүрүп, бактылуу болгонго умтулчу жана мунун өзү табигый нерсе болчу. Өзү иштеген Кингдердин үйүнөн эңсеген нерселерин күн сайын көрчү, анткени өзү караган балдардын эжелери той-тамашаларга көп барышчу да, алардын кооз көйнөктөрү кылактап,

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

букеттер жайнап, алардын театрлар, концерттер, чана тебүүлөр жана башка көңүл ачуулар жөнүндө кызуу сүйлөшкөндөрү угулуп турчу. Өзү үчүн кол жеткис сыйктанган акчалар болбогон нерселерге сарпталып жатканын көрчү. Байкуш Мег даттанчу деле эмес, бирок адилетсиздиктен улам кээде жаны кашайып кетчү, анткени колдо бар нерсени баалап, ошону менен эле бактылуу болуп жашаса болорун али биле элек болчу.

Жо болсо аксан, бирөөнүн жарда-мына муктаж болуп жүргөн Марч женеге жагып калды. Эркек баласы жок болгондуктан, Марчтардын үй-бүлөсү жамандыкка дуушар болгон-дон кийин эле бир кызыңарды мен багып алайын деп сураган, бирок Жонун ата-энеси макул болбой койгондуктан, таарынычы бар болчу. Бай эженердин мурасынан куру жалак каласыңар деп достору Марчтарга көп эле айтышты, бирок «апенди чалыш» Марчтар аларга: «Биз кыздарыбызды эч бир байлыкка алмаштыrbайбыз. Бар болсо да, жок болсо да, дайым чогуу болобуз, биздин бактыбыз ушулар», – деп коюшту.

Карыган леди бир топко чейин кераяк туугандары менен сүйлөшпөй жүрдү. Бирок бир жолу Жону тааныштарынықынан көрүп калат да, эркек

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

баладай болгон бул кыз эмнегедир жагып калат. Натыйжада ал Жого компаньонкам бол деп сунуш кылды. Мындай иш жакпаса да, Жо макул болду, анткени башка жакшыраак иш табылбай койду. Көп өтпөй эле анын таарынчаак, кежир тууганы менен тил табышып кеткенине баары таң калышты. Албетте, кээде уруш-талаш да чыгып кетчү, ал турсун бир жолу Жо мындайга чыдай албайм деп кетип да калды, бирок Марч жеңе кайра келсин деп киши жиберди жана бул карыган чыр ледини эмнегедир жакшы көрө турган Жо ага жок дей алган жок.

Бирок, менимче, Жону азгырган башка дагы бир нерсе бар эле: ал Марч аба өлгөндөн кийин каратбай, чаң басып, жөргөмүштүн желеси капитан калган китепканы эле. Кичинекейинде килемдөн сөздүктөрдөн жол, көпүрө курганга уруксат берип, кооз сүрөттүү китептериндеги кызыктуу окуялардан айтып берип, көчөдөн жолуккан сайын дүкөндөн имбир печенье алып берчү мээримдүү чал эсинде болчу. Бийик китеп шкафтардан карап турган бюсттары, ыңгайлуу креслосу, глобусу бар жана эң негизгиси, эсепсиз китептерге толо чаң баскан бул бөлмө Жо үчүн бейиш болчу. Марч жеңенин көзү илине түшсө же коноктор менен сүйлөшүп отуруп калса эле Жо ошол бөлмөгө жетип, ыңгайлуу креслого бүрүшүп жатып алып поэзияга, романдарга, тарыхый китептерге, саякатчылардын баяндарына, иллюстрациялуу альбомдорго кадалып калчу. Бирок бул бакыт башка бардык жакшы нерселердей эле көпкө созулчу эмес жана романдын эң кызык жерине, ырлардын укмушуна же саякатчылардын окуяларынын эң коркунчуттуусуна келгенде, «Жозе-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

фина! Жозе-фина!» деген кемпирдин чайылдаган үнү чыкчу да, бейиштен чыгып, түйүн жипти жандырганы, пуделди жуундурғаны же болбосо сааттар бою Белшемдин⁹ очерктерин окуп бергени жөнөчү.

Жо бир сонун нерсе жасасам деп кыялданчу, бирок ал эмне экенин өзү да билбегендиктен, убакыт өзү көрсөтөр деп үмүттөнчү. Азыр болсо ал үчүн эң чоң бактысыздык каалаганча китең окуп, чуркап, атчан жүрө албаганы эле. Кызуу кандуулугунан, тили курчтугунан жана шоктугунан улам дайыма жагымсыз нерселерге кириптер болуп, жашоосу оош-кыйыш менен өтүп, анысы бир эле учурда күлкү келтирип, ичти элжиретчү. Бирок Марч жененин үйүндө иштөө Жо үчүн зарыл болгон жашоо мектеби болчу жана «Жозе-фина!» деген чаңырыкка карабастан, өзүмдү өзүм багып атам деп ойлогондо өзүн бактылуу сезчү.

Бесс абдан жоош болгондуктан, мектептен окуй алмак эмес; окууга жиберип да көрүшту, бирок абдан кыйналгандыктан, кой дешти. Аны атасы окутуп жүрдү, кийин ал согушка кетип, апасы бар күчүн Армияны колдоо коомуна жумшап калганда да Бесс аракетин токтотпой окуй берди. Ал кичинекей болгону менен абдан мээнеткеч болчу, Ханнага тынбай жардам берип, үйдү мизилдетип таза кармачу жана мунусу үчүн мээримден башка эч нерсе талап кылчу эмес. Кыялында жайнаган достору болуп, өзү табиятынан аары сымал мээнеткеч болгондуктан, бейкут күндөрдүн узундугун туйчу эмес. Күн сайын алты куурчагын ойготуп, кийиндиричү, анткени Бесс дагы эле наристе болчу жана куурчактарын абдан

⁹ Томас Белшем – англ ис уламасы жана дин кызматкери.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

жакшы көрчү. Алардын арасында бүтүнү да, коозу да жок эле, анткени баары эжелеринен калган эле, анын үстүнө Эми эски жана түрү сууктарын каала-багандыктан, баары Бесске келип баш калкалашчу. Дал ушул себептен улам Бесс аларды эркелетчү. Алардын жумшак чүпөрөк денесине эч качан ийне сایылчу эмес, жаман сөз угуп, таяк жешчү эмес, баарынын карды ток, кайгысы жок болуп, мээримге бөлөнүп турчу. Ошондой куурчактардын бири мурун Жого тиешелүү болуп жүрүп, кийин кыркынды салган баштыктан жай тапкан. Кебетеси кетип калган бул куурчакты Бесс куткарып, өзүнүн баш калкалоочу жайына алыш келген. Башынын жогору жагы жок болгондуктан, Бесс кичинекей топуну соңун кылып кийгизип, буту-колу жок мунжу экенин билдирибей, одеялга ороп, бул оорукчан куурчакка керебеттердин сонунун берген. Бул куурчак кандай мээримге бөлөнүп жатканын бирөө билсе, жылмайганы менен ичи элжирап турмак деп ойлойм. Бесс куурчакка гүл алыш келип берип, китеп окуп берчү, көкүрөгүнө кысып таза абадан эс алдырып келчү, бешик ырын ырдап берип, «Бүгүн түнү жакшы уктайсың го, байкушум» деп шыбырап, ботала болгон бетинен өпмөйүнчө жатчу эмес.

Башкалар сыйктуу эле Бесстин да өзүнүн кайгы-капасы бар эле жана периште эмес, кадимки эле карапайым кыздардан болгондуктан, музыкадан сабак алыш, фортепъяно ойной албагандыктан, Жо айткандай, «кемшөндеп ыйлап калар эле». Музыканы ушунчалык берилип сүйүп, тырышып окуп, эски аспапта гаммаларды ушунчалык чыдамкайлык менен ойногондуктан, кимдир бирөө (Марч

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

женеден го үмүт жок болчу) муну көрүп, жардамга келиш керек эле. Бирок эч ким жардам берген жок жана анын саргарган клавиштерге тамган көз жашын аарчыйм деп бир аз бузуп ойноп жибергенин эч ким да көргөн жок. Иштегенде дайыма ырдан жүрчү, апасы менен эже-синдилирине ойногондон эч баш тартчу эмес жана күн сайын өзүнчө кайтала-чу: «Билем, жакшы кызы болсом, сөзсүз жакшы фор-тепьяного жетем».

Дүйнөдө Бесс сыйктуу жоош-момуун, өз бурчунда күн көрүп, башкалар үчүн жан деп кызмат кылган адамдар көп, бирок алардын мунусун эч ким байкабайт деле, болгону чегиртке чырылдабай калганда гана анын жоктугу билинип, орду ангырай түшөт.

Эгер бирөө Эмиден бол жашоодо баарынан эмнеге нааразысың деп сураса, ал ойлонбой туруп: «Мурдума», – демек. Ал кичинекей кезинде Жо Эмини көмүр салынган чакага түшүрүп ийгени бар. Мурдум ошондон кийин оңбай калды дейт ал. Мурду чоң деле эмес, кызыл да эмес, болгону бир аз быйыгый, канча чымчыбасын баары бир ак сөөк мурун болбой койду. Өзүнөн башка эч ким буга көңүл деле бурбайт, мурун байкуш да жакшы эле өскөнгө аракет кылып жатат, бирок Эми грек мурундун жоктугунан кыйналып, өзүн жубатыш үчүн комуздай мурундарды тарта берип канчалаган кагазды кетирди.

«Кичинекей Рафаэль» (эжелери аны ушинтип коюшчу) сүрөткө жөндөмдүү чыкты. Баарынан да гүлдердү, өзү ойлоп тапкан феяларды тартканды, китептерди таң каларлык сүрөттөр менен иллюстра-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

циялаганды жакшы көрчү. Мугалимдер тапшырма-ны аткарғандын жаңыбарлардын сүрөтүн тартып отура берет деп даттанышчу. Географиялык атласынын актай беттеринде карталардын көчүрмөлөрү пайда болуп калчу, кээде китептеринен күлкүлүү карикатуralар түшүп калып уят кылчу. Окуусу алына жараша болуп, үлгүлүү жүрүм-туруму көп нерсени жууп кетчү. Классштары жооштугу жана кишиге ойдай жага билгендиги учун жакшы көрүшчү, анын бир аз көйрөндүгү башка көп кырдуу талантты, мисалы, сүрөткө шыктуулугу, фортельянодо ар түрдүү он эки мелодияны ойной билгендиги, саймачылыгы, сөздөрдүн учтөн экисин туура эмес окуса да французча окуй билгендиги сыйктуу эле көптөрдү суктандырчу. Ал адамдын боору ооругандай таризде «Атам бай кезде тигинтчү элек, минтчү элек» деп наалып калар эле. Анын «тири укмуштай ақылдуу сөздөрүн» уккан башка кыздардын оозу ачылып калар эле.

Баары мактап, көзүн карай бергендиктен, Эминин мактанчаактыгы менен өзүмчүлдүгү барган саяын артып баратат. Бирок анын желин чыгарып коё турган бир жагдай бар эле: ал туугандардын кызынын эски көйнөктөрүн кийчү. Тиги кыздын апасында табит деген неме таптакыр жок болгондуктан, Эми көк шляпанын ордуна кызыл шляпа, кебетеси келишкен көйнөктөрдү кийгенден абдан кыйналчу. Кийимдери бышык, жакшы тигилип, аз кийилгени менен көркөм табити күчтүү Эми азап тартчу, өзгөчө быйыл сары темгилдүү кызгылт көк, эч кандай жасалгасы жок мектеп көйнөгүн кийгенде жаман болду.

– Бир жакшы жери, – деди ал Мегге, көзүн жашылдантып, – апам Мэри Паркенин апасындай бо-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

луп тартип бузганда этегими бүтүп койбойт. О, кудай анын бетин ары кылсын, ал тартиptи катуу бузганда, бүгүлгөн көйнөгү тизесин араң жаап калат да, мектепке бара албай калат. Андай басмырлоону ойлосом, быйпыйган мурдум, ал турсун мына бу сары темгилдуү кызгылт көк көйнөк кеп болбой калат.

Мег Эминин ишенимдүү кишиси жана насаатчысы болчу, ал эми Жо эмнегедир жоош-момун Бесске жан тартып, ошондой роль ойноочу. Бесс да сырын Жого гана айтып, өзү да билип-билбей шок эжесине баарынан көбүрөөк таасир этчү. Чоң кыздар өздөрүнчө абдан ынак болчу, бирок экөө бирден синдисин карап, муну өздөрүнчө «апа оюну» деп коюшчу. Муну менен кичинекей айымдар энелик инстинктине баш ийип, синдилерин куурчак катары көрушчү.

— Кызыктуу бир нерсе айтып бергилечи! Бүгүн аябай оор күн болду, алаксыгым келип турат, — деди Мег, төртөө ошол күнү кечинде чогулуп отурганда.

— Бүгүн жеңем экөөбүз кызык болдук, ошону айтып берейин, анткени утуш меники болду, — деп баштады аңгеме айтканды жакшы көргөн Жо. — Мен баягы эле бүтпөгөн Белшемди мыңқылдап окуп берип жаткамын. Тезирәек көзү илинип кетсе, ойгонгучча бир китең окуп жыргайын деп атайдын ушундай кылам. Бирок бул жолу ал эмес эле өзүмдүн уйкум келип, оозуму араандай ачып эстедим эле, китепти жутуп ийбе деп калды. «Тилемке каршы, анте албайм», — деп жооп бердим момурамыш болуп. Ал бир топко насаат окуп, анан мен бир «үргүлөп» алганча, өз күнөөлөрүндү ойлонун отуруп тур деди. Ал кайра ойгонгончо көп убакыт өтөрүн билген-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

диктен, башы кыйшай баштаганда эле чөнтөгүмөн «Вексфильддик попту»¹⁰ алып чыгып, окуп кирдим. Анда-санда жеңемди карап коём. Баары сууга кулап түшкөн жерине келгенде чыдабай кетип каткырып ийдим. Жеңем ойгонуп кетти да, күш уйкудан улам ак пейил болуп калгандыктан, Белшемдин ордуна эмнени окуп жатканымы билиш учун бир аз мага да окуп бер деди. Мен абдан аракет кылгандыктан, жеңеме абдан жагып калды да: «Эмне жөнүндө сөз болуп жатканын түшүнбөй турام. Башынан окучу, кызым», – деди. Ошентип, биринчи баптан тарта Примроздорго кызыктырганга аракет кылып окуп кирдим. Ал турсун абдан кызыктуу бир жерине келгенде: «Бул сизди чарчаташп коёт го деп коркуп турам, мэм, токтотуп койсок кантет?».

Ал жерге түшүп кеткен торун ала койду да, көз айнегинен мени ачуулуу карап: «Бапты аягына чейин окуңуз, мисс, каяша айтканды коюп», – деди адатынча чорт сүйлөп.

– Жакканын мойнуна алдыбы? – деп сурады Мег.

– Жок, кайдан мойнуна алмак эле! Бирок Белшемди окутканын токтотту, үйгө жөнөйүн деп жатып мээлейими алганы кирсем, баш-оту менен «Вексфильддик попко» кирип кеткен экен, күлүп ийип, сүйүнгөнүмөн оозгу бөлмөдө бийлеп ийгеними да уккан жок. Өзү кааласа эле жашоосу ушундай сонун болмок! Акчасы көп болгону менен ага анча деле ичим күйбөйт, анти кени байлардын түйшүгү деле кедейлердикинен кем эмес, – деп жыйынтык чыгарды Жо.

¹⁰ «Вексфильддик поп» (1766) – английс жазуучусу Оливер Голдсмиттин романы.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Сенин сөзүндөн улам менин да эсиме бир нерсе түштү, — деди Мег. — Албетте, бул окуя Жонукундай күлкүлүү эмес, бирок жолдо келатып ушуну ойлонуп келдим. Бүгүн Кингдердин баары үрпейүп жүрүштү, кичинекей кыздардын бири агаларыман бирөө абдан жаман иш кылгандыктан, атам үйдөн кууп жиберем деп жатат деди. Миссис Кингдин ыйлаганын, мистер Кингдин кыйкырганын уктум, Грейс менен Элен коридордо ыйлаганыбызды көрбесүн деп менден бурулуп кетиши. Мен, албетте, сурай алганым жок, бирок аларга абдан боорум ооруду. Кудайга шүгүр, менин андай уят кыла турган ага-инилерим жок.

— Менимче, мектепте шерменде болгон андан да жаман, — деп башын чайкады Эми, башынан көп нерсе өткөргөн айымдай. — Бүгүн Сузи Перкинс мектепке акак таштуу шакек салынып келди. Мен да ошондой шакектүү болгум келип, анын ордунда болгум келди. Анан ал жөн отурбай, тактайчына мистер Девисти мурдун коңкойтуп, жонун бүкүрөйтүп, «Мен баарын көрүп турам!» деп тири шумдук кылып тартып койду. Баарыбыз күлдүк, бир маалда тигил чын эле баарын көрөт окшойт, Сузини тактайчанды алыш кел деп калса болобу. Ал коркконунан селее түштү, бирок барды. Анан эмне кылды дебейсинерби? Кулактан алыш, элестетсенер, кулактан, анан тактайдын алдына алыш барып, тактайчынын баары көргүдөй кылып карматып туруп, жарым saat тургузуп койду.

— Кыздар сүрөткө күлүшкөн жокпу? — деп сурады бул окуяны ыракаттанып угуп жаткан Жо.

— Кайдагы күлкү! Бирөө да күлгөн жок. Барды-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

гы демин катып отурушту, а Сузинин көзү ыйлап атып ағып түшүп қалды окшойт, ооба, ошондой эле болду. Ага көз артпай да қалдым, анткени миллион акак таштуу шакек да мындай жаман окуядан кийин бактылуу қыла албайт да. – Анан Эми өзүнүн ушундай жакшы кыз экенине, анын үстүнө эки кыйын сөздү удаасы менен так айтканына сыймыкта-на ишин улантты.

– А мен бүгүн эртең менен өзүмө абдан жак-кан нерсени көрдүм. Тамак ичип отурганда айтып берем деп жатып эсимден чыгып кетиптири, – деди Бесс ишин қылып атып. Ал Жонун башаламан бол-гон себетин иретке келтирип жаткан. – Ханна мени балык саткан дүкөнгө устрица алып кел деп жибер-ген. Барсам, ал жерде мистер Лоренс бар экен, мис-тер Каттер, дүкөндүн ээси менен сүйлөшүп туруп-тур. Бочканын артында турган элем, мени көргөн жок. Ошол учурда чака менен швабра кармаган бир бечара аял кирип қалды да, полуңузду жууп бере-йин, бир кесим балык берицизчи, бүгүн эч жумуш таба албай койдум деп айтты. Мистер Каттер иши көп болгондуктанбы, ачууланып «жок» деди. Тигил аял айласы жок кетмекчи болду эле, мистер Лоренс таягынын иймек башы менен бир чоң балыкты илип алды да, аялга берди. Ал ушунчалык сүйүнүп кетти да, балыкты кош колдоп кармап, ыракмат айта баштады. Мистер Лоренс бар да, балдарына балыкты бышырып бер деди эле, тиги сүйүнгөн бо-юнча кетти. Ал абдан жакшы иш кылды! Тигил аял жылбышкан чоң балыкты құлкү келерликтей боо-руна кыса, мистер Лоренсти «бейишке чыгыңыз» деп айтты.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Кыздар күлүп болуп, апасынан да өтүнүштү эле, ал бир азга ойлоно түшүп, олуттуу түрдө баштады:

– Бүгүн көк фланелден күрмө бычып жатып, атаңарды жана кокус ал бир нерсе болсо жалғыз, бағар-көрөрүбүз жок каларыбызды ойлодум. Албетте, бул болбойт, бирок күрмөнү алыш кете турган чал келгенче эмнегедир эле ушундай ойлор кетпей койду. Ал бир аз отуруп калды, чарчагандай, тынчы кеткендей түрү бар. «Уулунуз армиядабы?» – деп сурадым, анткени анын алыш келген каты мага болбогондуктан, ичинде эмне деп жазылганын билбедин. «Ооба, мэм. Төртөө эле, экөө каза болду, бирөө туткунда, азыр оор жарадар болуп, Вашингтондо госпиталда жаткан төртүнчүсүнө кетип баратам», – деди ал токтоолук менен. «Өлкөгө көп нерсенизди берген экенсиз, сэр», – дедим, ичимен сыйлап. «Мен өз милдетимди гана аткардым, мэм. Эгер пайдам болсо, өзүм да барат элем, бирок бара албагандыктан, балдарымды бердим, бул учун эч нерсе сурабайм да».

Ал чын дилинен сүйлөп жатты жана эң кымбат нерсесин аянбай берген аны көрүп туруп, өзүм уялыш калдым. Мен елкө учун бир кишини берип, аны да көп деп ойлоп отурсам, ал төртөөнү бериптири. Менин үйдө алаксыта турган төрт кызым бар, анын ақыркы уулу алыш жакта, балким, коштошуп калсам экен деп жалдырап күтүп жатат. Анан колдо бар нерселерими ойлон өзүмдү абдан бактылуу, бай сезип кеттим, тиги чалга чоң посылка, акча берип, берген сабагы учун чын дилимден ыракмат айттым.

– Дагы бир нерсе айтып берчи, апа, моралы менен болсун. Мен сенин айтып бергендерин җөнүндө

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

ойлонгонду жакшы көрөм, эгер алар чыныгы, анан өтө эле насаат түрүндө болбосо, – деди Жо, бир мүнөттөй жымжыртыктан кийин.

Миссис Марч бул кичинекей топко көп жылдан бери сүйлөп берип жүргөндүктөн, кыздарынын сырын билчү. Ал жылмайып койду да, мындаи деп баштады:

– Бар экен, жок экен, илгери төрт кыз болгон экен, алардын курсагы ток, кайгысы жок, үстү бүтүн, ынак достору, сүйгөн ата-энеси бар экен, бирок кыздар эмнегедир ыраазы болушпаптыр. – Кыздар тиктеше түшүштү да, жакшылап тиге баштاشты. – Алар жакшы болгусу келишип, мыкты чечимдерге келишкени менен аларды көп аткарышчу эмес экен. Дайыма «Мунубуз болгондо, тигинибиз болгондо» дешип, колдо бар жакшы нерселерин унутуп коюшчу экен. Бир жолу кыздар бир ак көңүл кемпирден канткенде бактылуу болобуз деп сурашканда, ал: «Тагдырыңарга нааразы болгондо, колдо бар жакшы нерселерди ойлоп, ошого ыраазы болгула», – деп жооп бериптири. (Ушул жерге келгенде, Жо башын көтөрүп, бир нерсе сурамакчы болду эле, бирок аңгеме бүтө элек экенин билип унчукпай калды). Кыздар акылдуу болгондуктан, кемпирдин айтканын кылмак болушту. Көп өтпөй эле баары жакшы болуп баратканын байкап, таң калышты. Бирөө эч кандай акча байлардын үйүн уят менен кайгыдан калкалап кала албасын билди, экинчиси айланасындағы жыргалдан ыракат ала албаган кары кемпирден көрө жаш, ден соолугу чың, шайыр кыз болгон жакшы экенин түшүндү,

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Үчүнчүсү түшкү тамакты даярдоо оор иш болгону менен анын жогу андан бешбетер кыйын экенин аңдады, төртүнчүсү үлгүлүү жүрүм-турум акактуу шакектен баалуу экенине ынанды. Ошентип, кыздар мындан ары наалыбай жүрөлү деп чешиши. Колдо бар нерселерден ыракат алышп, ага татыктуу бололу, антпесек алар көбөйгөндүн ордунда жок болуп кеткидей дешти. Мен билем, ал кыздар мээримдүү кемпирдин айтканын кылгана кийин эч өкүнүшкөн жок.

– Бирок, апа, бул туура эмес! Өзүбүз айтып берген окуялар өзүбүзгө насаат болуп тиidi, – деп жиберди Мег.

– Мага ушундай акыл-насааттар жагат. Мындаларды атам айтып берчү эле, – деди Жонун жаздыгын тигип жаткан Бесс ой басып.

– Мен баарынан азыраак даттанып, этиятыраак болом, анткени Сузинин трагедиясы мен үчүн чоң сабак болду, – деди Эми момурал.

– Бизге бул сабак керек эле, муну эми унутпайбыз. Эгерунутсак, анда «Том байкенин кепесиндеги» карыган Хлоядай болуп: «Өз жыргалчылыгыңарды ойлогула, балдар! Өз жыргалчылыгыңарды ойлогула!» деп айтып турунуз, – деди баарын тамашага айландырып жиберме адаты бар Жо. Бирок башкалардай эле ага да бул акыл-насаат катуу таасир этти.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Бешинчи бап

КОШУНАЛАР

О, айтсан, кайда баrasың? – деп сурады Мег бороондуу күнү түштөн кийин резина өтүк, эски пальто кийип, бир колуна шыптыргы, бир колуна күрөк кармап, сыртка чыгып бараткан Жодон.

– Эшикке чыгып, буту-колумду жазып келейин, – деп жооп берди Жо, шок көздөрүн ойноктото.

– Менимче, жумушка барып, кайра келүү үчүн бир күн жетишет! Мендей болуп эле каминдин жаңында отурсаңчы. Үйдө жылуу, кургак, эшикте болсо суук, ным, караңгы, – деди Мег калтырай түшүп.

– Кеңешти ук, бирок өз билгениндөй кыл! Кечке чейин үйдө отура албайм, от боюнда үргүлөп жаткандай мышык эмесмин. Мен кызык окуяларды жакшы көрөм жана аларды издейм.

Мег бутун отко кактап, «Айвенгону» окумак болду, Жо болсо үйдүн алдындагы жолдун карын шыптырып кирди. Кар женил болгондуктан, тез эле бакты тегерете кеткен жолду тазалап койду, эми күн чыкканда Бесс куурчактарын таза абадан дем алдыра берсе болот. Бак Марчтардын үйүн мистер Лоренс-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

тердикинен бөлүп турчу. Үйлөр шаардын четинде болгондуктан, чоң бактар, шалбаалар, тынч көчөлөрү айыл жерин эске салчу. Жапыс өскөн кашаалар кошуналарды бөлүп турчу. Бир жагында Марчтардын эски үйү турчу жана мезгилдин өтүшү менен карарып бараткан үй терезеге өстүрүлгөн гүлдөрсүз жана башка чырмоокторсуз кышында жыланач сыяктуу туюлчу. Башка жагында таштан курулган үй занкайып турчу, анда чоң карета сарайдан баштап жакши каралган газондор менен оранжереялар жана сонун терезе пардалардан көрүнүп турган кооз нерселер бардар турмуш менен шаан-шөкөттөн кабар берип турчу. Бирок бул телегейи тегиз үй эмнегедир ээнсиrep турчу: шалбаада балдар ойночу эмес, тerezeden жылмайган эненин жүзү көрүнчү эмес жана үйгө кирип чыккан мистер Лоренс менен небереси-нен башка киши деле көп көрүнчү эмес.

Ой-кыялы удургуп турган Жого бул занкайган үй сыйкырдуу ак сарайдай, ичи толо казына, эч ким үзүүрүн көрбөгөн жыргалдар бардай туюлчу. Ал башкалар көрбөгөн шаан-шөкөттү көрүп, «мистер Лоренстин небереси» менен таанышсам деп жүрчү. Тигинин да таанышайын деген эле түрү бар, бирок кантип таанышууну билбей журөт окшойт. Баягы бий кечесинен кийин Жо ого бетер дегдеп калды; аны менен достошуунун ар түрдүү жолдорун ойлоп тапты, бирок тиги сонку жумаларда такыр көрүнбөй калды. Кетип калган окшойт деп корко баштады эле, бирок бир күнү экинчи кабаттан анын кара тору өнү көзгө чалдыга түштү, караса, Бесс менен Эминин кар тоголотуп ойноп жүргөнүн карап туруптур.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

«Бул бала тентуштары, көңүл ача турган оюну жок кыйналат экен, – деди ал өзүнчө. – Чоң атасы небересине эмне пайдалуу экенин билбей эле камап жата берет окшойт, буга болсо ойной турган балдар, же жок дегенде жашыраак жана шайырыраак бирөө керек. Мен бул кары мырзага баары бир барып айтам муну!»

Эч кимден тартынбаган кылышк-жоругу, жүрүмтуруму менен созулган Мегдин жүрөгүн түшүрчү Жонун оюн ушул идея биротоло бийлеп алды. «Барып айтуу» идеясы унутула элек болгондуктан, Жо ушул бороондуу күнү бир аракет кылып көрмөй болду. Ал мистер Лоренстин экипажы үйдөн чыгып кеткенин көрдү да, кашаага барчу жолун тазалады. Анан токтоп, тиги үйдү карады. Баары тыптынч: төмөнкү кабаттын пардалары түшүрүлүү, кызматкерлер көрүнбөйт, экинчи кабаттын терезесинен көрүнүп турган кара тармал чачтан башка киши аттуудан эч ким жок.

«Бул ошол, – деп ойлоду Жо. – Байкуш! Ушундай күндө ооруп жалгыз отурат. Жакшы эмес. Карыргытып көрөйүн, караса, бир ооз жылуу сөз айтып коёюн».

Жумшак кар терезеге бир тийди да, тармал чачдароо кайрылды жана жүзүндөгү кайдыгерлик дароо жок болду: бакырайган көздөрү жайнай түшүп, оозу жалжайды. Жо күлдү да, шыптыргысын булгап кыйкырды:

– Кандайсың? Ооруп атасыңбы?

Лори терезени ачып, каргадай кыркырады:

– Ыракмат, азыр жакшы болуп калдым. Катуу суук тийип, бир жума үйдө отурдум.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Жаман болгон турбайбы. Көңүл ачып атасыңбы?

— Жок. Аябай зериктим.

— Китең окуп атасыңбы?

— Бир аз. Көп уруксат беришпейт.

— Окуп берген бирөө да жокпу?

— Кээде чоң атам окуп берет, бирок менин ки-тептерим ага кызыксыз, а мистер Бруктан дайыма эле сурана бере албайм.

— Анда бирөөнүң конокко чакыр да.

— Бул жерде мен каалаган эч ким жок. Балдарды чакырсан, ызы-чуу боло беришет, мен болсо али алсызмын.

— Келип, сага китең окуп берип, көңүлүндү ача турган кыздар жокпу? Кыздар адатта жоош, жакшы болушат. Алар оорулуу кишини караганды жакшы көрүштөт.

— Мен андайларды билбейм.

— Сен бизди тааныйсың да, — деп бараткан Жокулуп ийди да, унчукпай калды.

— Чын эле! Сен келип кетчи! — деп кыйкырды Лори.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Мен, албетте, жоош да, жакшыннакай да эмесмин, бирок апам уруксат берсе келем. Азыр сурап көрөйүн. Терезени жап да, мен келгенче күтүп тур.

Ушуну айтып, Жо апам менен эже-сиңдилерим эмне дээр экен деп шыпыргысын далысына салып үйгө жөнөдүр.

Жаңы курсу күтөм деген ой Лорини жагымдуу толкундытып, бөлмөсүндө ары-бери чуркап, акыркы даярдыктарды көрүп атты. Миссис Марч айткандай, ал чыныгы жаш жентельмен болчу жана коноктун урматына чатышкан тармал чачтарын тарап, жаңы жака тагынды жана беш-алты кызматчы болгонуна карабастан, бир аз чачылып жаткан бөлмөсүн иретке келтиримиш болду.

Акырында конгуроо катуу кагылды да, бирөө чечкиндүү үн менен мистер Лорини сурап, таң калган кызматчынын тепкич менен шашыла чыгып кеплекканы угулду.

– Жакшы, аны бул жакка ээрчитип келиниз, ал мисс Жо, – деди мистер Лори конокту тоскону кичи залга баратып. Көп өтпөй эле бети кызарган, жайдары, бир колуна жабык идиш, экинчи колуна Бесстин үч кичинекей мышыгын кармаган Жо келди.

– Мына, оокаттарымды көтөрүп келип калдым, – деди ал шаңқылдан. – Апам салам айтып, эгер бир нерседен жардам бере алсам сүйүнөт элем деди. Мег бланманжесин берип ийди, ал муун сонун бышырат. А Бесс болсо мышыктын балдарын тез эле айыктырып коёт дейт. Билем, сен буга күлөсүн, бирок ал чын дилинен сага жардам бергиси келген-диктен, кой дей алган жокмун.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Бесстин берип ийген мышыктары таанышшуу үчүн абдан сонун каражат болуп чыкты: Лори мышыктын балдарына күлүп атып, тартынчаактыгын унутуп койду да, дароо эле божурап сүйлөшүп кирди.

– Мындай кооз нерсени жегенге болбойт го,- деди ал ыраазы болуп, Жо Эминин жакшы көргөн геранынын көк жалбырактары жана кызыл гүлдөрү менен кооздолгон бланманжени ачканда.

– Андай деле эмес, болгону бардыгы дос экенин көрсөткүсү келишти. Кызматчыга айтсан, муун алып кетип, анан сага чай менен берсин. Бланманже – женил тамак, аны бейтаптар да жесе болот, анын үстүнө жумшак болгондуктан, ооруган тамагындан кантип өтүп кеткенин да билбей каласың... Бөлмөң абдан жайлую экен!

– Кызматчылар жакшылап жыйыштырышса, жайлую болмок, бирок алар андай кылышпайт, мен болсо аларды мажбуrlай албайм. Бирок буга чындалп эле кыжалат болом.

– Мен мууну эки эле мүнөттө жасап коём; каминди шыпырып коюш керек... мына минтип... каминдин текчесине баарын тегиз тизип коюш керек... минтип... китеpterди бул жакка... бөтөлкөдөгү дарыларды бул жакка... диваныңды жарыктан буруп коюш керек да, жаздыгынды бир аз көптүрүп коюш керек. Мына, эми баары жайында.

Оозу тынбай сүйлөп, күлүп атып эле Жо буюмдарды ордуна жайгаштырып койду. Эми бөлмө таптакыр башкача болуп калды. Лори унчукпай көз салып турду да, Жо көрсөткөн диванга отура кетип, ыраазы болду:

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Абдан жакшы иш кылбадыңбы, ыракмат! Бул бөлмөгө ушул керек болчу. Эми тигил чоң креслого отур да, менин коногум бол.

– Жок, мен сенин көңүлүндү ачканы келбедим-би. Китең окуп берейинби? – Жо жакын жерде турған китеңтерди кызыгып карап койду.

– Ыракмат! Мен булардын баарын окугамын, эгер каршы болбосон, сүйлөшүп отуралы.

– Эч каршы эмесмин. Сүйлөтүп койсо, керәэли кечкө сүйлөй берем. Бесс сен токтогонду билбейсин деп айтат.

– Бесс бети кызыл, кәэде гана үйдөн кичинекей себетин көтөрүп чыгып кала турған кызыбы? – деп сурады Лори кызыгып.

– Ооба, ошол. Ал менин кызыым, абдан жакшы кыз.

– Сулуу кыз – Мег, а тармал чач – Эми, ушундайбы?

– Сен кайдан билесин?

Лори кызыарып кетти, бирок чынын айтты.

– Мен көбүнчө жогору жакта жалгыз отурам, анан силер бири-бириңерди чакырганда, чыдай албай карай берем. Силер, сыйагы, убакытты абдан көңүлдүү өткөрөсүнөр. Шоктугум үчүн кечирим сурайм, бирок силер гүлдөр єскөн терезенин пардасын жапканды унуп түшүнүп да, лампаны қүйгүзгөндөн кийин баары көрүнүп турат: камин, силер баарына апаңдарды тегеректеп отурасындар, тегерегинер гүл болуп, кооз көрүнгөндүктөн, карай берем. А менин болсо апам жок. – Лори каминдеги отту козгомуш болуп калды.

Анын кара көздөрүндөгү кусалык боорукер Жонун жүрөгүн титиретип жиберди. Тарбиясы-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

нан улам болсо керек, Жо он бешке чыкса да, бала сыйктуу баёо болчу. Лори оорулуу жана жалгыз болгондуктан, өзүндөгү толуп-ташып турган үй-булөлүк сүйүсү менен бактысынан бөлүшмөк болду. Жүзүнөн мээрим туулуп, үнү да адаттан тыш муңайым чыкты:

— Биз мындан кийин парданы жаппайбыз, каалашыңча карай бер. Бирок антип карап отургандан көрө биздикине конокко кел. Апам абдан жакшы, аны менен таанышканың абдан пайдалуу болот. Мен сурансам, Бесс сен учүн ырдап берет, ал эми Эми бийлеп берет. Ал эми Мег экөөбүз сага күлкүлүү театр реквизиттери менен декорацияларын көрсөтөбүз. Сенин оюнча, чоң атаң сага уруксат береби?

— Эгер сенин апаң суранса, уруксат берет болуш керек. Ал сыртынан катаал көрүнгөнү менен абдан ак көңүл киши. Мен каалаган нерселердин көбүнө уруксат берет, бирок чоочун кишилерди түйшүккө салгысы келбейт, — деди Лори жанданып.

— Биз чоочун кишилер эмеспиз, кошуналарбыз, түйшүккө салам деп кыжалат болбо. Сени менен достошконду өзүбүз каалайбыз, мен да сени менен көптөн бери таанышайын деп жүргөм. Биз бул жerde көптөн бери жашайбыз жана силерден башкалардын баарын көптөн бери тааныйбыз.

— Чоң атам китеpterинин дүйнөсүндө жашагандыктан, айлана-чөйрөдөгүлөр менен иши деле жок. Мистер Брук, менин мугалимим, биздин үйдө дайым жашабайт, ошондуктан мен үйдө жалгыз калам да, эптеп алаксымыш болом.

— Жаман экен. Сен өзүң аракет кылып, чакырган жердин баарына бара беришиң керек. Ошондо

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

досторуң көбөйөт, алардын үйүнө барып, көнүл ачасың. Тартынчаактык эч нерсе эмес, конокко бара баштаганда эле калып калат.

Лори кайрадан кызарып кетти, бирок тартынчаак дегенге капа болгон жок. Жонун үнү чыныгы достордукундай болгондуктан, анын ачык сүйлөгөнүн бурмaloого болбос эле.

— Сага өзүң окуган мектеп жагабы? — деп сурады ал, бир аз тынымдан кийин теманы өзгөрткүсү келип. Ал отту карап, Жо болсо ыракаттанып бөлмөнү тегерете карап отурду.

— Мен иштейм, мектепке барбайм. Женемди карайм, чынын айтсан, ал абдан ачуулуу кемпир, — деп жооп берди Жо.

Лори дагы суроо берейин деп оозун ачып бараташып, башка бирөөлөрдүн ишине өтө кызыга берген уят экенин эстеп, токтоп калды да, ыңгайсызданып оозун жапты. Жо анын сыпайылыгына баа берип, бирок токтоно албай карыган Марч жеңе, анын семиз пудели, испанча сүйлөгөн тоту күшү, өзү китеп алып, жыргап окуган китетканасы жөнүндө күлкүлүү кылып айтып берди. Лори мунун баарына абдан күлдү, анан бир жолу Марч жеңеге бир карыган кербез мырза күйөөлөп келип, саймединеп сүйлөп жатканда, тоту күш тиги байкуштун жасалма чачын жулуп алганын айтып бергенде, диванга чалкасынан кетип, көзүнөн жаш чыкканча каткырып күлдү эле, кызматчы аял эмне болуп кетти деп чуркап келди.

— Өх! Мага күлгөн абдан пайдалуу. Дагы айтсан! — деди ал дивандын жаздыгын кызарып жайнаган жүзүнөн алып.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Шердене түшкөн Жо өздөрүнүн койгон оюндары, пландары, үмүт кылган нерселери, атасынан кыжалат болушары жөнүндө, дегеле төрт эже-сиңди жашаган кичинекей дүйнөдө эмне кызык болсо ошонун баарын айтып берди. Анан китең жөнүндө кеп болуп, Жо Лори да китең окуганды сүйөрүн, ал турсун өзүнөн көп китең окуганын байкады.

– Эгер сен китең окуганды жакшы көрсөң, ылдай түшөлү, анда китеңканабыз бар. Коркпой эле кой, чоң атам жок, – деди Лори туруп баратып.

– Мен эч кимден коркпойм, – деп жооп берди Жо башын чулгүй.

– Көрүнүп турат! – деди тиги суктана карап. Бирок ичинен сиркеси суу көтөрбөй турганда чоң атама түш болуп калса көрөт элем деп ойлоп койду.

Үй жайынdagыдай жылуу эле. Лори Жого бөлмөлөрдү көргөзүп жүрүп отуруп, акыры китеңканага жетишти. Жо катуу таң калганынан адатынча колун бириктире калып бийлеп ийди. Дубалды бойлото заңкайган китең шкафттар кетет экен, мында сүрөттөр, статуялар, кишини кызыктырган эски тыйындар менен буюмдары бар кичинекей шкафттар, жайлуу креслолор, күлкүлүү столиктер, коло канделябрлар жана эң кызыгы – кооздолгон очок да бар экен.

– Укмуш экен! – деп ийди Жо, баркыт креслого ыракаттана отуруп жатып. Анан мындай деп кошумчалады: – Теодор Лоренс, сиз дүйнөдөгү эң бактылуу бала болсонуз керек!

– Киши жалгыз китең менен жашай албайт, – деди Лори башын чайкан, анан Жонун маңдайына отура кетти.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Ушуну айтып оозун жыйганча, конгуроо кагылыш калды да, Жо секирип турду:

– О, кудай! Бул чоң атаң!

– Эмне болот эле? Сен эч кимден коркпойсун да, – деди тиги күлө карап.

– Эмне учүн экенин билбесем да, бир аз коркконсуп турал. Апамдан уруксат сурап келгемин, менимче, сен учүн деле зиян болгон жок, – деди Жо, өзүн карамап. Бирок тынчы кетип эшик жакты карап коюп жатты.

– Мага ал турсун абдан пайдалуу болду, сага чын дилимден ыраазымын. Узакка сүйлөшкөндөн чарчадың го деп коркуп турал, бирок мен учүн абдан жагымдуу болгондуктан, кечке сүйлөп, тындай бергим келип турат, – деди Лори ыраазы болуп.

– Сизге доктор келди, – деди кызматчы, Лорини чакырып.

– Кечирип кой, мен бир мүнөткө барып келет окшойм, – деди Лори.

– Мага кыжалат болбо. Мындай жерде мен зерикпейм, – деп жооп берди Жо.

Лори чыгып кетти, ал эми анын коногу китестер менен сүрөттөрдүн дүйнөсүндө жыргап жүрдү. Эшик кайра ачылганда, Жо мистер Лоренстин соңун тартылган портретинин алдында турган эле. Ал бурулбай туруп, чечкиндүү айтты:

– Эми мен чоң атаңдан коркпой турганыма ишенем. Көздөрү мээримдүү э肯, бирок оозу каттуу кымтылып турганына караганда эрки күчтүү окшойт. Менин таятам сыйктуу келишимдүү эмес э肯, бирок мага абдан жакты.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Ыракмат, мэм, — деп арт жактан жоон үн чыкты. Карай салса, эшиктин жанында мистер Лоренс туруптур.

Байкуш Жо кыпкызыл болуп кетти, эмне деп айтканын ойлогондо жүрөгү ого бетер дүкүлдөп сокту. Качып кетсембى деген ой келе калды, бирок бул коркоткук болмок жана эже-синдилиери шылдыңдап құлұшмөк, ошондуктан бул ыңғайсыз жағдайдан эттеп чыгыш керек болду. Жакшыраак карап, үксөйгөн буурул каштардын алдындагы көздөр портреттегиге караганда да мээримдүүрөөк экенин байкады жана бир аз тамашалап тургандай көрүнгөндүктөн, коркпой калды. Бирок чал мурункудан да ороюраак үн менен мындай сурады:

— Демек, сиз менден коркпойт турбайсызыбы, мисс, ушундайбы?

— Көп коркпойм, сэр.

— Сиздин таятаңыздай келишимдүү эмес турбаймынбы, ээ?

— Бир аз, сэр.

— Менин эрким күчтүү бекен?

— Мен болгону оюмду айттым.

— Бирок ошого карабастан мен сизге жагат турбаймынбы?

— Ооба, сэр.

Жооп чалга жакты окшойт, құлұп жиберди да, Жонун колун кысып, анан ээгинен көтөрүп олуттуу карады да, башын ийкең, мындай деди:

— Жүзүң анча окшошпогону менен мүнөзүң таятандыкы экен. Ал мыкты киши болчу, андан да маанилүүсү, эр жүрөк жана чынчыл эле, мен анын досу болгонума сыймыктанам.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Ыракмат, сэр. – Чалдын айтканы өзүнүн пикирине туура келгендиктен, эми өзүн ишенимдүү сезип калды.

– Менин баламдыкында эмне кылыш жүрөсүн?
– Кийинки кескин суроо ушундай болду.

– Мен болгону кошуналык кылдым. – Анан Жо кантип бул жакка келгенин айтып берди.

– Демек, сенин оюңча, аны бир аз алаксытып, көңүлүн ачыш керек турбайбы?

– Ооба, сэр. Менин оюмча, ал жалғыздыктан зеригет, тентуштары болсо, жакшы болмок. Албетте, биз эркек бала эмеспиз, кызыбыз, бирок колубуздан келишинче жардам беребиз, анткени сиздин Рождестводогу сонун белегиңиз эсибизде.

– Кой, аны сөз кылбай эле коёлу. Анын баарын балам кылган. Айткандай, баягы көп балалуу байкүш аял кантип атат?

– Жаман эмес, сэр. – Анан Жо Хаммелдер жөнүндө билгендерин быдылдап айтып берди. Апасы башка байыраак досторун да аларга жардам бердирип жүргөн.

– Таятан да дайыма жакшылык кылчу эле. Жакында апаң менен учурашканы барам, айтып кой. Мына, чайга чакырып атыштат. Баламын оорусунан улам биз азыр чайды эртерээк ичип калдык. Жүр, «кошуналык кылганыңды» улант.

– Эгер сиз кааласаңыз, сэр.

– Каалабасам, чакыrbайт элем. – мистер Лоренс модадан чыккан эски кербездик менен колун тосту.

«Мег эмне дээр экен?» – деп ойлоду Жо, аны менен катар баратып. Анан мунун баарын үйде кантип айтып берерин ойлогондо, көздөрү ойной түштү.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– О-о, бул бала ойноктоп калган го? – деп ийди чал, Лори тепкич менен атып түшүп, тоодой-таштай чоң атасын колтуктап келаткан Жону көрүп тык токтогондо.

– Мен сиздин келгениңизди билбептирмин, сэр, – деп баштады ал, Жо менменсине караганда.

– Тепкич менен ылдый атып түшкөнүңө караганда ошондой го. Жүрүңүз чай ичели, сэр, өзүңүздү жентельмендей алыш жүрүңүз. – Анан мистер Лоренс баласынын чачын эркелете уйпалап, ашкана тарапка басты. Лори болсо артынан куудулданып ар түрдүү кыймылдарды жасап баратты, аны көрүп Жо каткырып жибере жаздады.

Чал төрт чөйчөк чай ичкенче көп сүйлөгөн жок. Бирок эски тааныштардай сүйлөшүп отурган жаштарга астыртан көз салып, небересинин дароо өзгөрө түшкөнүн байкады. Баласынын бетине кадимкидеган жүгүрүп, кыймылы жандуу болуп, өзү шайыр болуп калыптыр.

– Кыз туура айтат, бала чын эле жалгыздыктан кыйналат. Бул кыздар кандай жардам берер экен, көрөлү, – деп ойлоду мистер Лоренс байкап отуруп. Жо ага жакты, анткени анын бир аз таң каларлык ачыктыгы өзүнө жакын жана түшүнүктүү эле, анын үстүнө Лорини эркек бала сыйктуу эле жакшы түшүнөт окшойт.

Лоренстер, Жо айткандай, «санкоо жана кербез» немелер болсо, Жону жактырышмак эмес, анткени андай чөйрөдө мындайлар дайыма тартынып, жүдөй беришет. Бирок булар өздөрүн ээн-эркин, табигый кармагандыктан, Жо да ошондой болуп, жакшы таасир калтырды. Бардыгы столдон туруп, Жо кетмек болду,

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

бирок Лори ага бирдеме көрсөтөм деп, оранжереяга алып чыкты. Жарық күйгүзүлгөн оранжерей Жого жомоктой сезилди: ал узун жолдор менен ары-бери басып, эки тарабындагы жашыл дубалдарга, жумшак жарыкка, нымдуу таза абага, таң каларлык таризде сойлоп өскөн өсүмдүктөргө, бийик дарактарга таң калып жатты. Ал эми досу татынакай кооз гүлдөрдөн кесип бере берип, бир кучак болуп кетти. Аларды лента менен байлап, жагымдуу жылмайып, мындай деди:

– Муну апаңа берип, берип жиберген дарыныз абдан жагыптыр деп айтып койчу.

Үйгө кайра келишсе, мистер Лоренс конок үйдөгү каминдин жанында туруптур, бирок Жонун көңүлүн ачылып турган рояль бурду.

– Сен ойнойсунбу? – деп сурады ал Лориге урмат менен.

– Бир аз, – деди ал.

– Ойноп берчи. Мен угуп, анан Бесскке айтып берейин.

– Өзүң биринчи ойноп бербейсиңби?

– Билбейм. Үйрөнө албай койдум, бирок музыканы абдан акшы көрөм.

Лори роялга отурду да, ойноп кирди, ал эми Жо буркураган гелиотроптор менен розаларды жытта-ганча ыракаттанып угуп отурду. Мистер Лоренстин небересине, анын мамилесине болгон урматы ого бетер артты, анткени тиги абдан мыкты ойнойт экен. Ичинен Бесс укса эмне деп өкүнгөнү менен айткан жоқ, Лорини аябай мактап кирди эле, тигил уяла баштады, анан чоң атасы жардамга келди.

– Жетет, жетет, кызым. Өтө эле мактап ийдин. Бул Лориге зыяндуу. Жакшы эле ойнойт, бирок

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

башка маанилүү иштерде да ушундай ийгиликтерге жетет деп үмүттөнөм. Кетесиңбі? Сага абдан ыраазымын, дагы келип тұрасың го деп ойлом. Апаңа салам айт. Тұнұнұз бейпил болсун, доктор Жо.

Ал колун жумшак қысты, бирок Жоғо бир нерсеге нааразыдай сезилди. Оозгу бөлмөгө чыкканда Лориден билип-білбей бир нерсе деп койгон жокмунбу деп сураганда, ал баш чайкады:

– Жок, құнөө менде, анткени менин ойногонумду жактырбайт.

– Эмне үчүн?

– Кийин айтып берем. Мистер Брук сени үйгө чейин узатып коёт – мага эшикке чыкканга болбойт.

– Жөн эле койсун, мен коркок бийкечтерден эмесмин, анын үстүнө бул эле жерде да. Тезирәек айыгып кет.

– Мақул. Бирок сен дагы келесиң да?

– Эгер айыккандан кийин силердикине барам деп убада берсөң, келем.

– Убада берем.

– Тұнұн бейпил болсун, Лори!

– Тұнұн бейпил болсун, Жо!

Жонун айтып бергендерин угуп, Марчтардын үй-бүлөсү кошуналарга барышмак болду, анткени апасы үчүн да, қыздар үчүн да кашаанын ары жагындағы чоң үйдө қызық нерсе бар болуп чыкты. Миссис Марч атасын жакшы тааныган киши менен сүйлөшкүсү келди, Мег оранжереяда сейилдөөнү каалап, Бесс роялды эңсеп калды, Эми болсо сүрөттөр менен статуяларды көрсөм деп эңсей баштады.

– Апа, эмне үчүн мистер Лоренс Лоринин ой-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

ногонун жактырбайт? – деп сурады табиятынан ар нерсеге кызыга берчү Жо.

– Аныгын билбейм, бирок менимче, анын уулу, Лоринин атасы, ага жакпаган италиялык музыкант кызга үйлөнгөнүнөн улам болсо керек. Кыз татына-кай, жайдары, таланттуу болчу, бирок эмнегедир чал аны жактырбай, үйлөнгөндөн кийин уулу менен кат-ташпай койгон. Ата-энеси өлгөндө Лори кичинекей болчу, чоң атасы багып алган. Менимче, Италиянын жумшак климатында төрөлгөн баланын ден соолугу начарыраак болсо керек. Чал небересинен да айрылып каламбы деп коркот. Лори апасына окшош, сыйагы, музыкага жөндөмү да апасынан болуш керек. Чоң атасы апасын тартып музыкант болуп кетеби деп чочулайт го дейм. Кандай болгондо да, баланын музыкага жакындыгы мистер Лоренске жакпаган аялды эстетип, ошондон улам сен айткандай, «кабагы бүркөлө түшөт» болуш керек, Жо.

– Ах, кандай романтика! – деп ийди Мег.

– Эмне деген келесоолук! – деди Жо. – Кааласа, музыкант боло берсин да, эмне кереги бар өзү каалабаган немени университетке окутуп.

– Анын сулуу кара көздөрү менен жагымдуу манералары кайдан экенин эми түшүндүм – деди сезимтал Мег.

– Анын көздөрү менен манераларын сен кайдан билесиң? Аны менен бир да жолу сүйлөшкөн жоксун, – деп каршы чыкты Жо.

– Мен аны бийден көргөмүн, а сенин айткандарындан улам өзүн алыш жүрө алат деп жыйынтык чыгарса болот. Ал апам жиберген дары жөнүндө сонун айткан турбайбы.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

- Ал, сыяты, сенин бланманжеңди айтты го.
- Кандай анқоо немесиң! Ал, албетте, сени айтты.
- Эмне дейсисиң? – Жонун көзү бакырая түштү; мындай ой анын ақылына такыр келген эмес.
- Өмүрүмдө мындай кызды көргөн эмесмин! Өзүнө комплимент айтып атса, түшүнбөйт! – деп ийди Мег мындай нерсе башынан көп өткөн кыздарга окшоп.
- Менимчө, комплимент деген болбогон кеп, сен өзүндүн божомолдорун менен баарын бузбачы. Лори – сонун бала, ал мага жагат, а жанагы комплимент-сомплимент дегендериңди уккум да келбейт. Баарыбыз ага жакшы мамиле жасайлыш, анткени анын апасы жок. Ал биздинке конокко келсе болот да, туурабы, апа?
- Албетте, Жо, биз баарыбыз сенин жаңы досунду кубанып тосуп алабыз. Мег болсо балдар каалаганча бала бойдон кала аларын түшүнөт деп ойлойм.
- Мен он экиге эле чыкканым менен өзүмдү бала деп эсептебейм, – деди Эми. – А сенчи, Бесс?
- Мен биздин пилигрим ойногонубузду ойлонуп отурам, – деди жанагы сөздөрдүн баарын кулагынын сыртынан кетирген Бесс. – Жакшы болууну чечип, Кайгы айлампасынан чыктық, эми бийик чо-куга чыгып бааратабыз, анда болсо кубаныч менен укмуштарга толо үй күтүп турат жана ал биздин Ак Сарайыбыз болот.
- Бирок адегенде айбаттуу арстандардын жанынан өтүшүбүз керек, – деди Жо, мындай келечекке кубангандай болуп.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Алтынчы бап

БЕСС АК САРАЙДЫ ТАПТЫ

Ж

осмонун ары жагындагы үй чын эле Ак Сарай болуп чыкты, бирок ал жакка дароо эле бара алышкан жок жана «арстандардын», алардын эң айбаттуусу карыган мистер Лоренстин жанынан өтүү тартынчаак Бесс үчүн өтө чоң сыноо болду. Андай деген менен тигил катаал чал келип, кыздардын ар бири менен тамашалашып сүйлөшүп, апасы менен мурунку мезгилди эстеп баарлашып кеткендөн кийин Бесстен башкасы андан мурункудай коркпой калышты. Жолдо турган дагы бир «арстан» алардын кедей, ал эми Лоринин бай экендиги болчу, ушундан улам адегенде тартынып жүрүштү. Бирок көп өтпөй эле Лори аларга абдан ыраазы болуп, миссис Марчтын энелик мээримине, кыздардын жагымдуу мамилесине жана колдоосуна эмне менен жооп берерин билбей жүргөнү белгилүү болуп калды. Ошентип, тез эле ынак болуп, кимдин эмне карыз экенин да ойлонбой калышты.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Достук мамиле күн санап эмес, saat санап чыңалып бараткан ушул кездे көптөгөн жагымдуу окуялар болду. Баары Лорини жактырып калышты, ал болсо насаатчысы мистер Брукка кошуналар «чын эле сонун кыздар» экенин сыр кылып айтты. Кыздар жалгыз баланы жаштык энтузиазм менен тобуна кошуп алышып, анын көзүн карап мамиле кылышты, Лориге да баёо кыздардын чөйрөсү абдан жакты. Эне дегенди, эже-карындаш дегенди билбegen Лориге жаңы тааныштарынын таасири тез эле тие баштады, алардын мээнеткечтиги менен ишкердигинен улам өзүнүн бош жүргөнүнөн уялчу болду. Китептен чарчаган немеге жандуу адамдар менен баарлашкан кызыктуу болуп, мистер Брук мистер Лоренске Лоринин сабакка көңүлү келбей, Марчтардыкына калып кетип атканын айтканга мажбур болду.

— Мейли, кичине эс алсын, анан жетип алат, — деп жооп берди чал. — Биздин мээримдүү кошунабыз баланыз окуудан чарчаптыр, бир аз эс алып, көңүл ачышы керек дейт. Менимче, ал туура айтат, мен балага чоң эндей мамиле кылып жатат окшойм. Каалаганын кылсын, бактылуу болсо болду. Кошуна кыздардын кичинекей кечилканасында жүрсө эч нерсе болбойт, а миссис Марч балага экөөбүздөн да күчтүүрөөк таасир эткидей.

Алар чын эле убакытты сонун өткөрүп жүрүштү. Ар түрдүү оюндарды ойношуп, сүрөт тартып, чана тээп, коньки тээп, Марчтардын эски конок үйүндө жагымдуу кечтерди, Лоренстердин үйүндө көңүлдүү майрамдарды өткөрүп жүрүштү. Мег каалаганда оранжереяга кирип, сонун гүлдөрдү терип келет, ал эми китеңке тойбогон Жо китеңканадан

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

чыкпай, ар түрдүү жазуучуларга сын айтып, мистер Лоренсти таң калтырып жүрдү. Эми сүрөттөрдү көчүрүп тартып, кооз жагдайдан ыракат алчу, ал эми Лори «үй ээсинин» ролун абдан сонун ойночу.

Бесс керемет роялдын кабарын угуп, көргүсү келгени менен Мег айткан «Жыргал үйгө» баргандан тартынып жүрдү. Бир жолу Жо менен барды, бирок мистер Лоренс анын өтө тартынчаак экенин билбей, үксөйгөн каштарынын алдынан айбаттуу карап, «Хм» деди эле, кийин апасына өзү айтып бергендей «тизелери калтырай түшүп», үйүнө качып келди да, кошуналардыбына экинчи барбай турганын, ал турсун укумуштуу фортепьяноун да кереги жок экенин айтты. Канча айтып ынандырышса да, коркконун таштай албай койду, акырында бул мистер Лоренске угулуп калды да, ал бул жаңылыштыкты өзү ондомой болду. Бир жолу Марчтардыбына келгенде сөздү музыкага бурду да, сахнадан көргөн улуу ырчылары, өзү тыңдаган керемет органдар жана музыканттардын жашоосундагы окуялар жөнүндө ушунчалык кызыктуу кылып айтып берди эле, ал турсун Бесс да алыскы бурчунда кала алган жок. Ал арбалган немедей улам жакындап жылып келе берди. Акырында чал отурган креслонун артына келди да, көзү бакырайып, толкундангандан бети албырып тыңдап калды. Мистер Лоренс ага чымынчалык да көнүл бурбай Лоринин окуусу жана мугалимдери жөнүндө айта баштады да, оюна бир нерсе келе калгандай, миссис Марчка мындай деди:

— Лори азыр музыка сабагын окубай койду, мен буга бир жагынан кубандым, анткени ал өтө эле берилип бараткан. Бирок роялды ойноп туруш керек. Мүмкүн, сиздин кыздарыңыздан бирөө кәэде келип

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

ойноп турар, анткени рояль күүсүн сакташ керек. Кандай дейсиз, мэм?

Бесс бир кадам алга чыкты да, кол чаап ийбейин деп муштумун түйө койду; бул сунуш ал үчүн ушунчалык азгырма богондуктан жана ушундай аспапта ойносо болот турбайбы деген ойдон улам, деми чыкпай калды. Миссис Марч жооп бере электе эле мистер Лоренс эмнегедир башын ийкеп жылмайды:

– Уруксат сурагандын же бирөөгө айткандын кереги жок, каалаган убагында келе берсин. Мен үйдүн аркы башындагы кабинетимде болом, Лори үйдө турбайт, а кызматчылар болсо saat тогуздан кийин конок бөлмөсүнө киришпейт.

Асмандан тилегени жерден табылган Бесс сүйлөшмөк болду. Чал ордунан туруп кетип бараташтып айтты:

– Кыздарыңызга ошентип айтып коюнуз, албетте, өздөрү каалашса... каалабаса, анда жөн эле коюшсун.

Ушул жерден кичинекей кол чалдын колун кармай калып, ыраазы болгон Бесс бир аз тартынып, бирок абдан олуттуу айтты:

– О, сэр, алар каалашат, абдан, абдан каалашат!

– Сен музыканы жакшы көрөсүңбү? – деди чал, мурункудай коркутпай мээримдүү карап.

– Ооба. Менин атым Бесс. Мен музыканы абдан сүйөм, эгер жолтоо болбойсун, эч ким сени укпайт десениз, сөзсүз барам, – деди ал орой сүйлөп коёмбу деп коркуп. Бир жагынан өзүнүн эрдигинен калтырап турду.

– Эч кимге жолтоо болбойсун, алтыным. Үйдө жарым күн эч ким болбойт, келип, каалашынча ойной бер. Мен буга ыраазы гана болом.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Сиз кандай кең пейилсиз, сэр!

Анын жылмайып караганынан Бесс албырып кетти, бирок эми коркпой калды да, кымбат беле-ги үчүн башка сөз таптай, чалдын чоң колун кыса кармады. Чал аны мандай чачынан назик сылап, эңкейип өптү да, башкалар укпаган үн менен мын-дай деди:

– Менин да кичинекей, көздөрү дал сеникиндеги кызым бар эле. Кудай жалгасын, кызым. Жакшы калыңыз, мадам. – Анан ал шашыла басып чыгып кетти.

Бесс кандай кубанып турганын апасына айтып берди да, эже-синдилиери үйдө жок болгондуктан, бөлмөсүнө чуркап барып, майып куурчактары менен сүйүнчүн бөлүштү. Кечинде абдан кубанып отурду жана түнү уктап атып рояль деп Эминин бетине ойноп ийип баарын күлдүрдү. Эртеси күнү чоң атасы менен небереси кетип баратканын көрдү да, бир-эки жолу арсар болуп туруп, кошуна үйдүн капитал эшигинен акырын кирди да, чычкан сыйяктуу шыбыш чыгарбай барып, конок бөлмөдө турган роялга жетти. Анда жөнөкөй ырлардын ноталары жатыптыр. Бесс эки жагын каранып, тыңшап турду да, акырында калтыраган манжалары менен кла-виштерди басты. Ошол замат коркконун да, өзүн да унутуп, музыканын ыракатына батып кетти.

Ал Ханна түшкү тамакка чакырып келгенче ойной берди, тамакка табити тартпай, өзүнчө эле жылмайып жыргап отура берди.

Ушундан кийин күрөң капорчон кичинекей ка-раан дээрлик күн сайын тосмодон өтө турган болду, чоң конок бөлмөгө эч ким көрбөгөн, туйбаган музыка

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

периси келчү болду. Ал мистер Лоренс кабинетинин эшигин ачып кооп, өзү сүйгөн эски күүлөрдү ыра-кattана угуп жүргөнүн билген жок, Лоринин конок бөлмөнүн эшигин кайтарып, кызматчыларды киргизбей жүргөнүн да билген жок, пюпитрдеги көнүгүүлөр менен жаңы ырлардын ноталары атайдын коюлуп жүргөнүн, Марчтардын үйүнө келген Лори керектүү кеп-кенештерди айтып жүргөнүнөн да кабарсыз эле. Болгону өзүн бактылуу сезип, эңсеген нерселеринин баары келип жатканын байкады. Тагдырдын бул беле-гине ушунчалык ыраазы болгондуктан болсо керек, ага дагы бир чоң белек берилди. Кандай болгондо да ал булардын экөөнө төң татыктуу эле.

— Апа, мен мис-
тер Лоренске үй туф-
лисин тигип бергим
келет. Ушунчалык
жакшылык кылган
кишиге ыраазычы-
лык билдириштин
башка жолун бил-
бей турам. Уруксат
бересиңби? — деп су-
рады Бесс, бир нече
жума өткөндөн ки-
йин.

— Албетте, алтыным. Ал буга абдан кубанат бо-
луш керек, бул чынында эле ыраазылык билдируүнүн
эң сонун жолу болот. Кыздар сага жардам берет, ал
эми мен керектүү нерселерди алыш берейин, — деди
миссис Марч. Чанда гана бир нерсе сурачу Бесстин
өтүнүчүн аткаруу ал үчүн да жагымдуу эле.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Көпкө созулган олуттуу талкуулардан кийин Мег менен Жо үлгү тандап алышты да, материал алынгандан кийин иш башталды. Кызгылт көк түстүн фонунда жөнөкөй, бирок жайнаган ала гүл тандалды да, Бесс эртели-кеч сайма сая турган болду. Кичинекей саймачы абдан тырышып иштегендиктен, туфли тез эле даяр болду. Бесс кыска кат жазды да, эртеси эрте Лоринин жардамы менен чал тура электе столуна коюп келди.

Бардыгы бүткөн соң Бесс эми эмне болор экен деп күтүп калды. Бир күн өттү, эртеси болду, бирок жооп болгон жок. Кежир чал таарынып калбады бекен деп кыжалат боло баштады. Экинчи күнү кечинде Жоаннаны, майып куурчакты, сейилдет-мекчи болуп эшикке алып чыкты. Үйгө келатып, конок бөлмөнүн терезесинен үч эмес, төрт баш кирип чыгып жатканын байкады. Тигилер Бессти көрүшүп, кол булгалап, бир ооздон кыйкырып иишиши:

– Мистер Лоренстен кат келди! Тезирээк келип оку!

– О, Бесс, ал сага... – деп кыйкырып, кол булгалий баштаган Эми сөзүн бүтүрө алган жок, Жо терезени жаап салды.

Бесс кыпылдап үйгө ашыкты. Эшиктен эжелери колтукташты да, салтанаттуу түрдө конок бөлмөсүнө алып кирип, хор менен чуулдашты:

– Кара, кара!

Бесс көрдү да, таң каллып сүйүнгөнүнөн кубара түштү: бөлмөдө татынакай койкойгон пианино, анын жаркыраган капкагында «Мисс Элизабет Марчка» деген кат туруптур.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Магабы? – дегенге араң жараган Бесс жыгылып түшпөйүн деп Жону кармай калды.

— Ооба, сага, сага экен, алтыным! Кандай жакшы, чынбы? Ал дүйнөдөгү эң жакшы абышка, чынбы? Мына, ачкычы катта турат. Биз катты ачкан жокпуз, бирок эмне деп жазганын уксак деп чыдабай турабыз! – деп кыйкырды Жо, синдисин кучактай катты ага берип жатып.

— Сен окучу! Мен окуй албайм, башым айланып турат! Ах, кандай сонун! – Бесс өзүн кармай албай, Жонун этегине башын катты.

Жо катты ачты да, күлүп ийди, анткени «Мисс Марч, айым...» деген сөздөр менен башталыптыр.

– Кандай жакшы угулат! Мага ушинтип бирөө кат жазса! – деп ийди Эми. Ага бул эски модадагы кайрылуу абдан жакты.

– «Өмүрүмдө көптөгөн үй туфлилерин кийгеним менен мындай сонун, жарашыктуу туфлим болгон эмес эле, – деп окуганын уланты Жо. – Ала гүл – менин сүйгөн гулум жана бул сайма мага белек кылган татынакай кызды дайыма эстетип турат. Мен карызды кайтарганды жакшы көрөм жана бир кезде өзүм сүйгөн неберемин буюмун бергенге уруксат бересиз го деп ойлойм.

Сизге чын дилимден ыракмат айттып, эң жакшы нерселерди каалайм.

Сиздин берилген досунуз жана кызматчыңыз Жеймс Лоренс.

– О, Бесс, бул сыймыктана турган нерсе! Мистер Лоренс небере кызын кандай сүйгөнүн жана анын буюмдарын кандай көрөрүн Лори мага айттып берген. Ойлоп көрсөң, ал сага анын пианиносун бе-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

рип жатпайбы! Бакырайган көк көзүң болсо, музыканы сүйсөң, ушундай болот турбайбы, – деди Жо калтырап, өзүн токтото албай турган Бессти бир аз тынчтандырып.

– Карабы, капиталында татынакай шамдалдары бар экен, ортосунда алтын розасы бар жашыл жибегин карабы, кооз попитр, отургучу баары бир түстө экен, – деп кошумчалады Мег, аспапты ачып, анын кооздугун көрсөтүп жатып.

«Сиздин кызматчыңыз Жеймс Лоренс». Ойлоп көрсөң! Сага жазып жатпайбы! Мектептеги кыздардын баарына айтпасам, ооздору ачылып калсын, – деди Эми, жанагы катка таң калып.

– Ойнол көрчү, алтыным, бул кичинекей пианинонун үнү кандай чыгар экен, – деп сунуш кылды үй-бүлөнүн жамандык-жакшылыгын төң көргөн Ханна.

Бесс ойнол берди эле, баары буга чейин мынданай фортельянону укпаганын айтышты. Ал жаңы эле күүлөнүп, бардыгы ондолуптур, бирок бул мүнөттүн таң кала турган нерсеси, менимче, бул эмес, кара, ак клавиштерге кол тийгизип, жаркыраган педалды басып жаткан Бессти эңкейип карап турушкандардын бактылуу жүздөрү эле.

– Сен баарып ыракмат айтып коюшун керек, – деди Жо тамашалап, бирок Бесстин азыр андай кылары оюнда да жок болчу.

– Ооба, ошентейин. Анан коркуп барбай коюшум ыктымал, азыр эле барайын. – Анан бут үй-бүлөнү таң калтырып, шашпай бак аркылуу баарып, тосмодон ётту да, Лоренстердикине кирип кетти.

– Ох, мындайды көрсөм өлүп кетейин! Белектен башы айланы түштү окшойт! Акылы жайында

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

болсо, өлүп баратса да бармак эмес! – деп ийди таң калган Ханна. Кыздардын да мындай шумдуктан ооздору ачылып калды.

Алар Бесстин кийин эмне кылганын көрүшсө андан бетер таң калышмак. Мага ишенсениздер, ал ойлонбой барып кабинеттин эшигин какты да, «Кирициз!» деген жоон үн чыкканда, таң калган мистер Лоренске түз кирип барды да, колун сунуп, бир аз титиреген үнү менен мындай деди:

– Мен сизге ыракмат айтканы келдим, сэр...

Бирок ал сөзүнүн аягына чыккан жок: карай койсо, чал ушунчалық мээрим төгө карап турган-дыктан, айта турган сөзүн унутуп, сүйүктүү кичинекей кызынан айрылганын гана ойлоду да, мойнунан кучактап, бетинен өпту.

Эгер үйдүн чатырын шамал учуруп кетсе да, мистер Лоренс мынчалык таң калмак эмес. Бирок кыздын өпкөнү ушунчалық жаккандыктан, анын кадимки калбааттыгы жок болду. Аны тизесине отургузуп, небересин кайра тапкандай бырыштуу жаагын албырган бетине кысты. Ушул мунөттөн баштап Бесс андан коркпой калды. Өмүр бою тааныган немедей ээн-эркин сүйлөшүп калды, анткени сүйүү коркунучту кууп, ыраазылық кекирейгендикти жеңет экен. Бесс чыкканда, ал эшикке чейин узатып келип, колун кысты да, шляпасына сыпаа кол тийгизип, артка бир кадам таштады да, аскер адамындай зыңбырып туруп калды.

Муну көргөн Жо сүйүнгөнүнөн бийлеп ийди, Эми таң калганынан терезеден кулап кете жаздады, ал эми Мег көкту карай колун жайып:

– Аман калгай элем! – деп кыйкырып жиберди.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Жетинчи бап

ЭМИ БАСЫНГАНДА

*Б*ул бала – чыныгы циклоп! – деди бир жолу Эми, ат чаап бараткан Лори саламдашуу иретинде камчысын булгалап өткөндө.

– Эки көзү соо баланы кантип айтып жатасың? Анын үстүнө Лоринин көздөрү сонун да! – деп ачууланды Жо. Досуна карата айтылган ар кандай терс пикирлер анын жинин келтирчү.

– Мен анын көзү жөнүндө эч нерсе айткан жокмун го? Эмне эле ачууң келип атат? Мен болгону анын ат мингенине эле суктанып жатам.

– О, кудай ай! Бул кичинекей апенди Лорини «кенетавр» дейм деп, «циклоп» деп аткан турбайбы! – деп каткырып ийди Жо.

– Анча эмне болуптур? Бул жөн эле мистер Дэвис айткандай «ляпсус лингве», – деп каршы чыкты Эми, латынчасы менен Жонун ого бетер боорун эзип. – Лори ушул атына сарптаган акчанын бир азы менде болсо эмне, – деп кошумчалады ал, эжелерим угар деген үмүт менен.

– Эмнеге? – деп сурады Мег эркелете. Жо

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Эминин латынчасына каткырып күлгөн бойдон бөлмөдөн чыгып кеткен эле.

– Акча абдан керек болуп атат. Карыздарым ке-киртектен, ал чөнтөк акча ала турган кезегим бир айдан кийин.

– Карыз дейсиңби? Эмне деп атасың? – Мег синдисине кабагын түйүп карады.

– Мен мектептеги кыздарга ондон ашық лимон цукат карызымын, алып берейин десем, акчам жок. Дүкөндөн карыз алганга апам тыюу салган.

– Түшүндүрүп айтчы. Эмне, цукат деген азыр модабы? Биздин убакта резинаны тешип, шарик жасаган мода эле. – Эминин кебетеси өтө олуттуу болуп тургандыктан, Мег күлкүсүн араң тыыйып турду.

– Аны азыр кыздардын баары сатып алышат, эгер сараң болгун келбесе, сатып алышың керек. Азыр баары цукатка кызыгышат, аны сабак учурунда со-руп отурушат, ал эми тыныгууда аларды карандашка, мончокко, кагаз куурчактарга же башка нерселерге алмаштырышат. Эгер бирөө жакса, ага цукат берет, эгер жакпаса, анын көзүнчө жеп, ал турсун сордуруп да койбойт. Бардыгы кезек менен бири-бирине алып беришет, мага көп жолу беришти, бирок мен аларга эч бере элекмин. Уят деген болуш керек да адамда.

– Карызыңды төлөш үчүн сага канча акча ке-рек? – деп сурады Мег, капчыгын алып чыгып.

– Жыйырма беш цент кенен жетет, анан сени сыйлаш үчүн да бир нече цент керек. Сен цукатты жакшы көрөсүңбү?

– Жок, анча деле жакшы көрбөйм, меникин өзүң ала бер. Мына акча. Үнөмдөп пайдалан, бул анча деле көп акча эмес, билесиң да.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— О, ыракмат! Өзүң акча иштеп таап, чөнтөгүңдө дайыма акча жүргөн жакшы болуш керек! Эми бир той кылбасам, бул жумада бир дагы цукат жеген жокмун. Абдан ыңгайсызданып, сыйлашса да ала албай жүрдүм, анткени карызды төлөй албайм деп кыйналып жүрбөдүмбү.

Кийинки күнү Эми мектепке кечирээк барды да, классштарына мактанбай коё албай, нымдашкан күрөң кагаз баштыкчаны партасына катардан мурун көрсөтүп койду. Эми Марчтын партасында жыйырма төрт татынакай цукат жатканы (бирөөнү мектепке келе жатып жеп койгон эле), ал элдин баарын сыйлай турганы дароо эле угулуп, бардыгы ошону сөз кылып калышты. Кейти Браун ошол замат кийинки кечеге чакырды; Мэри Кингсли Эмигетыныгуу маалында saatымы тагынып тур деп кыстай баштады; ал эми качан болсо цукатка жетпей басып жүрөсүп деп Эмини кемсинте берчү какшыкчыл Женни Сноу дароо жарашып, арифметикадагы кыйын тенденциелердин жообун бермек болду. Бирок Эми мисс Сноунун «мурду жалпак болсо да, бирөөлөрдүн цукатынын жытын сезе берет» жана «суррагандан уялбагандар бар» деп айткандарын унута албай, дароо эле «Кошомат кылбай эле кой, баары бир мен сага эч нерсе бербейм» деген телеграмма жөнөтүп, тигинин үмүтүн таш киптирилди.

Ошол күнү эртең менен мектепке күтпөгөн жерден сыйлуу конок келип, Эми тарткан карталар анын мактоосуна татыктуу болду жана душманынын мындай сый-урматка ээ болушунан мисс Сноунун ичинде ит өлүп, мисс Марч болсо жаш павлинге окшой түштү. Бирок оомалуу-төкмөлүү

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

дүйнө деген чын окшойт, кекчил мисс Сноу реванш алыш калса болобу! Урматтуу конок адатта айтыла жүрчү мактоо сөздөрдү айтып кетери менен Женни маанилүү суроом бар эле деген шылтоо менен мистер Дэвиске барды да, Эми Марчтын партасында лимон цукаттар катылып жатканын шыбырады.

Мистер Дэвис мурун цукат мектепте контрабанда товар болуп эсептөлөрин айтып, кимде ким бул мыйзамды буза турган болсо, эл алдында сызгыч менен уруп жазалай тургандыгын жарыялаган эле. Бул туруктуу адам узакка созулган айыгышкан күрөштөн кийин сагызга тыюу салып, конфискацияланган романдар менен гезиттерди бир нече жолу эл алдында өрттөп, жеке почтогун ишин токтотуп, бети-башты кыйшандатууга тыюу салып, ат коюп, карикатура тартканды токтоткон, иши кылса элүү чакты шок кызды тартипке салуу үчүн эмне кылыш керек болсо, ошонун баарын кылган неме эле. Балдар – адам сабырдуулугу үчүн кыйын сыноо, бирок кудай турат, кыздар, айрыкча ачуусу чукул, өкүм жана

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

мугалимдик таланты доктор Блимбердикинен¹¹ ашпаган жентельмен үчүн андан да жаман болчу. Мистер Дэвис грек жана латын тилдеринен, алгебрадан жана башка ар түрдүү «логиялардан» бир аз кабардар болгондуктан, мыкты педагог болуп эсептелчүү, бирок жүрүм-туруму, нравалык кебетеси жана окуучу кыздарга көрсөткөн үлгүсү эмнегедир маанилүү деп эсептелчүү эмес.

Бул Эминин бетин ачуу үчүн эң ынгайлуу учур болчу жана Женни муну жазбай билди. Мистер Дэвис ошол күнү эртең менен кофени ачуу салып ичкен эле, чыгыштан соккон шамал ого бетер ачуусун келтирип, окуучу кыздар да өзү құтқөндөй жакшы жооп беришкен жок. Ошентип, сиркеси суу көтөрбөй турганда, Женни түтөп араң турган неменин тутандырып жибергендей болду. Мугалимдин саргарган бети албыра түшүп, столду ушундай бир муштады эле, Женни ордуна кандай келип отуруп калганын билбей калды.

– Жаш ледилер, көңүл бургула! Көңүл бургула!

Ушундай ач айкырыктан кийин класс тымтырсы болуп, элүү жуп көк көз, кой көз, кара көз мугалимдин кутургандай жүзүнө тигилди.

– Мисс Марч, бери келициз.

Эми ордунан туруп, токтоолугун сактаганы менен ичинен коркуп турду, анткени цукаттар жатпайбы партада катылып.

– Партадагы цукаттарды ала келициз! –

¹¹ Доктор Блимбер – эркек балдар үчүн мектептин ээси жана директору, англис жазуучусу Диккенстин «Домби жана уулу» романынын кейипкери.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Күтүүсүз буйруктан кадам таштаганга да үлгүрбөй калды.

– Баарын алба, – деп шыбырады жанындагы өзүн такыр жоготпогон коңшусу.

Эми баштыкчадан он чакты цукатты таштады да, калганын мистер Дэвистин алдына коюп, адам болсо, бул аңқыган жытты сезер замат жумшара түшөр деп ойлоду. Тилекке каршы, мистер Дэвис бул жытты жек көрчү жана мунун өзү ого бетер жинин келтириди.

– Баары ушулбу?

– Жок, – деп күбүрөдү Эми.

– Калганын да алып келиңиз. – Тегерегин бир караган соң, буйрукка баш ийип, алып келди.

– Башка калган жокпу?

– Мен эч качан калп айтпайм, сэр.

– Жакшы. Эми бул сасыган немени эки колунузга экиден алып туруп, терезеден ыргытыңыз.

Баары үшкүрүп ийгендиктен, жел соккондой боло түштү: акыркы үмүт үзүлүп, куржалак калышты. Уялып, жини келгенинен албырган Эми алты жолу барып, ширелүү сонун цукаттарды ичи сыйдал ыргытып жатты. Ыргыткан сайын көчөдөн чыккан кыйкырыктар кыздарды ого бетер кыйнады, анткени бул кыздардын кыркылышкан душманы ирланд балдардын кубангандагы кыйкырыгы болчу. Бул чектен тыш нерсе болгондуктан, кыздардын кээ бирлери таш боор мистер Дэвисти жини келип, башкалары жалооруй карап турушту, ал эми цукатты өтө жакшы көргөн бирөө көзүнө жаш алып ийди.

Эми терезеге акыркы жолу барып келгенден кийин мистер Дэвис «Мм» деди да, өкүм айтты:

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Жаш ледилер, менин бир жума мурун эмне деп айтканым эсиңдерде болсо керек. Мен өзүм да кейип турам, бирок мен эрежелердин бузулушуна жол бере албайм жана айткан сөзүмдө турам. Мисс Марч, колунузду сунунуз.

Эми селт эте түшүп, колун артына катты да, мистер Дэвисти жалооруй карады. Ал кандайдыр бир деңгээлде, кыздар айткандай, «карыган Дэвистин» сүймөнчүгү болчу жана шок кыздардын бири жини келгенинен ышкырып ийбегенде, сөзүн бузмак. Ышкырык акырын чыкканы менен ачуусу чукул мистер Дэвистин канын кайнатып ийди да, Эминин тагдыры чечилди.

– Колунузду, мисс Марч! – Анын жалооруй караганына ушундай жооп болду да, эр көкүрек Эми ыйлабай, жалдырабай, эрдин кымтып, башын көтөрүп туруп, алаканына бир нече жолу сызгыч менен таяк жеди. Бул анчалық деле оорутпаганы менен ага катуу тийди. Өмүрүндө биринчи жолу таяк жегендиктен, бул кордук ага жыга чапкандай эле таасир этти.

– Эми танаписке чейин тактайда турунуз, – деди мистер Дэвис, баштаган ишин аягына чыгармак болуп.

Кайра ордуна барып отуруп, достордун боор ооруп, ал эми душмандардын табасы канып карағанын көрүү да оор эле, бирок ушунча шерменде болгондон кийин бүт класстын алдында турруу алда канча оор болчу. Көз ирмемге азыр турган ордунда кулап түшүп, буркурап ыйлап ие тургандай болуп кетти. Жаны кашайып, Женни Стоунду ойлоп гана өзүн эптеп кармап калды да, тактайдын алдына

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

барып, класстагылардын башынан ашыра мештин морун тиктеп купкуу болуп кыймылдабай туруп калды. Муну көргөн кыздар сабакка такыр кунт коё албай коюшту.

Кийинки он беш мүнөт ичинде эр көкүрөк, сезимтал кыз эстен кеткис уяттан жана оорудан азап тартып турду. Башкалар үчүн мунун баары күлкүлүү же болбогон бир окуя болушу мүмкүн эле, бирок токмок деген эмне экенин али көрбөгөн он эки жаштагы эрке кыз үчүн бул өтө оор сыноо болду. Бирок «Үйдөгүлөргө мунун баарын айтып берсем, алар мени эмне деп ойлошот» деген ой колунун ооруганынан да, жан дүйнөсүнүн жабырканынан да өтүп турду.

Он беш мүнөт ага бир saatтай сезилди, бирок акыры аяктап, мынчалык көзү чачырап күтпөгөн «Танапис!» деген сөз угулду.

– Бара берсеңиз болот, мисс Марч, – деди мистер Дэвис ыңгайсызданып.

Ал Эминин таарынып караганын көпкө чейин унута албайт болуш керек. «Эч нерсе дебестен оозгу бөлмөгө чыктым да, буюмдарымды алыш, биротоло чыгып кеттим», – деди ал өзүнө өзү. Үйгө аябай жаман абалда келди, эжелери келген соң, дароо үй-булөлүк кенешме өткөрүлдү. Миссис Марч көп сүйлөбөй, кыжалат болуп, жапа чеккен кызын жубатып, эркелетип отурду. Мег жабыр тарткан алаканын глицерин менен көз жашын аралаштыра жууп берди, Бесс болсо мындайда мышыктын балдары да жардам бере албасын сезип турду. Жонун жини кайнап, мистер Дэвисти камакка алууну талап кылды, а Ханна тигил «акмакка» утуру муштумун ке-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

зеп, түшкү тамакка деген картөшкөнү эмес эле аны эзип жаткандай болду.

Мистер Дэвис Эминин кетип калганына эч нерсе деген жок, бирок кыраакы кыздар танапистен кийин ак көңүл болуп, бир аз кооптонуп турганын байкашты. Сабак бүтөйүн деп калганда, класска Жо кирди. Ал сурданган боюнча мугалимге барып, апасынын катын берди да, Эминин буюмдарын алыш, эшиктин алдында жаткан килемчеге бутун аябай сүртүп туруп чыгып кетти.

— Сен мектепке барбай эле кой, бирок күн саяын Бесс менен окуп тур, — деди миссис Марч кечинде. — Мен уруп жазалаганга, өзгөчө кыздарды урганга каршымын. Мистер Дэвистин окутуп тарбиялаган методдору мага жакпайт жана классташ кыздарынан деле пайда жок деп ойлойм. Сени башка мектепке жиберерден мурун атаң менен акылдашышибиз керек.

— Кандай жакшы! Кыздардын баары кетип, анын жанагы эски мектеби ээн калса э肯! Татынакай цукаттарымды эстесем, жанымы коёрго жер таптай кетем, — деп үшкүрдү Эми көп азап тарткан немедей.

— Мен ал үчүн сени аябайм, анткени сен мектеп эрежесин бузуп, тил албаганың үчүн жазага татыктуу болдуң. — Башкалардын боор ооруп, аяганын гана күткөн жаш леди үчүн бул катаал жооп болду.

— Сен чын эле менин бүт мектептин алдында шерменде болгонума сүйүнүп турасыңбы? — деп ийди Эми.

— Мен сенин кемчиликтериңди ондоо үчүн мындаиды ыкманы тандабас элем, — деп жооп берди апасы, —

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

анткени бул жаза сага пайда деле берген жок. Сен өтө эле менменсинип, манчырkap баратасың, алтыным, сага оңолуунун жолун ойлой турган убакыт келди окшойт. Сенин жөндөмдөрүң жана жакшы сапаттарың аз эмес, бирок алар менен мактана берүүнүн кереги жок, анткени манчыркоо генийлерди да бузуп коёт. Чындыгы талант же жакшы сапат белгилүү болбой койбoit, антпесе деле ошолордун бар экени адамды толук канаттандырат. Ар кандай таланттуу адамдын мыкты жагы – анын жөнөкөйлүгүндө.

– Так ошондой! – деп жиберди конок бөлмөнүн бурчунда Жо менен шахмат ойноп отурган Лори. – Бизде бир кыз бар болчу, ал өзүнүн музыкага укмуш жөндөмдүү экенин билчү эмес, бирок өзү жалгыз ойноп отурганда сонун обондорду чыгарчу. Эгер бирөө ушундай деп айтса, ишемек да эмес.

– Мен ошол кыз менен таанышсам, кандай жакшы болот эле. Балким, ал мага жардам бермек, анткени мен ушундай келесоомун, – деп калды сөзгө кулак салып турган Бесс.

– Сен аны тааныйсың, ал сага баарынан көп жардам берет, – деп жооп берди Лори. Аナン шок кара көздөрүн ойноктото Бессти сырдуу карады эле, тиги кызырып уялып кетти да, диван жаздыгы менен бетин жаап алды.

Бессти мактаганы үчүн Жо кезектеги партиясында Лориге женилип берди, бирок күтүүсүз ком-плименттен уялып калган Бессти канча асылышип роялда ойното албай коюшту. Женгенине сүйүнүп кеткен Лори мунун урматына кыздарга ырдан берди. Ал бул таланттын сейрек учурларда эле көрсөтпөсө, көрсөтчү эмес.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Баягы сөздөн кийин ойлуу отурган Эми ал кеткендөн кийин оюна бир нерсе келе калгандай сурап калды:

– А Лори таланттуубу?

– Ооба, ал мыкты билим алган, жөндөмү да мыкты. Эгер эркелетип жиберишпесе, бааралына келгенде мыкты киши болот, – деп жооп берди апасы.

– Ал мактанчаак эмеспи? – деп сурады Эми.

– Жок, мактанчаак эмес, ошол үчүн баарыбызга жагат.

– Түшүндүм, жакшы сапаттарга ээ болуп, бирок ага мактанбай, мурдун көтөрбөй жүрүш керек турбайбы, – деди Эми ойлонуп.

– Ооба, адамдын жакшы сапаттары дайыма көрүнүп турат, мактанбаса деле жүрүм-турумунан, сүйлөгөн сөзүнөн сезилет, – деди миссис Марч.

– Бул эми эл көрсүн деп бардык шляпаларынды, көйнөктөрүңдү кийип, ленталарынды тагынып чыккандаи эле кеп, – деп Жо кошумчалап койду эле, баары күлүп ийишти.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Сегизинчи бап

ЖО АПОЛЛИОН МЕНЕН БЕТТЕШКЕНДЕ

*K*ыздар, кайда барагасыңар? – деп сурады ишемби күнү түштөн кийин эжелеринин бөлмөсүнө кирген Эми. Алардын бир жакка камынып жаткандай түрү бар эле.

– Ишиң болбосун. Кичинекей кыздар ар нерсени сурай берсе болбойт, – деп кескин жооп берди Жо.

Балалыктын бир жаман жери, дайыма али бала экенинди эскертишиб, «Бар, ишинди кыл» деп кууй беришет. Эми эптеп карманып, жооп кайтарган жок, бирок кандай болсо да бул сырды билмек болду. Эч качан шагын сындырыбаган Мегге кайрылып, жалооруду:

– Айтсаң, кайда барасыңар? Мени деле алып алсаңар болмок, анткени Бесс пианиносунан жылбайт, аябай зеригип атам эмне кыларымды билбей.

– Жок, алтыным, сени ала бара албайм, анткени сени чакырышкан жок да, – деп баштаган Мегдин сөзүн Жо бузуп ийди:

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Мег, унчукпа, болбосо баарын бузасың. Биз сени алып бара албайбыз, Эми, көп ыйлактаба. Сен кичинекей бөбөк эмессиң да.

– Силер Лори менен бир жакка баратасыңар! Мен билем. Кечээ кечинде диванда шыбырашып күлүп отуруп, мен келгенде унчукпай калгансыңар. Силер аны менен барасыңар да, ушундайбы?

– Ооба, аны менен барабыз, болду эми жабышпа.

Эми унчукпай калды, бирок Мегдин чөнтөгүнө желпүүрүн салып жатканын байкап калды.

– Билем! Билем! Силер театрга «Жети кулпуну» көргөнү баратасыңар! – деп кыйкырды ал, анан чечкиндүү түрдө мындаи деп кошумчалады:

– Мен дагы барам, анткени апам уруксат берген, бир аз тыйынным да бар. Иттихактың кылбай эртерээк айтып койсоңор болмок мага деле.

– Кулак салчы, сен акылдуусун го, – деди Мег жубата. – Апам сенин бул жума театрга барышынды каалабайт, анткени көзүң оорудан кийин сахнанын жарыгын көтөрө албайт. Кийинки жумада Бесс, Ханна болуп өзүнөрчө жыргап барап келесинер.

– Мен Лори экөөнөр менен баргым келет. Мени ала барчы, суранам. Ооругандан бери үйдө камалып отурам, зеригип өлмөй болдум! Мег, ала барчы мени! Шоктук кылбайм, – деп жалдырады Эми.

– Муну алып алсак кандай болот? Жакшылап кийинтип алсак, апам деле каршы боло койбос, – дей баштады Мег.

– Эгер бул барса, мен калам, а эгер мен барбасам, Лори кыжалат болот. Анын үстүнө экөөбүздү чакырса, анан муну дагы алсак, уят го. Чакырбаган жерге баргандан бул өзү деле уялса болмок,-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

деди жини келген Жо. Ал театрда шок синдисин карап, ыракатын бузгусу келген жок.

Анын бул айтканы күбүрөнүп батинкесин кийип жаткан Эминин жинин кайнатты:

– Мен барам. Мег айтпадыбы, барсаң болот деп. Мен өзүм акча төлөп кирип аткандан кийин Лоринин кандай тиешеси бар?

– Сен биз менен отура албайсың, анткени уч гана билет бар. Өзүңчө отура албагандан кийин Лори ордун сага бергенге мажбур болот жана бардык ыракат бузулат. Эч жакка барбайсың, отур ордунда! – деп кыйкырды шашылып атып колун төөнөгүч менен сайып алган Жо ансайын ачуулалып.

Бир бутун кийип жерде отурган Эми ыйлай баштады, Мег аны соортмок болду эле, ошол учурда ылдый жактан Лори чакырып калды. Эжелери өңгүрөп ыйлаган синдисин таштап жөнөп кетишити.

Алар баары үйдөн чыгып баратканда, Эми тепкичинин жөлөнгүчүнө артылып туруп кыйкырып калды:

– Мен сага бирди көрсөтөм, Жо, ошондо өкүнөсүн!

– Көрсөтө бер! – Жо эшикти жаап, чыгып кетти.

Театрда убакыт абдан көнүлдүү ётту, анткени «Алмаз көлдүн жети күлпүсү» абдан сонун болду. Бирок күлкүлүү кызыл шайтандарга, жаркыраган эльфтерге, керилген принцтер менен принцессаларга карабастан, Мегдин көнүлүн бир нерсе өйүп, феялардын канышасынын алтын сары тармал чачынан улам Эмини эстеп, антрактта да «Эмне кылып өкүндүрөт болду экен?» деп ойлонуп атты.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Жо менен Эми көп чукчуңдашчу, анткени экөөнүн төң ачуусу чукул болчу. Синдиси эжесин тажатып, эжеси синдисинин кыжырын келтирип, урушуп кетишчү да, кийин уялып калышчу. Жо улуу болгону менен өзүн кармай алчу эмес жана ушунусунаң көп жабыр тартчу. Бирок ачуусу тез эле тарап, күнөөсүн мойнуна алчу да, жакшыраак болгонго аракет кылчу. Эже-синдилиери адатта Жонун кээде жини кайнап кеткени да жакшы, анткени бир аздан кийин периште болуп калат дешчү. Байкуш Жо жакшы болоюн деп көп эле аракет кылчу, бирок анын «ичиндеги душманы» сезимдерин тутандырып, сокку урганга даяр турчу. Аны ооздуктаганга көптөгөн жылдар керек болот окшойт.

Үйгө келишсе, Эми конок бөлмөдө экен. Эже-лери кирип келгенде, ого бетер кабагын бүркөп, ки-тебин баш көтөрбөй окуп калды, суроо да берген жок. Балким, кызыгуусу женип кетет беле, бирок багына Бесс келип, баарын сураштырып, оюндуң кандай болгонун билип алды.

Жо эң мыкты деген шляпасын шкафка салмак болуп өйдө чыкты да, дароо комодду карады, анткени соңку урушта жини кайнаган Эми жогорку текчедеги Жонун буюмдарынын баарын чачып таштаган эле. Бирок баары ордунда экен. Шкафтарды, баштыктарды жана кутуларды карап чыккан соң Эми кечирип, таарынычын унуткан окшойт деген ойго келди.

Бирок Жо жаңылган экен, аны эртеси билип, жаны кашайды. Кечинде, Мег, Бесс жана Эми конок бөлмөдө отурганда Жо атырылып кирип келди да, энтигип сурады:

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Менин китебимди ким алды?

Мег менен Бесс бир ооздон: «Алган жокпуз», – дешти да, таң калып карап калышты. Каминде-ги чокту козгоп жаткан Эми унчуккан жок. Жо сиңдисинин кызырып баратканын байкап, ага атырылды:

– Эми, китеп сенде!

– Жок, менде жок.

– Сен билесин, каякта китеп?!

– Билбейм.

– Калп айтпа! – деп кыйкырган Жо аны ийинден алып силкилдetti. Анын чакчайган көзүнөн Эмиден баатыр баланын да жүрөгү түшүп калмак.

– Жок. Менде жок, кайда экенин да билбейм. Сенин китебиң менен менин кандай ишим бар?

– Сен бир нерсени билесин, айт, болбосо мен сени айттырам! – Жо аны кайрадан силкилдetti.

– Урушсан уруша бер, бирок ал китебинди экинчи көрбөйсүң! – деп кыйкырды жини келген Эми.

– Кайда китеп?

– Өрттөп ийгемин.

– Эмне? Менин китебимдиби? Менин ушунча эмгек кылып, атамдын кайтып келишине бүтүрөйүн

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

деп жүргөн китебимдиби? Сен ошону өрттөп ийдинбі?- деди Жо кубарып. Көзүнөн заары чачырап, калтыраган колдору Эмиге жабышты.

– Ооба, өрттөп ийдим! Мен сага өкүнүп каласын деп айтпадым беле кечээ...

Эми сөзүн бүтүрө албай калды, анткени Жонун кадимки жаалы келе түштү. Ал Эмини ушунчалық катуу жулкулдаткандыктан, тиги байкүштүн тиштери шакылдай түштү. Анан бир жагы ачуусуна, бир жагы кайтысына чыдабай кетип кыйкырып ииди:

– Сен акмак кызың! Мен эми кайра жазбайм, сени да өмүр бою кечирбейм.

Мег Эмини куткарғанга, Бесс болсо Жону жубатканга аракет кылышты, бирок Жо өзүнө келе албай койду. Эмини жаактан ары бир чапты да, бөлмөдөн атып чыгып, чердакка барып, диванга кулады.

Ушул учурда кудай жалғап миссис Марч келип калды да, Эмиге эмне кылганын түшүндүрүп, эжесин кандай кайтыга салганын айтты. Жанагы китең Жонун сыймыгы болчу, үйдөгүлөрдүн баары аны жакшы чыгарма болот деп жүрүшчү. Анда бешалты эле ангеме болгону менен Жо аны жан-дили менен жазып, кийин жарыяланат го деп үмүттөнүп жүрчү. Бир аз мурун ал чыгармасын жаңы дептерге көчүрүп жазып, эскисин жок кылып ийгендиктен, Эми бир нече жылдык эмгек кеткен китеңчени жок кылып ийген болуп чыкты. Башка бирөө үчүн балким, бул андай деле маанилүү эместир, бирок Жо үчүн бул өтө оор кайғы болуп, бул жоготуунун орду эч качан толбостой болуп турду. Бесс китеңке мышыктын баласы өлгөндөй кайтырып ыйлады, Мег да синдисин коргогусу келбей калды, миссис Марч

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

да кайғырып, кыжалат болуп отурду. Эми болсо айыбын эми чындал сезип, Жодон кечирим сурабаса болбой турганын түйдү.

Чайга чакырганда, Жо келди. Анын кебетеси ушунчалык каардуу болгондуктан, Эми эптеп атып кечирим сурады:

– Кечирип кой мени, Жо. Өзүм да абдан жаман болуп турал.

– Эч качан кечирбейм, – деди Жо жана ушундан баштап Эмиге таптакыр көнүл бурбай койду.

Жанагы окуя жөнүндө әч ким, ал турсун миссис Марч да сөз кылган жок, анткени Жо мындай болуп турганда, ал өзү жишибесе, айткан сөздөн пайда жок экенин баары билишчүү. Кыздар адатынча сайма сайып, апасы Бремерден, Скоттон жана Эжворттон окуп берип отурганы менен бул кечти бактылуу деп айтканга болбрайт эле. Бардыгы бир нерсе жетишпей жатканын, үйдүн куту кача түшкөнүн туюп жатышты. Жатарга жакын бул сезим ого бетер күчөдү. Бесс ойномуш болуп атты, Жо сурданып турду. Эми ыйлап жаткандыктан, Мег менен апасы гана ырдашты. Канчалык аракет кылышса да, үндөрү адаттагыдай болбой, кайчы кетип жатканын сезиши.

Жо адаттагыдай апасына келип өбүшөрдө, миссис Марч эркелете шыбырады:

– Алтыным, көп таарынба! Бири-бириңерди кечиришип, жардамдашкыла жана эртеңки күнду жаныча баштагыла.

Жо апасын күчактап алышп буркурап ыйлагысы келди, бирок көз жашты аялдардын алсыздыгы деп эсептегендиктен, бир жагы ачуусу тарай элек болгондуктан, башын чайкады да, Эмиге угуза айтты:

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Мындай акмакчылыкты кечиргенге болбойт.

Ушуну менен жатканы кетти жана уйку бөлмөсүндө адаттагыдай шыбырашып, сыр айтмайлар болгон жок.

Кечирим сураса да кечирбей койгонуна Эминин катуу шагы сынып калды. Бекер эле кечирим сурапмын, жөн эле койсом болмок экен деп өкүнүп да калды.

Кийинки күнү да Жонун кабагы ачылган жок, иши да жакшы жүрбөй жатты. Эртең менен суук болуп, жолдо баягы жакшы көргөн пирогун арыкка түшүрүп ийиши. Марч жеңе адатынча убайым салып, убара кылды. Кечинде Мег да ой басып отурду, Бесс капа болуп, Эми болсо жакшы болуу маанилүү экенин айтканы менен башкалар үлгү көрсөтсө да андай болгонду каалабаган кишилер бар экенин айтып отурду.

«Ушинтип отургандан көрө Лорини чакырып, конъки тебиш керек. Ал дайыма шайыр жүрөт эмеспи, балким, өзүмө келгенге жардам берер», – деп ойлоду да, Лориге кетти.

Конъкилердин шангыраганын уккан Эми тере-зеден карады да, кыжыры келе түштү:

– Мына! Кийинки жолу сени сөзсүз ала барам деп убада берген, анткени бул быйылкы кыштын акыркы музу да. Бул эми мени өлүп баратса да алып барбайт.

– Антип айтпа. Сен өтө жаман иш кылдың. Ал кымбат китебинен ажырап ичи ачышканы менен сени баары бир кечирет. Менимче, бир ыңгайын таап туруп кечирим сурасаң эле кечирет, – деди Мег. – Азыр артынан бар, бирок эч нерсе деп айтпа.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Лори менен сүйлөшүп көңүлү ачылгандан кийин ыңгайын таап туруп бетинен өп же бир нерсе кыл. Ал сөзсүз жарашат, менимче.

— Аракет кылам, — деди Эми. Бул кеңеш ага абдан жакты. Тез эле кийинди да, үйдөн чыгып, дөбөдөн ары карай кеткен достордун артынан чуркады.

Өзөн жакын эле жерде болгондуктан, Эми барганды тигилер коңкилерин байлап бүтүп калышкан экен. Жо синдисинин келатканын көрүп бурулуп кетти. Лори болсо аны көргөн жок, мурунку күнү эрий түшкөн муздун кычыраганын тыңшап жээк бойлой абайлап баратты.

— Мен тиги бурулушка чейин барып байкап келейин, анан жарышбызы.- Эми анын ушул сөздөрүн угуп калды. Калың пальтосу менен тумагынан улам ал орустун шок жигиттерине окшоп калыптыр.

Жо Эминин күшүлдөп-бышылдап жүгүрүп келгенин, коңкисин тезирээк байлайын деп үшүгөн колдорун үйлөгүлөп жатканын укту. Бирок кайрылып койбостон, синдисинин тигинтип кыйналып-кристалганына бир чети табасы канып муз менен сзып кете берди. Анын жини дагы эле тарай элек болчу, жаман ойлор менен сезимдер дароо куубаса ушинтип байыр алып, ал турсун биротоло жан дүйнөнү бийлеп алат эмеспи. Лори бурулушка жеткенде артын карап кыйкырды:

— Жээк бойлой жүр, ортосу опурталдуу экен!

Жо мууну укту, бирок эми гана эптеп өйдө болгон Эми укпай калды. Жо артын карады, бирок баягы шайтан кайра шыбырады: «Укпаса койсун, сенин ишиң эмне? Өзү билет да».

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Лори бурулуштан көрүнбөй калды, Жо да бурулганы калды, Эми болсо алардын артында өзөндүн ортосу менен сыйып келатты. Жо калыбынан жазбай кете бермекчи болду, бирок эмнегедир бир нерсени кыя албагандай артын бир карай салып, Эминин колу серпиле түшүп жыгылганын көрүп калды. Анан эриген муздун жарылганы, суунун чалпылдаганы, аптыккан кыйкырык угулуп, Жо коркуп кетти. Лорини чакырайын десе, үнү чыкпай, чуркайын десе, буту шал болгон немедей кыймылдабай, кааррган суунун бетиндеги кичинекей көк капорду карап туруп калды. Жанынан бир нерсе еткөндөй болду да, анан Лоринин кыйкырганын укту:

– Узун жыгач алып кел! Тез, тез!

Анан эмне кылып атканын өзү да билбей Лориге баш ийип, кашаадан узун жыгачты сууруп алып жетип келди. Лори болсо кудай жалгап өзүн жоготпой музга жатып алып Эмини эптеп кармап туруптур. Экөөлөп атып эси чыккан Эмини тартып чыгарышты.

– Эми муну тезирээк үйгө жеткириш керек. Пальтону жап, мен азыр мына бул кудай урган коңкини чечейин! – деп кыйкырды Лори өчөшкөндөй чиеленишип калган коңкинин боосун жулкулдатып жатып.

Сууга түшкөн чычкандай шөмтүрөп ыйлаган Эмини үйгө алып барышты. Анан жылуу каминдин жанында одеялга оронуп жатып уктап кетти. Карбаластаган Жо унчукпай, купкуу болуп, өңүнөн кетип, колу-буту музга тытылып, көйнөгү айрылган бойдон жүрдү. Эми уктап, үй ичи тынчып калганда, миссис Марч Жонун жабыркаган колдорун таңа баштады.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Эч нерсе болбойбу? – деп шыбырап сурады Жо, муз астынdagы капкара сууга кетип кала жаздаган сиңдисинин алтын чачтуу кичинекей башын аяй карап.

– Эч нерсе болбойт, алтыным. Ал турсун суук деле тийбесе керек. Пальтоңорго орой коюп, да-роо үйгө алып жетип келгениңер жакшы болуптур, азаматсыңар, – деди апасы жылмайып.

– Мунун баарын Лори жасады. Апа, эгер Эми чөгүп кетсе, мен күнөөлүү болмокмун да. – Жо буркурап ыйлап, болгон окуянын баарын айтып, өзүн мынчалык таш боормун деп жатты. Дагы кудай жалгап жазасы женилирээк болбодубу. – Мунун баары менин кудай урган мүнөзүмөн! Оңолгонго аракет кылам, онолдум деп ойлойм, анан эле кайра мурункудан да жаман болуп кетем. Апа, мен эми эмне кылам? Эмне кылсам болот? – деп ыйлады бечара Жо.

– «Уктабай жалын» деп айтат Библияда, алтыным. Аракетинден эч качан кайтпа жана кемчиликтериң онолгустай сезилбесин, – деди миссис Марч тигинин чачы уйпалангандын күчтап. Жаш аккан бетинен өптү эле, Жо ансайын күчөдү.

– Мунун кандай жаман экенин сен билбейсингүй! Мен жиним келгенде эмне кылып ийгенимди өзүм да билбей калам. Ушунчалык таш боор болуп, эч кимдин көңүлүн карабай калам. Бир күнү бир жаман иш кылып ошону менен бүт өмүрүмө так салып аламбы деп корком. Анда мени бардыгы жек көрүп калат да. Апа, жардам берчи мага!

– Албетте, жардам берем, кызым. Сен минтип ыйлаба, бирок бул күндү унуптай, экинчи мындай

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

күнду башка салбасын деп тиле. Жо, алтыным, мындай нерселер, ал турсун мындан жаман нерслер адамдардын баарында болот жана аны жеңиш үчүн бүтүндөй өмүр сарпталышы мүмкүн. Сен мұнәзүм ушунчалық жаман деп атпайсыңбы, а менин мұнәзүм сеникинен да жаман болчу.

– Чын элеби, апа? Сен эч качан ачууланбайсын го! – Жо таң калганынан өз дартын унутуп койду.

– Мен кырк жылдан бері мұнәзүм оңдогонғо аракет кылып келатам, бирок өзүмдү кармаганды гана араң үйрөндүм. Менин да күн сайын жиним келет, бирок мен муну көрсөтпөгөнгө үйрөндүм. Эми жаман сезимдерден оолак болгонду үйрөнсөм дейм, бирок буга да кырк жыл керек окшоп калды.

Апасынын жүзүндөгү өзү сүйгөн сабырдуулук Жо үчүн мыкты сабак болду жана бул абдан мыкты насаат сөз же урушка караганда алда канча таасирлүү эле. Апасы өзүн түшүнүп, ишенип турғандыгын көрүп женилдей түштү. Он бештеги кызга кырк жаш өтө көп мезгилдей сезилегени менен апасында өзүндөгүдөй кемчилик бар экени жана апасы да аны жоюуга аракет кылары бир топ дем берди.

– Апа, сен кәэде Марч жеңе наалыганда же капа кылганда унчукпай эшикке чыгып кетесин. Ошондой учурда жинин қелеби? – деп сурады Жо, апасына ыктап.

– Ооба, ойлонулбаган сөздөр айтыла турған болуп калганын сезгенде, унчукпай сыртқа чыгам да, өзүмдү өзүм чабалдыгым үчүн жемелейм, – деп жооп берди миссис Марч жылмайып. Анан Жонун уйпаланган чачынан сылап койду.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Унчукпай калганды кантип үйрөндүң? Мен үчүн ушул баарынан кыйын... анткени жаман сөздөр мен ойлонгончо эле чыгып кетет да, аларды айткан сайын кыжырым кайнай берет. Анан бирөөлөрдү кордоп, урушкандан табам кана баштайт. Мага да унчукпай калганды үйрөтсөң, апа.

— Маркум апам жардам берген...

— Сендей болуппур... — Жо сөзүн бузуп өпкүлөп ийди.

— Бирок мен сенден бир аз улуураагымда эле андан айрылып калдым да, өзүмчө күрөшүп жүрдүм, анткени башка бирөөлөргө чабалдыгымды көрсөткүм келген жок. Абдан кыйналып, ыйлаган күндөрүм болду, анткени канча аракет кылсам да, ийгиликке жете албай тургандай сезилчү. Анан атаңа жолугуп калдым, өзүмдү ушунчалык бактылуу сезгендиктен, жакшы болуш оңой болуп калды. Бирок төрт кызыдуу болуп, кедей болгондуктан, мурунку кыжалатчылыктар кайра башталды, анткени табиятыман чыдамсыз болгондуктан, балдарымын жокчуулукта чоңоуп жатканына чыдай албадым.

— Байкуш апам! Анан сага эмне жардам берди?

— Атаң, Жо. Ал эч качан сабырынан жазбайт, эч качан күмөн санабайт, даттанбайт, дайыма үмүт кылат, эмгектенет жана ушунчалык шайыр жүргөндүктөн, анын жанында башкача болуш кыйын. Ал мага жардам берип, кайраттандырып, кыздарың сени көрүп, сенден үлгү алгандай жаша деп айтчу. Өзүм үчүн аракет кылганга караганда, силер үчүн аракет кылган жеңил болду. Катуураак сүйлөгөндө коркуп же таң калып караганыңаэр эле мага ар кандай сөздөн катуураак тийчү. Кыздары-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

мын сүйүсү, урмат-сыйы жана ишеними аракетимдин эң жакшы өтөлгөсү деп ойлойм.

– О, апа, мен сенин жарымыңдай эле жакшы болсом жетет эле, – деп жиберди толкундап кеткен Жо.

– Сен менден ашып түшөсүң го деген үмүтүм бар, алтыным, бирок атаң айткандай, «ички душманыңдан» сак болушуң керек, антпесең ал бүт өмүрүңө залал келтирип коюшу мүмкүн. Сен азыр эскертүү алдың, эми муну эсинден чыгарбай, өзүндү кармаганга аракет кыл, болбосо ал бүгүнкүдөн да оор кайғы алыш келиши ыктымал.

– Аракет кылам, апа, аракет кылам. Бирок сен мага жардам беришиң керек. Эскертип, көзөмөлдөп тур. Атам сөөмөйүн эрдине такап, сени эркелете карап турганын көрчү элем, сен болсо унчукпай кетип калчусун. Ошол эскерткени беле? – деп сурады Жо эркелей.

– Ооба. Ушинтип жардам бер деп өзүм суранганнын, ал аны эч унуткан жок. Билдирбей ымдап, карап коюп, мени көп нерседен сактап калды.

Апасынын көздөрү жашка толуп, эриндери титиреп баратканын байкаган Жо коркуп кетти да, акырын шыбырады:

– Силерди байкап жүргөнүм, анан азыр айта койгонум туура эмес болуп калды окшойт, ээ? Мен сенин көңүлүндү ооруткум келген жок, бирок оюмдагынын баарын айтып алыш, абдан женилдеп калдым.

– Кызым, сен мага бардыгын айта берсең болот. Кыздарың сага ишенсе, кандай жакшы көрөрүндү билсе, андан өткөн бакыт барбы.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Мен сени ката кылып койдум го деп ойлодум эле.

— Жок, алтынам. Болгону атаңды айтып атып, ордун жоктоп кеттим. Мен ага милдеттүүмүн, анын кыздары бактылуу болушу үчүн тынбай эмгектенишм керек.

— Бирок сен аны армияга өзүн узатпадың беле, апа, кетип баратканда ыйлаган да эмессин. Эч качан даттанбайсың, сага жардамдын деле кереги жок сыяктуу го, – деди Жо түшүнбәй.

— Мен өз өлкөмө эң кымбат адамымды бердим жана ал алыста жүргөндө ыйлабайм. Өз парзымыды аткарып, акыр-аягы бактылуу боло турган соң, эмнеге даттанмак элем? Мага жардамдын кереги жок, анткени ал турсун атаңдан жакшыраак жубатып, колдой турган дагы бир досум бар. Кызыым, мындан ары түйшүгүң көбөйө берет, бирок сен жараткан Кудайдын күчү менен мээримин сезгенди үйрөнсөң, анын баарын женесин. Аны канчалык сүйсөң, ага канчалык ишенсен, ошончолук ага жакын болосун, ошончолук адам акылы менен күчүнөн азыраак көз каранды болосун. Анын мээрими менен камкордугу түгөнбөйт, ал дайыма сени менен болот, түбөлүк бейкуттуктун, бакыт менен күчтүн булагы болот. Кудайга кичинекей түйшүктөрүң, үмүттөрүң, күнөөлөрүң жана кайгыларың менен эч нерсени жаап-жашыrbай мага кайрылгандай эле кайрыла бер.

Жо апасына жабыша ыктап, чын дилинен жараткан Кудайга үн-сөзсүз жалынып, бир жагынан өкүнүч менен кайгыны таанып, бир жагынан апасы айткан өзүн кармоонун даамын татып, апасынын

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

көрсөткөнү менен ар кандай атадан, ар кандай энеден күчтүүрөөк, мээримдүүрөөк сүйө турган Досу на жакындады.

Эми уйкусурап түйшөлүп, өз айыбын тартып жатканып үшкүрүп койду. Жо аны башкача каралады.

– Мен кантип ушул байкушумду көпкө чейин кечирбей жүрдүм экен? Лори болбосо, эмне болот эле, – деп шыбыраган Жо сиңдисинин чачынан сылады.

Эми да аны уккан сыйктуу көзүн ачып, Жонун жүрөгүн элжирете жылмайып, колун сунду. Экөө төң унчукпай кучакташып калышты да, элжиреген өбүшүү менен бардыгы унутулду.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Тогузунчұ бап

МЕГ КӨЙРӨНДӘР ЧӨЙРӨСҮНДӘ

*Б*алдардын дал ушул учурда кызылча болуп ооруп калғаны жакшы болбодубу, – деди Мег, апрель күндөрүнүн биринде синдилиери менен чемоданын салыштырып жатып.

– Энни Моффаттын убадасын унұттай аткарғанын айтсаң. Эми еки жума жыргап келесин. Соңун да, – деп жооп берди Жо. Ал узун колдорун жел тегирмендей арбандатып әжесинин юбкаларын бүктөп жаткан.

– Аба ырайы да сонун болуп турат. Мен сен үчүн абдан кубанып атам, – деп кошумчалады Бес. Ал өзүнүн кутусуна әжесинин чачка, моюнга тага турған ленталарын салып берди.

– Мен сенин ордуnda болсом! Еки жума жыргап эс алыш, ушул сонун нерселерди кийип жүрсөм,- деп киялданды әжесинин жаздықчасына төөнөгүчтөрдү кооздоп сайлып жаткан Эми.

– Мен да силер менен чогуу барғанды каалайт элем, бирок бул мүмкүн болбогондуктан, бардығын келгенде унұттай айтып бергенге аракет кылам.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Бардыгыңарап буюмдарынарды берип, даярданганга жардам берип жатасыңарап, бул жакшылыгыңарды жок дегенде ошону менен актайын, – деди Мег, өзүнүн бөлмөдө турган жупуну гардеробун карап.

– А апам кутудагы казынасынан эмне берди? – деп сурады Эми. Миссис Марч кыздарга берем деп катып жүргөн мурунку бардар жашоодон калган нерселерди салчу кедр кутусун ачканда ал жок эле.

– Жибек байпак, кооз желпүүр жана сонун көк кур берди. Мен жибек көйнөктү да алсамбы дедим эле, бирок аны мага ылайыкташ үчүн убакыт керек болгондуктан, эски көйнөгүм менен эле кете бермек болдум.

– Ал менин жаңы муслин юбкам менен сонун көрүнүп калат, кур да ага жакшы келет. Коралл браслетимди сындырып алганымды карабайсыңбы, болбосо ошону алыш алат элэн, – деди Жо. Ал өзүнүн бумдарын берип турганды жакшы көрчү, бирок алары көбүнчө жарактан чыгып калган болор эле.

– Казына кутуда сонун эски бермет жасалга бар экен, бирок апам жаш кызы үчүн гүлдөн ашкан жасалга болбойт деп койду. Лори болсо оранжереядан каалаганыңды жиберем деп убада берди, – деди Мег. – Эми токтой тургула... бул менин боз костюмум... шляпанын канатын ийип койчу, Бесс... бул болсо поплин көйнөгүм, жекшемби күндөрү же кечеге кийсем болот, бирок жазга бир аз калың болуп калат го дейм, чынбы? Жибек көйнөк болсо кандай жакшы болмок!

– Эч нерсе эмес, чоң балга кисея көйнөгүң бар, ал эми ак түстүүнү кийгенде сен периштедей

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

көрүнүп каласың, – деди Эми Мегдин жупуну ки-йим-кечелерине суктанып.

– Ылдыйраактан тилинип, арты жерде булактап жүргөндө эмне, бирок эми боло берет. Үйдө кийген көк көйнөгүм да жаңыдай эле көрүнөт. Жибек пелеринамдын да модасы эски, шляпам да Саллини-киндей эмес. Чынын айтсам, жаңы кол чатырым да анча жакпай турат. Апама сабы ак кара кол чатыр ал деп сурансам, унтулуп калып, сары саптуу жашыл кол чатыр алыптыр. Бышык, таза экен, даттанганга болбойт, бирок Эннинин жибек кол чатырынын жа-нында баары бир болбой калат, – деп үшкүрду Мег кичинекей кол чатырын жактырбай.

– Алмаштырып ал да, – деп кеңеш берди Жо.

– Болбойт, апамы да капа кылгым келбейт, мага баа-рын алып берем деп ансыз деле абдан кыйналды. Ушу-га ыраазы болуш керек. Жи-бек байпак менен жаңы мээ-лейлерим мени жубатып ту-рат. Мээлейлеринди берип турганың кандай жакшы бол-ду, Жо. Балга кие турган жаңы мээлейим бар, күндө кие тур-ганы да бар, өзүмдү ушунчалык бай сезип турам. – Мег мээлей салган кутусун карап сүйүнүп койду. – Энни Моффаттын түнкү чепчигинде көк, кызыл лента-лары бар, меникине да тигип койчу, – деп суранды Ханна үтүктөгөн апапак муслин ич кийимдерди алып келаткан Бесстен.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Жок, мен болсом, андай кылбайт элем, анткени кооз чепчиктер жасалгасыз жупуну түнкү көйнөктөргө ылайык келбейт. Жакыр кишилер башкаларды алдабай эле койгону он, – деди Жо чечкиндүү түрдө.

– Качандыр бир кезде менин кийимимде чыныгы торлор, чепчигимде ленталар болор бекен деп ойлойм, – деп жооп берди кыжыры келген Мег.

– Сен еткөндө эле Энни Моффаттыкына барсам, кандай бактылуу болот элем деп атпадың беле, – деди Бесс адатынча өзүн карман.

– Албетте, айткамын! Мен азыр чынында эле бактылуумун, көжирленбей эле турал, бирок адам деген болгон сайын болсо дей берет турбайбы. Мына эми баары даяр болду, бир гана балга кие турган көйнөгүм калды, аны апам өзү салсын, – деди Мег. Жарым-жартылай толгон чемодандан көзүн алыш, көп жолу жуулуп, эскиргени менен бал көйнөгү деп каадалана атаган көйнөгүн караганда жандана түштү.

Эртеси күн сонун болуп турду. Өзүн абдан жасанғандай сезген Мег эки жума жыргайм деген ой менен жолго чыкты. Миссис Марч буга кыйылып туруп уруксат берди, анткени Маргарет үйгө көңүлү бузулуп кайтпаса экен деп кооптонду. Бирок кызы жалбарып сурангандыктан, Салли да өзүм карайм деп убада бергендиктен, бир жагы кышы бою иштеп чарчаган кызым бир аз эс алыш келсин деген ой менен уруксат берди. Ошентип, кызы ак сөөктөрдүн чөйрөсүн көрүш учун жөнөп кетти.

Моффаттар чынында эле ак сөөктөрдөн болчу жана байкуш Мег алардын үйүн, чөйрөсүн көрүп

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

оозу ачылып калды. Алар шаан-шөкөт менен жашаса да, абдан кичи пейил немелер болгондуктан, Мег тез эле уялбай, кысынбай калды. Ал өзү да билип билбей бул адамдардын маданияты башкана экенин, бул шаан-шөкөт, жасалгалар алардын чыныгы табиятын жашыра албасын сезгендей болду. Бирок эми албетте, бардар турмушта жашап, кооз экипаждарга түшүп, күн сайын соңун көйнөктөрдү кийип, көңүл ачуу менен гана жашаган сонун да. Бул жашоо ага жагып, көп өтпөй эле көргөн-уккандарын туурап, менменсиз, сүйлөгөндө французча сөздөрдү кошо коюп, чачын тармалдантып, көйнөгүнүн белин ичкертип, мода жөнүндө сүйлөп калды. Энни Моффаттын кооз буюмдарын көргөн сайын ага ичи күйүп, бай болсом деп кыялдана баштады. Өз үйү ушунчалык жупунудай, жумушу ушунчалык оордой туюлуп, жаңы мээлейи жана жибек байпагы бар экенине карабастан, өзүн ушунчалык кедей, бактысыз сезип калды.

Бирок тагдырына таарынганга көп деле убактысы болгон жоқ, анткени уч кыз тең – Энни, Салли жана Мег «убакытты көңүлдүү өткөрүү» менен алек болушту. Дүкөндөрдү кыдырып, сейилге чыгып, атка минип, конокко барып, театр менен опера гара барышып, же болбосо Эннинин курбулары менен кечелерди өткөрүп жүрүштү. Энни да бул жагынан уста болуп чыкты. Анын эжелери абдан сулуу немелер экен, бирөөсүнө сөйкө салып кетишиптири. Бул болсо Мегге абдан кызыктуудай жана романтикалуудай сезилди. Мистер Моффат толугунан келген шайыр киши экен, Мегдин ата-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

сын тааныйт экен, ал эми миссис Моффат күйөөсү сыйктуу толук, шайыр аял экен, ал да Мегге жакты. Бардыгы аны эркелетишип, Дейзи¹² деп атап алысты. Ошентип, байкуш Мегдин башы бирото-ло айланып калды.

«Чакан кече» болор күнү баягы поплин көйнөктүн жарабай турганы белгилүү болуп калды, анткени башка кыздар жецил көйнөк кийишип, абдан сулуу болуп кетиши. Чемодандан кисея көйнөктү алып чыкканга туура келди, бирок ал Саллинин кычыраган жаңы көйнөгүнүн жанында шөлпөйүп, ого бетер эски көрүнүп калды. Мег кыздардын көйнөгүн карап, тиктеше түшкөнүн сезип, бетинен от жана түштү, анткени ал уялчаак болгону менен намыскөй болчу. Эч ким эч нерсе деп айткан жок, бирок Салли чачын жасап, Энни курун курчап берди, ал эми баягы сөйкөлүү эжеси колдоруң апапакай экен деп мактады. Алардын мунусу Мегге боор ооруп жаткандай туюлуп, жүрөгү сыйздал кетти, тигилер болсо ар нерсени сүйлөшүп, күлүшүп, кооз көпөлөктөрдөй болуп тегерегинде жүрүштү. Кызматчы аял гүл салынган кутуну алып киргендө, ого бетер жаман болуп кетти.

Ал бирдеме деп айта эле Энни капкагын ачып, баары андагы розаларды, гиацинтарды жана папоротниктерди көрүп, суктанып турушту.

– Бул, албетте, Беллага болсо керек. Жорж ага дайыма гүл жиберип турат, бирок бул жолу укмуштай гүлдөрдү жибериптир! – деди Энни терен дем алып.

– Чабарман бул мисс Марчка деп айтты, мына каты, – деп жиберди кызматчы аял, аны Мегге сунуп.

¹² Дэйзи – маргаритка (англ.).

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Укмуш го! Ким жиберди экен? А биз сенин жигитиң бар экенин билбептиrbиз! – деп чурулдан кыздар Мегди ороп калышты.

– Кат апамдан, гүл болсо Лориден экен, – деп жооп берди Мег. Өзүн унупагандарына ичинен абдан ыраазы болду.

– Чын элеби? – деп сурады Энни Мегди шылдыңдагандай карап. Мег болсо жанагы катты ич күйдүлүктөн, көйрөндүктөн жана сыланкороздуктан сактачу тумар сымал чөнтөгүнө катып алды.

Эми кайрадан өзүн бактылуу сезип, бир нече роза менен папоротникти өзүнө алып койду да, калганын чач-көйнөктөрүңөргө тагып алгыла деп курбуларына таратып берди. Ал гүлдөрдү ушунчалык келишире сунду эле, Клара, Моффаттардын эң улуусу, «мындай татынакай кызды көргөн эмесмин» деп жиберди. Баары анын гүл белек кылганына таң калып калышты. Берешендигинен өзүнүн да көңүлү көтөрүлүп калды. Бардыгы миссис Моффатка көрүнгөнү кеткенде, өзү жалгыз калып, күзгүдөн каранса, көздөрү жайнап туруптур. Папоротниктерин тармал чачына, розаларды болсо эми эскиден өңү көрүнбөй калган көйнөгүнө тагып алды.

Ошол кеч өзүн абдан бактылуу сезип жүрдү, анткени каалашынча бийледи, бардыгы ага жылмая карашып, үчөө комплимент айтышты. Энни суранганынан ырдады эле, бирөө үнүнүн сонун экенин айтты. Майор Линкольн бул «көздөрү жакшынакай бейтааныш кыз» ким деп сурады, ал эми мистер Моффат мен бул кыз менен бийлейм, анткени «бул

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

жөн кыз эмес, көзүндө оту бар кыз экен» деп туралы алды. Ошентип, баары жакшы болуп атканда, бирөөлөрдүн сүйлөшкөнүн угуп калды. Ал балмұздака кеткен өнөгүн күтүп оранжереяда отурған эле. Капысынан гүлдөрдүн артынан бир үндү кулагы чалды:

– Ал канчада?

– Он алты же он жетиде болуш керек, – деп жооп берди башка бир үн.

– Жанагы кыздардын бири үчүн абдан жакшы болмок. Саллинин айтымында алар азыр абдан жақын имиш, чал дагы абдан жакшы көрөт дейт.

– Миссис М. келечегин ойлоп жүрсө керек, менимче, жагдайды колдон чыгарбайт. Бирок али эрте да, кыз да бул тууралуу ойлоно элек го дейм.

– Ал кат апамдан экен деп алдап койду, анткени гүл ага экенин айтканда кызырып кетпедиби. Байкүш! Эгер табитин таап кийинсе, абдан сулуу болмок. Сен кандай дейсинг, эгер бейшемби күнкү балга көйнөктөрдүн бириң кий десек, ал таарынбайбы? – деп сурады дагы бир үн.

– Ал намыскөй, бирок баш тартпайт го дейм, анткени анын болгон дүнүйөсү жанагы эскирген кисея көйнөгү турбайбы. Ал бүгүн айрылып калышы да мүмкүн, ошентип жакшыраак бир көйнөк берип койгонго шылтоо табылат.

– Көрөбүз. Мен Лоренсти чакырам, бул ага көңүл бургандык болот, аナン баарыбызга күлкү да болот.

Ушул учурда Мегдин өнөгү келип, анын бети албырып, толкунданып отурганын көрдү. Ал чынында эле намыскөй болчу жана анын азыр абынан

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

дан пайдасы тииди: канчалык баёо, ишенчээк болгону менен курбуларынын жанагы ушагын түшүнгөндүктөн келген ачуусун, басынганын, жи-йиркентенин жашырууга жардам берди. Укканда-рын унутканга аракет кылса да «Миссис М. келече-гин ойлоп жүрсө керек», «кат апамдан экен деп ал-дап койду», «эскирген кисея көйнөк» деген сөздөр кулагына угула берди, акырында үйгө барып, кай-гысын айтып ыйлап, кенеш сурагысы келип чыкты. Бирок бул мүмкүн болбогондуктан, колунан кели-шинче шайыр болгонго аракет кылышп, бул абдан онунан чыккандыктан, эч ким шек санаган да жок. Кече аякtagанда абдан сүйүнүп, төшөгүндө көпкө ойлонуп жатты. Таң калышп, кыжыры келгенинен башы ооруп чыкты, аккан жашы ысыған бетин муз-дата албай койду. Жаман ниет менен айтылбаса да жанагы былжыраган сөздөр Мег бактылуу баладай жашап жүргөн эски дүйнөнүн бейкүттүгүн бузуп, жаны дүйнөнү ачты: Лори экөөнүн балалык досту-гuna доо кетти, бардыгын өзүндөй ойлогон миссис Моффаттын сөзүнөн улам апам «келечекти» ойлойт турбайбы деген күдүк ой пайда болду, эскирген көйнектү дүйнөдөгү эң чоң апаат катары көргөн курбуларынын кереги жок аёосунан улам жакыр адамдын кызынын гардеробу жупуну эле болуш керек деген жөнү бар чечкиндүүлүк начарлап калды. Бечара Мег түнү менен чабалактап уктай албай чыкты да, эртең менен бир чети курбуларына таа-рынып, бир чети алар менен ачык сүйлөшүп, бар-дыгын орду-ордуна коюп коё албаган өзүнө жини келип араң турду. Баары эртең менен жакшы ойгоно албай, бөлмөлөрүндө жүрүштү да, түш ченде гана

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

араң өздөрүнө келип, сайма сая башташты. Мег курбуларынын манералары өзгөр түшкөнүн дароо байкап, таң калды: баары мурункудан сыйлуураак мамиле жасап, сүйлөсө кунт коюп угуп, көздөрүнөн кызыккандыгы көрүнүп турду. Себебин андабаса да мунун баары ага жакты. Бир маалда бирдеме жазып отурган Белла башын көтөрүп, мындай дегенде гана баары түшүнүктүү боло түштү:

— Дейзи, алтыным, бейшемби күнкү балга сенин досун мистер Лоренсти чакырып жатам. Биз аны менен таанышкыбыз келет, сага да кичинекей көнүл бурганыбыз болсун.

Мег кызыарып кетти, бирок курбуларын ойноткусу келип кетти да, жасалма жооп берди:

— Чоң ыракмат, бирок ал келе албайт го дейм.

— Эмне үчүн, *cherie*¹³ — деп сурады мисс Белла.

— Ал өтө эле кары.

— Койчу, кантип эле? Анын жашы канчада? — деп кызыкты мисс Клара

— Жетимишке барып калды го дейм, — деп жооп берди Мег, күлүмсүрөгөнүн эптеп жашырып.

— О, куулугун карасаң! Биз, албетте, жаш жигитти айтып атабыз! — деди Белла күлүп.

— Ал жерде жаш жигит жок, Лори али бала бойдон. — Анан эже-синдилердин бир кызыктай тиктеше түшкөнүн көрүп, өзү да күлүп ийди.

— Ал сени менен эле тең болуш керек, — деди Энни.

— Ал менин синдим Жо менен тең, мен болсо августта он жетиге толом, — деди Мег башын өйдө көтөрүп.

¹³ *cherie* – урматтуу (франц.).

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Бирок анын сага гүл берип ийгени жакшы э肯, чынбы? – деди Энни эмнегедир Мегди кадала карап.

– Ооба, ал бизге гүлдү көп жиберет. Мистер Лоренстин гүлдөрү көп, биз аларды абдан жакшы көрөбүз. Апам менен мистер Лоренс жакын достор-дон, ошондон улам биз да доспуз. – Анан эми бүттү го деп күтүп калды.

– Сыягы, гунча али ачыла элек окшойт, – деди мисс Клара Беллага.

– Аруу бойdon турбайбы, – деп койду мисс Белла ийинин куушуруп.

– Мен кыздарга бирдемелерди алыш келгени ба-ратам. Силерге эч нерсенин кереги жок беле? – деп сурады жибек жабылган пилге окшоп бөлмөгө ки-рип келген миссис Моффат.

– Жок, ыракмат, мэм, – деп жооп берди Салли. – Бейшемби күнү кызыл жибек көйнөгүмү берип иишишет, андан башка эч нерсенин деле кереги жок.

– Мага дагы, – деп баштаган Мег чынында бир нерселер керек экенин, бирок аларды ала албасын ойлоп токтоп калды.

– Сен бейшембиде эмне киесиң? – деп сурады Салли.

– Жанагы эле ак көйнөкту. Кечээ айрылып калды, эми аны билгизбей тигип алышым керек, – деди Мег. Кайдыгер сүйлөгөнгө аракет кылганы менен ыңгайсызданып кетти.

– Ўйдөн башкасын алдырып албайсыңбы? – деди Салли. Ал анча-мынчаны байкай бербеген кыз болчу.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Башка көйнөгүм жок. – Мег муну араң айтты, бирок Салли муну байкабай, таң калып сурады?

– Башка жок? Кызык экен... – Ал сөзүн аяктай электе Белла башын чайқап, кийлигише кетти:

– Таң кала турган эч нерсе жок. Бир жакка чыкпаса, көйнөктүн эмне кереги бар? Көйнөгүң толтура болсо деле убара болуп үйдөн алдыргандын кереги жок, Дейзи, мен сага тар болуп калган сонун көк жибек көйнөгүмү берем. Киесиңби, алтыным?

– Чоң ыракмат, бирок мен эски көйнөгүмөн уялбайм. Силер уялбасаңар эле, ал көйнөк менин курагымдагы кыздарга болот – деди Мег.

– Сени бир модага ылайык жасантайынчы, өтүнөм. Мен муну өзүм ушунчалык каалап турм. Кичине ондоп-түзөп койсом эле келишкен сулуу болгону турасың. Даляр болгончо сени эч ким көрбөйт, анан эле Құлчұ менен киндиқ энесиндей болуп балга кирип келебиз, – деди Белла ынандыра.

Мег чын дилден айтылган сөзгө жок дей албады жана «бир аз ондоп-түзөсө» «келишкен сулуу» боло аларын каалоо аны мақул болууга, Моффаттардын кечээги сөздөрүнөн калган жагымсыз сезимди унтууга мажбурлады.

Бейшемби күнү кечинде Белла кызматчы аял экөө бир бөлмөгө кирип алып, Мегди келишкен ледиге айландырышты. Алар чачын тармалданта жасап, моюну менен колдоруна кандайдыр бир жагымдуу упа сүртүштү, кызылыраак болсун деп эринин коралл помада менен боёшту. Гортензия ага soupcone de rouge¹⁴ кошуп коёон деди, Мег такыр болбой койду. Араң дем ала тургандай жабышкан

¹⁴ soupcone de rouge – бир тамчы румяна (франц.).

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

көк жибек көйнөк кийгизишти, анын көкүрөгү ушунчалық ачык экен, уялчаак Мег құзғұдөн өзүн көргөндө бети қыпкызыл болуп албырып кетти. Буга күмүш жасалгалар, билериктер, мончоктор кошумчаланды, ал турсун Гортензия кулагына жибек жип менен көрүнбөгөндөй қылып сөйкө да тагып берди. Көкүрөгүнө кооз роза тагылып, көйнөгүнүн тору да апапакай ийиндерине жаравып, бийик такалуу көк жибек туфли көңүлүнө төп келди. Тордолгон жұзаарчы, күш канатынан жасалған желпүүр жана күмүш шакек бардыгын толуктады да, мисс Белла куурчагын жасаган кичинекей кыздай өзүнө өзү ыраазы болуп карап калды.

— Мадемуазель charmante, tres jolie,¹⁵ чынбы? — деп Гортензия да ашыра суктанды.

— Жүр, көрсөтөлү, — деди мисс Белла, Мегди башкалар күтүп отурған бөлмөгө алып баратып.

Мег жибек көйнөгүн шуудуратып, узун этегин жайылта, сөйкөсүн шыңғыратып, тармал чачы менен жүрөгү дүкүлдөп кирип барғанда, өзү үчүн «юн-шоок» эми башталгандай сезди, анткени күзгү алдамак эмес. Курбулар биринен сала бири мактап атканда, баягы бир тамсилдеги тоостун канат-куйругун тагынып алып, шакылдаган сагызгандардын ортосунда турған каргадай болуп турду.

— Энни, мен кийингенче француз така менен узун көйнөкчөн жүргөнду үйрөтүп кой, болбосо чалынып жыгылат. Клара, күмүш көпөлөгүндү ча-чынын сол жагына тагып бер. Эч кимицер менин жасаганыма кол тийгизбегиле, — деп айткан Белла өзүнө өзү ыраазы болуп чыгып кетти.

¹⁵ charmante, tres jolie – эң сонун, абдан кооз (франц.).

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Ылдый түшкөндөн коркуп турал. Жарым жылаңаң калгандай бир кызык болуп турал, – деди Мег Саллиге. Конғуроо кагылып, миссис Моффат кыздар тезирээк түшсүн деп чакыртып жаткан эле.

– Сен өзүңө такыр окшобой, бирок абдан суулуу болуп турасың. Мен сага караандабай калдым. Белланын табити жакшы, сен француз кыздардай болуп калыпсың. Гүлдөрдү карабай эле кой, алар эч нерсе болбойт, андан көрө алдыңды кара, чалынып кетип жүрбө, – деп жооп берди Салли, Мегдин өзүнөн сулуураак болуп кеткенине ичи күйгөнүн билдирбөөгө аракет кылышп.

Тигилердин айтканын кылышп, Маргарет тепкич менен аман-эсен ылдый түшүп алды. Конок бөлмөсүнө сүйсала басып кирсе, Моффаттар жана алгачкы коноктордон бир нечеси бар экен. Көп өтпөй эле кымбат баалуу кийим белгилүү бир адамдарды өзүнө тартышп, сый-урматты пайда кыларын байкады. Мурун Мегге көңүл бурбай жүргөн бир нече кыз капыстан эле ынак болуп чыга келишти, ал эми мурунку кечеде карап коюп жүргөн бир нече жигит эми жөн эле карабай, аны менен тааныштырууну сурашып, бир болбогон, бирок жагымдуу комплименттерди айтып жатышты. Диванга отуруп алышып, калгандардын баарын ушактап жаткан улгайган айымдар үй айымынан бул сулуу кыздын ким экенин сурап атышты. Миссис Моффат бир айымга жооп берип жатканын кулагы чалып калды:

– Дейзи Марч... атасы полковник... армияда... биздин алгачкы үй-бүлөлөрдөн, бирок... тагдыр да... Лоренстердин жакын достору... татынакай неме... менин Недим абдан жакшы көрөт.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— О, кудай! – деп койду тигил улгайган айым Мегди жакшыраак көрүш үчүн лорнетти көзүнө жакындастып. Мег миссис Моффаттын калп айтып жатканын укпагандай түр көрсөттү.

Жанагы кызык сезим кетпей койду, бирок ал келберсиген айымдын ролун ойноп жатам деп элестетип жүрдү жана жаңы ролун түзүк эле аткарып жатты. Бирок кейнөктүн тардыгынан кыйналып, шлейфи бутуна ороло калып жатты, сөйкөм түшүп кетип жоголуп кетпесе экен деген ой да кыйнап турду. Кылыштанып, курч сүйлөгөнгө аракет кылган кавалеринин болбогон тамашасына күлүмүш болуп турду, бирок капыстан эле маңдайында турган Лоринин көрүп уялып кетти. Ал абдан таң калып, бирок жактырбагандай карап туруптур, анткени баш ийкеп жылмайганы менен ачык карашында эски эле кейнөгүмдү кийбей деп уялта турган бир нерсе бар эле. Анын үстүнө Белла чыкнагы менен акырын Эннини түрткөнүн, анан экөө Лорини карап калышканын байкап калды. Кудай жалгап, Лори жаш баладай болуп тартынып туруптур.

«Келесоолор, эмне үчүн мындай ойду пайда кылышат? Мен бул жөнүндө ойлобойм жана бул ойлордун мага таасир этишине жол бербейм», – деп ойлоду да, жибек кейнөгүн шуудуратып, досу менен учурашканы бөлмөнү кесип өттү.

– Сенин келгениңе абдан кубандым. Келбей коёт го деп корктум эле, – деди «чондордой» түр көрсөтүп.

– Жо барып көрүп келчи дегенинен келдим, – деди Лори андан көзүн албай. Ал Мегдин чондордой сүйлөгөнүнө күлкүсү келгенсип жылмайып турду.

– Ага эмне деп баراسың? – деп сурады кызы-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

тып. Бирок биринчи жолу аны менен сүйлөшкөндөн ыңгайсыздып турду.

– Коң кыздардай көрүнүп калыптыр, тааныбай калдым, ал турсун бир аз корктум деп айтам, – деди Лори, мәэлейинин топчусун кармалап.

– Койчу! Кыздар жөн эле тамашалап жасап коюшту, өзүмө да жагып калды. Жо мени көрсө таң калбайт беле? – деп сурады Мег. Өзүнүн сулуураак болуп калганын же андай болбогонун айттыргысы келди.

– Ооба, ал чын эле таң калмак, – деди Лори олуттуу тартып.

– Менин кебетем сага жакпай турабы? – деп сурады Мег.

– Ооба.

– Эмнеге? – деп сурады чочулап.

Лори анын тармалданган чачын, жылаңч ийиндерин, жасалгаланган көйнөгүнө көз чаптырды. Мурунку көнүмүш сыпайылыктан дайын жок көз карашынан Мег ыңгайсыздана түштү.

– Мен көйрөндөрдү жаман көрөм.

Мына сага! Өзүнөн жаш баланын айтып турганнын кара! Мег кыжыры келип:

– Сендей орой баланы көргөн эмесмин! – деди да, басып кетти.

Маанайы биротоло бузулганын сезди да, тере-зеге барып, көйнөктүн тардыгынан улам албырып чыккан бетин бир аз суутмак болду. Анан майор Линкольн жанынан өтүп баратып, апасына минтип айтканын кулагы чалып калды:

– Алар бул кызды жасантабыз деп атып кебете-син таптакыр бузуп коюшуптур. Карасаң, куурчак эле болуп калыптыр.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

«О, кудай! – деп улутунду Мег. – Баягы эле өзүмдүн көйнөгүмдү кийсем эмне. Башкалардын да итиркейин келтирмек эмесмин, өзүм да мынчалык уялбайт элем».

Ал көшөгөнүн артында маңдайын муздак айнеке-ке такап турду, өзүнүн жакшы көргөн вальсы ойно-луп жатканына да көңүл бурган жок. Бирөөнүн колу тийгенде гана бурулуп караса, кечиirim сурагансып Лори туруптур. Башын ийип, колун сунду да:

– Оройлугум үчүн кечиirim сурайм. Жүр, бий-леп келели, – деди.

– Сага жакпайт го деп корком, – деп жооп берди Мег, таарынымыш болуп.

– А мен абдан каалап турам. Жүр, мен эми орой-лук кылбайм. Мага сенин жасанганың эле жакпай турат, а сен өзүн абдан татынакайсын. – Анан сөзү жетпей калгансып, колун шилтеп койду.

Мег жылмайып, жумшара түштү, анан бийле-генге ыңгайлуу учурду күтүп турганда, мындай деп шыбырады:

– Абайла, этегиме чалынып калба. Ушунун аза-бы ётту, жиндидей болуп кийип алганымы карасаң.

– Мойнуңа ороп ал, ошондо бир аз пайдасы тийиши мүмкүн, – деп кеңеш берди ылдый караган Лори. Кичинекей көк туфли ага жаккандай болду. Экөө үйдө бийлеп жүргөндүктөн, койкооп сонун бийлеп жүрүштү. Таарыныша түшкөндөн кийин ого бетер жакын боло түшкөн улан-кыздын кыл-кылдал бийлеп, бактылуу болуп жүргөнүн караган көздүн моокуму кангандай.

– Лори, мен сенден бир нерсе ётүнсөм бо-лобу, – деп сурады Мег токтой калганды. Демиге

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

түшкөндүктөн желпүүрү менен желпине баштады жана мунун баары жанагы тар көйнөктөн болуп жатканын өлүп баратса да айтмак эмес.

– Жан дилим менен аткарам, – деп жиберди Лори.

– Менин бүгүнкү кийимимди үйдөгүлөргө айтпай эле койчу. Мунун тамаша экенин алар түшүнүшпейт, апам да кыжалат болот го.

«Анда эмне үчүн мындай кылдың?» деген суроо турду тигинин көзүндө. Мег шашып кетип кошумчалады:

– Мен аларга өзүм айтып берем, апама да жинди болгонуму айтып берем. Мен муну өзүм айтам, сен жөн эле койчу, мақулбу?

– Айтпайм деп сөз берем, бирок алар менден сурап калса эмне дейм?

– Татынакай болуп, көнүлдүү жүрдү деп эле кой.

– Бириңчисин го айтам, бирок экинчисин эмне кылам? Сенин бул кебетеңди көрүп туруп көнүлдүү жүрдү деп айтыш кыйын го. Ушундайбы? Мег Лоринин караганын көрүп, шыбыраганга мажбур болду:

– Азыр көңүлүм чөгүп турат... Мени туура түшүн. Бир аз көнүл ачайын дедим эле, бирок андай болбой, бир аз чарчап да турам.

– Нед Моффат эмнеге келатат? Буга эмне керек? – деди Лори жаш кожоюнду жактырбай, капкара каштарын үрпөйтүп.

– Ал үч бийге жазылган, ошого келатат го дейм. Ой кудай ай! – Мегдин кебетесине Лоринин күлкүсү келип кетти.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Анан кечки тамакка чейин сүйлөшүшкөн жок. Бир маалда караса, Неддин Фишер деген досу үчөө болуп шампан ичип атышыптыр. Миссис Марчтын кыздарын бир тууган агасындай караган Лори ичинен тиги экөөнү «окшошкон кемчонтойлор» деп алды.

— Мег, эгер көп ичсөн, эртең башың ооруп калат. Мен сенин ордуңда болсом, мындай кылмак эмесмин. Бул апаңа да жакпайт, билесиң да, — деп шыбырады ал эңкейип. Нед анын бокалын толтурайын деп ары карап, Фишер болсо анын жерге түшүп кеткен желпүүрүн алганы эңкейип калган эле.

— Мен бүгүн Мег эмесмин, оюна келгенин кылган жинди куурчакмын. Эртең мына бул жалтырак-жултурактын барын ыргытам да, мурункудай татынакай болуп калам, — деп каткырып күлдү ал.

— Азыр эртең болуп калганда эмне, — деп күбүрөдү Лори, анын өзгөрө түшкөнүнө нааразы болуп.

Мег башка кыздардай эле бийлеп, назданып, тынбай сүйлөп, күлүп жүрдү. Кечки тамактан кийин эптеп немисче сүйлөдү, узун юбкасы менен коштоп жүргөн кавалерин жыгып ала жаздады, анын ызычусуна жини келген Лори ага насаат айтмак болду. Бирок Мег ага такыр жолобой койду. Коштошоордо гана жолугушту.

— Унутпа! — деди ал жылмайғанга аракет кылып, анткени башы чындал эле ооруп чыккан эле.

— Silence a la mort!¹⁶ — деп жооп берди Лори какшыктап.

Бул Эннинин кызыгуусун туудурду, бирок Мег абдан чарчагандыктан, ушакташа албады. Маска-

¹⁶ silence a la mort! – өлгөнгө чейин унчукпоо (франц.).

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

радда болуп, бирок күткөндөй ыракат ала албагандай бир сезим менен барып жатты. Кийинки күнү ооруп жатып, ишембі күнү үйгө жөнөдү. Эки жумага созулган «көңүл ачуудан» кыйналып, «шааншөкөттүү жашоого» тоюп бүткөнүн сезди.

– Көңүлүң тынч болуп, конокто жүргөндөй болбой ээн-эркин болгон кандай жакшы! Биздин үй жупуну болгону менен абдан сонун, – деди Мег жекшембі күнү кечинде каминдин жанында апасы, Жо болуп отурганда.

– Муну укканым кубанам, алтыным. Сага биздин үй кайтып келгенден кийин абдан көңүлсүз, жакыр сезилип калат го деп корктум эле, – деп жооп берди апасы. Буга чейин ал кызын чочулай карап жүргөн, анткени эненин көзү балдарындагы єзгөрүүнү дароо эле баамдап коёт эмеспи.

Мег болгон окуяларды күлкүлүү кылышпайтып берип, абдан сонун болду деп кайталап аткана менен бир нерсени айта албай кыйналып жаткансыды. Кичинекей сиңдилери уктаганы кеткенде да отту карап ойлонуп отура берди. Саат тогуз болуп, Жо барып уктайлы дегенде Мег ордунан туруп барып, Бесстин отургучуна отура кетти да, апасынын тизесине башын жөлөп, чечкиндүү айтты:

– Апа, мен бир нерсени мойнума алгым келип турат.

– Мен да бир нерсени сезип турдум эле. Эмнени айттайын дейсин?

– Мен бара берейинби? – деп сурады Жо.

– Эмнеге? Мен сенден бир нерсе жашырчу белем? Кичинекейлердин көзүнчө айткандан уялдым,

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

бирок силер Моффаттардын үйүндөгү акмакчылыгымды билишинер керек.

– Биз даярбыз, айта бер, – деди миссис Марч жылмайып, бирок чочулаганы билинип турду.

– Мени абдан жасандырышты дебедимби, бирок упа сүйкөп, белимди кынтай тартып, чачымды тармалдантып, куурчактай кылып коюшканын айтканым жок. Лори муну аша чапкан көйрөндүк деп ойлойт экен. Ал мууну ачык айтпаса да түшүндүм, анан коноктордун бири апасы менен сүйлөшүп атып мени куурчак деп айтты. Келесоолук болгонун биллип эле турдум, бирок алар мени макташып, сулуу болуп кеттиң дешкенинен улам жол берип койдум.

– Ушул элеби? – деп сурады Жо. Миссис Марч болсо Мегдин татынакай өңүн карап, айыптай турган эч нерсе таба албай турду.

– Жок, анан шампан ичиш, сүйлөп, назданымыш болдум, азыр ойлосом жиним келет, – деди Мег күнөөлүү болуп.

– Менимче, дагы бир нерсе бар. – Миссис Марч Мегдин бетинен сылады эле, албыра түштү.

– Ооба. Айткым келбейт, бирок айтам, анткени элдин Лори экөөбүздү кеп кылышканы мага жакпайт.

Анан Моффаттардыкынан уккан ушак үзүндүлөрүн айтып берди. Ал сүйлөп жатканда Жо апасынын ушуңдай ойлор Мегдин балалык ақылына илинип калганына кейип отурганын байкады.

– Мындай тантыраган кепти уккан эмесмин, – деп жиберди кыжыры келген Жо. – Эмне үчүн чыга калып алардын бетине айткан жоксун?

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Анте алган жокмун, эсим ооп араң тургамын. Адегенде укпай коё албадым, анан ачуум келип, бир жагынан уялганыман кетип калыш керек экени да оюма келбептири.

– Шашпасын, эми Энни Моффатка бир жолугуп калсам, эмне кылыш керек экенин көрсөтөм. Биздин «пландарыбыз» бар имиш, бай болгондуктан биз Лориге жакшы мамиле жасайт имишипиз, анан ал бизге үйлөнөт имиш. Ушундай да келжиреген кеп болобу! Карап тур, байкуш балдарды ушактаган кандай болорун көрсөтпөсөмбү! – Анан мунун баары тамаша сыйктуу сезилип кетип, Жо күлүп ииди.

– Эгер сен Лориге бир сөз айтсан, мен сени кечирбейм! Ага эч нерсе айтпаш керек, туурабы, апа? – деди Мег жалооруп.

– Мындай былжыраган ушактарды эч качан кайталаба, аларды мүмкүн болушунча тезирээк унут, – деди миссис Марч олуттуу түрдө. – Жакшы билбеген кишилердикине жөнөтүп бекер кылган экенмин. Алар албетте, ак пейил кишилер, бирок көр пенде, тарбиясы начар, жаштардын таза мамилесин андай албаган адамдар окшоп калды. Сенин шагың сынып калганы жаман болуптур, кызым.

– Кыжалат болбо, апа, мен ага жол бербейм. Жамандын баарын унутуп, жакшысын гана эстеп калам, анткени мен ыракат да алдым жана жибергениң үчүнabdан ыраазымын. Мындан ары ыйлап-сыктап, жашоомо нааразы болбойм. Мен өзүмдүн али анкоо кыз экеними билем жана чоңойгончо сени менен болом... Бирок баары сени мактап, сага суктанып турган да жакшы экен, жакпайт деп айта албайм, – деп корутунду чыгарды Мег, бир аз уялып туруп.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Башкаларга жакканды эңсөө – табигый нерсе, анын эч кандай айыбы жок. Ага биротоло берилip, туура эмес иштерди жасабасаң болду. Өзүңөр татыктуу болгон мактоону билип, баалаганды үйрөнгүлө жана канчалык сулуу болсоңор, ошончолук жөнөкөй болгула, жакшы адамдар суктандайдай болсун.

Маргарет бир азга ой басып отуруп калды, жанында турган Жо колун артына алыш, кызыгуу менен карап турду, анткени Мегдин кызырып-татарып турганы, суктандарды, жигиттер жөнүндө айткандаres көнүмүш нерсе эмес болчу. Ага эжеси ушул эки жуманын ичинде эле бой жетип, өзү али башбагып көрө элек бейтааныш дүйнөгө кадам таштагандай туюлуп турду.

— Апа, сенин миссис Моффат айткандай «пландарын» барбы? – деп сурады Мег уялыңкы.

— Ооба, алтыным, пландарым көп, алар бардык энелерде болот, бирок менини миссис Моффаттыкынан башкачараак го деп ойлойм. Алардын кээ бирин сага айтып берейин, анткени чын дилден чыккан сөз сенин кыялкеч акылың менен жүрөгүндү туура жолго сала турган убакыт келди го деп ойлойм. Сен жашсың, Мег, бирок мени түшүнөсүн, анткени кыздарга мындай нерселерди энеден жакшы эч ким түшүндүрө албайт. Жо, сенин да кезегиң келет, сен да менин «пландарымы» угуп, жакшы болсо, ишке ашырганга жардам бер.

Жо креслонун таянгычына көчүк басып, олуттуу бир ишке кирише тургандай болуп калды. Миссис Марч кыздарынын колун карман, алардын жүзүнө ойлуу карап, бир жагы кубанып, мындай деди:

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Мен кыздарымын сулуу, билимдүү жана ак пейил болушун каалайм, башкалар суктанышса экен, жакшы көрүп, сыйлашса экен, сүйгөнү менен баш кошуп, кудайдын берген анча-мынча кыйынчылыктарын жеңип, жакшы өмүр сүрүшсө экен деп тилем. Жакшы эркектин сүйгөнү болуу, жубайы болуу – аялдын жашоосундагы эң жакшы, эң жагымдуу нерсе жана менин кыздарым да ушул бакыттын даамын татат го деп ишем. Бул жөнүндө ойлонуу, үмүттөнүү жана аны күтүү – табигый нерсе, мунун эч кандай уяты жок, Мег. Ошондой сонун учур келгенде, ага даяр болуп, татыктуу тосуп алыш керек. Алтындарым, мен силердин бактылуу болушуңарды каалайм, бирок ойлонбой туруп, бай болгону үчүн же сонун үйү болгону үчүн эле бирөөгө турмушка чыгышыңарды каалабайм, анткени андайда сүйүү сезими болбайт. Акча – зарыл жана баалуу нерсе, туура колдонсо, жакшы максаттарга жетүү үчүн кызмат кылат, бирок ал жашоодогу эң негизги жана бирден бир максат деп ойлобогула. Мен силердин такта отурганы менен өзүн өзү сыйлабаган, жаны жай таппаган каныша эмес, жубайы кедей болгону менен бактылуу жашаган сүйүктүү аял болушуңарды каалар элем.

– Кедей кыздар аракет кылып, башкалардын көңүлүн бурууга аракет кылбаса, эч качан ийгиликтүү боло албайт дейт Белла, – деп улутунду Мег.

– Анда биз кара далы болуп кала беребиз, – деп чечкиндүү айтты Жо.

– Туура айтасын, Жо, бактысыз аял же күйөө

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

издеп чуркаган женил ойлуу кыз болгондон көрө бактылуу кара далы кыз болгон жакшы, – деди миссис Марч. – Кыжалат болбо, Мег, кедейлик чындан сүйгөн кишини токтото албайт. Мен тааныган эң мыкты аялдардын айрымдары кедей кыздар болушкан, бирок алар азыр сүйүктүү жар болуп жүрөт, эл да сыйлайт. Баарынын өз убактысы бар. Ушул үйдү бактылуу кылып, сунуш кылган үйдү кармоого даярдангыла, сунуш кылбаса, ушул үйгө ыраазы болуп жашай бергиле. Эсинерде болсун, кыздарым, мен дайыма силердин курбуңар болом, атаңар досунар болот, биз экөөбүз тең кыздарыбыз турмушка чыкса да, чыкпаса да биздин сыймыгыбыз болот, жашоодогу кубатыбыз болот деп ишенебиз.

– Биз ошондой болобуз, апа, – деп жиберишти кыздары, анан апасы жакшы түш көрүп жаткыла деп тилек айтты.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Онуңчұ бап

ПИКВИК КЛУБУ

Маз келип, адаттагыдай эле аны менен бирге жаңы иштер менен кубанычтар пайда болду, ал эми барған сайын узарып бараткан құндөр ар түрдүү иштер менен көңүл ачууларга мүмкүндүк бере турған болду. Бакты иретке келтириш керек эле, мында қыздардын ар биригин өзүнүн «бакчасы» бар эле жана алар қаалаган нерсесин отургузушчу. Ханна: «Қытайга алып барып койсо да, кимдин бакчасы экенин айтып берет әлем», – деп калчу жана анын айтканында калет жок эле, анткени эже-синдилердин табити да мұнөздөрүнөн кем калышчу әмес. Мегдин бакчасында розалар, гелиотроптор, мирана померанец дарагы өсчү. Жонун жери жыл сайын өзгөрүп турчу, анткени ал жаңылық киргизип турғанды жакшы көрчү. Быйыл ал күн карама айдал, бул жайкалган кооз өсүмдүктүн данын Ко-ко жеңе менен анын ызы-чуу түшкөн жөжөлөрүнө бермек. Бесс эски модадагы жылтуу гүлдөрдү: аңқыган жылтуу буурчакты, резеданы, дельфиниумду, гвоздиканы, ала гүлдү, эрменди, мындан тышкары ка-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

нарейка үчүн лютикти, мышык үчүн мышык жалбызды өстүрчү. Эминин бакчасында беседка бар эле, ал кичинекей болгону менен татынакай эле, шилби менен курчалып, чырмооктор капитап турчу. Жанында бийик өскөн ак лилиялар, назик папоротниктер жана ар түрдүү кооз өсүмдүктөр бар эле.

Күн ачыкта эже-синдилер бакта иштеп, сейилдеп, өзөндөгү кайыкка түшүшчү, гүл теришчү, ал эми жаан жааганда, үйдө түрдүү оюндарды ойношор эле. Алардын бири «П.К.» болчу. Жашыруун уюмдар модага айланып ушундан улам андай уюм зарыл болгондуктан жана эже-синдилер Диккенсти жакшы көргөндүктөн, өздөрүн Пиквик клубу¹⁷ деп аташчу. Бир аз тыным болбосо жыл бою уюмдун ишин жүргүзүшүп, ишемби сайын кечкисин чердакка чогулушчу. Бул азем төмөнкүдөй бolor эле. Уч отургуч катарынан коюлуп, столдун үстүндө лампа, ак кагаздан жасалып, түстүү карандаш менен «П.К.» деп жазылган төрт эмблема жана «Пиквик баракчасы» деген жумалык гезит турчу. Гезитти эже-синдилер чыгарып, Жо редакторлук кылчу, анткени ал кагаз-калемге жакын эле. Саат жетиде төртөө клубга чыгып, ар ким өз ордун ээлеп, боосу бар эмблемаларын өзгөчө салтанат менен баштарына байлашчу. Мег улуу болгондуктан, Сэмюэл Пиквик, чыгармачылыкка жакын Жо Огастес Снод-

¹⁷ Пиквик клубу – оюндуң негизин Ч. Диккенстин «Пиквик клубунун жазмалары» романынын сюжети түзөт. Самюэл Пиквик, Огастес Снодграсс, Тресси Тапмен, Наталия Уинкл – романдын каармандары, клубдун мүчөлөрү. Сэм Уэллер мистер Пиквиктин сөзгө уста жана тапкыч кызматкери.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

грасс, толмочунан келген кызыл бет Бесс Треси Тапмен, ал эми колунан келбеген нерселерге аракет кыла берген Эми Натэниел Уинкл болчу. Пиквик, клубдун президенти, өздөрү жазган аңгемелерге, ырларга, үйдөгү жаңылыктарга, кулактандыруулар менен сунуштарга толгон гезитти үн чыгарып окуй турган. Мына эми ушундай кечтердин бириnde мистер Пиквик айнеги жок көз айнегин мурдуна кондуруп, столду тыкылдатты да, тамагын кырып, отургучунда селкинчек тээп отурган мистер Снодграссты тартипке чакырган соң, гезитти окуй баштады:

«Пиквик баракчасы»

20-май 1961-жыл.

Акын бурчу

ЮБИЛЕЙЛИК ОДА

Өттү арадан дагы бир жыл,
Мына дагы юбилей.
Майрамга шаңдуу чакырат
Досторуң сенин күлүндөй.
Баарыбыздын денибиз сак,
Достор баары өз ордунда
Жылмайган тааныш өндөр
Кысышкан колдор мына.
Урматтуу Пиквик мырза
Адатынча көз айнекчен
Чартылдап гезит окуйт
От чачырайт көз айнектен.
Тумоолоптур, эмне экен!
Ал турсун кырылдак да

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Жашыра албайт акылды
Мурду турса бырылдан да.
Кыймылы пилдей Снодграсс!
Узун бойлуу капкара.
Жүзүнөн нуру төгүлүп
Салам айтат жаштарга.
Ыйык оту поэзиянын
Көзүн шамдай жандырган.
Бирок досум абайла
Чарт дей түшөт чагылган!
Бейкуттукту, тынчтыкты
Тапмен бизге апкелет,
Бирок даяр күлүүгө
Азил кеп тапса эртелеп.
Уинкл bon ton¹⁸ көргөзөт
Билбегени жок анын!
Сактаган менен салттарды
Жуунбай коёт акырын.
Биз баарыбыз ырдал-кулуп,
Клубубуз гүлдөп келет.
Чыгарманын жолундабыз
Атак-данкка алпарат.
Ага берсин келечекте
Алкыштардын агымы
Эмгектердин натыйжасы
«Пиквиктин баракчасы».

О. Снодграсс

¹⁸ bon ton – жакшы манералар (франц.).

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

* * *

ТОЙ-МАСКАРАД (Венециядагы окуя)

Граф де Аделонанын ак сарайынын мрамор тепкичтерине гондола артынан гондола келип, маскарадга чогулган эл көбөйүп жатты. Рыцарлар менен айымдар, паждар менен эргежээлдер, кечилдер менен гүл сатуучулар – баары бийлеп жатышты. Мукамдуу обондор абада каалгып, шаңга толгон маскарад уланып жатты.

«Улуу урматтуум, сиз бүгүн леди Виоланы көргөн жоксузбу?» – деп сурады бир сылык-сыпаа трубадур залдан жыбылжый басып өтүп бараткан феялардын королевасынан. «Ооба, көрдүм. Бир аз кайгылуу көрүнгөнү менен абдан татынакай эле! Көйнөгү да кылдат табит менен тандалыптыр. Ал бир жумадан кийин чыдамы кетип жаткан граф Антонио менен баш кошот».

«Чынын айтсам, мен ага бир аз ичим тарып турат. Карасаңыз, тигине, ал кара маска кийип турат. Аны алганда сулууну кантип караганын көрөбүз. Атасы катаалдыкка салып берип жатканы менен граф сулуунун жүрөгүн багындыра албаптыр», – деп жооп берди трубадур.

«Сулуу бир жаш англиялык сүрөтчүнү сүйөт дешет, тиги да анын артынан калбайт имиш, бирок кары граф аны жактырбайт экен, – деп кошумчалады тигил айым бийлегендерге аралашкандан кийин.

Той кызып калган кездे поп келип калды. Ал бир жаш жупту кыпкызыл баркыт көшөгө тагылган жерге алып барды да, тизелетип отургузду. Ызы-чуу

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

тып басылып, фонтандардын шылдыраганы менен дарактардын шуудураганы гана угулуп калганда, граф де Аделон мындай деди:

«Айымдар жана мырзалар, кечирип коюнуздар, сиздерди кызымын тоюна ушул кичинекей амал менен чакырдым эле. Баштай бериниз, урматтуум, биз даярбыз».

Элдин баары тигилип карап калды да, анан күбүр-шыбыр боло түштү, анткени эки жаш маскасын албай турушкан эле. Бир жагы кызыгуудан, бир жагы таң калуудан жүрөктөр дүкүлдөп, бирок ыйык ырым-жырым аткарылып жаткан соң, баары унчукпай турушту. Анан чыдамы кеткен эл графты тегеректеп, сурай баштады.

«Мен билсем, жан-дилим менен айтып берет элем, бирок эч нерсе билбейм, бул – менин уялчаак Виоламдын өтүнүчү. Эми, балдарым, оюн бүттү. Мaskaңарды алгыла, мен батамды берейин».

Бирок жаштар тизе бүгүшкөн жок. Маскаларын алганда, карап турган эл дуу дей түштү, анткени Фердинанд Деверьенин жүзү көрүндү. Сүрөтчүнүн төшүндө англиялык графтын жылдызы жана Виола сулуунун сүрөтү жаркырап туруптур. Жадырап-жайнаган Фердинанд Деверье граф де Аделонага мындай деп кайрылды:

«Милорд, сиз граф Антонионукундай атакдаңкың, байлыгың болсо гана кызымды берем деп текеберленип айттыңыз эле. Мен сизге андан ашыгын айтам: мен, граф Деверье Де Вер, өзүмдүн илгертен келаткан уругумдун атын жана сан жеткис байлыгымды мына бул өзүм сүйгөн айдай сулуу ледиге, мындан ары жубайыма берем жана сиз мындан баш тарта албайсыз».

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Кары граф турган жеринде катып калды, Фердинанд болсо жадырап-жайнап элге кайрылды:

«Менин кымбаттуу досторум, мен силерге тоюңардын меникиндей бактылуу болушун, силер да мен сыйктуу той-маскарадда татынакай жубай-луу болушуңарды каалайм».

С. Пиквик.

* * *

– Пиквик клубу Вавилон жыйынына эмнеси менен окшош?

– Мында бабыр мүчөлөр көп.

* * *

АШКАБАКТЫН ОКУЯСЫ

Бир фермер бар экен, ал айдоо жерине бир данек тигип коёт. Убакыт өтүп, ал жерден ашкабак өсүп чыгат. Октябрь айы болуп, ашкабактар бышканда, фермер алардын бирин базарга алыш барат. Аны жашылча саткан бир киши сатып алат да, витринага коюп коёт. Ошол күнү эле эрте менен көк көйнөкчөн, күрөң шляпа кийген быйпый мурун, тегерек бет бир кичинекей кыз келип, ашкабакты апасына сатып алыш кетти. Ал ашкабакты үйгө алыш келди да, кесип, чоң мискейге кайнатты. Жарымын эзип, май жана туз кошуп, түшкү тамакка пюре жасады, жарымына кичине сүт, эки жумуртка, төрт кашык кум шекер, бир аз мускат жаңгагы менен кургак печенье кошуп,

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

көпкө кайнатты. Кийинки күнү аны Марчтардын үй-бүлөсү жеп койду.

Т. Тапмен

Мистер Пиквик!

Сэр, мен сизге күнөөлөр боюнча кайрылып жатам күнөөлүү адам деп Уинкл дегенди айтып атам ал құлқусу менен клубдун жыйналашына тоскоолдук қылат жана кәэде ушул сонун гезитке өз үлүшүн кошпой коёт анын бул күнөөсүн кечирип, кийинкиде француз тамсилиң жибергенге уруксат бересиз го деп үмүттөнөм анткени ал өзү әч нерсе ойлоп таба албайт анын үстүнө сабактары да көп болуп фантазиясы жетишпейт келечекте сомму la fo,¹⁹ башкача айтканда, ылайыктуу бирдеме жазып келгенге аракет қылам азыр болсо убакыт жок анткени сабакка даярданышым керек.

Сизди урматтап Н. Уинкл

Жогорудагы кат – мурунку майда кылмыштарды моюнга алышпай, кечирим суроо. Эгер кичинекей досубуз пунктуацияны үйрөнсө, мындан да жакшы болмок.

* * *

КАЙГЫЛУУ ОКУЯ

Откөн жума күнү биз баарыбыз жер төлөдөн бир нерсенин тарс деп кулап түшкөнүн, анан ки-

¹⁹ commy la fo – туура: comme il faut – сыпайы, тыкан (франц.).

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

йин бирөөнүн кыйкырганын угуп, чуркап барсак, сүйүктүү президентибиз полдо сулап жатыптыр. Көрсө, ал төлөгө отун алайын деп шашып баатып, шатыдан учуп кетиптири. Мистер Пиквик учуп барып башы менен суу куюлган тепшиге түшүп, кийими да айрылып кетиптири. Досубузду жана президентибизди коркунчтуу кырдаалдан алып чыгып карасак, бир аз көк ала болгонун эске албаганда, эч нерсе деле болбоптур. Азыркы учурда анын дени соо, саксаламат жүргөнүн кубануу менен билдиребиз.

Ред.

* * *

Оор жоготуу

Биз кайылуу кабарды угузууга мажбур болуп туррабыз: биздин сүйүктүү досубуз миссис Назик Аяк күтүүсүз жерден жоголуп кетти. Бул татынакай мышыкка достордун баары суктанышчу. Анын сулуулугу элдин баарын тамшандырып, жүрөктөрдү туткундап алчу. Азыр алардын баары аны жоктоп жатышат.

Акыркы жолу аны дарбазанын жанында касапчынын арабасын карап отурган жеринен көрүшкөн экен. Аны сулуулугуна кызыккан бирөө уурдал кетти го деп ойлойбuz. Бир нече жума өттү, бирок биздин сулуубуздун дайны чыкпады, азыр болсо үмүтүбүз биротоло үзүлдү. Ал уктачу себетке кара тасма байлас, тамак иччү табагын көмкөрүп қоюп, аза күтүп жатабыз.

Кайги тарткан бир досубуз төмөнкү шедеврди жибериптири.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

ЭЛЕГИЯ

Миссис Назик Аяктын жаркын элесине

Тагдыры ташка тийип,
Аны бизден алып кетти.
Татына бир мышык эле
Ойногон түрмөк жиби калып кетти.
Баласы эмен түбүнөн
Жайрагыр жай тапты эле.
Өзүнүн мүрзөсүнө бара албайбыз
Жаш төгүп коюш шарт эле.
Түрмөк жиби, табагы жоктоп турат
Жаткан жери муздал турат.
«Мыр-мыр» деген үнү угулбай
Куйругу да булактабайт.
Сен жей турган чычкандарды,
Башка мышык жеп жүрөт.
Бирок анда сулуулук жок
Жүрөктөрдөн тапкан түнөк.
Кайда кеткен баяғы күч,
Бизди сага туткундаган?
Эр элең кечирим сурабаган
Иттерди дыркыратып кубалаган.
Сендей болбос бул дүйнөдө
Ачуу жаш төгүп ыйлайбыз.
Мукамдуу обон менен
Түбөлүккө даңктайбыз.

О.С.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

* * *

КУЛАКТАНДЫРУУ

Кийинки ишембиде, клубдун чогулушу аякта-
гандан кийин Пиквик залында атактуу мисс Оранти
Благиждин «Аял жана анын коомдогу орду» деген
лекциясы болот.

Кулинария боюнча жумалык сабак Ашкана за-
лында Ханна Браун тарабынан өтүлөт. Каалоочу-
ларга эшик ачык.

Таштанды күрөк сүйүүчүлөр коомунун мүчөлө-
рү кийинки шаршембиде клубдун жогорку кабатын-
да чогулушат. Бардыгы атайын кийимчен, швабра
менен күрөк алыш келүүгө тийиш.

Кийинки жумада миссис Бесс Баунсер элге
куурчак шляпаларынын жаңы ассортиментин
көргөзөт. Соңку Париж моделдери көрсөтүлмөкчү.
Заказдар алынат.

Кийинки жумаларда Амбарвиль театрында
Америка сахнасында болуп көрбөгөн пьесанын
премьерасы болот. Бул кызыктуу драманын аты –
«Грек туткуну же Константин-өч алуучу»!!!

* * *

СУНУШТАР

Эгер С.П. колун жууганга ушунчалык көп самын
кетиргенин токtotсо, таңкы тамакка убагында ке-
лип калат. О.С. көчөдө көп ышкырбашын өтүнөбүз.
Т.Т., Эмигэ майлык кагаз кесип берип коюнүзчү.
Н.У. көйнөгүнүн Мэри Паркстыкындай болуп тогуз

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

бүктөлбөгөнү үчүн тагдырына ыраазы болсо болот.

Жумадагы ийгиликтер:

Мег – жакшы

Жо – жаман.

Бесс – абдан жакшы.

Эми – канаттандырлык.

Президент «Пиквик баракчасын» (ушул жерден айта кетиш керек, бул bona fide²⁰ кыздар тарабынан жазылган bona fide гезиттин көчүрмөсү болчу) окуп бүткөндө баары кол чабышты. Анан мистер Снодграсс сунуш киргизмек болуп ордунан турду.

– Урматтуу президент! Мырзалар! – деп баштады ал кекирейип. –

Мен биздин клубга жаңы мүчө кабыл алууну сунуш кылам. Ал буга толук татыктуу жана мындай ишенимге абдан ыраазы болот. Ал биздин клубдун иш-аракетине жаңы дем берери шексиз жана биздин отурумдардын жанданышына, гезити биздин жакшырышына сөзсүз салым кошот жана дегеле өзү абдан шайыр жана жакшы адам. Мен мистер Теодор Лоренсти Пиквик клубунун ардактуу мүчөсү кылып кабыл алууну сунуш кылам. Кана, тезирээк кабыл алалы!

Жо үнүн күтүүсүз өзгөртүп жибергенине баары күлүп жиберишти, бирок кыздар бир аз тынчсызданып турғандыктан, Снодграсс ордунан отурғандан кийин эч ким унчуккан жок.

²⁰ bona fide – ушул (франц.).

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Бул маселени добушка салабыз, – деди президент. – Макул болгондор «ооба» деп айтышсын.

Снодграсстын катуу чыккан добушуна Бесс-тин акырын чыккан үнү кошулганда баары таң калышты.

– Каршы болгондор «жок» деп айтышсын. – Мег менен Эми каршы болду. Мистер Уинкл ордунан туруп, кербездене мындай деди:

– Бизге балдардын кереги жок, алар шылдыңдап күлө беришет. Бул айымдардын клубу, ошондуктан биз клубдун жабык болушун, бардыгы тиешелүү таризде болушун каалайбыз.

– Ал гезитибизге күлүп, өзүбүздү шылдыңдайт деп корком, – деди Пиквик, көкүлүн кармалап. Ал бир нерсени чече албай турганда ушинте берчү.

Ушул учурда Снограсс кайра ордунан туруп, абдан олуттуу түрдө мындай деди:

– Сэр, мен жентельмендик сөзүмдү берем: Лори андай кылбайт. Ал өзү жазганды жакшы көрөт, аны менен кызматташуу биздин чыгармачылыгыбызга жаңы дем берип, сентименталдуулуктан обочо болууга жардам берет. Муну кантип түшүнбөйсүнөр? Аナン калса, ал биз үчүн көп нерсе жасап жүрөт, биз болсо ал үчүн аз эле нерсени да жасай алабыз. Ошондуктан ал келгенде мейманостук көрсөтүп, арабыздан орун беришибиз керек деп эсептейм.

Лоринин кылган жакшылыгын кыйытып айтуу мистер Тапменди ордунан туруп, акыркы чечимди айттууга аргасыз кылды:

– Ооба, биз корксок да ушундай кылышыбыз керек. Мен анын жана эгер кааласа, чоң атасынын келишине да макулмун.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Бесстин мындай күтүүсүз сөзү аудиторияга каттуу таасир этти, Жо ордунан тура калып, анын колун кысты.

– Азыр кайра добуш беребиз. Баарынар билесиңер, бул биздин Лори жана баарыбыз «ооба» деп айтабыз, – деп кыйкырды Снодграсс толкунданып.

– Ооба! Ооба! Ооба! – деп удаа кыйкырышты калган үчөө.

– Жакшы! Азаматсыңар! Азыр болсо убакытты текке кетирбей клубдун жаңы мүчөсүн тааныштырууга уруксат этициздер. – Анан Жо тигилердин оозун ачырып шкафтын эшигин ача салды эле, анда күлкүсү келип кызарып-татаргап Лори отуруптур.

– Арам десе! Чыккынчы! Жо, бул сенин гана колундан келди? – деп кыйкырышты кыздар Снодграсс досун салтанаттуу түрдө столго жетелеп келгенде. Ал Лорини отургузуп, эмблема берип, дароо клубдун мүчөсү кылыш койду.

– Бул эки алдамчынын тартынбастыгына таң калса болот, – деп баштады мистер Пиквик нааразы болумуш болуп. Бирок жүзү жадырап турду.

Бирок клубдун жаңы мүчөсү да ойдогудай болуп чыкты. Ордунан туруп, президент тарапка жүгүндү да, жагымдуу түрдө мындай деди:

– Урматтуу президент жана айымдар...ке-чиресиздер, мырзалар! Өзүмдү тааныштырууга уруксат этициздер: Сэм Уэллер, сиздердин кызматыңыздардамын.

– Жакшы! Жакшы! – деп кыйкырды Жо, эски темир жылыткычты кошо такылдатып.

– Мени ушунчалык мактаган ишенимдүү до-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

сумду жана айкөл колдоочумду, – деди Лори ал жакты көрсөтүп, – жанагы кичинекей амалкөйлүк үчүн күнөөлөгөнгө болбайт. Бул менин идеям болчу, ал болгону мени кыя албай гана макул болгон.

– Токто, күнөөнүн баарын эле өзүңө ала бербе. Шкафты мен ойлоп таппадым беле, – деп кийли-гишти амалына жыргап отурган Снодграсс.

– Анын сөзүнө көңүл бурбаңыздар, – деди клубдун жаңы мүчесү таптаза уэллердик таризде мис-тер Пиквик тарапка жүгүнүп. – Бирок сөз берем: мындан ары эч качан мындей кылбайм жана болгон күчүмдү клубдун кызыкчылыгына жумшайм.

– Туура! Туура! – деп кыйкырды Жо, жылжыткычты капкак менен литаврды ургандай шанғыратса уруп.

– Улант, уланта бер! – деп кошумчалашты Уинкл менен Тапмен, ал эми президент айкөлдүк менен баш ийкеди.

– Мен өзүмө көрсөтүлгөн ишенимге ыраазычылык иретинде жана чектеш жашаган мамлекеттерде жашаган улуттардын достук байланыштарынын чыңдалышы үчүн жаңы почто мекемесин ачканымды айта кетким келет. Ал бактын ылдый жагындагы кашаада жайгашкан. Эшигинде күлпүсү бар, ичи ыңгайлуу, кенен, мыкты жай. Мурун ал кара чы-йырчыктын уясы болуп келген, мен анын тешигин бүтөп, чатырын эшик кылып койдум. Эми ал почто кызматын аткарып, кымбат убакытты үнемдөөгө мүмкүнчүлүк берет. Ал жерге каттарды, кол жазмаларды, китептерди калтырууга болот жана ар бир улуттун өз ачкычы болгондуктан, абдан ыңгайлуу болот деп ойлойм. Сиздерге ачкычты тапшырууга жана ишеним көрсөткөнүнүздөр үчүн дагы бир

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

жолу терең ыраазычылык билдируүгө уруксат этициздер.

Мистер Уэллер кичинекей ачкычты столго койду да, ордuna отурду. Кол чабылып, жылтыкыч такыллады жана тартипке келтириүү үчүн бир аз убакыт керек болду. Анан узакка созулган талаشتартыш башталып, клубдун ар бир мүчөсү өзүн көрсөткөнгө аракет кылды, натыйжада отурум абдан кызуу жүрүп, кеч киргенге чейин тыныгуу болгон жок. Акырында жаңы мүчөнүн урматына үч жолу «ура!» деп кыйкыруу менен чогулуш аяктады. Сэм Уэллерди мүчө кылып алганга кийин эч ким өкүнгөн жок, анткени мындай ишенимдүү, тарбиялуу жана шайыр мүчө эч бир клубда жок эле. Ал чынында эле жыйындарга жаңы «маанай» алып келип, гезитти да жандандырды. Анын сөзүн тыңдаган клубдун мүчөлөрү боору катып күлүшчү, гезитке сунуш кылган чыгармалары патриоттук, классикалык, юмористтик же драмалык мүнөздө болгону менен эч качан сентименталдуу болчу эмес. Жо аларды Бэкондун, Мильтондун жана Шекспирдин чыгармаларынан кем калышпайт деп эсептечү жана аны туурап өз чыгармаларын да ондоочу.

Кашаадагы почто мыкты табылга болуп чыкты жана абдан өнүктүү. Ал аркылуу канчалаган күлкүлүү каттар менен посылкалар етту жана бул жагынан чыныгы почтодон кем калышкан жок. Анын ичинде трагедиялар менен жагоолор, ырлар менен туздалган жашылчалар, узун каттар менен гүл уруктары, ноталар менен имбир пряникитер, ластиктер менен чакыруу, таарынычтар менен оюнчуктар бар эле. Бул оюн улгайган мистер Ло-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

ренске да жагып калып, ал да күлкүлүү жана та-бышмактуу белектерди, боорду эзген телеграмма-ларды жөнөтүп жүрдү. Ханнага ашык болуп калган анын багбаны бир жолу Жо аркылуу чыныгы сүйүү катын жөнөттү. Алардын сыры ачылып калгандан кийин боору эзилгенче күлүштү. Кийинки жылда-ры бул почто аркылуу канчалаган ашыктык каттары өтөрү анда алардын оюна да келген эмес.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Он биринчи бап

ЖАҢЫ ТАЖРЫЙБА

*Б*иринчи июнь! Эртөң Кингдер деңизге кетишет, анан мен бош болом. Алдыда үч айлық каникул! – деп кыйкырды Мег ысық күндөрдүн биринде үйгө келип. Жо диванда сулап жатыптыр, Бесс анын чаң баскан батинкесин чечип, Эми болсо бардыгына лимонад жасап атыптыр.

– Марч жеңе бүгүн кетти, кандай жакшы! – деди Жо. – Мени менен бирге барып кел деп айтабы деп аябай корктум эле. Эгер ошентсе бармакмын да. Ал эми Плампилд деген, өзүңөр билесиңер, кандай жер экенин, мұрзө да андан көңүлдүүрөөк. Бүгүн эртең мененден баштап аны жолго даярдадық, чаң-будуң түшүп эле жатып калды. Эртерәэк бүтөйүн деп жанталаштым, бирок жагып калып, менден айрылғысы келбей калабы деп да корктум. Мага кайрылған сайын кыпылдалп турдум, акыры экипажга отурғанда гана жаным жай ала түштү. Бирок баары бир жеңем кетип баратканда башын чыгарып: «Жозефина, сен...», – деди эле, эмне кыларымды бил-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

бей, качып жөнөдүм. Жүгүрүп барып, бир бурчка бекингенден кийин гана коркпой калдым.

– Байкуш Жо! Үйгө тим эле жоо куугандай жүгүрүп келбедиби, – деп Бесс эжесинин аягын энелик мээрим менен көкүрөгүнө кысып койду.

– Марч жеңе – турушу менен самфир, туурабы? – деди Эми, даярдан жаткан суусундугун даамдап жатып.

– Бул вампирди «самфир» деп атат, бирок боло берет. Анаң калса күн да кайнап атпайбы, – деп күбүрөдү Жо.

– Эми каникулда эмне кыласыңар? – деп сурады Эми, сөздү буруп.

– Мен эртең менен турбай жыргап жата берем, эч нерсе кылбайм, – деп жооп берди термелме крес-лодо отурган Мег. – Кышы менен таң атпай туруп, башкалар үчүн иштеп жүрдүм, эми бир каалаганча дем алыш, ыракат алайын деген оюм бар.

– Жок, – деди Жо, – мага андай үргүлөгөн эс алуу жакпайт. Мен бир топ китеpterди даярдан койдум. Өзүм сүйгөн алманын бутагына отуруп алыш жыргап окуйм, анан...

– «Эчкидей болуп секирем» дей көрбө, – деп ийди Эми, жанагы «сампирди» ондогону үчүн өч алыш.

– Болуптур, «эликтей болуп» дейин, бирок Лори менен.

– Бесс, кел, биз дагы эч кандай сабак окубай эле ойноп, эс алыш жүрө берели, – деп сунуш кылды Эми.

– Эгер апам каршы болбосо, мен макулмун. Мен бир нече жаңы ыр үйрөнөйүн деп жүрөм, бал-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

дарымын да үстү-башы эскирип кетти, кийимдерин жаңыласам болот эле.

– Сен бизге уруксат бересиңби, апа? – деп суралды Мег. Миссис Марч кыздар «апамын бурчу» деп койчу жерде бирдеме тигип отурган.

– Ооба, бир жума ошентип жашап көргүлө. Кийинки ишембиде эле ишсиз дем алуу, дем алышсыз иштей эле жаман болорун түшүнөсүңөр.

– Ой, жок, жок! Абдан сонун болот. Мен билем, – деди Мег ыраазы болуп.

– Мен тост айтайын: «досум жана өнөгүм Сара Гэмп»²¹ айткандай, өмүр бою көңүл ачып, убайым жеңбели! – деди Жо лимонад ичиле баштаганда стаканын көтөрүп.

Алар сүйүнүп ичип жиберишти да, керели кечке бекер жатышты. Эртеси Мег saat ондо туруп, чайга келди. Жалгыз тамактанган көңүлсүз болду, бөлмө да каралбай калгандай болуп турду, анткени Жо вазаларга гүл койбоптур, Бесс чандарды сүртпөптүр, ар кайсы жерде Эминин китептери жатат. Кубанта турган эч нерсе жок, бир гана «апасынын бурчу» адаттагыдай болуп тургандыктан, Мег ошол жерге отуруп «эс алганча китеп окумак болду», бирок чындығында эстеп коюп, алган айлыгына кандай жайкы көйнөк алсам деп кыялданып отурду. Жо эртең менен Лори экөө өзөнгө барып келди, түшкү тамактан кийин алманын бутагына отуруп алып «Кенири,

²¹ Сара Гэмп – бабыр жана ичкенди жакшы көргөн аял, бала багуучу жана аначы кемпир, Диккенстин «Мартин Чэзлвичттин өмүрү жана укмуштуу окуялары» романынын кейипкери.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

кецири дүйнө»²² деген китепти окуп көзүнөн жаш чыкканча құлұп отурду. Бесс болсо қуурчактары жашаган дубалдагы чоң шкафты ачып, иретке келтирмек болду, бирок тажап кетти да, баарын чылған бойдон таштап, идиш жуубай турганына кубанып, пианино ойногонго өттү. Эми өзүнүн эң жакшы ак көйнөгүн кийип, чачын тарады, беседкасын иретке келтиргенден кийин шилбинин түбүнө отуруп сүрөт тарта баштады да, бирөө көрүп калып бул кичинекей сүрөтчүнүн ким экенин билүүгө кызыгар деп үмүттөнүп отурду. Бирок тажатма узун буттардан башка эч ким кызыкпагандыктан, ойногону кетип, нөшөрлөгөн жаанга калып, үйгө сууга түшкөн чычкандай шөмтүрөп келди.

Чай ичкенде сүйлөшүп отуруп, бул күн узун болгону менен сонун күн болду деген жыйынтыкка келишти. Түштөн кийин магазинге барып, «татынакай көк муслин» алыш келген Мег анын онуп кете турганын билгенден кийин бир аз маанайы бузулду. Жо кайыкта сүзүп жүргөндө мурдун күнгө күйгүзүп алыштыр, китепти көп окугандан башы да ооруп турду. Бесс байкүш шкафынын чылып жатканына кыжалат болуп, үч-төрт ырды бир жаттай албасына капа болуп отурду. Эми болсо көйнөгүм суу болуп калды, эми эртең Кейти Брандукунда боло турган кечеге эмне кием, эми Флора Мак-Флимзидей болуп «киерге эч нерсем жок калды» деп кайырып жатты. Бирок мунун баары,

²² Кецири, кецири дүйнө – американлык жазуучу аял Элизабет Уитрэлдин повести (эгер али унута элек болсом, жазуучу Говард жөнүндө жубайы боло албай калган колуктусу жазган повесть?).

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

албетте, майда-чүйдө нерселер, негизинен, эксперимент жакшы ётуп атат деп ишендиришти алар апасын. Ал унчукпай жылмайып койду, бирок Ханнанын жардамы менен алар таштап койгон иштердин баарын жасап, үйдөгү жагымдуу маанайды сактап, чарбаны иштетип атты. Бирок бул «жыргап эс алуу процесси» бир ыңгайсыз, таң каларлык нерсеге алып келди. Күндөр эмнегедир узарып, аба ырайы да, экспериментке катышкандардын маанайы да тез-тез өзгөрүп, баары эмнегедир кыжалат болуп, зериге башташты. Мег сайма саймак болуп, бирок убакыт өтпөй туруп алгандыктан, көйнөктөрүн Моффаттардыкына окшоштурам деп атып бузуп алды. Жо көзү көрбөй калганча китең окуй берип, акырында китеңти көргүсү да келбей калды. Сиркеси суу көтөрбөй, башкасын кой ак көңүл Лори менен да урушуп кетти. Анан эмнегедир өзүнө өзү жини келип, мындан көрө Марч жеңе менен кетип калсам болмок экен деп ойлоп кетти. Бесс жакшы жүрдү, анткени «жыргап эс алуу керек экенин» унутуп коюп көнүмүш иштери менен алек болуп кетип атты. Бирок үйдөгү маанай ага да таасир этип, жаны жай албай калды, ал турсун бир жолу татынакай Жоаннаны да силкилдетип, «түрү суук» деп урушту. Баарынан Эмиге жаман болду,

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

анткени анын мүмкүнчүлүктөрү чектелүү болгон-дукттан, эжелери өзүңчө эс ал деген соң «мен, мен» деп кыйынсынганы бекер экенин түшүндү. Ал куурчактарды сүйчү эмес, жомокторду өтө кичинекейлердин эрмеги деп эсептөчү, ал эми сүрөттү эртеден кеске тарта бере албайсын. Жакшы уюштуруулгандарын эске албаганда чайга чакыруулар пикниктер сыйктуу кызыксыз болуп калды. «Жакшынакай үйдө татынакай кыздар менен жашасаң же саякаттасаң, жай сонун өтмөк, ал эми мындай өзүмчүл үч кыз, анан бир чоң бала менен мендей болуп бир үйдө калса, периште да жинди болуп кетмек» деп ойлоду бир нече күндөн кийин жыргап эс алгандан тажап.

Эксперименттен тажаганын эч кимиси моянга албаганы менен жума күнү кечинде аптынын аяктап баратканын ойлоп баары ичинен сүйүнүштү. Тамашакөй миссис Марч сабак эстенинде жакшыраак калсын деп экспериментти тиешелүү түрдө бүтүрмөк болду. Ханнаны дем алышка жиберип, кыздарын оюн ыракатына толук батырмак болду.

Ишемби күнү эрте менен турушса, ашканада күйгөн от жок, тамак жок, апасы да көрүнбөйт.

– Кудай сакта! Эмне болгон? – деп ийди Жо, танкалыш.

Мег жогору жакка чуркап чыгып кетти да, бир маалда көңүлү жайланаң, бирок бир аз уялгандай болуп түшүп келди.

– Апам оорубаптыр, болгону абдан чарчадым дейт. Кечке чейин бөлмөмдө эс алам, силер болсо оокатыңарды кыла бергиле дейт. Бул жума абдан

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

оор болду, нааразы болуп күнкүлдөбөй өзүңөрдү өзүңөр карагыла деди.

– Бул андай деле кыйын эмес, ал турсун бул идея мага жагып турат. Мен бирдеме кылгым келип атат... – деди Жо. – Жок, көнүл ача турган жаңы нерсе каалап турам, – деп кошумчалап ийди анан шашып кетип.

Чынында эле баарынын иштегиси келип калган экен, шымаланып киришишти, бирок көп өтпөй эле Ханнанын «Чарба деген силерге оюн эмес» деп айта берчү сөзү чын экенине ишеништи. Кампада азық-түлүк толтура болгондуктан, Бесс менен Эми дасторкон жайышты, Мег менен Жо таңкы тамак даярдашты жана кызматчылар эмне үчүн иш оор деп даттана бере тургандыгына таң калышты.

– Апам мага жөн эле койгула, өзүңөрдү карай бергиле деген, бирок ага бир нерсе алыш барып бериш керек, – деди Мег. Ал чоң чайнектин жанында өзүн бир үй-бүлөнүн энеси катары сезип отурган.

Тамакка киришерден мурун ашпоз батнуска тамак салып, апасына алыш барып берди. Чай ачуу, омлет кургак, печенье начар болуп калганына карастан, миссис Марч ыраазы болуп алды, бирок Мег кеткендөн кийин өзүңчө ыкшып күлдү.

– Байкүштарым десе, кыйналышат, албетте, бирок муунун пайдасынан башка зияны жок, – деди ал. Анан алыш келген тамактарды қуулук кылып бекитип, алдын ала камдап алган тамактарын алыш чыкты.

Бул мезгилде ылдай жакта даттануулар болуп, башкы ашпоз кыжалат болуп отурду.

– Эч нерсе эмес, түшкү тамакты мен жасайм. Мен кызматчы болом, сен үй айымы болосуң да,

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

конокторду күтүп, буйрук берип турасың, – деп жубатты Жо. Бирок ал тамак жасаган жагынан Мегден да начар болчу.

Мындай кичи пейил сунуш кубаныч менен кабыл алынды да, Маргарет конок бөлмөгө барып, кичине жыйыштырымыш болду да, чаң көрүнбөсүн деп парданы жаап койду. Өз күчүнө ишенген Жо Лори менен жараشكысы келип, дароо почтого барды да, түшкү тамакка чакырып койду.

– Адегенде жасап көрүп анан конокторду чакырсаң болмок, – деди Мег муну уккандан кийин.

– Бизде туздалган эт менен картөшкө бар экен, анан Ханна айткандай, «аппетит үчүн» спаржа менен омар сатып келем. Латук салат жасап иебиз. Кандай жасаларын билбейм, бирок эч нерсе эмес, китетпен карайбыз да. Десертке бланманже менен каймак куйган кожогат даярдай коём, жакшы болсун десен, кофе да берем.

– Көп тамак жасайм деп аракет кылба, Жо. Сен имбир прянник менен патока конфетти гана жакшы жасайсың. Мен сенин түшкү тамагың үчүн жооп бере албайм, анткени мага кенешпей туруп Лорини чакырып алыпсың, эми аны өзүң ыраазы кылыш жөнөт.

– Сенден эч нерсе талап кылбайм, болгону аны менен сылық-сыпаа сүйлөшүп, мага пудинг жасаганга жардам берип койсоң болду. Эгер мен кыйналып баратсам, кеп-кенешинди айтып турасың да, туурабы? – деди Жо бир аз таарынгандай.

– Макул, бирок мен өзүм да жакшы билбейм, нан, анан майда-чүйдө нерселерди эле билем. Андан көрө түшкү тамакка бирдемелерди сатып алар-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

дан мурун апамдан уруксат сурасаң, – деди Мег.

– Албетте, сурайм. Жинди эмесмин да. – Анан Жо Мегдин шектенгенине таарынып чыгып кетти.

– Каалаганыңды сатып ала бер, менин тыңчымды алба. Мен бүгүн түштө конокко барам, түшкү тамакты ойлонгудай алым жок, – деп койду миссис Марч, Жо барганда. – Мен үй ишин эч качан жакшы көргөн эмесмин. Бүгүн болсо эс алам: китең окуйм, жазам, конокко барам.

Эртең мененден креслодо термелип китең окуп отурган апасын көргөн Жо күн тутулганын, жер ти-тирегенин же жанар тоо атылганын көргөн кишиден да катуу таң калды.

– Бир нерсе болгон го, – деп күбүрөдү ал ылдый түшүп келатып. – Мына, Бесс ыйлап атат, демек үйдөгү абал чатак. Эми күнөөлүү болсо, анын катыгын колуна берем.

Өзүнүн да маанайы жакшы эмес экенин туйган Жо шашылып конок бөлмөгө кирсе, Бесс Пип деген канарейкасына ыйлап отуруптур. Тиги болсо капаста тырмактарын кишинин боору ооругандай кылып өлүп жатыптыр, сыягы ачкалыктан елсө керек.

– Бул менин күнөөм... байкүшту таптакыр унутуп коюпмун. Жеми да, суусу да калбаптыр. О, Пип! Пип! Ушунчалык таш боор болуп кеттимби, – деп ыйлап атты Бесс тиги байкүшту тирилтип алчудай колуна алып.

Жо Пиптин жарым ачык көзүн карап, небак муздаган денесин кармалап көрдү да, башын чайкан, доминонун кутусун табыт кылып ал деди.

– Мешке коюп көрсөң, балким, жылыгандан кийин тирилип кетер, – деди Эми үмүттөнүп.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Бул байкуш ачкалыктан өлсө, эми кантип мешке коёун. Мен муну кепиндең, бакка көмөм. Мындан кийин эч качан чымчык бакпайм, Пип, эч качан. Мен чымчык бакканга татыктуу эмесмин, – деп күбүрөдү Бесс, полдо сүйүктүү чымчыгынын өлүгүн кармап отуруп.

– Муну түштөн кийин жерге берели, баарыбыз келебиз. Болду эми, Бесс, ыйлаба. Албетте, аянычтуу, бирок бул жума бардыгы башаламан болуп, ошонун баары Пипке көрүнбөдүбү. Кепинде да, Пипти мен берген кутуга сал. Түшкү тамактан кийин көмүлөт, – деди Жо, өзүнө чоң жоопкерчилик жүктөлүп жатканын сезип.

Калгандар Бессти жубата баштаган соң Жо ашканага кетти. Мында бардыгы башаламан болуп жатыптыр. Жо чоң алжапкычты байланып, бардык табактарды жууюн деп чогултса, от өчүп калыптыр.

– Мына сага, – деп күбүрөгөн Жо мештин эшигин калдыратча ачып, кызарган чокторду көсөй баштады.

Отту кайра жагып жатып суу ысыганча базарга барып келе коёун деп ойлоду. Көчөгө чыкканга көнүлү бир аз ачылып, жакшы эле нерселерди алдым го деп ойлонуп келатты, анткени себетинде жаш омар, эскирген спаржа жана эки куту быша элек кожогат бар эле. Идиш-аякты жууп бүтүп калган маалда тамактана турган убакыт болуп калган эле. Меш да кызырып ысып чыкты. Кечэе кечинде Ханна камыр жууруп, ачысын деп коюп койгон эле, эртең менен Мег көрүп, дагы ачый түшсүн деп жылуу таш плитанын үстүнө коюп койгон болчу. Ал Салли Гардинер менен конок бөлмөсүндө

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

отурганды капысынан эшик ачылып, босогодон үстү-башы ун болуп, ачуусу келгенден кызарып-татарган Жо көрүндү.

— Камыр чарадан ашып атса дагы ачый элек болобу? — деп сурады ал туттугуп.

Салли күлүп ийди, ал эми Мег башын ийкеди да, кашын болушунча серпти эле, тиги ошол бой-дон жок болду да, ачыган камырды эмне болсо ошол болсун деп кайра ордуна коюп койду. Миссис Марч башбагып, бир сыйра карады да, кепин тигип ыйлап отурган Бессти жубаткан соң, бир жакка кетип калды. Бесстин маркум чымчыгы до-минонун кутусунда жатты. Апасынын боз шля-пасы көрүнбөй калгандан кийин эле кыздардын айласын кетирип мисс Крокер түшкү тамакка ке-лип калды. Бул сары, ийне жеген иттей арык кара далы кыз болчу, мурду шиштийип, көзү ойнок-топ, атайын ушак айтканга жаралгандай неме эле. Кыздар аны жактыра беришчү эмес, бирок анын курбулары аз, өзү кедей болгондуктан аяшчу. Мег азыр да аны отургузуп, сүйлөшүп жатты, конок болсо суроо берип, тааныштарынын баарын сын-дап, ушактай биштады.

Ошол күнү Жонун кыжалат болгонун, кый-налганнын айтпай эле коёлу, ал эми жасаган түшкү тамагы үйдө ылакап болуп калды. Дагы кеңеш су-рагандан корккон неме баарын алынын жетишин-че жасай берди жана ашпоз болуш үчүн энергия менен эрктен башка да маанилүүрөөк нерсе зарыл экенин байкады. Спаржаны бир saat кайнаткан соң баштары үзүлүп, сабы мурункудан да катуу болуп калды. Нан күйүп кетти, салаттын соусуна

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

ушунчалык кыжыры келгендиңтен, баарын унтуп калып аны менен бир топко алышты. Омарды эмне кыларын билбей башы катып, эптең кабыгынан ажыратты да, анын арбайған сөлөкөтүн латук салатка эптең жашырды. Спаржаны күтүп калышат деп шашып атып картөшкө чала бышып калыптыр. Бланманже да начар болуп калды, ал эми кожогатты болсо амалкәй сатуучу үстүнө гана бышкандарын салып коюптур.

«Эч нерсе эмес, ачка болушса, нанга май сүйкөп түздалган эт менен деле жей беришет, бирок түшкө чейин бекер убара болгонумду айтпайсыңбы», – деп ойлоду Жо, конгуроо күндөгүсүнөн жарым saat кеч шыңгыраганда. Ал ар түрдүү сонун тамактарга көнгөн Лориге, көзү ойноктоп, кемчиликтердин баарын байкап, үйдөн чыкканда эле ушактаганга даяр болуп турган мисс Крокерге дасторконун сунуш кылып чарчап турду.

Тамактар биригинин артынан бири желбей четке жылдырылып, Эми кыткылыктап күлүп, Мег кайгырып, мисс Крокер оозун чүйүрүп, Лори болсо калп эле ар нерсени айтып күлүмүш болуп, майрамдык маанай түзгөнгө аракет кылып жатканын көргөндө байкуш Жо жерге кирип кете жаздады. Кудай жалгап күмшекерден болушунча сээп, жакшы каймак менен берилген жемиштер абийирди жапкай эле деп кыпыйлап отурду. Айнек идиштерге салынган жемиштер келип, элдин баары каймак деңизинде сүзүп жүргөн кызыл аралчаларга кызыга карашканын көрүп, бети мурдагыдай албыrbай калды. Мисс Крокер биринчи

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

даамдап көрдү да, бети-башын бырыштырып, суу ичип ийди. Чийкилерин алып таштагандан кийин элдин баарына жетпей калат деп өзү жебей отурган Жо кантер экен деп Лорини карады. Ал сыр билдирбей жеп жатты, болгону оозунун жанында бырыш пайда боло калып, көзүн идиштен албай отурду. Сый тамакты сүйчү Эми аптыгып бир сугунду да, бетин майлых менен басып, эшикти көздөй чуркады.

– Эмне болду? – деп ийди Жо коркуп кетип.

– Кумшекердин ордуна туз салынып, каймак да ачып кетиптири, – деди Мег кайгырып.

Жо каймакты музга койгонду унутуп койгонун, акырында жемиштерге ашканадагы столдо катар турган эки кутунун биринен кумшекер сепкенин эстеп онтоп ийди. Бети албырып, ыйлап ие турган болгондо, Лори экөө тиктеше түштү. Жанагы өмүрүндө жеп көрбөгөн нерсени эрдик менен же-генине карабастан көздөрү күлүндөп туруптур. Жо чыдабай каткырып ийди да, көзүнөн жаш акканча күлдү. Калгандар, ал турсун мисс Крокер да күлүп ийди да, каражолтой түшкү тамак тамаша менен бүттү жана май сыйпалган нан, зайдун желди.

– Азыр менин дасторконду жыйнаганга алым келбей турат, андан көре чымчыкты көмөлү, – деди Жо элдин баары туруп баратканда. Мисс Крокер бул жаны окуяны тааныштарына айтып бергенге ашыгып турган.

Алар Бесстин кадыры үчүн ишке олуттуу киришти. Лори папоротниктердин арасынан жай каязып, байкуш Пип көз жашын төгүп турган эсси-нин көз алдында коюлуп, мох менен көмүлдү да,

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

гүлчамбар коюлду. Анда Жо тамак жасап жүрүп чыгарган эпитафия карандаш менен жазылуу болчу:

Бул жерде Пип Марч жатат.

Көз жумду ал июль айында.

Кайғырдык канча ыйладык,

Таазим кылып жайына.

Аза күтүү аземи аяктагандан кийин Бесс көңүлү чөгүп, бир жагынан жанагы жеп ийген омардан кыйналып эс алайын деп уктоочу бөлмөсүнө барса, керебети жыйналбай жатыптыр. Анан төшөгүн жыйнап, буюмдарын ордуна кооп жатып мунун баары жеңилдегенге жардам бере турганын байкады. Мег менен Жо дасторконду жыйыштырышты, буга түштөн кийинки убакыттын жарымы кетип, шайлары ооп калгандыктан, кечинде нан менен эле чай ичмек болушту. Лори Эмини экипажына отургузуп, ойнотуп келди. Бул бардыгы учун боорукердик болду, анткени ачып калган каймак ансыз деле чукчуңдал турган Эмигеabdan терс таасир эткен эле. Миссис Марч ўйгө келгенде үч кыз тең иштеп жатышкан экен, анан кампа жакты бир карап, эксперименттин соңку бөлүгү кандай ийгилик менен аяктаганын түшүндү.

Чарчап-чаалыккан кыздар эс алгыча дагы бир нече тааныштар келишип, конокторду тосуу үчүн шашылып кийим алмаштырып, чай даярдаш көрек болду, анан толгон-токой майда-чүйдө иштер болуп, ал турсун эң зарыл тигүү иши да кийинкиге калтырылды. Күүгүм кирип күн батканда кыздар биринин артынан бири розалар ачылып келаткан крылыштагы чыгып, суй жыгылгандай үшкүрүп отура кетишти.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Абдан оор күн болду! — деп баштады Жо адатынча сөздү биринчи баштап.

— Мага адаттагыдан тез өткөндөй сезилди, бирок жагымсыз болду, — деди Мег.

— Үйдө жүргөндөй деле болгон жокмун, — деп кошумчалады Эми.

— Апам менен кичинекей Пип жок болсо, үй үйдөй деле болбой калат экен, — деп улутунду Бесс, жаш толгон көзү менен үстүндө илинип турган бош капасты тиктеп.

— Мына, апаң да келди, алтыным, кааласаң эртең башка чымчык алып берем.

Бул сөздү айткан миссис Марч келип, бул ишемби жакшы өткөндөй түр менен кыздарынын ортосуна отурду.

— Экспериментке ыраазы болдунарбы же дагы бир жумага узарткынار келеби? — деп сурады ал. Бесс анын көкүрөгүнө ыктап, калгандары күнгө караган гүлдөрдөй жадырап апасын карап калышты.

— Жок! — деп чечкиндүү жооп берди Жо.

— Жок! — деп жооп беришти калгандары да.

— Демек, силер айрым милдеттерди аткарып, өзүңөр үчүн эле эмес, башкалар үчүн да жашаш көрек деп ойлойт турбайсындарбы?

— Бекерчилик жана көнүл ачуу болбогон нерсе экен, — деди Жо башын чайкап. — Мен мындај жыргалдан чарчадым, бир иш баштасамбы деп турам.

— Сен жөнөкөй тамактарды жасаганды үйрөнөсүң го деп үмүттөнөм, бул абдан пайдалуу, ар бир аял үчүн эң зарыл нерсе, — деди миссис Марч. Анан мисс Крокерге көчөдөн жолугуп ка-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

лып, Жонун түшкү тамагы жөнүндө айткандарын эстеп, билинер-билинбес жылмайып койду.

– Апа, сен бизди кантээр экен деп атаяны таштап кетип калдыңбы? – деп сурады Мег күнү бою оюнан кетпей койгон шектенүүсүн айтып.

– Ооба, үйдөгү ыңгайлуулук ар бириңердин өз ишиңерди жоопкерчилик менен аткарғаныңарга жараша болорун көрүшсүн дегем. Ханна экөөбүз силердин ишиңерди аткарып жүргөндө, баары жайында болчу, бирок анда деле өтө бактылуу болгон жок окшойсуңар. Ошентип, мен силерге ар ким өзүн гана ойлосо кандай болорун көрсөткүм келди, сабак болсун дедим. Үйдө ыңгайлуу жана жагымдуу болуш үчүн бири-бириңерге жардам берип, өз ишиңерди так аткарған алда канча жакшы экенин сезген жоксуңарбы?

– Албетте, сездик, апа, – деп чурулдап ийишти кыздар.

– Анда менин айта турган кенешим ушул: өз ишиңерди жакшылап аткарғыла, анткени алар кээде оор сыйктуу сезилгени менен абдан пайдалуу жана аларды аткара билсең, жашооң алда канча женил болот. Жумуш жакшы, ал баарыңарга жетет; эмгек зериктирбейт жана жаман нерселерден сактайт, ал жан дүйнө үчүн да, дene үчүн да пайдалуу. Ал акча менен сулуулукка караганда алда канча көбүрөөк күч жана көз карандысыздык берет.

– Биз аарылдардай болуп эмгектенебиз, ал турсун эмгекти сүйөбүз, мына көрөсүң! – деди Жо. – Мен тамак жасаганды үйрөнөм. Менин каникулдагы тапшырмам ушул болсун: кийинки тамагым элдин баарын тамшандыра тургандай болот.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Апа, мен сага кошуулуп атама көйнөк тигем. Мен тиккенди жакшы көрбөйм, бирок ушуну аткарам. Өзүмдүн жакшынақай турган көйнөктөрүм менен алек болгондон көрө ушундай кылам.

– Мен куурчактарым менен музыкага көп убакыт кетирбей, күн сайын сабак окуйм. Мен ойноп журө бербей окушум керек. – Бесстин чечими ушундай болду.

Эми да эжесинен таасирленди:

– Мен сөздөрдү туура колдонгонду үйрөнөм.

– Абдан жакшы. Мен экспериментке ыраа-зымын жана аны кайталаштын кереги жок деп ойлойм. Бирок өтө кыйналып иштебегиле. Дем алганга да убакыт бөлүп, ар бир құнұңқөрдү пайдалуу жана жагымдуу өткөргүлө. Убакытты жакшы пайдаланып, муну менен анын кымбат экенин түшүнө турганыңарды далилдегиле. Ошондо жаштык сонун болот, карыганда кедейликке ракабастан жакшы жашаганыңарды түшүнөсүңөр жана кейибейсиңер да өкүнбөйсүңөр.

– Биз муну эстеп калабыз, апа! – Бул алардын эсинен чыкпай калды.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Он экинчи бап

ГЕНЕРАЛ ЛОРЕНСТИН ЛАГЕРИ

*П*очточунун милдетин адатта Бесс аткаручу, анткени көбүнчө үйдө болгондуктан, кашаадагы почтого үзбөй барып, ачкычы менен кичинекей эшикти ачып, почто алыш келгенди өзү да жакшы көрчү. Июль күндөрүнүн биринде ал бир кучак кат жана посылкаларды алыш келип, каадалуу почтодайдай болуп баарына таратады.

– Бул гүл сага экен, апа! Лори сага гүл жибергенди эч унутпайт, – деди ал, «апасынын бурчунда» турган вазага жыты буркураган гүлдөрдү салып жатып.

– Мисс Мег Марч, кат жана мээлей, – деп улантты Бесс, аларды апасынын жанында эркектердин көйнөгүнө манжет тигип отурган эжесине берип жатып.

– Мен Лоренстердикинде жуп мээлей унуптуп кеттим эле, а бул болсо бирөө эле экен, – деди Мег, боз мээлейди карап. – Сен бирөөнү бакка түшүрүп койгон жоксуңбу?

– Жок, түшүргөн жокмун. Почтодо бирөө эле экен.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Жалгыз мээлейди жаман көрөм. Болуптур эми, экинчиси да табылып калар. Катта болсо мен сураган немисче ырдын котормосу бар экен. Муну мистер Брук которгон окшойт, колу Лориникине окшобой турат.

Миссис Марч татынакай көйнөкчөн, тармал көкүлү бир аз уйпаланып, иши менен алек болуп, апасынын кылт эте түшкөн оюнан кабары жок отурган Мегди карап койду. Ал ырдаганча тигип, манжалары эпилдеп, тагынган гүлүндөй таза, оюнда кыз кыялы менен алек болуп отурду. Миссис Марч жылмайып, ыраазы болуп калды.

— Доктор Жого эки кат жана бүт почтону жаап калган мына бул құлқұлүү эски шляпа, — деди Бесс, Жо жазып отурган кабинетке киргенде құлұп.

— Лоринин куулугун карасаң! Бир жолу чоң шляпалар мода болсо жакшы болот эле, эшикке чыккан сайын бетим күйүп калат деп койдум эле. Ал: «Моданы карап эмне кыласың? Чоң шляпа кие бер, өзүңө ыңгайлуу болот да», — деп айткан болчу. Мен да кие берет элем, бирок жок деп жооп бергемин. Карабайсыңбы эми, кие алар бекен деп жөнөтүп ийген тура. Эч нерсе эмес, мен муну тамашалап кийип алам да, модадан коркпой турганымы көрсөтөм. — Анан чоң шляпаны Платондун бюстуна кийгизип койду да, каттарды окый баштады.

Биринчи кат апасынан экен, аны окуганда Жонун эки бети албырып, көздөрүнө жаш келе түштү, анткени анда мындей деп жазылыптыр:

Алтыным менин!

Мен сага бул катты сенин аракеттеринди көрүп, ыраазы болгонумду айтайын деп жазып отурам.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Сен кыжалат кылган ойлорунду, ийгиликтерин менин кемчиликтериңди эч качан айтпайсың, балким, мен байкап жүргөндөй, аларды Досумдан башка эч ким билбейт деп ойлойттурсун. Бирок мен да баарын көрүп, байкап турал жана жемишин бере баштаган чечкиндүүлүгүңө чын жүрөгүмдөн ишенем. Ушунундан жазбай чыдамкайлык менен аракетинди уланта бер, алтыным жана сени сүйгөн апаңдай эч ким терең түшүнө албасын биле жүр деп апаң.

«Сен мага кандай жардам бересиң, апа! Сенин катың миллион доллардан жана миндерген мактоолордон да артык мен үчүн. Мен аракет кылам, апа! Аракет кылам жана чарчабайм, анткени сен барсың жана сен мага жардам бересиң».

Анан башын колуна коюп, жазып жаткан аңгемесине бир нече бактылуу көз жашын тамызды, анткени жакшы болоюн деген аракетимди эч ким көрбөйт, эч ким баалабайт деген ойдо жүрчү. Апасынын жазгандары ал үчүн абдан кымбат болду, анткени күтүүсүз келди, анын үстүнө апасынын мактоосу ал үчүн баа жеткис нерсе болчу. Күчүнө күч кошулганын сезип, эми Аполлон менен чындалп кармашам деп шерденип катты көйнөгүнүн бир бүктөмүнө ишенимдүү калкандай кылып кылып тагып алган соң баарына даяр болуп, экинчи катты ачып окуй баштады. Лори шашылгандыктан мындаидеп тартанратып жазыптыр:

Кымбаттуу Жо!

Баары абдан жакшы!

Эртең мага Англиядан балдар менен кыздар кононко келишет. Мен убакыттын көнүлдүү өтүшүн каалайм. Эгер баары макул болушса, бардыгыбыз

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

кайык менен Лонгмедоудагы шалбаага барып, чатыр тигип, пикник уюштурсак жана крокет ойносок деп турам. Менин конокторум абдан жакшы немелер жана көңүл ачканды жакшы көрушөт. Балдарга баш-көз болуш үчүн мистер Брук барат, ал эми кыздарды Кейт Боун көзөмөлдөйт. Мен баарыңардын барышыңарды каалайм жана Бесс-тин үйдө калышына эч жол бербейм – пикниките эч ким анын тынчын албайт. Азық-түлүктөн кам жебе, алардын баарын өзүм алып барам. Дос экенинди унутпай сөзсүз кел.

Кыйынчылыкта бирге бол.

Досун Лори

– Кандай сонун! – деп кыйкырды Жо, Мегге жаңылыкты айтканы чуркап баратып.

– Сен бизге уруксат бересин да, ээ, апа? Биз Лориге чоң жардам беребиз, анткени мен кайык айдағанды билем, Мег болсо тамакты карайт, кичинелер да бир нерсеге жардам берет.

– Ал Воуп дегендер чоң кишилер эмес бекен? Сен аларды билесиңбі, Жо? – деп сурады Мег.

– Алардын төртөө экенин эле билем. Кейт сенден улуураак, Фред менен Френк (эгиздер) сени менен тең болуш керек, ал эми Грейс – кичинекей кыз, тогуз-ондордо болуш керек. Лори алар менен чет өлкөдө жүрүп таанышыптыр жана балдар ага жагат экен, ал эми эрдин кымтығанына Караганда Кейтти анча жактыра бербейт окшойт.

– Француз чыт көйнөгүм жуулуу болгону жакшы болбодубу, ошону киейин, ал мага жакшы жарашат, – деди Мег ыраазы болуп. – Сенин жакшыраак бирдемен барбы, Жо?

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Кайык айдаганга кызыл костюмум бар, ошол болот. Кайык айдап, жөө баса турган болгон соң, мага эч кандай крахмалдын кереги жок. Сен барасыңбы, Бесс?

— Эгер бир да бала менен сүйлөштүрбөсөн, барам.

— Бириң да жолотпойм!

— Мен Лори ыраазы болсо экен дейм, мистер Бруктан болсо коркпойм, ал абдан жакшы киши, бирок ойногум, ырдагым жана сүйлөшкүм келбейт. Жан-дилим менен иштейм жана эч кимге жолтоо болбойм. Эгер өзүм карап журөм десен, барам, Жо.

— Азамат, сен тартынчаактыктан кутулганга аракет кыласың, ушунун үчүн мен сени сүйөм. Кемчиликтен кутулуш оңой эмес жана кубаттаган ар бир сөз абдан шыктандырат – муун өзүмөн улам билем. Ыракмат, апа. – Жо апасынын эти качып калган бетинен өптү. Бул миссис Марч үчүн абдан кымбат эле, ал турсун баягы жаштык кездеги оту жангандын кайтара турган өбүүдөн да баалуу болчу.

— А мен болсо бир куту шоколад драже жана өзүм тарткым келип жүргөн сүрөттү алдым, – деди Эми өзүнүкүн көрсөтүп.

— Мистер Лоренс менден кечинде келип, лампаларды қўйғузгөнгө чейин пианино ойноп берчи деп өтүнүптур, – деп жылмайды мистер Лоренс менен барган сайын ынак болуп бараткан Бесс. – Сөзсүз барам, – деп кошумчалады ал.

— Азыр болсо келгиле, эки эсө иштеп, эртең эч нерсени ойлобой жыргап ойногудай бололу, – деди Жо, калемин швабрага алмаштырып жатып.

Эртеси таң атып, күн кыздардын бөлмөлөрүн шыкаалап караса, күлкү келерликтей нерселер

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

көрүнду. Алардын ар бири ачык абадагы майрамга зарыл деп эсептегендей даярданышыптыр. Мегдин маңдайында папильоттордун кошумча катары туруптур, Жо күнгө күйгөн бетине кремди болушунча сүйкөптүр, Бесс болсо мен келгенче куса болбосун деп Жоаннаны койнуна алыш жатыптыр. Бирок Эми баарынан ашып түшүптыр: ал дайыма уят кылчу мурдун бир аз көтөрүлсүн деп кир кыпчыткычка окшогон кыпчыткыч менен кыпчытып жатыптыр. Бул адатта сүрөтчүлөр кагазды мольбертке бекитиш үчүн колдончу кыпчыткыч болгондуктан, азыркы максатка төп келиптири. Күн күлүп ийгендей жарк эте түштү эле, Жо ойгонуп кетип, эже-синдилерин ойготту жана Эминин жасалгасын көрүп, боору эзилгенче күлдү.

Күн менен күлкү жакшылыктын белгиси болгондой болду жана коңшулаш эки үйдө тең шандуу түйшүк башталды. Баарынан мурун кийинген Бесс терезеде туруп алыш, жасанып жаткан эжелерине телеграф кабарларын айтып жатты: – Мына, чатыр көтөргөн киши баратат! Миссис Баркер себетке салынган таңкы тамакты алыш баратат. Мистер Лоренс болсо бир асманды, бир флюгерди карап атат, ал дагы биз менен барса жакшы болот эле. А мына Лори көрүндү, чыныгы моряк болуп алыштыр, азamat! О, кудай, бул ким болуп кетти! Экипаж толо эл: узун бойлуу айым, кичинекей кыз жана эки бала жүрөт. Бирөө аксан, балдак менен жүрөт. Лори бил жөнүндө эч нерсе айткан эмес эле... Тезирээк болгула, кыздар! Кеч болуп баратат. О, Нед Моффат да жүрөт го! Карасаң, Мег, тиги бир жолу дүкөндө биз менен учурашкан киши го?

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Ооба, бул Нед Моффат. Таң калыштуу, мен аны тоодо эс алыш жүрсө керек деп ойлодум эле. А, мына Салли, пикникке келип калып жакшы болгон турбайбы. Мен кандай болуптурмун, Жо? — деп сурады Мег толкунданып.

— Тим эле маргаритка болуп калыпсын. Көйнөгүндү бир аз ондоп, шляпанды түз кий, кыйшайта кийсең кыялкечтей көрүнүп каласын, анын үстүнө кичине шамал болсо эле учуп кетет. Кана, кеттик анда.

— О, Жо, сен ушул шляпа менен кантип баrasын? Койчу! Каракчыга окшоп калат экенсин, — деп ийди Мег сиңдисине. Ал баягы Лори тамашалап берип ийген эски чоң шляпаны кызыл лента тагып кийип алыштыр.

— Мен ушуну эле кием; сонун шляпа: күнгө күйгүзбөйт, чоң, женил. Күлкүлүү да болот, каракчыга окшошсом окшошупмун да, ыңгайлуу болсо болду. — Ушуну айтып Жо эшикти карай жөнөдү, калгандары аны ээрчип, эже-сиңдилердин жайкы костюмдарды кийген шляпачан кичинекей бактылуу тобу жөнөп калды.

Лори аларды досторуна тааныштырмак болуп чуркап келди. Шалбаа кабыл алуучу залга айланып, анда бир нече мүнөт кызуу сценалар болду. Мисс Кейт, бой жетип эле калган жыйырма жаштардагы кыз, жаш американлык кыздарга үлгү боло тургандай жөнөкөй кийиниптир, мунусу Мегге абдан жакты. Мистер Нед Моффаттын сиз менен жолугушуу үчүн эле келдим деп айтканы да көңүлүн көтөрдү. Жо мисс Кейтти көргөндөн кийин эмне үчүн Лори аны айтып жатып «эринин кымтыганын» түшүндү,

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

анткени ал кыз өзүн эркин алып жүргөн башка кыздардан айырмаланып бир топ текебер сыйктанды. Бесс бейтааныш балдарды карап туруп жанагы аксаган бала андай деле «жаман» эмес, тескерисинче уялчаак экенин байкап, ага жакшы мамиле кыла турган болду. Эмиге Грейси деген кичинекей болгону менен абдан тарбиялуу кыз жакты, экөө бир аз тиктешип тургандан кийин эле ынак болуп кетиши.

Чатыр, таңкы тамак жана крокер жабдуулары мурун жөнөтүлгөндүктөн, компания эки кайыкка түшүп, жөнөп калышты, мистер Лоренс шляпасын булгалап жээкте калды. Лори менен Жо бир кайыкты, Брук менен Нед экинчи кайыкты айдал баратышты, ал эми Фред Воун, эгиздин түгөйү, кичинекей кайыкты айдал алып шоктонуп баратты. Жонун күлкүлүү шляпасына күтүлгөндөй эле бир топ сөздөр айтылды, анткени ал бардык жагынан мыкты болуп чыкты: аны көргөндөрдүн баары кулуп, тез эле өздөрүн эркин сезип калышты, Жо калакты шилеген сайын желпилдеп жагымдуу жел пайда кылып жатты жана Жо өзү айткандай, кокус жаан жаап ие турган болсо, бардыгына кол чатыр болгонго да жарамак. Мисс Кейт Жону бир аз таң калып карап отурду, өзгөчө анын «Христофор Колумб!» деп кыйкырганы жана Лори кайыкка отуруп жатканда Жонун бутун басып алыш: «Дос, кечи-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

рип кой, каттуу оорудубу?» деп айтканы таң калыштуу болду. Бул таң каларлык кызды лорнет менен бир нече жолу караган соң мисс Кейт бул кыз «таң каларлык болгону менен ақылдуу экен» деп чечти да, Жого алыштан карап, жылмайып койду.

Мег кийинки кайыкта сонун жерде отурду: ал кайык шилегендер менен бет маңдай отургандыктан, тигилер буга кубанып, кайыкты абдан чебердик менен айдап баратышты. Мистер Брук абдан олуттуу, көп сүйлөбөгөн, кой көз, үнү жагымдуу жигит эле. Мегге анын калбаат манерасы жакчу жана аны эки буттуу энциклопедия деп эсептечү. Ал көп сүйлөшпөгөнү менен көп карачу жана мунусунан антипатия сезилчү эмес. Нед студент болгондуктан, ар кандай биринчи курсун студенти сыйктуу эле бир аз кекирейип жүрчү. Отө ақылдуу болбогону менен ак көңүл, шайыр бала болчу жана жалпысынан алганда пикник сыйктуу той-тамашаларга толук жарай турган неме эле. Салли Гардинер ак көйнөгүн булгап албайын деп кооптонуп, бир жагынан Бессти кооптондуруп жаткан Фреддин сөзүнө кулак салуу менен алек болуп баратты.

Лонгмедоу жакын эле болчу, бирок алар келгенде, чатыр тигилип, крокеттин дарбазасы коюлуп калган экен. Жапжашыл шалбаанын ортосунда уч эмен бутак жайып туруптур, тегереги болсо крокет ойной турган тегиз талаа.

—Генерал Лоренстин лагерине кош келиниздер,— деди жаш кожоюн, баары суктанып жээkkе чыгып жатканда. — Брук — кол башчы, мен генерал-интендантмын, ал эми калган балдар офицерлер болот, ал эми силер, айымдар, биздин коногубузсуңар. Чатыр

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

толугу менен силердин кызматында болот, биринчи эмендин түбү – силердин конок бөлмөңөр, экинчиси – ашканы, үчүнчүсү – талаа ашканасы. Эми күн ысып кеткенче ойнойлу, анан эртең менени тамакты ойлонуштурабыз.

Френк, Бесс, Эми жана Грейс калган сегиз катышуучунун ойногонун карамак болуп отурушту. Мистер Брук өз командастына Мегди, Кейтти жана Фредди тандап алды, ал эми Лоринин командастына Салли, Жо жана Нед кирди. Англиялыктар жакшы ойноп жатышты, бирок американлыктар жакшыраак согушуп, 1776-жылдын²³ маанайы шыктандыргандай ар бир карыш жер үчүн каармандык менен салгылашышты. Өзгөчө Жо менен Фред бир нече жолу кызандаша түшүшүп, бир жолу кадимкідей урушуп кете жаздашты. Жо ақыркы дарбазадан өткөндөн кийин жаңылышип кетти да, мунусуна абдан жини келди. Фред бир аз артта келаткан, эми оюн кезеги ага келди. Ал шарды урду эле, ал дарбазага тийип, жанына туруп калды. Дарбазанын жанында эч ким жок болгондуктан, шардын кайсы жерде жатканын көрмөкчү болуп чуркап барды да, шарды бутунун учу менен ақырын тээп, дарбазага киргизип жиберди.

– Мен өттүм. Эми, мисс Жо, азыр сиздин эсебицизди табам да, казыкка бириңчи болуп барам! – деп кыйкырды жаш жентельмен, кайра урмакчы болуп.

²³ 1776-жылдын маанайы – Тұндук Америкада 13 английс колонияларынын революциялық-боштондук согушу жөнүндө сөз болуп жатат, ал согуштун жүргүшүндө көз карандысыз АҚШ мамлекети түзүлгөн.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Сиз түртүп койдунуз, мен көрдүм. Азыр кезек меники, – деди Жо жини келип.

– Кудай урсун, тийгеним жок, балким, ал өзү бир аз тоголонуп кеткендир. Ал болсо эрежеге каршы келбейт. Кана, жол берициз, казық кагайын.

– Биз, америкалыктар, көз боёмочулук кылбайбыз, сiler кааласаңар, кыла бергиле, – деп жооп берди жини кайнаган Жо.

– Янкилер – эң кыйын алдамчылар, муну элдин баары билет. Мына сизге! – деп жооп берди Фред анын шарын өзүнүкү менен алыс кагып жиберип.

Жо дагы бир орой сөз айтайын деп барып карманып калды. Чачынын түбүнө чейин кызарып-тарып, бир мүнөтчө дарбазаны орнотуп турду, ошол учурда Фреддин шары казыкка тиidi да, тигил оюнду аяктағанын жар салып ийди. Жо шарына барып, бадалдын арасынан көпкө издең жүрүп таап келди. Эми өзүнө келип, кезегин сабырдуулук менен күтүп турду. Ал бир нече соккудан кийин эле мурунку позицияларын ээлегенге жетишти, бирок бул учурда мистер Бруктун командасты жеңишке жакындал, Кейтке таандык ақыркы шар казыктын жанында жаткан.

– Эх! Баары кетти! Кош бол, Кейт! Мисс Жо менден өч алгысы келип турат, сен эми жеңиштен кол жуудун го! – деп кыйкырды Фред толкунданып, бардыгы оюндуң соңун көрмөк болуп чуркап келишкенде.

– Янкилер адатта душманына айкөл болушат, – деген Жо Фредди карады эле тигил кызарып кетти. – Өзгөчө аларды жеңгенде, – деп кошумчалады ал. Анаң Кейттин шарына тийбестен, шарын казыкка тийгизип, командасты жеңишти алып берди.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Лори кубангандан шляпасын көккө ыргытып жиберип, анан коноктор жецилип жатканда мындай кылуу болбой турганын эстей койду да, «ура» деген кыйкырыгын бүтүрбөй, Жого шыбырады:

– Баракелде! Анын көз боёмочулугун мен да көрдүм. Биз муун бетине ачык айта албайбыз, бирок ал мындан ары андай кылбайт, кепилдик берем.

Мег чачыңды ондоп берейин демиш болуп Жону четке алыш чыкты да, боору ооруп, бир жагы ыраазы болуп айтты:

– Абдан жаман болду, бирок сен өзүндү кармадың, Жо. Азаматсың!

– Мени мактабай эле кой, Мег, ошол учурда мен аны жаакка чапканга даяр элем. Чалканга турup, ачуумду эптеп баспаганда, бир балакет болмок. Менин жиним дагы эле тарай элек, ал менден оолак болсо жакшы болот эле, – деп жооп берди Жо, Фредге шляпасынан алдынан жини келе карап.

– Тамак маалы болду, – деди мистер Брук саатын карап. – Генерал-интендант, сиз суу алыш келип, от жагыңыз, биз мисс Марч, мисс Гардинер болуп столду коёлу. Ким жакшы кофе кайната алат?

– Жо, – деп жооп берди Мег синдисинин жакшы жагын көрсөткөнгө ыңгай келгенине сүйүнүп.

Жакында өздөштүргөн кулинардык чеберчилигинин пайдасы тие тургандыгын сезген Жо кофе кайнаткычтын жанын ээледи, кичинекейлер отун терип келишти, балдар жакын жердеги булактан суу алыш келип, от жагып жиберишти. Мисс Кейт альбомуна бир шилтем сүрөттөрдү тартып, Френк болсо камыштан табак койгучтарды токуп отурган Бесс менен сүйлөшүп жатты.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Кол башчы менен адъютанттары дасторкон жа-
йып, ар түрдүү суусундуктар менен даамдарды жа-
шыл жалбырактар менен кооздол коюп жатышты.
Көп өтпөй эле Жо кофе даяр болгонун жарыялады
да, бардыгы сүйүнүп тамакка отурушту, анткени
жаштар тамакты жакшы жеп, анын үстүнө таза аба
да курсакты тез ачырат эмеспи. Эртең мененки тамак
абдан көңүлдүү болуп, ары жакта оттоп жүргөн ат
катуу чыккан каткырыктан чочуп кетип жатты. Стол
бир аз кыйшайып тургандыктан, күлкүгө шылтоо
болду; сүткө эмендин уругу түшүп кетип жатты, ал
эми кумурскалар чакыртпастан келип эле даам та-
тып, түктүү курттар эмне болуп атканына кызыгы-
шып ийрелендеп бутактардан карап атышты. Кашаа-
нын ары жагынан үч кичинекей сары баш кызыга ка-
рап, өзөндүн ары жагынан бир ит тынбай үрүп турду.

— Эгер кааласаң, туз бар, — деди Лори, Жого же-
миш салынгган табакты берип жатып.

— Ыракмат, мен жөргөмүштөрдү жакшы көрөм, —
деп жооп берди ал, каймакка түшүп калган эки ки-
чинекей жөргөмүштү алып жатып. — Сенин тамагың
ушундай сонун болуп жатканда, меникин эстетпей
эле койсоң болмок, — деп кошумчалады эле, экөө
тең каткырып ийишти. Идиш жетпегендиктен, бир
табактан жеп жатышты.

— Ошол түшкү тамак абдан сонун болгон, азыр-
кыга чейин унута албай жүрөм. Бул тамакка болсо ме-
нин эч кандай тиешем жоқ, анткени эч нерсе кылган
жоқмун. Баарын Мег, Брук болуп силер жасадыңар,
мен силерге абдан ыраазымын. Тойгондон кийин эмне
кылабыз? — деп сурады ал, тамак бүткөндөн кийин
ишенген нерселери бүтүп каларын сезип.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Салкын түшкөнчө ойноп отурабыз. Мен адабий лотону ала келгемин, мисс Кейт да жаңы, кызыктуу оюндарды билет болуш керек. Барып сурасаң, ал конок эмеспи, ага көбүрөөк көңүл бурушуң керек.

— А сен конок эмессиңби? Брукту аны менен болот деп ойлосом, ал Мег менен эле сүйлөшүп отурат, а Кейт болсо аларды тигил айнеги менен карап отурат. Болуптур, мен барайын, Жо, бирок сен мага насаат окуба, сага жараашпайт.

Мисс Кейт чын эле жаңы оюндарды билет экен. Кыздар каалабай, балдар жей албай калганда, киинки эмендин түбүндөгү «конок бөлмөгө» барып, «болбогон кепти» ойномок болушту.

— Бирөө бир болбогон кепти айта баштайт да, каалашынча сүйлөй берет, болгону абдан кызык жерине келгенде токтошу керек. Аны башка бирөө улантат да, ал дагы жанагыдай кылат. Аракет кылса, бул абдан күлкүлүү болот жана өзүнчө эле бир трагикомедия болуп, боорун эзилгенче күлөсүн. Кана, мистер Брук, баштаңыз, — деди Кейт өкүм үн менен. Жигиттерге мугалиминдей сый мамиле жасачу Мег буга таң калып калды.

Эки жаш кыздын бут жагында жаткан мистер Брук буйрукка баш ийип, татынакай кой көздөрү менен үн нуруна чагылышкан өзөндү тиктеп ангемесин баштады.

— Илгери-илгери бир рыцарь болуптур, кылышы менен калканынан башка эч нерсеси жок болгон-дуктан, бакыт издеп жөнөптур. Дээрлик жыйырма сегиз жыл жер кезип жүрүп бир карыган ак көңүл королдун сарайына туш болуптур. Король жак-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

шы көргөн айгырымды ким минип үйрөтүп берсе, чоң сыйлык берем деп убада кылган экен. Рыцарь аракет кылып көрөйүн деп, анысы да онунан чыга тургандай болуп калыптыр, анткени айтыр абдан азоо болгону менен ага көнө баштаптыр. Рыцарь күн сайын айгырды минип алыш шаарга чыгып, түшүндө көргөн бир сулууну издечү экен. Бир күнү бир жымжырт көчө менен баратып, жарым-жартылай бузулган бир үйдөн баягы сулууну көрүп калат. Сураштырып көрүп, бир сыйкырчы адам ал жерде колто түшкөн принцессаларды кармай турганын, алар акча төлөп кутулуш учүн керели кечке жип ийрий турганын билет. Рыцарь аларга жардам бергиси келет, бирок кедей болгондуктан, күн сайын баягы жерден атчан өткөндөн башка колунан эч нерсе келбей, сулуунун эркиндикке чыкканын бир көрсөм деп самап жүрөт. Акырында бир күнү үйгө кирип, принцессалардын ал-жайын сурамак болот. Барып эшикти какса, зор дарбаза ачылат да...

– Айдай сулуу бир кыз чыгып: «Келе турган күнүң бар экен!» – деп кыйкырат, – деп улап кетти француз романдарын көп окуп, алардын стилине суктанып жүрчү Кейт. – «Бул ошол кыз!» – деп кыйкырган граф Густав анын бутуна жыгылды. «О, турунуз, турунуз!» – деди тиги кыз ага апапак колун сунуп. «Жоқ, сиз кантип куткарып аларымды айтмайынча, мен турбайм», – деп салтанаттуу түрдө айтты дагы эле тизелеп турган рыцарь. «Бул тиран турганда, мен бул жерден чыга албайм». – «Ал кайда?» – «Конок бөлмөдө. Жөнөңүз, баатырим, мени куткарып калыңыз». – Айтканыңзы аткарам – же жениш менен келем, же өлөм!» Ал ушинткен бой-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

дон конок бөлмөгө барып, эшикти ачып, ичкери кадам таштаганда...

– Кара мантия кийген бир чал килейген грекче сөздүк менен баштан ары берип калды, – деп улады Нед. – Жанагы рыцарь, атын унутуп калдым, даро өзүнө келе калып тиранды кармап туруп терезеден ыргытып жиберди да, сулууга жөнөмөк болду эле эшик жабылып калыптыр. Терезенин пардасын жулуп алыш, жип жасады да, аны менен ылдый түшүп баратканда, анысы үзүлүп кетип алтымыш фут бийиктиктен учуп барып суу толтурулган аңга түштү. Сууда балыктай сүзгөндүктөн сепилди бир айланып сүзүп чыкты да, эки жигит кайтарып турган кичинеке жетти. Тигил экөөнү кармап туруп, баштарын кагыштырганда, жаңгактай жарылды. Анан күчтүү болуп кеткенин байкап, эшикти оной эле сындырды да, бир футттай калың чаң баскан таш тепкич менен жогору чыгып баратса, муштумдай бакалар менен жөргөмүштөр жүрүптур дейт. Аларды көрсөнүз, мисс Марч, жүрөгүнүз түшүп калмак. Тепкичин учунан жеткенде, көргөн көзүнө ишенбей, деми кысыла түштү...

– Аппак кийимчен, бети вуаль менен жабылуу, тарбайган колуна лампа кармаган упузун бирөө туруптур, – деп улады Мег. – Ал көрдөй каранғы, суук коридор менен азгырып ээрчитип баратты. Эки жакта статуялардын караандары байкалат, айлана жымжырт, лампа жалындан күйүп, тигил арбак улам бурулуп караган сайын вуалдын ары жагынан тири укмуштай көздөрү жаркырай түшүп барат. Ошентип, бир маалда көшөгө менен жабылган бир эшикке жетишти, ары жагынан сыйкырдуу музыка

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

угулуп турат. Рыцарь эшикке жеткенде, арбак аны түртүп ийди да...

– Табакерка менен бир койду, – деди Жо кай-дыгер үнү менен. Угуп отургандардын боору эзилип калды. – Рыцарь сылык-сыпаа «Чоң рахмат» деди да, тамекиден жыттап, жети жолу абдан каттуу чүчкүрдү эле, башы үзүлүп кетти. «Ха-ха-ха» деп күлдү арбак. Анан ачкыч салчу тешиктен жан та-лашып жип ийрип жаткан принцессаларды карады да, рыцарды алып, башы жок он бир рыцарь жаткан чоң калай сандыкка салып койду. Бир маалда алардын баары тура калып...

– Хорнпайп²⁴ бийлей баштاشты, – деп баштады Фред. – Алар бийлеп жатканда, бузулган сепил па-рустуу согуш кемесине айланып кетти. «Кливерди көтөр, марсел рифтерин ал, рулду солго бур, зам-биректи даярдагыла!» – деп кыйкырды капитан, горизонттон сыйдай капкара желеги бар португа-лиялык пираттардын кемеси көрүнгөндө. «Алга, менин арстандарым!» деп кыйкырды капитан, анан кандуу согуш башталды. Албетте, британиялыктар жениши, алар дайыма женишет.

– Жок, дайым эмес! – деп койду Жо өзүнчө.

– Алар португалиялык капитанды туткунга алышты, ал эми пираттардын кемесинин палубасы өлүктөргө толуп, кан суудай агып жатты, анткени пираттарга өлгөнчө согушканга буйрук берилген болчу. Британиялык капитан: «Эй, жардамчы боцман, эгер күнөөлөрүн моюнга албаса, муну дароо сууга ыргыткыла!» – деп буйрук берди. Бирок пор-тугалиялык сүйлөбөй койгондуктан, аны сууга ыр-

²⁴ хорнпайп – англ ис матрос бийи.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

гытып жиберишти. Матростор көңүл ачып жатканда, тигил ақмак британиялык кеменин түбүнө сүзүп кирип, люкту ачып, кемени бүтүн экипажы менен чөктүрүп ийди. Алар деңизге чөгүп баратышса...

– О, кудай! Эми эмне деп айтам? – деп ийди Салли, анткени матростор жөнүндөгү окуган китеpterинен ар кайсыны айтып аткан Фреддин баяны бүтүп калган эле. – Болуптур, анда мындай. Алар деңиздин түбүнө жеткенде, татынакай русалка то-суп алып учурашты. Башы жок рыцарлар салынган сандыкты көрүп бир топ кайғырган соң ар кандай аял сыйктуу эле кызыгып, кийин сураштырып билип алармын деди да, аларды океандын тузу менен түздап койду. Бир құнұ бермет издеген бирөө келгенде, русалка ага: «Эгер алып кете алсаң, ушул бир сандык бермет сеники», – деди. Ал тигил байкүштарды тирилтейин деп, бирок өзү жогору алып чыга албай жүргөн эле. Ошентип, тигил неме сандыкты эптең жәэкке алып чыгып караса, берметтен дайын жок. Анан капа болуп шалбаага таштап койсо, аны...

– Жүздөгөн семиз каздарды кайтарып жүргөн кичинекей кыз таап алат, – деди Эми, Саллинин фантазиясы куруп баратканда. – Кыз рыцарларды аяп кетти да, бир жакшы кемпирден эмне кылыш керек экенин сурады. «Каздарындан сура, ошолор билет», – деп жооп берди кемпир. Кыз каздарынан жаңы башты эмнеден жасаса боло турганын сураса, каздар бир ооздон...

– «Капустадан!» деп каркылдашты, – деп илип кетти Лори. – Кыз «Туптуура!» – деп кыйкырды да, он эки капуста алып келгени огородуна чур-кап кетти. Аларды рыцарларга кооп көрдү эле,

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

тигилер дароо тирилишип, ыракмат айтып, жолго түшүштү. Алар айырмасын билишкен да жок, анткени дүйнөдө мындай баштар көп болгондуктан, эч ким деле таң калган жок. Баягы биздин рыцар болсо сулуусун издең сыйкырлуу сепилгө барса, баары эркиндикке чыгып, күйөөгө тийгени кетип калышкан имиш. Бирок бирөө калган деп айтышты. Ал абдан толкунданып, баягы жанга өлчөлүү айгырына миңип сепилгө барса, сулуу бакта гүл терип жүрүптур дейт. «Мага розаңыздан бересизби?» – деп сурайт ал. «Сиз бул жакка кирип, өзүңүз алышыңыз керек. Мен сизге барсам болбайт, уят болуп калат» – дейт ал татынакай үнү менен. Рыцарь кашаадан өтмөк болот, бирок ал улам өсүп, бийиктеп, коюулана берет. Бутактарды улам сыңдырып отурууп, тешик жасайт да, сулууга жалдырайт: «Киргизип койчу мени! Киргизчи!». Бирок татынакай принцесса аны түшүнбөй, роза терип жүре берет. Кашаадан өтүш рыцардын өзүнө калат. Ал өттүбү же өтө албай калдыбы, аны Френк айтып берет.

– Мен айта албайм да, ойнобойм да, мен эч качан ойногон эмесмин, – деп жиберди Френк, мындай кыйын абалдан кантип чыгарын билбей. Бесс Жонун артына бекине калды, ал эми Грейси уктап жаткан.

– Байкүш рыцарь ошентип кашаада кала береби? – деп сурады мурункусундай эле өзөнду тиктеген боюнча колундагы кичинекей гүл менен ойноп отурган мистер Брук.

– Менимче, бир аздан кийин принцесса ага эшикти ачып, гүл берет болуш керек, – деди Лори устатына бир аз жылмайып.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Эмне эле болбогон кепти айтып жатабыз! Машыгып деги калдық, эми жөндүүрөөк бир нерсе ойлоп тапсак да болот, — деди Салли баары ойлоп тапкандарына бир сыйра күлүп бүткөндөн кийин. — А «Нукура чындыкты» билесиңерби?

— Менимче, билебиз, — деп жооп берди Мег олуттуу түрдө.

— Мен оюнду айттып атам.

— Ал кандай оюн? — деп сурады Фред.

— Абдан жөнөкөй: чүчүкулак кармайбыз, кимдин номери келсе, башкалар берген суроолордун баарына туура жооп бериши керек. Абдан күлкүлүү болот.

— Келгиле, ойноп көрөлү, — деди жаңылыкты жакшы көргөн Жо.

Мисс Кейт, мистер Брук, Мег жана Нед баштартышты, бирок Фред, Салли, Жо жана Лори чүчүкулак кармашты. Биринчи болуп Лори жооп бере турган болду.

— Сен кимдерди баатыр деп эсептейсиң? — деп сурады Жо.

— Чоң атам менен Наполеонду.

— Сенин оюңча, ушул жердеги кыздардын кимиси сулуу? — деп сурады Салли.

— Маргарет.

— Алардын кимиси сага көбүрөөк жагат? — деп суроо берди Фред.

— Жо, албетте.

— Болбогон суроолорду койсоңорчу! — Жо тогтогондой ийинин куушуруп койду, калғандары Лоринин кылска, олуттуу жооп бергенине күлүп калышты.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Уланталы, бул «Чындык» деген оюн жакшы э肯, – деди Фред.

– Ооба, силер үчүн абдан эле жакшы, – деп күбүрөдү Жо.

Кийинки кезек аныкы болуп чыкты.

– Сиздин эң чаң кемчилигициз кайсы? – деп сурады Фред, анын өзүндө жок сапатын сынап көрмөккө.

– Кызуу кандуулук.

– Сенин абдан каалаган нерсөн эмне? – деп сурады Лори.

– Батинкенин боосу, – деп жооп берди Жо анын оюн билип.

– Жооп туура эмес, сен чынын айтышың керек болчу.

– Талант. Сен өзүн белек кылып бере ала турган нерсени айтышымды кааладың беле, Лори?

Ал анын айласы кете түшкөн өңүн карап кытмыр жылмайып койду.

– Эркектердин кайсы касиетин баарынан жогору баалайсың? – деп сурады Салли.

– Баатырдыгы менен чынчылдыгын.

– Кезек мага келиптири, – деди Фред номерин карап.

– Кел, айласын кетирели, – деп шыбырады Лори Жого. Тигил болсо баш ийкеди да, дароо суроо берди:

– Сиз крокет ойноп жатканда көз боёмочулук кылдыңызбы?

– Ооба, бир аз.

– Жакшы! А айтып бергеницизди «Деңиз арстаны» деген китептен алдыңызбы?

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

- Ооба, жарым-жартылай.
- Сиз англиялыктарды төрт тарабы төп келишкен эл деп эсептейсизби? – деп сурады Салли.
- Эгер мен башкача ойлосом, уялмакмын.
- Бул чыныгы Жон Буль²⁵ экен. Эми мисс Салли, кезек сизде, чүчүкулак кармабай эле коёлу. Адегенде сизди өзүм бир аз кыйнайын: сиз өзүңүздү кандаидыр бир денгээлде наздуу деп эсептейсизби? – деп сурады Лори, Жо Фредге жараشتык деп баш ийкеп жатканда.
- Өтө эле өткүр экенсиз! Албетте, жок! – деп ийди Салли, таптакыр макул эмestей түр көрсөтүп.
- Баарынан эмнени жаман көрөсүз? – деп сурады Фред.
- Жөргөмүштү жана күрүч пудингди.
- А эмнени жакшы көрөсүз? – деп суроо берди Фред.
- Бийди жана француз мээлейин.
- Менимче, «Чындык» өтө деле жакшы оюн эмес экен, келгиле, андан көрө башкасына өтөлү. Менде мына адабий лото бар, билимибизди эстесек болот, – деп сунуш кылды Жо.
- Нед, Френк жана кичинекей кыздар аларга кошулушту, ал эми чоңдордон үчөө өздөрүнчө маектешип отурушту. Мисс Кейт кайрадан эскизине кириши, Маргарет аны карап отурду, ал эми мистер Брук окубаган китебин карман чөптө жатты.
- Сүрөттү сонун тартат экенсиз! Мен тарта албайм, – деди Мег суктанып, бир жагынан өкүнүп.
- Эмне үчүн окубайсыз? Менимче, сиздин табитициз да, таланттыңыз да бар, – деп сыпаа жооп берди мисс Кейт.

²⁵ чыныгы Жон Буль – англичандардын күлкүлүү аталышы.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Убактым жок.

– Анда апаныз башка таланттарыңызды өнүктүргүсү келет го. Менин апам да башында ошентчү, бирок мен сүрөтчүлүк жөндөмүм бар экенин далилдедим. Ага айтпай туруп сүрөттөн сабак алдым, кийин апам өзү улантканга уруксат берди. Сиз да гувернанткаңыздын жардамы менен ошондой кылбайсызыбы?

– Менин гувернанткам жок.

– О, унутуп калган турбаймбы, Америкада биздей эмес да, кыздар да көбүнчө үйдө окушпайт. Атам силердин мектебиңерди мыкты дейт. Сиз, сиягы, менчик мектепке барасыз го?

– Мен мектепке барбайм. Өзүм гувернанткамын.

– О, коюнузчу, кантип эле? – деди мисс Кейт, бирок мунусу «О, кудай, кандай неме менен сүйлөшүп отурам» дегендей сыйктаңып кетти да, Мег ачыктыгына өкүнүп калды.

Мистер Брук башын көтөрдү да, мындай деп жиберди:

– Америкада кыздар көз карандысыздыкты атактуу бабаларынан кем сүйүшпөйт. Биз өзү иштеп акча тапкан мекендеш кыздарыбызга суктанаңыз жана аларды сыйлайбыз.

– О, албетте, абдан сонун, алардын мунусу абдан туура. Бизде да ушундай кылган жаш ак сөөк аялдар бар, тарбиялуу жана билимдүү болгондуктан, аристократтар гувернантка кылып алышат, – деди мисс Кейт текебердүү таризде. Ушундан улам Мегге өзүнүн иши жагымсыз эле эмес, уяла турғандай да сезилип кетти.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Сизге немисче ырдын көтөмосу жактыбы, мисс Марч? — деп сурады мистер Брук ыңғайсыз тынымды бузуп.

— Ооба, абдан сонун экен, көтөргөн кишиге абдан ыраазымын. — Мегдин бүркөлгөн кабагы ачыла түштү.

— Сиз немисче окуй албайсызыбы? — деп сурады мисс Кейт ага таң кала карап.

— Окуй алам, бирок анча эмес. Атам үйрөтчү, бирок ал азыр аскерде болуп, ондоп турган киши жок болгондуктан, өзүмчө окуу кыйын.

— Мына азыр Шиллердин «Мария Стюартын» окуп көрүңүз, мугалим да жаныңызда. — Мистер Брук китеptи анын тизесине кооп, окуганга сунуш кылды.

— Бул кыйын го, мен коркуп турам, — деди Мег ыраазы болуп. Бирок тигил билимдүү жаш ледиден тартынып турду.

— Сизди сүрөп баштап берейин. — Анан мисс Кейт чыгарманын эң сонун жеринен бир үзүндүнү абдан туура окуп берди, бирок анча көркөм болгон жок.

Мистер Брук анын окуганын мактаган да жок, сынdagан да жок. Китеptи Мегге бергенде, ал баёо түрдө:

— Мен ыр деп ойлопмун, — деди.

— Ырлар да бар. Мына муну окуп көрүңүз. — Китеptи ачып жатып мистер Брук бир аз жылмайгандай болду.

Мег жаңы мугалими көрсөткүч катары колдонгон узун чөптү ээрчий жай, уялыңкы окуй баштады жана кыйын сөздөр анын уккулуктуу үнү менен

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

жумшак интонациясынан улам поэзияга айланып кетип жатты. Жашыл көрсөткүч китептин бети менен улам ылдылап бааратты, Мег болсо өзү жалгыз отургандай баарын унутуп, байкуш королеванын сөздөрүн кайғылуу кылып окуй берди. Кой көздөрдүн кантип карап турганын көрсө, ал окугынын дароо токтотмок, бирок көзүн албай окуган-дыктан, сабак ал үчүн абдан жагымдуу болду.

— Абдан жакшы! — деди мистер Брук Мег тыным алганда. Көп сандаган каталары жөнүндө ооз ачкан жок жана түрүнө караганда, ал окутканды чындал эле сүйөт окшойт.

Мисс Кейт «айнегин» көзүнө алып барды да, муну көрүп, альбомун жапты жана, сылық-сыпаа мыкдай деди:

— Акцентициз жагымдуу экен, бара-бара жакшы окуп кеткидесиз. Мен сизге окунуз деп кеңеш берер элем. Немис тилин билүү мугалим үчүн абдан маанилүү. Мен Грейске барайынчы, ал шоктонуп жатат окшойт. — Анан мисс Кейт ийинин билинер-билинбес куушуруп күбүрөнүп кетти: «Гувернантканын шериги болуп калам деп оюма да келбептир. Жаш, сулуу болгону менен баары бир гувернантка да. Бул янкилер кызык эл болот экен! Лори мындай чөйрөдө жүрүп бузулуп кетпесе болду».

— Англиялыктар гувернанткаларды теңсинбей, аларга бизден башкача мамиле кыларын унутуп калыпмын, — деди Мег, узап бараткан караанды кейий карап.

— Менин билишимче, эркек мугалимдер да ушундан улам бир топ кыйналышат. Бизге, эмгек-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

чилерге, Америкадай жер жок, мисс Маргарет. – мистер Брук муну абдан ыраазы болуп, кубанып айткандыктан, Мег өзүнүн тагдырына даттангансы-ган сөзүнө уяла түштү.

– Анда мен бул жерде жашап жатканыма кубанам. Мага жумушум жакпайт, бирок анын ыра-каты да бар, ошондуктан даттанбасам да болот. Сизден айырмаланып, окутканды сүйбөгөнүм гана өкүнүчтүү.

– Менимче, Лоридей окуучунуз болсо, сиз да жумушуңузду сүймөксүз. Кийинки жылы андан ай-рыла турганым өкүнүчтүү, – деди мистер Брук жерди чукуп жатып.

– Ал университетке барат го, ээ? – Мегдин оозу муну айтканы менен көзү «Анда сиз эмне кыла-сыз?» деп кошумчалады.

– Ооба, маалы болду, даярдыгы да жакшы. Анын сабактары бүтөрү менен мен солдат болом. Мен ал жакка керекмин.

– Кандай жакшы! – деп ийди Мег. – Менимче, ар бир жигит аскерге баргысы келет, бирок үйдө калган энелер жана эже-карындаштар үчүн кыйын эле болот, – деп кошумчалады муңайыңкы.

– Менин күйө турган туугандарым жок, досто-рум да аз, – деди мистер Брук муңайып, анан соолуп калган розаны жанагы чункуруна салып, мұрзөдөй кылып көөмп койду.

– Лори менен чоң атасы сизди ойлошот болуш керек, сиз бирдеме болсоңуз, биз да абдан кайгыра-быз, – деп жооп берди Мег достордой.

– Жакшы сөзүнүзгө ыракмат, – деди мистер Брук жанданып, анан бирдеме деп айтканча Нед жетип

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

келди. Ал атка кыйын мине турғандыгын кыздарга көрсөтүү үчүн бир карыган атты минип алыштыр. Ошону менен ал күнү тынчтык болгон жок.

– Сен атка мингенди жакшы көрөсүңбү? – деп сурады Грейс Эмиден, Нед менен ары-бери чуркап жүрүп чарчаганда.

– Абдан жакшы көрөм. Атам бай кезде Мег эжем көп минчү, азыр болсо атыбыз жок. Азыр Алма Эллен эле бар, – деп кошумчалады Эми күлүп.

– Айтып берсөң, ал эмне эшекпи? – деп сурады Грейс кызыгып.

– Жо атты абдан жакшы көрөт, мен да жакшы көрөм. Бизде аялдардын эски ээри бар, атыбыз болсо жок. Бакта бутагы жапыс бир алма бар, Жо ошол бутакка ээрди токуйт да, бутактын жогору ийилген жерине тизгинди байтайт, анан Алма Элленди каалаганча чабабыз.

– Кызык экен! – деп күлдү Грейс. – Биздин үйдө пони бар, күндө Фред, Кейт болуп паркка барабыз да, мен аны минем. Бул абдан сонун, анткени менин досторум да Роуда ойношот. Ал жерде сейилдегендер абдан көп.

– Ах, кандай сонун! Мен да бир кезде чет өлкөгө барам деп ойлойм, бирок мен Роуга²⁶ эмес, Римге баргым келет, – деди Эми. Ал Роу деген эмне экенин билчү эмес, бирок ал эмне деп сурамак да эмес.

Шалбаада ойноп жүргөн шок балдарды карап отурган Френк кичинекей кыздардын сөзүн укту да, жини келип балдагын ары түртүп койду. Адабий лотонун чачылып жаткан карточкаларын чогултуп жаткан Бесс башын көтөрүп, тартынганы менен достордой сурады:

²⁶ Роттен-Роу – атчан сейилдөө үчүн аллея.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Сиз чарчадыңыз го, кандай жардам берсем болот?

— Сүйлөшүп отурунузчу, жалғыз зеригип кеттим, — деп жооп берди Френк. Сыягы, үйдө анын көзүн карап турушса керек. Тартынчаак Бесс үчүн латын тилинде салтанаттуу сөз сүйле десе да мындан жецилирээк болмоқ, бирок айла жок, жашынып кала турган Жо да жакын жерде эмес. Тигил бала жалдырап карап тургандыктан, аракет кылып көрмөк болду.

— Эмне жөнүндө сүйлөшкүнүз келет? — деп сурады ал карточкаларды кармалап. Анан лента менин байлайын деп атып кайра чачып алды.

— Мен крикет, кайык айдоо жана аңчылык жөнүндө укканды жакшы көрөм, — деди Френк. Ал өзүнө али эрмек таба элек болчу.

«О кудай! Эмне деп айтам? Мен бул жөнүндө эч нерсе билбейм да», — деп ойлоду Бесс, бирок баланын бактысыздыгын унутуп, аны сөзгө тартмакчы болду:

— Мен аңчылыкты көргөн эмесмин, бирок сиз жакшы билет болушуңуз керек.

— Бир кезде билчүмүн, бирок эми эч качан мергенчиликке чыга албайм, анткени атка секирип мине коём деп бутумду сындырып алгамын. Ошентип, аттар менен тайгандар эми меники эмес, — деди Френк үшкүрүп. Муну уккан байкуш Бесс анкоолугу үчүн өзүн жек көрүп кетти.

— Силердин бугуларынар биздин бизондордон көркүүрөөк, — деди ал Жо окуп жүрчү балдардын китеpterинен окуп калганына кубанып.

Бизондор жөнүндөгү сөз жакшы кетти жана Бесс тигил баланы алаксытам деп жатып өзүн тап-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

такыр унутуп калды. Өзү айткан «жаман балдардын» бири менен оозу тынбай сүйлөшүп отурган синдисин көрүп эже-синдилери бир жагынан таң калып, бир жагынан сүйүнүп жатышты.

– Кудай өзүң жалгай көр! Ал тигил балага боору ооруганынан жакшы мамиле кылыш атат, – деди крокет аянындагы Жо Бесс жакты жылмая карап.

– Мен дайыма айтам: бул – кичинекей перише, – деп кошумчалады Мег, мындан ары шек сана-гана болбой турғансын.

– Френктин мындай күлгөнүн көптөн бери уга элек болчумун, – деди Грейс Эмиге. Экөө эмендин уругунун кабыгынан чыны жасап, куурчактар жөнүндө сүйлөшүп отурушкан.

– Бесс эжем абдан жыттуу, – деп жооп берди Эми эжесине ыраазы болуп. Ал «жылдыздыу» деп айттайын деген болчу, бирок Грейс эки сөздүн төң маанисин жакшы билбегендиктен, «жыттуу» дегени өзүнө абдан таасирдүү сезилди.

Ойдон чыгарылган цирк, «карышкырлар менен койлор» оюну жана эки команданын крокет аянындагы кайрадан беттешүүсү менен кеч кирди. Чатыр чечилип, тамак-аштын калганы, идиш-аяктар таңылып, кайыктарга жүктөлгөн соң бүтүн компания кайыкка түшүп, ырдап баратышты. Сезимге алдырган Нед кайырманы муңкана созуп жиберди:

О, жалгызынын мен!

Аナン ырга өтүп:

Биз экөөбүз жапжашпыз,

Жүрөктөрдө ыр менен жаз,

Ах, эмне үчүн курбум менин,

Кылбайсың сен мага наз? – деп Мегди кылгы-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

рып карады эле, ал күлүп ийип, ыр бузулуп калды.

– Мынча таш боорсуз? – деп шыбырады ал хор ырдап жатышканда. – Керели кечке тигил чоюлган антиялык кыздын жанынан жылбай койдуңуз, эми болсо теңсинбей, шылдыңдап күлүп атасыз.

– Мен сизди капа кылгым келген жок, бирок сиздин кебетеңиз ушунчалық күлкүлүү болгон-дуктан, чыдай албай күлүп ийдим,- деп жооп берди Мег, тигинин сөзүнүн бириңчи бөлүгүнө көңүл бурбай. Баягы Моффаттардыңдынdagы кечеден жана апасы менен сүйлөшкөндөн кийин андан чындал эле качып жургөн.

Нед таарынып, Саллиге арызданды:

– Бул кыз назданган неме окшойт!

– Бир аз, бирок сонун кыз, – деп жооп берди Салли. Ал курбуларынын кемчилигин моюнга алганды менен баары бир коргоп турчы.

– Сонун эмей эле көңүл калтыра турган кыз окшойт, – деди Нед, башка жигиттердей эле курч сүйлөгөнгө аракет кылып.

Кичинекей компаниянын ктышуучулары эртең менен жолуккан шалбаада «Көрүшкөңчө!» деп жакын достордой коштошушту, анткени Воундар эртеси Канадага кетишмек. Бак аралап кетип бараткан эже-синдилерди карап турган мисс Кейт чын дилинен мындай деди:

– Манералары абдан эркин болгону менен американлык кыздар жакындан таанышканда сонун болот экен.

– Сизге толук кошулам, – деп жооп берди мистер Брук.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Он үчүнчү бап

КЫЯЛДАГЫ СЕПИЛ

S

Сентябрдын мемиреген жылуу күндөрүнүн бириnde Лори гамакта жаткан, анан кошуна кыздар эмне кылып атат болду экен деп ойлоп, бирок ба-рып билгенден эринди. Бул күнү пайдалуу натый-жалар да, канаттануу да болбогондуктан, көңүлү чөгүп, кайра жашоого болбой турганына өкүндү. Ысыктан жалколонуп, мистер Бруктун сабырын сынап окуган жок, дээрлик жарым күн рояль ойноп, чоң атасынын жинин келтирди, иттердин бири кутуруп кеткен окшойт деп тамашалай кооп кызматчы аялдардын жүрөгүн түшүрдү, атты жак-шы карабайсың деп атчылардын бирин урушкан-дан кийин ачуусу келип гамакка жата кетти. Анан бейкүт күндүн жымжырттыгы аны эркине койбой мемиретип баратты. Каштандардын үстүндөгү көк мейкинди карап жатып ар түрдүү ойлор келе берди. Кыялында океанды жиреп, дүйнөнү түрө кыдырып саяккатаپ жүргөндө, кандайдыр бир үндөр угулуп калды. Гамактын торунан караса, кошуна кыздар экспедицияга чыгышкансып кетип баратышыптыр.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

«Бу кыздар кайда жөнөштүү экен?» – деп ойлоду Lori, уйкулуу көзүн чонураак ачып, анткени алардын көрүнүшү башкачараак эле. Бардыгы чоң шляпа кийип, колдоруна таяк алып алышыптыр, ийиндеринде чоң кара баштык. Мег жаздык, Жо китеп, Бесс себет, а Эми болсо сүрөт тарта турган кагаз алып алыптыр. Алар бак аркылуу өтүп, калиткадан чыгышты да, өзөн жактагы дөбөнү карай бет алышты.

«Бул жакшы эмес, – деп күбүрөндү Lori. Пикникке баратышып чакырып да коюшпайт! Кайык менен бара алышпайт, анткени аларда кайыктар турган сарайдын ачкычы жок. Балким, ачкычты унутуп калышкандыр? Ачкычты бергенче, эмне болуп атканын билип келейин».

Шляпалары беш-алтоо болгону менен ылайыктуусун тапканча бир аз убакыт өттү, анан ачкычты издеп, акыры бир чөнтөгүнөн тапты. Кашаадан секирип өтүп караса, кыздар кетип калышыптыр. Кыска жол менен сарайга барып, күтүп отурду, бирок кыздар келген жок. Эмне болгонун көрүш үчүн дөбөгө чыкты. Дөбөдө өсүп турган кызыл карагайлардын арасынан бир үндөр угулгансыды.

«Сонун көрүнөт экен!» деп ойлоду Lori. Эс алып турганга маанайы көтөрүлүп калышыптыр. Анан караса эже-синдилер карагайдын көлөкесүндө отурушуптур, аларга ала көлөкө түшүп, желаргы беттерин, чачтарын аймалап турат. Кыздардын ар кими-си өз иштери менен алек экен. Мег жашыл чөптүн фонунда кызгылтый көйнөк кийип гүлдөй болуп отуруптур. Бесс карагайдын түбүндөгү тобурчактардын чондорун тандап атат, ал булардан абдан кооз нерселерди жасайт. Эми папоротниктердин

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

сүрөтүн тартып, Жо үн чыгарып окуп жатыптыр. Лори чакырбагандан кийин кетип эле калайын деп ойлоду, бирок кеткиси келбей кыйылды, анткени үйдө баары бир зерикмек, мында болсо баары кызыкттуу. Ал былк этпей тургандыктан, карагайда тобурчак уулап жүргөн тыйын чычкан ылдый түшүп келди да, бир маалда аны көрө калып, чыйылдаган боюнча жогору кетти. Бесс башын көтөрдү да, Лорини көрүп, жылмая баш ийкеди.

– Мен сilerге кошулсам болобу? Же жолтоо боломбу? – деп сурады ал жакындай бергенде.

Мегдин кашы серпиле түшкөнсүдү, Жо болсо ачуулангандай бир карады да, дароо жооп берди:

– Албетте, болот. Биз сени чакырышыбыз керек эле, бирок кыздардын бул сыйактуу көнүл ачуусу сага жакпайбы деп ойлодук.

– Мага сilerдин оюн-тамашаңар дайыма жагат, бирок эгер Мег каалабаса, кетейин.

– Бир нерсе менен алек болсон, мен каршы эмесмин, бирок бекер отуруу эрежеге каршы келет, – деп жооп берди Мег олуттуу түрдө.

– Ыракмат. Эмнени кааласаңар, баарын жасайм, болгону араңарда болгонго уруксат берсенер болду, анткени ылдый жакта Сахара чөлүндөй кызыксыз. Мен эмне кылышым керек? Сайма саяйынбы, окуюнбу, тобурчак издейинби же сүрөт тартайынбы? Же бардыгын бир учурда аткарайынбы? Мен ар кандай ишке даярмын. – Лори баш ийип отуруп калды.

– Аңгемени аягына чейин окуп бер, мен байпактын согончогун токуй коёон, – деген Жо ага китечи кармatty.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Макул, мэм, — деди да, «Эмгекчил аарылар коомуна» мүчө болуп киргенине ыраазы болгонун билдирип окуй баштады.

Аңгеме кыска эле экен, Лори аны заматта эле бүтүрдү да, татыктуу болдум го деген ой менен суроо бере баштады.

— Мэм, сурасам болобу: бул адаттан тыш кызыктую жана пайдалуу адат жаңы пайда болдуубу?

— Айталаыбы? — деп сурады Мег синдилиринен.

— Шылдыңдайт, — деп эскерти Эми.

— Эмне болмок эле? — деди Жо.

— Менимче, Лориге жагат, — деди Бесс.

— Албетте, жагат! Шылдыңдабайм деп сөз берем. Айта бер, Жо, коркпо.

— Эмнеге коркмок элек! Билесинбى, биз «Пилигримдин саякаты» деген оюн ойнойбуз. Кышыжайы дебей, олуттуу түрдө ойнойбуз.

— Ооба, билем, — деп баш ийкеди Лори.

— Ким айтты сага? — деп сурады Жо.

— Периштелер.

— Жок, мен айткамын. Бир жолу кечинде баарыңар үйдө жокто капа болуп келгенде алаксыйтайын деп айтып бергемин. Лориге абдан жаккан. Мени урушпа, Жо, — деди Бесс ақырын.

— Сен сыр сактай албайсың. Эми эч нерсе эмес, тескерисинчэ жакшы болду, саймедирип айтып отуруштун кереги жок.

— Улантсан, — деп өтүндү Лори, Жо нааразы болуп кайра өз иши менен алек болуп калганда.

— Ал сага биздин жаңы планыбыз жөнүндө айтып берген жок беле? Биз каникулубуз бошко кетпесин деп абдан аракет кылдык: ар бирибиз өз

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

алдыбызга максат коюп, ага жетиш үчүн талбай эмгектендик. Эми болсо каникул аяктап, белгиленген иштердин баары аткарылды жана баарыбыз жалкоолонбой иштегенибизге кубанып жатабыз.

— Ооба, албетте. — Лори бекер өткөргөн күндөрүн ойлоп өкүнүп калды.

— Апам ачык абада мүмкүн болушунча көбүрөөк болушубузду каалайт, ошондуктан биз ушул жакка келип иштейбиз. Құлқұлүү болуш үчүн буюмдарыбызды көндирип баштыктарга салып, эски шляпаларды кийип, дәбөгө чыгыш үчүн таяк алыш алабызы да, кичине кездегидей пилигрим болуп ойнойбуз. Бул дәбөнү Үракат тоосу деп коёбуз, анткени билдірдің алтында жактарды карап, качандыр бир кезде көчүп бара турган сыйкырдуу өлкөнү көрө алабыз.

Лори башын көтөрүп, Жо көрсөткөн жакты карады. Дарактардын ары жагынан көгөргөн дарыяны, аркы өйүздөгү шалбааны, анын ары жагынан чон шаардын караанын жана бийик дәбөлөрдү көрдү. Күн уясына жакындалап, батыш жак кызырып турат. Дәбөлөрдүн үстүндө сапсары жана кылкызыл булуттар каалғып, асман шаарынын бийик мунараларындай нурлар көрүнөт.

— Кандай кооз! — деди Лори күбүрөп. Ал ар кандай кооздукту илгиртпей таанычу.

— Бул жерде мындай көрүнүштөр көп болот, биз аларды карап отурганды жакшы көрөбүз, анткени алар эч качан кайталанбайт жана ар бири өзүнчө кооз, — деди Эми. Анан азыркы учурду тартса жакшы болор эле деп ойлоп койду.

— Жо бизге бир кезде көчүп бара турган өлкөбүз жөнүндө айтып берет. Ал чочколору, балапандары,

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

чөп оро турган жерлери бар айыл жери болот дейт. Бул абдан сонун болмок, бирок мен асмандағы сыйкырдуу өлкөгө барганды каалар элем, – деди Бесс ойлуу.

– Андан да кооз өлкө бар, эгер биз жакшы жашап өтсөк, ошол жактан жай табабыз, – деди Мег назик үнү менен.

– Бирок аны көпкө күтүш керек, ал эми күтүү кыйын. Мен ал жакка чабалекейдей болуп сзызып барып, занғыраган дарбазасына кирсем дейм.

– Сен эртедир-кечтириң сөзсүз ошол жакка барасын, Бесс, – деди Жо. – А мен болсо күрөшүп, эмгектенип, күтүп, кыйналышым керек, мен ошондойлордонмун. А балким, эч качан жетпешим да мүмкүн.

– Мен да сага шерик болушум мүмкүн, бирок бул мени жубата алабы же албайбы, билбейм. Си-лердин асмандағы шаарынарды көргөнчө көп жер кезет болушум керек. Эгер өтө кечигип барсам, мага жардам берип кой, Бесс, макулбу?

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Кичинекей кыз Лоринин жүзүн карап тынчсыздана түштү, бирок жай жылып, өзгөрүп бараткан булутту карап туруп кубана жооп берди:

– Эгер адамдар ал жакка барганды чын дилинен каалап, өмүр бою чындал аракет кылса, сөзсүз жетет. Мен ал сепилдин дарбазасы же кароолчусу бар экенине ишенбейм. Аны дайыма жаркыраган периштeler суудан чыгып келаткан байкүш Христианга кол сунуп турган «Пилигримдин саякаты» деген сүрөткө окшоштура берем.

– Кыялыбыздагы асман сепилдери чын болуп, аларда жашай алсак кандай сонун болор эле, – деди Жо бир аз тынымдан кийин.

– Аларды ушунчалык көп курдум дейсин, кайсынысында жашаарымды билбей кыйналмакмын, – деп жооп берди Лори, бир тобурчакты тыйын чычканды көздөй ыргытып.

– Сен эң жакшы көргөнүндө жашамаксын. Ал кандай? – деп сурады Мег.

– Меникин айтып берсем, сен өзүңкүн айтып бересинбі?

– Ооба, эгер башка кыздар да айтып берсе.

– Биз макулбуз. Башта, Лори.

– Дүйнөнү каалаганча кыдырып көргөндөн кийин Германияга жайгашып, каалаганча музыка укмакмын. Атагы таш жарган музықант болуп, бардыгы менин музыкамды эңсемек. Акчаны же ишти ойлобой, өзүме жаккан гана нерселер менен алек болмокмун жана жыргап жашамакмын. Ушул менин жакшы көргөн асмандагы сепилим. А сеники кандай, Мег?

Маргарет сөзүн баштай албай кыйналғансып турду да, анан жок чиркейлерди кубалагансып па-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

поротник менен бетин желпип туруп, жай айта баштады:

– Ичинде баары – түркүн тамак-аш, кооз кийим-кечелер, кымбат эмеректер, жагымдуу адамдар жана көп акча бар зангыраган үйүм болсо дейм. Өзүм үй айымы болом да, баарын өзүм каалагандай башкарам. Көп кызматчыларым болот да, эч иш кылбайм. Кандай бактылуу болмокмун! Бош отурмак эмесмин, бардыгына жакшылык кылып, бардыгы мени жакшы көрүшмөк.

– Асмандагы сепилиндин ээси болобу? – деп сурады Лори кууланып.

– Мен айтпадымбы жагымдуу адамдар болсо деп. – Ушуну айткан Мег туфлисинин боосун байламыш болуп калды да, жүзү көрүнбөй калды.

– Эмне үчүн мыкты, ақылдуу, ак көнүл күйөөм,periштедей болгон балдарым болот деп айтпайсың? Сен билесиң, аларсыз сепилин толук болбайт,- деди жаап-жашырганды билбegen Жо. Анын өзүнүн назик кыялдары али жок эле, китептен кездешкен ашыктык окуяларына да көп маани берчу эмес.

– Сеникинде аттардан, сыя менен китептерден башка эч нерсе жок болуш керек, – деп жооп берди Мег кыртышы сүйбөй.

– Кантип болбосун? Менин арап күлүктөрүнө толгон атканам, китең толо бөлмөлөрүм болмок, өзүм болсо жазып жатмакмын, чыгармаларым Лоринин музыкасы сыйктуу шедевр болмок. Бирок ак сарайыма барыдан мурун адамдар таң калып, мен өлгөндөн кийин да айтып жүрө турган бир нерсе жасамакмын. Кандай болорун билбейм, өзүм да күтүп жүрөм, бирок сөзсүз болот да, ошондо

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

баарыңар мага таң қаласыңар. Кыялымда китеп жазам жана абдан бай, атактуу болом. Менин сүйгөн кыялым ушундай.

Меники – атам-апам менен чогуу болуп, үйбүлөгө кам көрүү, – деди Бесс ыраазы болуп.

– Башка эч нерсени каалабайсыңбы? – деп сурады Лори.

– Кичинекей пианинолуу болгондон бери мен абдан бактылуумун. Баарыбыз денибиз сак болуп, чогуу жүрсөк болду, башка эч нерсенин кереги жок.

– Менин каалоом көп, бирок негизгиси – сүрөтчү болуу, римге барып, сонун сүрөттөрдү тартып, дүйнөдөгү эң мыкты сүрөтчү болуу. – Эминин жупуну кыялдары ушундай болду.

– Атак-даңкты жакшы көргөн компания окшой-буз. Бесстен башкабыз бай, атактуу жана бардык жагынан келишкен адам болууну каалайт э肯биз. Кызык, ушул каалоолорубуз качандыр бир кезде ишке ашар бекен? – деди ой баскан Лори торпокко окшоп чөп чайнап жатып.

– Менин асмандағы сепилимдин ачкычы менде, бирок эшигин ача аламбы, ал кийин белгилүү болот, – деди Жо сырдуу.

– Менин да ачкычым бар, бирок ачып көргөнгө жол беришпейт. Ошол университет деген немени көрөйүн деген көзүм жок, – деп кейиди Лори үшкүрүп.

– Мына менин ачкычым! – Эми карандашын булгалады.

– Менин ачкычым жок, – деди Мег үмүтсүз.

– Бар, – деди Лори.

– Кандай?

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

- Сенин сулуу жүзүң.
- Болбогон сөз, мындан эч кандай пайда жок.
- Көрөбүз, – деп жооп берди Лори, өзү гана билген бир сыр бардай күлүп.

Мег кызырып кетти да, папоротникке бетин жашырып, дарыя жакты тиктеп калды. Анын мунусу баяты мистер Брук рыцарь жөнүндөгү окуяны айтып берип жаткандагыга окшоп кетти.

– Эгер он жылдан кийин тириүү болсок, жолу-галы да, тилегибиз канчалык аткарылганын же ага канчалык жакындағаныбызды көрөлү, – деп сунуш кылды дайыма пландары даяр турчу Жо.

– О кудай! Мен анда жыйырма жетиге чыгып карып калам да! – деп жиберди араң эле он жетиге толгону менен өзүн чоң сезген Мег.

– Биз экөөбүз, Тедди, жыйырма алтыда болобуз, Бесс жыйырма төрттө, Эми жыйырма экиде болот. Кандай абройлуу компания! – деди Жо.

– Мен ага чейин сыймыктана тургандай бир нерсе жасайм деп үмүттөнөм. Бирок мен ушундай жалкоомун, Жо, сен айткандай, «жалкоолонуп жүрө беремби» деп корком.

– Апам сага стимул, түрткү керек дейт, ошол болсо эле сени иштеп кетет деп ишенет.

– Ал ошентеби? Юпитер урсун, ошондой болсо эле мен иштейм! – деп жиберди Лори капыстан жанданып. – Мен чоң атамды ыраазы кылганга кубанышым керек жана ошого аракет кылам, бирок өзүм муну каалабагандыктан, кыйналам. Ал мени өзүндөй соодагер болсо, Индия менен соода кылса дейт, бирок мен аны эч каалабайм. Анын эски кемелери алып келген чай, жибек, татымал жана

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

башка нерселерди көргүм келбейт. Мен алардын ээси болгондон кийин мага баары бир болот, мага демектен баары чөгүп кетсин. Менимче, ага жагыш үчүн мен университетке барышым керек, анткени ал үчүн төрт жыл сарптаганга макул болсом, соода компаниясында иштете албай, коё бергенге мажбур болот. Бирок ал өжөр, атам сыйктуу качып кетпесем, өзүнүн ишин мага да кылдырабы деп корком. Чал менен кала турган бирөө болсо, мен эртең эле качып кетмекмин.

Лори абдан толкунданып сүйлөп жатты жана кичине эле шылтоо болсо, жанагы айткандарын аткара тургандыгын көрүп турду, анткени ал абдан тез өсүп жаткан жана бардар жашаганына карабастан, ар кандай жаш жигит сыйктуу эле көз карандылыкты жек көрүп, өзүмчө жашасам дегенде эки көзү төрт болчу.

– Мен сага кемелериңдин бири менен кетип калып, өзүнчө жашагандан тажаганда гана кел деп кеңеш берер элем, – деди Жо. Анын оюна эрдик кылуу келе калды, бир жагынан «Теддинин мыйзамдуу укуктары бузулуп жатканына» боору ооруду.

– Сеники туура эмес, Жо, сен минтип айтпашиң керек, Лори да сенин жаман кеңешинди укпашы керек. Сен чоң атандын айтканын гана аткарууга тийишиシン, – деди Мег энедей болуп. – Университетте жакшы окуганга аракет кыл, аны көргөндөн кийин чоң атаң сага катаалдык кыла албай калат. Өзүн айткандай, аны менен кала турган, аны карай турган эч ким жок, эгер айтпай туруп кетип калсан, сен өзүнду өзүң эч качан кечире албай жүрүп отөсүн. Капа болбой, ачууланбай, болгону өз милдетинди

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

так аткарсаң, мистер Брук сыйктуу сый-урматка ээ болосун.

– Брук жөнүндө эмне билесиң? – деп сурады Лори. Ал жакшы кенешке ыраазы болгону менен Мегдин насаат айткандай тонуна жини келип турганда, сөзду башкага бура салганына кубанып кетти.

– Мен чоң атаң айтып бергенин эле билем: ал апасын өлөр-өлгөнгө чейин караптыр жана чет өлкөгө абдан бай бир үй-булөгө чакырганда да апамды таштай албайм деп барбаптыр. Азыр да апасын карап жүргөн бир кемпирге жардам берет, бирок анысын эч кимге айтпайт дейт. Айкөл, ак көңүл жана сабырдуу дейт.

– Ал так ошондой, менин эски досум! – деп жиберди Лори, Мег өз сөзүнөн улам толкундал кетип токтой калганда. – Чоң атам ушундай: кишиге эч нерсе айтпай туруп эле ал жөнүндө баарын билип алат да, аны жакшы көрүшсүн деп жакшы сапаттарынын баарын элге жаят. А Брук болсо эмне учүн апаңар ага жакшы мамиле кыларын, мени менен кошо үйүңөргө чакырарын билбейт. Ал апаңарды абдан жакшы киши деп мактай берет. Эгер качандыр бир кезде кыялдарым ишке ашса, Брукка эмне кылганымды көрөсүнөр!

– Аны азыр башта да, көп кыйнаба, – деди Мег дароо.

– А мен аны эмне кылып кыйнап жатыпмын, мисс?

– Мен аны үйгө келгендеги өңүнөн эле байкап коём. Эгер сен тил алып, жакшы окусаң, ыраазы болуп, тез басып келет. Сен анын ачуусуна тийген болсоң, кайгылуу болуп, жай басып, кайра барып,

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

өз ишин кайра аткарғысы келгендей болуп келет.

– Мм, бул мага жакты! Демек, сiler менин кандаид баа алганымды Бруктун жүзүнөн эле билип көёт турбайсыңарбы? Силердин терезенердин тушунан өтүп баратканда баш ийкеп, жылмайып учурашканын көрүп калчу элем, бирок мындай телеграф курпул алганыңарды билбептиримин.

– Биз эч нерсе курган жокпуз. Ачууланба жана менин айткандарымды ага айтпа. Мен болгону сага ийгилик каалай турганымы билсин дедим. Бул жерде айтылгандардын баары сыр бойдон калууга тийиш, өзүң билесин! – деди Мег ойлонбой айткан сөзүмөн бир балээ чыкпасын деп.

– Мен ушакчы эмесмин, – деп жооп берди Лори, Жо айткандай, «керкейип». – Эгер Брук термометр болсо, анда мен этият болуп, аба ырайын карап жүрүшүм керек экен.

– Суранам, капа болбо. Мен сага насаат айттайын же ушак айттайын деген эмесмин. Болгону Жонун сөзүнө кирип, кийин катуу өкүнүп калбасын дедим. Биз сени бир тууганыбыздай көрөбүз жана оюбуздун баарын ачык айта беребиз. Кечирип кой. – Мег бир жагынан тартынып, бир жагынан жакшы көрүп колун сунду.

Кыжыры келип кеткенине уялган Лори кичинекей назик колду кысты да, чын дилинен айтты:

– Мен силерден кечирим сурашым керек. Бүгүн эмнегедир сиркем суу көтөрбөй турат. Кемчиликтеримди бетиме айтып, бир туугандай мамиле кылганыңар мага абдан жагат, ошондуктан кээде күнкүлдөп койсом, кечирип койгула. Мен силерге баары бир абдан ыраазымын.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Анан таарынбаганын далилдеш үчүн болушунча кичи пейил болгонго аракет кылды: Мегдин жибин жандырып, Жого китең окуп берди, Бесскке тобурчак түшүрүп берип, Эмиге папоротниктерди тартканга жардамдашты. Ошентип, «Эмгекчил аарылар коомунун» татыктуу мүчөсү экенин көрсөттү. Таш бакалардын (бул сонун жаныбарлардын бири дарыядан дөбөнү көздөй келатыптыр) ўй-бүлөлүк адаттары жөнүндө талкуу кызуу жүрүп жатканда, алыстан чыккан конгуроонун үнү Ханнанын чай койгонун жана кечки тамакка жетип баргыдай гана убакыт калганын билдириди.

- Мен дагы келсем болобу? – деп сурады Лори.
- Ооба, жакшы жүрсөң жана даярдоо классынын окуучуларына айтышкандай, китебинди сүйсөң, – деп жооп берди Мег жылмайып.
- Аракет кылам.
- Келсөң, мен сага токуганды ўйрөтөм, шотландиялык эркектер токуйт турбайбы, – деди Жо, калитканын жанынан коштошуп жатып. – Байпактар азыр абдан керек, – деп кошумчалады ал, көк байпакты желектей булгалап.

Ошол күнү күүгүмдө Бесс мистер Лоренске пианино ойноп берип жатканда, көшөгөнүн артында дайыма жанын жай алдыра турган «Кичинекей Дэвид» аттуу жөнөкөй мелодияны тындалп турган Лори чоң атасын карап турду. Ал аппак башын колуна таяп, чарчап калган сүйүктүү кызын эстеп отурду. Анан токойдогу сөз эсине түшүп, өзүнө өзү өрөпкүп сөз берди: «Кыялдагы сепил эмне болсо ошол болсун, мен чоң атам менен калам, мен ага керекмин, анын менден башка эч кимиси жок».

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Он төртүнчү бап

СЫРЛАР

Ктябрь күндөрү суук тартып, кечки убакыт
кыскарды жана Жо бош убактысынын көбүн че-
дакта өткөрө турган болду. Бийик терезеден эки-үч
саат мемиреген күн тийип, эски диванда жазып отур-
ган Жону жылтытат. Кагаздар алдындағы сандыктын
үстүндө жайылып жатат, ал эми Скребл, бакма келе-
миш, мурутуна сыймыктанган улуу баласын ээрчи-
тип алыш, ары-бери жүгүрөт.

Өз ишине баш-оту менен кирген Жо шашып жа-
зып отуруп, акыры соңку барактын аягына чыкты-
да, анан аягына атын жазып, калемин ыргытып жи-
берип, мындей деди:

— Мына, колумдан келгенин кылдым! Эгер
бул басканга жарабаса, анда жакшыраак жазганды
үйрөнгөнчө күтө туруш керек.

Ал диванга чалкалай отуруп, жазгандарын кунт
кооп окуп чыкты, кээ бир жерлерин белгилеп, ки-
чинекей шарга окшогон көптөгөн белгилерди койду,
анан жакшынакай кызыл лента менен таңды да аны
карап ойлонуп отуруп калды. Дубалга асылган эски

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

калай ашкана кутусу Жо үчүн шкафтын милдетин аткарып, анда кагаздар, китеңтер сакталып турчу, болбосо адабиятты сүйгөн Скребл барактарды таратып иймек. Ошол калай кутудан экинчи кол жазманы алыш чыкты да, экөөнү төң чөнтөгүнө салып, калемди кемирип, сыйынын даамын татып көрсүн үчүн досторуна калтырып акырын ылдый түштү.

Шляпасы менен жакетин шыбыш чыгарбай кийип, крыльцонун чатырына чыкчу арткы терезеге барды да, ал жак менен жерге түшүп, айланып жолго чыкты. Эми көңүлү жайланаңып, өтүп бараткан омнибусту токтотту да, шаарга жөнөп кетти.

Эгер бирөө байкап турган болсо, ага абдан таң калмақ, анткени ал түшкөндөн кийин эл көп көчөлөрдүн бириндеги үйгө жеткенче шыпылдалаң тез басып барды да, бир аз кыйынчылык менен керектүү эшикти таап, ичкери кирди да, ыплас тепкичти карап бир аз турган соң, кайра эшикке атып чыкты. Ал мунусун бир нече жолу кайталады, ал эми мандайдагы үйдүн терезесинде креслодо отурган кара көз жигит муну ыраазы болуп карап отурду. Жо үчүнчү жолу кайрылып келди да, кайраттанып, шляпасын көзүнө түшүрө кийип, тепкич менен жогору жөнөп калды.

Жо кирген эшиктин алдында тиши доктурдун да жарнамасы бар эле. Жанагы жигит аппак тиштерге элдин көңүлүн буруп ачылып жабылып жаткан жасалма жаактарды карады да, пальтосун кийип, шляпасын колуна карман, ылдый түшүп баратып өзүнчө бирдеме деп күбүрөдү:

– Жалгыз келгенин карасаң! Эгер кыйналса, үйгө жеткире турган бирөө керек да.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Он мұнәттөн кийин қызырып-татарған Жо ылдай түштү, анын өңү азыр эле қыйноо көргөн кишиникиндегі болуп турду. Тиги жигитти көрүп, жылмайбастаң баш ийкеп гана өтүп кетти, бирок тигил артынан келип боор ооругандай сурады:

- Оорудубу?
- Анча деле эмес.
- Тез эле чыктың го.
- Ооба.

– Эмне үчүн жалғыз келдин?

– Эч ким билбесин дедим.
Жо досуна эмнени айтып жатканын түшүнбөгөндөй карады да, анан каткырып күлүп ийди.

– Жулдургум келген эки тишим бар, бирок эки жума күтүшүм керек.

– Эмнеге күлүп атасың? Сен бир нерсе кылганы турат окшойсун, Жо, – деди Лори кызыгып.

– Сен дагы. Сиз бильярдканада эмне кылып жүрдүңүз эле, сэр?

– Кечирип коёсуз, мәм, ал жер бильярдканада эмес, гимнастика залы, мен ал жерден фехтование сабагын алам.

- Абдан кубандым.
- Эмнеге?

– «Гамлетти» койгондо, сен мага үйрөтөсүң. Сен Лаэрт болосун да, экөөбүз шпага менен чабышбыз.

Лори жаш балдардай болуп чын дилинен каткырды эле өтүп бараткандардан бир-экөө да аргасыздан жылмайышты.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– «Гамлетти» койсок да, койбосок да мен сени үйрөтөм. Кылыш чабыш – абдан жакшы оюн, бүкүрөйгөндөн да кутуласың. Бирок сенин ушул үчүн эле «абдан кубанычтуумун» деп айтканыңа ишенбей турам. Ушундайбы, айтсаң?

– Мен сенин билльярдканада болбогонуңа кубандым жана эч качан андай жерлерге барбайт деп ишенем. Сен барбайсың да?

– Барам, бирок кээде гана.

– Мен сенин барбашыңды каалар элем.

– Анын жаман эч нерсеси жок, Жо. Үйдө да билльярд бар, бирок жакшы өнөктөрсүз ойногон кызыксыз. Бильярдды жакшы көргөндүктөн, кээде Нед Моффатка же башка бирөөгө барып ойнайм.

– О кудай, сенин барганыңа капа болуп турам, анткени андай нерселер барган сайын кызыктыра берет да, акча менен убакытты бошко кетирип, аягында мен жаман көргөн көйрөндөргө окшоп каласың. А мен болсо сени сый-урматка ээ болуп, достордун сыймыгы болот деп ишенчү элем, – деди Жо башын чайкан.

– Сый-урматка ээ болгон адам деле кээде көңүл ачса болот да? – деди Лори бир аз капа болуп.

– Бардыгы кайда жана кантип көңүл ачканына жараша болот. Мага Нед жана анын компаниясы жакпайт, мен сенин алардан алыс болушунду каалар элем. Ал конокко келем дегенде да апам уруксат бербей койгон. Эгер сен да ага окшоп калсан, апам биздин дос болуп, азыркыдай ойноп жүрүшүбүзгө уруксат бербей коёт.

– Макул болбойбу? – деп сурады Лори чочулап.

– Жок, апамдын андай сылаңкороздорду көрөйүн

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

деген көзү жок, алар менен сүйлөштүргөндөн көрө жашырып коёт.

– Жашыргандын кереги жок. Мен андайлардан эмесмин жана андай болгум да келбейт, бирок көңүл ачканды жакшы көрөм. Сен деле жакшы көрөсүң да, чынбы?

– Жакшы көрөм, эч ким ага каршы да эмес, бирок сен тигилдердөй болбо, мақулбү? Болбосо азыркы кубанычтардын баары бүтөт.

– Мен чыныгы периште болом.

– Периштерди жаман көрөм. Жөн эле чынчыл, жөнөкөй, ак ниет бала болсоң, биз дайыма сени менен болобуз. Сен мистер Кингдин баласындаи болсоң, билбейм эмне кылат элек. Анын акчасы көп, кайда жумшарын билбей, ичет, карта ойнот, үйдөн качып кетет. Менимче, ал атасынын атын да унутуп калат. Иши кылса киши кылбаганды кылат.

– Сен мени ошондой кылышы мүмкүн деп ойлойсунбу? Чоң ыракмат.

– Жок, андай деп ойлобойм, о кудай, албетте, жок. Бирок акча деген абдан азғырма нерсе дегенди уккамын. Кээде мен сенин кедей болушунду каалап кетем, анда сенден мынчалық кыжалат болмок эмесмин.

– Сен мени ойлоносунбу, Жо?

– Бир аз, кээде кабагың бүркөлүп калганда. Сен катуусун, эгер бир жолу адашсан, сени токtotуш кыйын болот го деп корком.

Лори бир азга унчукпай калды. Жо аны карап, жанагы сөздөрдү айтпай эле койбой деп өкүнүп калды, анткени эриндери бир аз жылмайгансыганы менен көздөрүнөн жини келе түшкөнү байкалып турат.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Сен жетер жеткенче мага насаат окуйсунбу, — деп сурады анан ал.

— Албетте, жок. Эмне болду?

— Эгер ошондой болсо, омнибуска түшөйүн, андай болбосо, кетип баратып бир абдан кызыктуу нерсени айтып берейин дедим эле.

— Башка насаат айтпайм, жаңылык уккум келет.

— Абдан жакшы, анда кеттик. Бирок бул жашыруун сыр, мен айтып бергенден кийин сен өзүнкүн айтып беришиң керек.

— Менин эч кандай сырым жок, — деп баштаган Жо андай эмес экенин ойлоп унчукпай калды.

— Бар экенин билесиң да! Сен эч нерсени жашыра албайсың! Айт, болбосо мен да айтпайм, — деп ийди Лори.

— А сеники чыныгы сырбы?

— Болгондо да кандай дейсиң! Сен билген кишилер жөнүндө. Абдан күлкүлүү! Сен угушуң керек, мен өзүм да сага айткым келип жүргөн. Кана, кезек сенде.

— Бирок сен үйдө эч нерсе айтпа, макулбу?

— Бир сөз да айтпайм.

— Экөөбүз болгондо мени шылдыңдабайсыңбы?

— Эч качан шылдыңдабайм.

— Шылдыңдайсың. Сен ар кандай нерсени айттырып аласың. Кандай кыласың билбейм, бирок сен тубаса айттыргычсың.

— Ыракмат. Айта бер.

— Мен «Каалғыган бүркүт» гезитинин редакторуна эки аңгеме калтырып келатам, ал кийинки жумада жообун бермек болду, — деп шыбырады Жо ишенген кишисинин кулагына.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Жашасын мисс Марч, атактуу америкалык жа-зуучу! – деп кыйкырып жиберди Лори, шляпасын көккө ыргытып. Анан эки өрдөктү, төрт мышыкты, беш тоокту жана жолдун боюндагы беш-алты ирландиялык баланы ыраазы кылып шляпасын кайра тутуп алды.

– Акырын! Балким, мындан эч нерсе деле чык-пайттыр, бирок берип көрбөсөм, жаным жай алгыдай эмес. Үйдөгүлөргө эч нерсе айткан жокмун, анткени алардын көңүлүн калтыргым келбейт.

– Ийгилик болбой койбойт, Жо. Сенин ангемелериң жанагы гезиттерге күндө чыгып аткан немелерге караганда – Шекспирдин чыгармалары. Сенин чыгармаларың жарыяланып калса, кандай сонун болор эле. Анда биз баарыбыз жазуучубуз менен сыймыктанмакпыш.

Жонун көздөрү жайнай түштү: сага ишенишсе, дайыма жагымдуу, ал эми досундун мактаганы ге-зит макалаларынан да жакшы да.

– А сенин сырыңчы? Алдабай ойно, Тедди, болбосо мен сага ишенбей калам, – деди ал Лоринин сөзүнөн улам дүрт эте түшкөн үмүт отун басаңдаткысы келип.

– Сага айта турган нерселерден жаман болушу мүмкүн. Бирок эми сөз бергенден кийин айтайын, анткени сени менен бөлүшпөсөм, өзүмүн да жаным жай алгыдай эмес. Мен Мегдин мээлейи кайда экенин билем!

– Ушул элеби? – деди Жо алымсынбай. Лори баш ийкеди, анын көздөрү жайнап, өңү сырдуу болуп турду.

– Ушул эле, бирок кандай. Кайда экенин айтсам, сен да макул болосун.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Айт анда.

Лори эңкейип, Жонун қулагына үч сөздү шыбырады эле, таң каларлык өзгөрүү болду: ал тык токтоп, бир азга таң калып, бир жагы нааразы болуп карап калды да, кадамын улап, дароо сурады:

— Сен кайдан билесин?

— Көрдүм.

— Кайдан?

— Чөнтөгүнөн.

— Ошондон бериби?

— Ооба, романтикалуу бекен?

— Жок, жийиркеничтүү.

— Сага жаккан жокпу?

— Албетте, жок. Бул абдан жаман нерсе, мындай кылганга болбойт. Кандай жаман! Мег укса эмне дейт?

— Сен эч кимге айтпайсың, эсинде болсун.

— Мен убада берген эмесмин.

— Мен сага ишенип айтпадымбы.

— Болуптур, айтпайм. Азырынча. Мындай жаман нерсени мага айтпай эле койсоң болмок.

— Мен сени сүйүнөт го деп ойлогом.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Бирөө келип, Мегди алып кетеринеби? Жок, сүйүнбөйм, ыракмат.

– Сен муну бирөө өзүндү алып кетейин деп келгенде түшүнөсүң.

– Ошентип көрсүнчү, – деди Жо жини келип.

– Мен да көрсөм болот эле! – Анан Лори каткырып күлүп ийди.

– Мага сенин сырыңды уккан болбайт ойшойт. Сен жанагыны айткандан кийин башым айланып калды, – деди Жо.

– Кел, дөбөдөн ылдый жарышып чуркайбыз, да-роо жакшы болуп каласың, – деп сунуш кылды Жо.

Айлана ээн болуп, дөбөдөн ылдый кеткен жол азгырып тургандыктан, Жо сызган бойдон жөнөдү. Шляпасы, тарагы, шпилькалары жолдо түшүп калды. Лори марага биринчи болуп жетти да, өзүнүн дарылоо методуна ыраазы болуп калды, анткени анын Аталантасы²⁷ энтигип, чачтары жайылып, көздөрү жайнап, бети нурданып келди.

– Ат болсом жакшы болмок, анда ушундай таза абада тынбай чуркап, эч качан энтикмек эмесмин. Абдан сонун болду, бирок мен эми эмнеге окшоп калдым? Буюмдарымды чогултуп келчи, сен ме-

²⁷ Аталанта – грек мифинин каарманы; мергенчи аял. Ал жөө жарышта андан аша албаган өзүнө ашык болгондорго күйөөгө чыккандан баш тарткан. Меланион сүйүүнүн кудайы Афродитанын чакырыгын кабыл алган жана анын кенеши боюнча кудай берген уч алтын алманы алыш журғөн (Афродитадагы Гесперидалар, кызызы жагдайга жараша басышкан). Ал аларды жолго таштаган жана Аталанта азгырыкка каршы турууга күчү жетпей (ач көз кыз, бирок), аларды тургузуш үчүн токтоп, анын натыйжасында Меланион жарышта озуп чыккан жана Аталантага үйлөнгөн.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

нин досумсуң го, – деп өтүндү Жо, кыпкызыл жалбырактар төшөлүп жаткан зарандын түбүнө отуруп.

Лори жоголгон нерселерди таап келгени кеткендөн кийин Жо чачын түйүп, өзүмү иретке келтирип алганча эч ким өтө койбос деп күтүп отуруп калды. Бирок бирөө пайда болду, болгондо да Мег экен, конокко баргандыктан, татынакай болуп жасанып алыптыр.

– О кудай, сен бил жерде эмне кылып отурасың? – деп сурады тарбиялуу лединин сабыры менен саксайган сиңдисин карап.

– Жалбырак чогултуп, – деп жооп берди Жо, азыр эле тагынгандыктын тиктеп.

– Мына шпилькалар, – деди Лори аларды Жого берип. – Алар тарак жана күрөң шляпа сыйктуу эле жол жээгинде өсөт экен, Мег.

– Сен жүгүргөн турбайсыңбы, Жо! Кантин ушундай болсун! Мындай шоктугунду качан коёсун деги? – деп урушту Мег, манжеттерин ондоп, чачын сылап жатып.

– Карып, отурсам тура албай, турсам отура албай, балдак таянып калганда эле болбосо, эч качан. Мени маалынан эрте чоңойтпю, Мег. Сенин өзгөргөнүн деле жетишет, мен кичинекей бойдон эле жүрөйүнчү.

Жо ушуну айтып, эриндеринин титирегенин көрсөтпөш үчүн жалбырактарды карап калды. Соңку кездерде Маргарет аялга айланып баратканын сезип жүрчү, ал эми бүгүн Лори айткан сырдан улам жакында ажырашарын туюп ого бетер коркуп калды. Лори анын толкунданганын байкады да, сөздү башкага бурду:

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

- Сен мынча жасанып алыш кайда бардың?
- Гардинерлерге. Салли Белла Моффаттын тоюн айтып берди. Абдан сонун болду дейт, жаш жубайлар кышында Парижде болушат экен. Элестетип көрсөң! Кандай ыракат!
- Ага ичиң күйүп турабы, Мег? – деп сурады Лори.
- Ооба.
- Абдан сүйүндүм! – деп күбүрөдү Жо, шляпасынын лентасын калтырап байлап жатып.
- Эмнеге? – деп сурады Мег, таң калып.
- Анткени сен үчүн байлык ушунчалык маанилүү болсо, анда эч качан кедейге турмушка чыкпайсың, – деп жооп берди Жо, байкап сүйлөчү дегендей жалдырап тиктеп турган Лориге карап.
- Мен эч качан жөн эле бирөөгө тийбейм, – деген Мег кериле басып үйдү көздөй жөнөп калды. Анын артынан Жо менен Лори құлуп, шыбырашып, жолдогу таштардан секирип ойноп, Мег айткандай, «жаш балдардай болуп» баратышты. Эгер жасанып албаса, Мег да кошуулуп кетет беле, ким билсин.

Жо бир-еки жумадай бир кызык болуп журду, буга эже-синдилиери да таң калышты. Почточу келгенде атып чыгат, мистер Брук менен жолукканда орой сүйлөшөт, кәэде Мегди карап кайғыргандай карап отура берет да, анан кучактап өөп жиберет. Лори экөө ымдашып сүйлөшүп, кайдагы бир «каалғыган бүркүттү» айтып калышат, муну уккан эже-синдилиер бул экөө акылдан бир аз айнып калды деген жыйынтыкка келишити. Ишемби күнү, Жо шаарга барып келгенден туптуура эки жума өткөндөн кийин, терезенин жанында сайма сайып отурган Мег Лори

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

менен Жонун бакта куушуп жүргөнүн көрүп калды. Акырында Лори Жону беседкадан кармап алды да, көрүнбөй калышты, бирок ал жактан тигилердин каткырыгы, сүйлөшкөндөрү угулуп жатты.

– Бул кызды эмне кылса болот? Өзүн кыздай алып жүргөндү эч үйрөнбөс болду, – деп үшкүрдү Мег, тигилерди жактыrbай.

– Үйрөнбөй эле койсун, ал абдан шайыр жана татынакай, – деди Бесс, Жо өзүнөн башка бирөө менен сырдашып жүргөнүн жашырып.

– Албетте, жакшы эмес, бирок биз аны эч качан соомту la fo кыла албайбыз го деп корком, – деп кошумчалады көйнөгүнө жаңы тор тигип отурган Эми. Ушул торунан жана лента менен байланган тармал чачынан улам ал бүгүн өзүн абдан назик, сулуу сезип отурган.

Көп өтпөй эле бөлмөгө Жо кирип келди да, диванга жата кетип, бир нерсе окуп калды.

– Кызык нерсе бекен? – деп сурады Мег.

– Жок, жөн эле бир аңгеме экен, – деп жооп берди Жо, гезитти аңгеменин аты көрүнбөгөндөй кармап.

– Бизге да окуп берсөң, куушуп эле ойноп жүрө бербей, – деди Эми чондорду туурал.

– Аңгеменин аты кандай экен? – деп сурады Бесс, Жонун гезит менен бетин жаап алганына танкалыш.

– «Атаандашкан сүрөтчүлөр».

– Аты жаман эмес экен, окусаң, – деди Мег.

Тамагын жасап, терен дем алган Жо окуп кирди. Кыздар кызыгып тындашты. Окуя абдан романтикалуу экен, каармандардын көпчүлүгү акырында өлгөндүктөн, таасирдүү да болду.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Мага жанагы сонун сүрөт жөнүндө айтылган жери жакты, — деди Эми Жо окуп болгондон кийин.

— А мага сүйүсү жакты. Кызық, Виола менен Анжело — биз жакшы көргөн аттар экен, чынбы? — деди Мег жашын сүртүп, анткени сүйүү трагедиялуу аяктаган эле.

— Автору ким экен? — деп сурады Бесс.

Диктор туруп отурду да, гезитти ары коюп, кызырып-татарган жүзүн көрсөттү да, салтанаттуу түрдө толкунданып айтты:

— Силердин эженер.

— Сенби? — деп кыйкырган Мегдин саймасы түшүп кетти.

— Абдан жашы аңгеме экен, — деди Эми сынчыдай болуп.

— Мен билгемин! Билгемин! О, менин Жом, мен сени менен ушунчалык сыймыктанам! — Бесс чуркап келип кучактап калды да, анан кубанғынан секирип-секирип ийди.

Эми алардын кандай суктанганаын сурабай эле коюнуз! Мег гезитте басылып турган «мисс Марч» деген сөздөрдү окуганча караманча ишенбей турду. Эми болсо аңгеменин сүрөт жөнүндө баяндалган жерлерин талдап, кандай улантса болору жөнүндөгү кеп-кеңешин айтты, бирок каармандардын экөө төң өлүп калгандыктан, аларды ишке ашырууга мүмкүн эмес эле. Бесстин толкунданып, кубанғынан секирип ырдап ийгенин айттай эле коёлу. Ханна кирип келди да: «Мына сага! Өмүрүмдө мындаиды көргөн эмесмин!» деди таң калып, анан «биздин Жо чыгарма жаз-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

ганына» абдан сыймыктанганын айтты. Миссис Марч көзүнө жаш алып, өзүн мактанчаак тоос күштай сезип турганын, гезиттин колдон кол-го өтүп жатканын көрүп, көркөмдөп айтканда, Марчтардын үйүнүн үстүндө «бүркүт салтанаттуу каалгып» жүргөнүн айтты!

– Бардыгын айтып берсең. Мындаидея качан пайда болду? Бул үчүн сага канча төлөштү? Атам эмне дейт болду экен? Эми Лори күлөт болуш керек! – деп жатышты алар Жону тегеректеп алышып, анткени бул бирин-бири сүйгөн адамдар үй-бүлөдөгү кичинекей кубанычты да чоң майрамга айландырып жиберишчү.

– Чурулдабагыла, кыздар, баарын айтып берем, – деп жылмайды Жо. Анан мисс Берни да «Эвелинасы» менен мен «Атаандашкан сүрөтчүлөр» менен сыймыктангандай сыймыктанды бекен деп ойлоп койду. Аңгемелерин эмне кылганын айтып бергенден кийин, Жо мындаидея кошумчалады: – Анан жообун алайын деп барсам, тигил киши эки аңгеме тең жакты, бирок биз жаңы баштаган авторлорго калем акы төлөбөйбүз, болгону чыгармасын жарыялап беребиз деп айтты. Анан аңгеме жазган жакшы практика болорун, жакшыраак жаза баштагандан кийин баары калем акы берерин да айтты. Мен эки аңгемени тең бердим, анан алар мага бүгүн гезиттин ушул номерин берип иишиштирип. Лори бактан көрүп калып, көрсөт деп туруп алды. Окуп чыккандан кийин аңгемең жакшы экен, жазганыңды уланта бер, мен кийинкилерине акча төлөгүдөй кылышып берем деди. Мен ушунчалык бактылуумун,

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

анткени кийинчөрээк өзүмдү өзүм багып, силерге да жардам беришим мүмкүн.

Ушул жерге келгенде Жо туттугуп, гезит менен бетин жаап, кичинекей ангемесине тунук жашын тамызып алды, анткени көз каандысыз болуп, сүйгөн адамдарынын мактоосуна татыктуу болуу анын эңсеген максаты болчу жана сыйагы, ал биринчи кадамын таштагандай болду.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Он бешинчи бап

ТЕЛЕГРАММА

*Н*оябрь – жылдын эң жагымсыз айы, – деди Маргарет, бүркөө күндөрдүн биринде терезеден суукка кайыккан бакты карап туруп.

– Ошол үчүн мен дал ушул айда туулгамын,- деп кайдыгер айтып койду Жо, мурду сыйя болуп калганын билбей.

– Эгер азыр абдан жагымдуу бир нерсе болсо, бул ай абдан сонун деп айттар элек, – деди баарына үмүт менен караган Бесс.

– Биздин үй-бүлөдө эч качан эч кандай жакшы нерсе болбойт, – деп жооп кайтарды сиркеси суу көтөрбөй турган Мег. – Эртеден кечке иштей-биз, эч кандай өзгөрүү жок, көнүл ачуу деген жок. Сүргүндөгүдөй эле.

– Кудай сага сабыр берсин, жаман болуп турасың го, – деди Жо. – Байкушум десе, бир жагынан мен сага таң калбайм деле, анткени башка кыздардын жыргап жүргөнүн көрөсүң да. Каармандарыма түзгөн жагдайды сага түзүп берсем, кандай жакшы болор эле! Сен сулуусун, мұнөзүң

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

да жакшы, кандайдыр бир тууганың байлыгын мұраска калтыргандай қылыш койсом эле иш бүтөт эле. Анда сен бай мұраскор болуп калмаксың да, менменсениніп жүргөндөрдү тоготпой, суз мамиле жасап, чет өлкөгө кетмексин да, келишкен бай леди болуп кайтмаксың.

– Азыркы заманда адамдар антип мұрас албайт. Эркектер иштеши керек, ал эми аялдар акчанын айынан қүйөөгө тишишет. Бул дүйнөдө адилеттүүлүк деген жок, – деди Мег кайтырып.

– Он жыл эптеп чыдан турсаңар, Жо экөөбүз силерди байытабыз, – деп сөзгө кошуулду бурчта ылайдан маска, чымчык жана мәмәлөрдү жасап отурган Эми.

– Жакшы ниетиңер үчүн ыракмат, бирок мен сыя менен ылайга анча ишение бербейм.

Мег улутунду да, кайрадан суукка кайыккан бакты карады. Жо үшкүрүп, столду кучактап отуруп калды, бирок Эми ылайын тынбай ийлей берди. Аркы терезенин жанында отурған Бесс жылмайып мындай деди:

– Азыр еки жагымдуу окуя болуп атат: көчөдө апам келатат жана Лори бир жакшы кабар айтчудай бакты аралап чуркап келатат.

Бир аздан кийин алар экөө тең конок бөлмөгө киришти да, апасы адатынча: «Атаңардан кат келген жокпу, кыздар?» – деп сурады. Лори да адатынча сунуш қылды:

– Экипажга түшүп сейилдеп келбейлиби? Мен бүгүн математика менен отуруп абдан чарчадым, баш сергитсембі деп турал. Күн бүркөө, бирок аба абдан сонун болуп турат. Брукту үйүнө жеткиз-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

генче барып келели. Кеттик, Жо, сен Бесс менен баrasыңбы?

– Албетте, барабыз.

– Ыракмат, мен бош эмесмин. – Мег себетин алдына жылдырып койду, анткени апасы экөө тигил жаш жигит менен көп чогуу жүргөнгө болбойт деп сүйлөшүшкөн эле.

– Биз үчөөбүз бир мүнөттөн кийин даяр болобуз! – деп кыйкырды Эми, колун жууганы чуркап баратып.

– Сизге эмне кылып жардам берсем болот, апа? – деп эркелей сурады Лори, миссис Марчка эңиле карап.

– Ыракмат, болгону эгер мүмкүн болсо, почтону карап коёсунбу? Бизге бүгүн кат келиш керек эле, бирок почточу келбептири. Атабыз абдан так эле, сыягы, бир нерсе болгон окшойт.

Капыстан коңгууроо кагылып, бир аздан кийин колуна кагаз кармаган Ханна кирди.

– Баягы телеграфтын кагаздарынан экен, – деди ал, телеграмманы жарылып кетип, бир балакет болчудай этият сунуп.

Миссис Марч «телеграф» деген сөздү угары менен кагазды дароо алды да, андагы эки сапты окууру менен жүрөгүнө ок тийгендөй купкуу болуп креслого отуруп калды. Лори суу алыш келгени ылдый чуркады, Мег менен Ханна чуркап барып миссис Марчты кармай калышты, Жо коркуп атып араң окуду:

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Миссис Марч, күйөөңүздүн оорусу катуу. Тез келициз. С. Хейл. Н. госпиталы. Вашингтон.

Кыздар болгон бактысынан, жалгыз таянычынан ажырачудай коркуп, үрпөйүп апасын тегеректей калышты. Уйде жымжырттык өкүм сүрүп, күүгүм кире түшкөндөй, дүйнө өзгөрүлүп кеткендей болду. Анан миссис Марч өзүнө келип, телеграмманы кайра окуду да, кыздарынын өмүр бою эсинен кеппей кала тургандай тон менен айтты:

– Мен дароо жөнөйм, бирок кеч болуп калышы да мүмкүн. О, балдарым, мага жардам бере көргүлө!

Бөлмөдө бышактап ыйлаган үндөр, жубаткан, убада кылган сөздөр гана угулуп калды. Байкуш Ханна биринчи болуп өзүнө келди да, өзү дө билип билбей калгандарына үлгү көрсөттү, анткени ал үчүн жумуш бардык кайты-капанын эң мыкты дарысы болчу.

– Ардактуу кожонубузду кудай сактасын! Мен көз жашымды төгө бербей, сиздин камыңызды көрөйүн, мэм, – деди ал. Анан алжапкычы менен бетин сүртүп, миссис Марчтын колун катуу кысты да, ишине кетти.

– Ханна туура айтат, ыйлаганга убакыт жок. Ыйлабагыла, алтындарым, мен да ойлоноюн.

Кыздар сооронгонго аракет кылып жатышты, ал эми купкую болуп өндөн кеткен апасы кыздарымды эмне кылам деп ойлоно баштады.

– Лори кайда? – деп сурады ал, оюн топтоп, биринчи эмне кылыш керек экендингин чечкендөн кийин.

– Мындаамын, мэм. Эмне кылсам болот? – деп жиберди тигил. Ал өздөрүнчө ыйлап алышсын деп коншу бөлмөгө кирип кеткен эле.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Дароо жөнөгөн атат деп телеграмма жибер. Кийинки поезд таң атпай кетет, мен ошого түшөйүн.

— Дагы эмне кылайын? Аттар даяр, кайда болсо бара берем, — деди ал баарына даяр сыйктуу.

— Марч жеңеге кат алышп барып бересин. Жо, мага кагаз менен калем берчи.

Жо жазып жаткан барагынын таза жерин айрып берди да, столду апасына карай жылдырды. Ал узак жана кайтылуу саякат үчүн акча карызы албаса болбосун түшүнүп, кичине болсо да ошого жардам бергиси келип турду.

— Мына, бар эми, алтыным, абайла, өтө шашпа, анын зарылдыгы деле жок.

Миссис Марчтын эскерткени қулагынын сыртынан кеткен окшойт, беш мүнөт өтпөй эле Лори терезенин жанынан чаап өттү.

— Жо, сен менин иштеген жериме барып, миссис Кингге мени эртең келбейт деп айтышп кой. Келатып мына бул мен жазгандарды ала кел. Аларды менин эсебиме жазып коюшсун. Мунун баары зарыл, анткени атаңды караганга жакшы даярданышым керек. Госпиталдарда баары эле боло бербейт. Бесс, мистер Лоренстен эки бөтөлкө жакшы шарап сурап кел. Мен атаң үчүн баарын жасайм, ал эң жакшы нерселерди алат. Эми, Ханнага айт, кара сандыкчаны алышп келсин. Мег, жүр, сен мага буюмдарымды чогултканга жардам бер, болбосо башым айланып турат.

Байкуш аял бир учурда жазып, ойлонуп, буйрук берүү менен алек болуп атып кыйналып кеткендиктөн, Мег аны өз бөлмөсүнө отургузуп койду да, синдилиери менен ишке киришти. Баары шамал

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

учурган жалбырактай чачылышып, телеграмма каардуу сыйкырчынын дубасы болгон сыйкутуу бактылуу, бейкут үй күтүүсүз жерден чаң-будун түшүп жатып калды.

Мистер Лоренс карбаластан Бесс менен кошо келди, байкуш чал ооруулуга керек дегендеринин баарын көтөрө келиптири. Ал кыздарга көз салып турмадеп убада кылды, мууну уккан апасынын санаасы тына түштү. Ал халатынан баштап, чогуу барып келейин дегенге чейин баарын сунуш кылды. Чалдын узак сапарга чыгышын миссис Марч каалаган жок, бирок көзүнөн кыжалат болуп турганы көрүнүп турду. Мистер Лоренс мууну байкады да, кашын үксүйтө ойлонуп, колун укаладап турду да, анан бир аздан кийин келем деп кетип калды. Аны кайра эстегенче эле бир колуна галош, бир колуна бир чөйчөк чай алышп бараткан Мег кире бериштен мистер Брукка карп-курп кездешти.

— Мен угуп абдан кайгырдым, мисс Марч, — деди ал көнүл жайланта турган жагымдуу үнү менен.
— Азыр болсо апаңызга сизди коштоп барып келейин деп сунуш кылганы келдим. Мистер Лоренс мени бир тапшырма менен Вашингтонго жөнөтүп жатат, эгер пайдам тие турган болсо, кубанар элем.

Мег ушундай болуп колун сунгандада, галош түшүп кетти, чай да аз жерден калды. Мистер Брук да буга катуу таасирленди жана ал мындан да чоң ызмат кылууга даяр эле.

— Силер баарыңар кандай жакшысыңар! Апам макул болот деп ишенем, биздин да карай турган киши бар экенин билип санаабыз тынч болот. Чоң ыракмат!

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Мег апасын ойлоп абдан толкунданып сүйлөдү, анан өзүн тиктеген кой көздөрдү көрүп, чай эсine түштү да, мистер Брукту конок үйгө чакырды.

Лори Марч жеңенин катын алып кайра келгенде, баары чечилип калган эле. Марч жеңе сураган акчаны берип, дайыма айта жүргөн сөзүн катка да жазыптыр, тактап айтканда, Марчтын аскерге бекерге барганын, мунун аягы жакшы болбайт деп башынан эле айтып келатканын жана эми анын кенешине кулак салышат го деп үмүт кыларын жазыптыр. Миссис Марч катты отко, акчаны капчыкка салып, эрдин кымтыган бойдон даярдыгын көре берди.

Кеч киргендө бардык тапшырмалар аткарылды. Мег менен апасы керектүү нерселерди тигип, Бесс менен Эми чай ичкенге дасторкон даярдап, Ханна өзү айткандай «жан талашып» үтүктөп жатты, ал эми Жо эмнегедир кечигип атты. Баары кыжалат болуп, Лори чочулап аны издегени кетти, анткени анын эмне кылып иерин эч ким билчү эмес. Бирок экөө кайчылаш кетиптири да, Жо келип калды. Анын өңүндө күлкү да, кооптонуу да, канaatтануу менен өкүнүү да бар эле. Бардыгы аны көрүп бир таң калса, апасынын алдына койгон акчаны көрүп андан бешбетер таң калышты.

– Бул менин атамды айыктырып алып келгенге кошкон салымым!

– Алтыным, муну сен кайдан алдын? Жыйырма беш доллар! Жо, сен бейчеки эч нерсе кылган жоксуңбу?

– Жок, бул мага тиешелүү нерсе. Мен тилемчилик кылган жокмун, карыз алган жокмун, уурдаган

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

да жокмун. Силер жаман ойлобогула, мен өзүмө тиешелүү нерсени гана саттым.

Жо ушул сөздү айтып шляпасын алды. Бардыгы кыйкырып иишти, анткени ал чачын алдырып таштаптыр.

– Сенин чачың! Сенин сонун чачың!

– О, Жо, кантип ушуну кылдың? Сенин сулуулугун ошол эмес беле!

– Кызыым, мунун эч кандай кереги жок эле да.

– Бул менин Жомо окшош эмес, бирок бул кылганы үчүн мен аны мурункудан да катуураак сүйөм.

– Ыйлактаба, Бесс, улуттун тагдырына бул эч кандай таасир этпейт. Менменсигендиктен куттулууга да жардам берет, болбосо чачыма өтө эле манчыркап кеткемин. Мээге да пайдалуу, башым женилдеп, сергип калды. Чачтарач чачың жакында жаш балдардыкындай сонун болуп калат деди. Тарым деп убара да болбойсун дейт. Өзүм да абдан ыраазымын, келгиле андан көрө тамак ичели.

– Мага айтып бер, Жо. Мен ыраазы эмесмин, бирок сени күнөөлөй албайм, анткени атаңды сүйүүдөн улам «манчыркаганды» жөңгөнинди билем. Бирок, алтыным, мунун анча деле зарылдыгы жок болчу, өзүн да өкүнүп каласыңбы деп корком, деди миссис Марч.

– Жок, өкүнбәйм, – деп чечкиндүү айтты Жо. Бардыгы бир ооздон айыпتابаганын көрүп женилдей түштү.

– Сага эмне түрткү болду? – деп сурады тармал чачынан көрө башынан айрылганды артык көргөн Эми.

– Мен атам үчүн бир нерсе жасагым келди, –

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

деп жооп берди Жо, бардыгы тамакка отургандан кийин. Жаштар кандай болсо да тамактан баш тартпайт эмеспи. – Апамын акча карыз алып жатканын көрүп кыйналдым, анткени Марч жеңеден бир тыйын карыз сурасаң да, наалып жатып араң берет, муну мен жакшы билем. Мег үч айлык маянасын үйдүн акысына төлөдү, а мен болсо кийим алыш алғандыктан, өзүмдү өзүм жек көрүп жүргөмүн. Мен акча табыш учүн мурдумду да сатмакмын.

– Антип өзүндү жек көрбө, кызым, кышка кийимиң жок болгондуктан өз мээнетиң менен тапкан акчаца эң зарылын сатып алдың да, – деп миссис Марч Жону жубагты.

– Адегенде чачымды сатайын деп ойлогон да эмесмин, бирок көчөдө баратып да ойлоно бердим, ал турсун бир бай дүкөндү тоносомбу деген да ой келди. Аナン бир чач тараачтын терезесинен чачтардын үлгүлөрүн баасы менен көрүп калдым. Меникиндеги чачтар кырк доллар турат экен. Ошондо акча тапсам болот турбайбы деген ой келди. Дароо кирдим да, менин чачымды канчага аласыңар деп сурадым.

– Кантип корккон жоксун? – деп сурады Бесс коркуп.

– Анда бир кичинекей киши бар экен, ал чачы менен эле алек болот окшойт. Ал мага чачын сунуш кылган кызды биринчи жолу көрүп жаткандай карады. Аナン менин чачым керек эмес экениң, мындей чачтар модадан чыкканын, чачты алган күндө да арзан аларын, анткени көп иш талап кыларын айтып кирди. Кеч болуп бараткандыктан, чачты азыр сатып жибербесем, кийин кеч болорун билдим. Мени

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

билесиңер, бир нерсени баштасам, аягына чыкмайынча койбайм. Мен ага жалдырап, эмне үчүн сатып атканымды да айтып бердим. Балким, бул келесоолуктур, бирок баары бир жардам берди: анын аялыш мени тыңдал туруп аягында: «Чачын ал, Томас, кызга жардам берип кой. Мен да биздин Жимми үчүн керек болсо акыркы бир тутам чачымды берер элем», – деди.

– Жимми деген ким экен? – деп сурады баарын сурамжылай берчү Эми.

– Ал уулу экен, азыр аскерде дейт. Ушундай нерселер бейтааныш адамдарды да жакындаштырып коёт турбайбы. Күйөөсү чачымды алыш бүткөнчө, ар нерселерди айтып алаксытып турду.

– Ала баштаганда корксоң керек, – деди Мег калтырап.

– Тиги киши аспабын алыш чыкканда, чачымды акыркы жолу карадым, ошону менен бүттү. Мен мындай майда-чүйдө нерселерге эч качан кайгырбайм. Бирок жашырган менен болобу, столдон тааныш чачтарды көргөндө бир кызыктай сезимдер болду. Колумдан же бутумдан айрылгандаи эле болду. Аял мени түшүндү окшойт, эң узун бир тутамды эстеликке берди. Мен аны сага берейин, апа, көргөндө менин мурунку узун чачымды эстей жүрөсүң. Мындан кийин мындай узун жалды өстүрбөйт деле болушум керек, анткени кыска чач абдан ынгайлуу болот экен.

Миссис Марч бир тутам тармал чачты алды да, дагы бир ақ, кыска чач жаткан столуна катып койду. Ал «Ыракмат, алтынным» деп гана койду, бирок өңү бузула түшкөндүктөн кыздар сөздү башкага буруп, мистер Бруктун ак көнүлдүгү, эртең аба ырайы

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

жакшы боло турғандығы, атасы келгенде кандай жакшы болору жана аны қантіп караша турғандығы жөнүндө сүйлөшүп калышты.

Саат ондордо миссис Марч ақыркы нерсесин тигип бұтуп, «Эми жаталы, қыздар», – деп айтканча әч кимдин уктагысы келген жок. Бесс фортельяносуна отуруп, атасының жакшы көргөн псаломуң ойноп кирди. Адегенде көңүлдүү башташканы менен бара-бара мундуу тартып, ақырында чыдай албай ыйлап иишисти жана бир гана Бесс жалгыз ырдап калды, анткени ал үчүн музыка дайым көңүл жубатар нерсе болчу.

– Эми барып сүйлөшүп жата бербей уктагыла. Эртең эрте турушубуз керек, уйкуну кандыргыла. Жакшы түш көрүп жатқыла, алтындарым, – деди миссис Марч псалом бүткөндөн кийин, анткени башка әч ким ырдагысы келген жок.

Коңшу бөлмөдө жакын бирөө ооруп жаткандай унчукпай өбүшүштү да, уктаганы жөнөшту. Көп өтпөй эле Бесс менен Эми уктап калышты, Мег уктай албай жатты жана мындан мурун келбеген олуттуу ойлор келе берди. Жо былк этпей жаткандыктан уктап калды го деп ойлогон, бирок бир маалда бул-кулдан ақырын ыйлап жатканын укту.

– Жо, алтынным, эмне болду? Атама ыйлап атасыңбы?

– Жок, ага эмес.

– Анда эмнеге?

– Өзүмүн... чачыма! – деп жаздыкты тиштеп жаткан Жо жарылып кетти.

Синдисин кучактап өөп, эркелеткен Мег үчүн бул тамашадай туюлган жок.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Мен өкүнгөн жокмун, – деди ал үшкүрүп. Эгер керек болсо, эртең да ушуну жасамакмын. Менин ичимдеги өзүмчүлдүгүм жиндидей болуп ыйлап атат. Эч кимге айтпа, эми ыйлабайм. Мен сени уктап калды го деп ойлоп, кичине бугумду чыгарып алайын дегем. Сен эмнеге уктабай жатасың?

– Кыжалат болуп уйкум келбей атат, – деди Мег.

– Жагымдуу нерселерди ойлосон, уктап кетесиң.

– Аракет кылдым, бирок уйкум биротоло качып кетти.

– Эмнени ойлодун эле?

– Сулуу өндөрдү... өзгөчө көздөрдү, – деп жооп берди Мег, караңгыда жылмайып.

– Сага кандалары жагат?

– Кой көздөр... кээде көк көздөр.

Жо құлуп ийгендиктен, Мег эч кимге айтпа деп урушту, анан эртең чачынды жакшынакай кылып жасап берем деп убада берди да, уйкуга кетти.

Саат он әкини қагып түн жарымы болгондо, аппак кийимчен бирөө төшөктөн төшөккө барып, жаздыктарды ондоң, жууркандарды кайра жаап, уктап жаткандардын ар бириң узакка мээrimин төгө тиктеп, беттеринен өөп, энелерден гана чыга турған тилегин үн-сөзсүз тилеп журдү. Парданы акырын ачса, капыстан булут баскан ай чыга калды да, жарык чачып: «Камтама болбо, алтыным! Булуттун артында дайыма жарык бар», – деп шыбырагандай болду.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Он алтынчы бап

КАТТАР

*Б*озоргон суук таң атты. Эже-синдилер лампаны күйгүзүшүп, кичинекей китечелеринен бир бапты мурун болбогондой олуттуу окуштуу, анткени чыныгы кырсыктын көлөкөсү басып турганда, бул китечелер кайраттандырып, көңүл жубатар нерсе болмок. Кыздар кийинип жатып алыс жолго чыгып бараткан апабызды ыйлап-сыктабай жакшы узаталы деп сүйлөшүштү. Ылдый түшүшкөндө, сырт күүгүмдөнүп кыймылсыз тургандай, үйдүн ичи болсо адаттан тыш жарық, ызы-чуудай сезилди. Мындай эрте чай ичүү кызыктай сезилип, ал турсун түнкү чепчикчен ары-бери жүгүрүп жүргөн Ханнанын өнү да таң каларлыктай туюлду. Кире бериште апасынын чемоданы турат, диванда плашы менен шляпасы жатат, өзү болсо чай ичимиш болуп отурат, бирок уйкудан калганга өнү купкуу болуп тургандыктан, жанагы убадага туруш кыйын болуп атты. Мегдин көзү эмнегедир өзүнөн өзү жашка толуп, Жо чайнекке жашына калып атты, кичинекейлер болсо үрпөйүп отурушат. Көп сүйлөгөн киши

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

болгон жок, бирок экипаж күтүп отурганда, миссис Марч бири жоолугун бўктөп, бири шляпасын тасмасын ұтұктөп, үчүнчүсү бутун кийгизип, төргүнчүсү чемоданын жаап жаткан кыздарына мындай деди:

– Балдарым, мен силерди Ханна менен мистер Лоренске таштап кетип баратам. Ханна – абдан берилген ишенимдүү киши, ал эми биздин ак көңүл кошунабыз силерди өз баласындай карайт. Мен силерди ойлоп коркпойм, бирок бул кырсыкты туура кабыл алғыла. Мен жокто кайғырып капаланбагыла, бирок көңүл ачсак, унтулуп калат деп да ойлобогула. Үмүтүңөрдү үзбөй иштей бергиле жана эч качан атасыз калат экенбиз деп ойлобогула.

– Жарайт, апа.

– Мег, алтыным, этият болуп, синдилиериңе көз сал, Ханна менен кеңешип иш кыл, эгер бир нерседен кыйналсаң, мистер Лоренске кайрыл. Жо, сен сабырдуу бол, ойлонбой туруп бир нерселерди жасаба. Кат жазып тур, мен сага ишенем. Бесс, музыка менен өзүндү алаксыт, өзүндүн кичинекей милдеттеринди унупта, а сен болсо, Эми, колундан келишинче эжелериңе жардам берип, тилин алыш, үйдөгү тынчтыкты сакта.

– Сөзсүз, апа! Сөзсүз!

Келаткан экипаждын үнү угулуп, баары кулак түрүп калышты. Бул абдан оор учур эле, бирок кыздар өздөрүн кармашты: бирөө да ыйлаган жок, жүрөгү сыйздал турган менен бирөө да билдирген жок. Атасына салам айтып жатышканда, балким, кеч болуп калгандыр деген жаман ой баарына кел-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

ди. Алар апасын кучактап өөп, мүмкүн болушунча көңүлдүү кол булгалаганга аракет кылышты.

Лори чоң атасы экөө коштошкону келишти жана мистер Брукс ушунчалык күчтүү, акылдуу жана ак көңүл болуп чыккандыктан, кыздар аны «Айкөл мистер» деп атап алышты.

– Жакшы калгыла, алтындарым! Баарыңарды кудайга тапшырдым! – деп шыбырады миссис Марч кыздарынын биринен сала бириң өөп жатып. Анан шашкан бойдон экипажга отурду.

Экипаж узай түшкөндө, булуттардын арасынан күн чыкты. Апасы кайрылып карап, жакшы белги көргөндөй болду: дарбазанын оозунда турган кичинекей топко күн нуру жаркырап тийип туруптур. Алар да мууну байкашты окшойт, кол булгалап ийишти. Экипаж бурула берерде төрт кызды, анан ишенимдүү сакчылардай болуп алардын артында турушкан мистер Лоренсти, Ханнаны жана Лорини көрдү.

– Кандай жакшы адамдар! – деди ал буруулуп, мистер Бруктун оюн билгиси келгендей.

– Сизге жаман мамиле кылыш мүмкүн эмес! – деп жооп берген жаш жигит каткырып күлдү эле, миссис Марч да буга жылмайбай коё алган жок. Ошентип, узак сапар жакшы белги – күн, жылмаюу жана тамаша сөздөр менен башталды.

– Мага жер титирөө болгондой сезилип атат, – деди Жо, кошуналар тамактанганы кетип, өздөрү жалгыз калганда.

– Ўйдүн жарымы кеткендей болуп калды, – деп кошумчалады Мег ындыны өчүп.

Бесс оозун ачып, бирдеме дейин деп барып, анан апасынын столунун үстүндө жаткан жамалуу

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

байпактарды гана көрсөттү: байкуш апасы кетип баратып да аларды ойлоп, алар үчүн иштеп кетиптири. Бул, албетте, майда-чүйдө нерсе, бирок ал ар бири-нин жүрөгүн сыйздатып ийди жана алар кайраттуу бололу дегенине карабай буркурап ыйлап ийишти.

Акылдуу Ханна бугун чыгарып алышсын деп бир аз күтүп турду да, анан кофе алып келди.

— Мына эми, алтындарым, апаңдардын айтканда-рын унуптагыла жана кыжалат болбогула. Келгиле, бир чөйчөктөн кофе ичели да, ишке киришли жана үй-бүлөнүн атына шек келтирбейли.

Кофе бул үйдө сейрек ичилчү сый тамак болгон-дуктан, Ханна муну атايын кайнатты. Анын сөзүнө жана кофенин жагымдуу жытына эч ким карши боло алган жок. Столго келишип, жұзаарчыларын майлыкка алмаштырышты, анан он мүнёттөн кийин эле баары жайына келип калды.

— «Ишенүү жана эмгектенүү» — мына биздин урааныбыз. Ким муну эсине жакшы сактаарын көрөлү. Мен адаттагыдай эле Марч жеңеге барам. Ал мага бүгүн ушундай бир насаат окуйт дейсін! — деди Жо, кофеден кичинеден ууртап жатып кайраттана.

— Мен болсо Кингдериме барам, бирок үйдө калып, чарба менен алек болгум келип турат, — деди Мег, көзүм аябай кызырып калса керек деп кыжалат болуп.

— Жөн эле кой. Биз үйдүн ишин Бесс экөөбүз эле бүтүргүп көёбуз деди, — деди Эми өзүнчө керкейи-миш болуп.

— Ханна бизге эмне иш кылыш керек экенин айтып берет. Ошентип, силер келгенде баары даяр болуп калат, — деп кошумчалды Бесс, убакытты тек-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

ке кетирбей идиш жуучу чара менен кылжуугучту алыш атып.

– Менимче, толкунда-
нуу – абдан кызык нерсе, –
деди Эми, кантты ойло-
нуп жеп жатып.

Кыздар чыдай ал-
бай күлүп ийишти да,
женилдей түшүштү. Мег
баары бир кант менен өзүн
жубатып жаткан синдисин
карап башын чайкап койду.

Жарым төгерек май токочторду көрүп, Жо олут-
туу боло түштү. Мег экөө үйдөн чыккандан кийин
апасы карап турчу терезени бир тиктеп коюшту.
Апасы жок болгону менен Бесс үйдөгү кичинекей
салтты унуптай терезеде туруптур жана кытай ман-
дарининдей жадырап жылмайды.

– Алтыным десе! – деди Жо ыраазы болуп, анан
шляпасын булгалады. – Көрүшкөнчө, Мег, Кингдер
бүгүн сени тажата койбос. Атамды көп ойлоно бер-
бе, – деп кошумчалады ал, эжеси менен коштошуп
жатып.

– Марч жеңе да наалый койбос. Чачың сага со-
нун жаразып калат экен, түрүн да эркек баланы-
кындай болуп татынакай болуп турат, – деп жооп
берди Мег, кичирейип кеткен тармал чач башты ка-
рап. Анан күлүп ие жаздал араң калды.

– Мени жубаткан жалгыз нерсе ушул. – Анан
Лори берген чоң шляпасын ондой, өзүн шамалдуу
кунү кыркылган койдой сезип кете берди.

Атасы жөнүндөгү кабарлар кыздарды жубатып

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

турду, анткени ал катуу ооруп жатканы менен жа-нында жубайынын болгону пайда берип жатыптыр. Мистер Брук күн сайын билдириүү жөнөтүп турду жана Мег үйдүн башчысы катары аларды баары-на угуза окуп берип жатты. Бир жумадан кийин каттар оптимисттик маанайда келе баштады. Аде-генде баары кат жазгысы келип, Вашингтонго кат жөнөтүп жатканына керсейишип, конвертти почто кутусуна этият салып жүрүштү. Ушундай конверт-тердин бириндеги компанияга мүнездүү каттардын бирин окуп көрөлү.

«Кымбаттуу апа!

Сенин акыркы катың бизди кандай бактылуу кылганын жазыш кыйын; жаңылыктар ушунчалык кубанычтуу болгондуктан, баарыбыз ыйлай да бер-дик, күлө да бердик. Мистер Брукту кудай жалгасын, анын мистер Лоренстин иши менен сенин жанында болуп жатканы да жакшы болду, анткени ал сага да, бизге да жардам берип жатпайбы. Кыздардын баары кыз эмес эле алтын. Жо мага тиккенге жар-дам берет жана оор иштердин баарын өзүм жасайм деп турат. Өтө чарчап калат деп коркмокмун, би-рок анын мындай «калпейимдиги» узакка созулбайт го деп ойлойм. Бесс өз милдеттерин так аткарат жана айтылгандарды эч унуптайт. Атамы ойлоп са-нааркайт, көп ойлонот, пианиносуна отурганда гана жанданат. Эми тилимди угуп жүрөт жана ага көп убакыт бөлөм. Чачын өзү тарайт, мен ага токуган-ды жана байпак жамаганды үйрөтүп жатам. Анын аракети жакшы жана келгенде ийгиликтерин көрүп кубанасың го деп ойлойм. Мистер Лоренс бизди

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Жо айткандай, жумуртка баскан тооктой эле карап жүрөт. Лори да жакшы. Ал Жо экөө көнүлүбүздү ачканга аракет кылат, бирок сен жок болгондуктан, кәэде аябай жетимсиреп, куса болобуз. Ханна болсоperiште: эч наалыбайт, мага «мисс Маргарет» деп кайрылып, сыйлап турат. Баарыбыздын денибиз сак, иш менен алекпиз, бирок күнү-түнү сенин келишиңди тилейбиз. Атама ысык салам айт.

Сенин Мегин».

Сулуу кол менен атыр себилген кагазга жазылган бул кат жука чет элдик кагазга тартандата жазылып, ондолуп-чийилген төмөндөгү каттын карама-каршысы болуп эсептелет.

«Кымбаттуу апа!

Ардактуу атабыздын урматына үч кайталап «ура!» дейбиз! Брук – азamat, дароо телеграмма жиберип, атамын жакшы болуп калганын билдириди. А кат келгенде, учкан бойдон чатырга чыгып, кудайга мин мөртебе ыракмат айтып, ыйлап ийдим да, «Кандай кубаныч! Кандай кубаныч!» деп кайталай бердим. Балким, чыныгы сыйынуу ушундай болор? Анткени жүрөгүмдө ушунчалык көп сезим бар эле. Биз көп күлөбүз жана мен абдан кубанып жүрөм, анткени баары жакшы болгондуктан, үй куркулдайдын уясындай жайлую. Мег столдун төрүнө отуруп алып, үй-бүлөнүн энеси болуп атканын көрсөн, күлүп атып бооруң эзилмек! Ал барган сайын сулуу болуп баратат, кәэде тим эле ичим элжиреп кетет. Бесс менен Эми – чыныгы periштөлөр, а мен болсо баягы эле Жомун жана эч качан башка болбойм.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

О, мен сага айтышым керек, биз Лори экөөбүз урушуп кеттик. Болбогон эле бир нерседен улам сөздүн ачыгын айтсам, ал таарынып калды. Меники туура, бирок башкача айтсам болмок. Анан ал кечирим сурабасаң экинчи келбейм деп үйүнө кетип калды. Мен да жиним келип кечирим сурабайм дедим. Бул бир күнгө созулуп, аябай кыйналдым. Сен жанымда болсоң эмне. Биз Лори экөөбүз тен намыскәй болгондуктан, кечирим сурашыбыз да кыйын, бирок меники туура болгондуктан, кечирим сурап келет болуш керек деп ойладум. Бирок ал келген жок, кеч киргендө баягы Эми сууга чөгүп кете жаздагандагы сөзүндү эстедим. Китепчемди окуп, көңүлүм бир аз жайланган соң, көпкө таарынбайын деп чечтим. Лориден кечирим сурамак болуп баратсам, ал да менден кечирим сурайын деп келатыптыр. Экөөбүз аябай күлүп, бири-бирибизден кечирим сурагандан кийин, жаныбыз жай алыш калды.

Кечээ Ханнага кир жуушуп жатып, ыр чыгардым эле. Атам менин жазгандарымды жакшы көрөт эмеспи, кошо салып жиберейин, окуп алаксысын. Аны кучактап, чалды-куйду кызың Жо үчүн он эки жолу өп.

САМЫН КӨБҮГҮНӨН ҮР

Канышамын тепшиге
Оюн салып ырдаймын!
Иш жакшысы кир жууганды
Так ырымдай сүйөмүн.
Шамал менен күнгө мен
Иш таап берем көбүнчө.
Колдон келсе атаганат

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Жалкоолукту кетирсем.
А кайгылуу жүздөрдөн
Кайгысын жууп кетирсем.
Анда жерге күн келмек
Баарын жууп кетирген.
Максат эмгек болгон соң
Жан дүйнөбүз жайдары.
Иштеген ақыл чын экен
Кусалыкты айдаары.
Ойлорду айдап салалы
Тазарып жатып калалы.
Сезимдер болсун жүрөктө,
Ойлор турсун каректе.
Кубанып мен колго айтам:
Милдеттүүсүң иштөөгө.
Билем мага иш керек
Пайда келер бирөөнө».

«Кымбаттуу апа!

Бул катта салам айтып, анан баягы атама деп бакта өстүргөн маргариткадан бир нече кургатылганын салганга гана орун бар. Мен күн сайын эртең менен баягы китечпемди окуп, керели кечке жакшы кызы болгонго аракет кылып жүрөм. Түндөсү болсо атам жакшы көргөн ырларды ырдайм. «Бейиш өлкөнү» гана ырдай албайм, анткени ырдасам эле ыйлап жиберем. Баары жакшы мамиле жасашат жана биз мүмкүн болушунча бактылуу жашаганга аракет кылып жатабыз. Эми барактын калганын мага бер деп жатат, ошондуктан ушууну менен катымды аяктайм. Шкафттар менен сандыктарды жапканды, saatты бураганды унуткан жокмун жана

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

бөлмөлөрдү күн сайын жедетем. Атамды меники деген бетинен өөп коюнуз. Силердин тезирээк келишиндерди тилем, Бесс».

«*Ma chere mamma*²⁸!

Биз баарыбыз жакшы жүрөбүз мен сабактардын баарын аткарып кыздар менен конфликт болуп жүрөм Мег сен компания дегенді ушинтип айтып атасың дейт экөөнү төң жаздым туурасын сиз тандаңыз. Мег мени жубатып, кыяды каалашымча жегенге уруксат берет. Жо бул пайдалуу дейт, анткени ушундан улам мүнөз оңолот имиш. Лори бир аз сылык сыпаа мамиле жасаса болмок, анткени мен деле чоңойдум да, бирок ал мени дагы эле «балапан» деп чакырат. Мен Хэтти Кингди туурал *merci* же *bon jour*²⁹ дегенде мени менен французча быдылдан сүйлөшүп иет да мен эч нерсени түшүнбөй калам. Көк көйнөгүмүн жени такыр жыртылып калып, Мег жамап берди. Алдынан жакшы эле көрүнөт, бирок көйнөктүн өзүнөн көгүрөөк. Мен каармандык менен бардык нерсеге кыжырымы келтирбей жүрөм, бирок Ханна менин алжапкычымды жууганды крахмалды көбүрөөк кошушун жана күн сайын гречка ботко жасашын каалар элем. Кантип эле ошондой кылганга болбосун? Суроо белгим кандай түшүптур? Мег сенин пунктуацияң менен орфографияң абдан жаман деп калат, бирок аны ойлонгонго менде убакыт жок. Adieu, ысық салам, папа!

Кызыңар Эми Кертис Марч».

²⁸ *ma chere mamma* – туура: *ma chere maman* – менин ардактуу апам.

²⁹ *bon jour* – туура: *bon jour* – саламатсызыбы.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

«Кымбаттуу миссис Марч!

Мен сизге иштердин баары жакшы деп бир-эки сап жазайын дедим. Кыздардын баары азамат, бурап койгон немедей иш кылышат. Мегден жакшы үй айымы чыгат, анын буга таланты бар, баарын тез үйрөнөт. Жо алдына ат салдыrbайт, баарын ыкчам жасайт, бирок ойлонбой жасагандыктан, кайсы жерден эмне кылып иерин билбейсинц. Дүйшөмбү күнү бир тепши кир жууду, бирок самынын чайкагандан мурун крахмал салып жиберип, кызыл көйнөк көгөрүп калды, өлгүдөй күлдүм. Бесстен жакшы кыз жок, ал менин ишенген жардамчым. Ал баарын үйрөнгөнгө аракет кылат, кичинекей болсо да базарга барып келет, менин жардамым менен эсепти жүргүзөт. Кофени, сиз айткандай, жумасына бир жолу гана берип, кыздарды жөнөкөй, бакыбат тамактандырып жатам. Эң жакшы көйнөктөрүн кийип, таттуу жегендиктен, Эми көп таарынбайт. Мистер Лори адатынча шоктонуп жүрөт жана үйдүн ичин үч көтөрүшөт, бирок ал кыздардын көңүлүн ачкандыктан, мен да мейличи деп коём. Карыган мистер Лоренс күн сайын ар нерселерди бере берип тажатып да жиберет, бирок мен анын жакшылык гана кааларын билем жана ага бир нерсе деп айтуу менин ишим эмес. Камырым ачып калды, катымды аяктайын. Мистер Марчка салам айтыңыз. Бул өпкөсүнүн акыркы ооруганы болсун.

Сизди урматтап Ханна Мюллет».

«№ 2 палатанын кароочусуна

Раппаханокада баары тынч, аскерлердин абалы жакшы, интенданттык кызмат жакшы иштөөдө.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Полковник Тедди жетектеген кароолчулар дайым постто, башкы кол башчы генерал Лоренс күн сайын аскерлерди кароодон өткөрөт, квартирмейстер Мюллет лагердеги тартипти сактап, майор Лайон түндөсү пикетке чыгат. Вашингтондон жакшы ка-бар келгендиктен жыйырма төрт замбиректен салют атылып, парад болду. Башкы кол башчы жакшы каалоолорун айтат жана мен да ага чын дилимден кошулад.

Полковник Тедди».

«Кымбаттуу миссис Марч!

Кыздар жакшы жүрүшөт, Бесс менен уулум мага күн сайын билдириүү берип турушат. Ханна – үлгү болорлук кызматчы жана татынакай Мегди ажыдаардай кайтарат. Аба ырайы жакшы болуп турганына кубанып жатам жана Бруктун жардамы тийсе экен деп тилейм. Чыгымдар ойлогондон көбүрөөк боло турган болсо, мага кайрылыңыз. Күйөңүз толук камсыз болгондой болсун. Кудайга шүгүр, ал айыгып баратыптыр.

Сиздин ишенимдүү досунуз жана кызматчыныз Жеймс Лоренс».

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Он жетинчи бап

«КИЧИНЕКЕЙ АК НИЕТТҮҮЛҮК»

*Б*иринчи жумада Марчтардын эски үйүндөгү жакшы сапаттар бүт аймакка ашыгы менен жетчүдөй болуп турду. Бул чынында эле таң кала турган көрүнүш эле, анткени бардыгынын маанайы башкача болуп, өзүн курмандыкка чалуу мода болду. Бирок атасынан көңүлү жайлана түшкөн кыздардын мурунку аракети начарлап, мурунку адаттары кайра пайда боло баштады. Алар «кишенүү жана эмгектенүү» деген ураанын унутушпаганы менен эс алуу – биз толук татыктуу болгон сыйлык деген сезим пайда болуп, көбүрөөк эс ала турган болушту.

Жо чачы алынган башына жылуу баш кийим кийип жүрбөгөндүктөн, суук тийип, ооруп калды жана кырылдаган үн менен китең окуп бергенди жаман көргөн Марч жеңе айыкканча үйдө жат деп буюруду. Жо сүйүнүп, чердактан жертөлөгө чейин издеп жүрүп, акырында дивандан жай тапты да, оорусун арсеникум³⁰ жана китеңтер менен дарылай

³⁰ арсеникум альбум – гомеопатиялык антибактериалдык препарат.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

баштады. Эми үйдөгү милдеттер менен искусство бири-бирине шайкеш келбейт экен деп чечти да, ылайдан фигура жасоо өнөрүнө өттү. Мег балдарды караганы күндө барат да, үйдө бир керсе тигип же ойлонуп отурат, бирок убактысынын көбүн апасына узун каттарды жазып же Вашингтондон келген каттарды кайра-кайра окуу менен өткөрөт. Кээде гана эс алганы болбосо, Бесс гана мурункусундай иштей берди. Ал ар күнү өзүнүн кичинекей милдеттерин так аткарып, эже-сиңдилеринин унутуп калган иштерин да жасап койчу. Ал апасын сагынып куса болгондо же атасын ойлоп корккондо, гардеробго барып, апасынын эски көйнөгүнө башын катып букулдап ыйлап алчу же кудайга сыйынчу. Анын кантип кайраттанып каларын эч ким билчү эмес, бирок анын ак көңүл жана пайдалуу экенин баары сезип, кеңеш сурашчу.

Алар бул сыноонун мүнөздү текшерүү экенин андашкан жок жана биринчи толкундануу басандары менен эле жакшы экенибизди көрсөттүк, эми дем ала берсек болот деп ойлошту. Албетте, ошондой болчу, бирок алардын катасты жакшы сапаттарын көрсөтүүнү токтолуп койгонунда болду жана мунун жаңылыштык болгонун көптөгөн азап-тозоктордон кийин гана билишти.

– Мег, сен Хаммелдердикине барып келбей-сиңби, апам аларды унутпагыла дебеди беле, – деди Бесс миссис Марчтын кеткенине он күн болгондо.

– Мен бүгүн абдан чарчадым, – деп жооп берди Мег, креслосунда термелип бир нерсе тигип отуруп.

– Анда сен, Жо, барып келбейсинбى? – деп сурады Бесс.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Күн суук болуп турат, мага болсо суук тийгөн да.

– Менимче, ал өтүп кетти.

– Мен бакта Лори менен чуркап ойношум мүмкүн, бирок Хаммелдердикине баргыдай боло элекмин, – деп күлдү Жо.

– А эмнеге өзүң барбайсың? – деп сурады Мег.

– Мен күн сайын барып турам, бирок бөбөк ооруулуу болгондуктан, эмне кылышты билбей атам. Миссис Хаммел жумушка кетет да, баланы Лотхен карап калат, бирок ал күн сайын начарлап баратат, сiler барсаңар же Ханна барса, жакшы болор эле.

Бесс абдан кызууланып кеткендиктен, Мег эртең барам деп убада берди.

– Ханнадан даамдуу бир нерсе ал да, аларга жеткирип бер, Бесс. Сага сейилдеген пайдалуу, – деди Жо. Анан айыптуудай кошумчалады: – Мен барат элем, бирок аңгемени бүтүрүшүм керек болуп атат.

– Башым ооруп, чарчап турам. Мен сilerдин бирөөңөр барат го деп ойлодум эле, – деди Бесс.

– Азыр Эми келет, биздин ордубузга ошол барып келсин, – деп сунуш кылды Мег.

– Жарайт, эс алганча күтүп турайын.

Бесс диванга жата кетти, башкалар кайра иши менен алек болушуп, Хаммелдерди унутуп калышты. Бир саат өттү, Эми келген жок. Мег жаңы пальтосун кийип көргөнү бөлмөсүнө кетти, Жо аңгемесине баш-оту менен кирип кетти, Ханна болсо ашканада көзү илинип кетти. Бесс акырын каторун кийди да, себетине байкуш балдар үчүн бир нерселерди салып алыш, башы ооруганына карбай аязга чыкты. Ал кайтып келгенде кеч болуп

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

калган эле, жогору чыгып, апасынын бөлмөсүнө кирип кеткенин эч ким байкаган да жок. Жарым saat өткөндөн кийин Жо апасынын шкафынан бирдемени алганы барса, көздөрү кызарган, кайтылуу Бесс камфоранын бөтөлкөсүн кармап отуруптур.

– Христофор Колумб! Эмне болду? – деп ийди Жо. Бесс аны келбе дегендей колун көтөрдү да, ашыгып сурады:

– Сен скарлатина болдуң беле?

– Андан бери жүз жыл өттү, Анда Мег да ооруган. Эмне болду?

– Анда сага айтайын. О, Жо, бөбөк чарчап калды!

– Кайсы бөбөк?

– Миссис Хаммелдин баласы. Ал келгенче эле менин тиземде жатып өлүп калды, – деп ыйлап ийди Бесс.

– Байкушум десе, жаман болгон турбайбы! Сенин ордуңа мен барышым керек эле, – деди Жо өкүнүп. Синдисин кучактап, апасынын чоң креслосуну отургузду.

– Жок, Жо, мен корккон деле жокмун, бирок абдан кайтылуу болду! Начарлап баратканын дарро эле байкадым, бирок Лотхен апам доктурга кетти деп айтканынан Лоттини алдыма алыш отурдум. Ал уктап аткандай болгон, бирок бир маалда кыйкырып ийди да, титиреп барып денеси жайыла түштү. Бутун жылытайын деп аракет кылдым, сүт да бердим, бирок карасам кыймылдабайт, ошондо түшүндүм: өлүп калыптыр.

– Үйлаба, алтыным! Анан эмне кылдын?

– Миссис Хаммел доктур менен келгенче алды-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

ма алып отура бердим. Доктур бала чарчап калыптыр деди да, Хейнрих менен Миннаны текшерди, анткени алардын да тамагы ооруп аткан. «Скарлатина, мэм. Мени эртерээк чакырсанар болмок», – деди ал ачууланып. Миссис Хаммел кедей экенин, баланы өзү дарылаганга аракет кылганын, бирок кеч болуп калганын айтып, эми калгандарына жардам берициз деп жалдырады. Доктур жылмайып, ачуусу келбей калды, бирок мунун баары абдан кайгылуу болгондуктан, ыйлап атсам, ал мага карап, үйүнө бар да, дароо белладона ич, болбосо сен да скарлатина болосуң деп урушту.

– Жок, болбойсун! – деп ийди коркуп кеткен Жо аны бооруна кысып. – О, Бесс, эгер сен ооруп калсан, мен өзүмдү эч качан кечирбейм. Эми эмне кылыш керек?

– Коркпо, менимче, көп кыйналбайм. Апамдын китебин карасам, скарлатина баш оору, тамак оорудан башталат экен да, алың кетет экен. Белладона ичтим эле, бир аз жакшы болуп калдым, – деди Бесс, муздак колун күйүп жангана маңдайына коюп.

– Апам үйдө болсо эмне! – деп ийди Жо, апасынын китебин алып. Бир бетти окуду да, Бессти карап, маңдайына колун басып, тамагын караган соң, олуттуу айтты: – Сен бир жумадан ашык күн саяын бала менен болуп жүрдүң, ошондуктан ооруп каласың го деп корком, Бесс. Ханнаны чакырайын, ал оорулардын баарын билет.

– Эмини киргизбе, ал скарлатина менен ооруган эмес, жугуп калып журбөсүн. Мег экөөң кайра ооруп калбайсыңарбы? – деп сурады Бесс чочулап.

– Менимче, оорубайбыз. Оорусам ооруп кала-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

йын, чала болот эле мага окшогон манчыркаган чочкого! Сени жиберип коюп, болбогон бирдемени жазымыш болуп отурдум! – деп күбүрөгөн Жо Ханна менен кеңешейин деп чечти.

Байкуш Бесс дароо туруп, ишке киришти да, Жону кыжалат болбо, скарлатина бардыгында болот жана андан эч ким өлгөн эмес деп ишендире баштады. Жонун көңүлү бир аз жайланаңып, Ханна менен Мегди чакырганы кетти. Анан көп өтпөй эле үчөө келип калышты.

– Эми мындай кылабыз, – деди Ханна, Бессти карап, сурамжылап бүткөндөн кийин. – Доктор Бэнгсти чакыралы, ал сени текшерсін, балким, биз жаңылышкан чыгарбыз. Эмини убактылуу Марч жеңенікине жибере туралы, болбосо ага да жугуп калышы мүмкүн. Силердин бирөөнөр жумуштан калып, бир-эки құн Бессти карагыла.

– Албетте, мен калайын, улуусумун да, – деди Мег. Кыжалат болуп, абишири да кыйнап турганы көрүнүп турду.

– Жоқ, мен калам. Ал менин айыман ооруп калды. Бардык тапшырмаларды өзүм аткарам деп апама убада бердим эле, бирок аткарған жокмун, – деди Жо өкүм үн менен.

– Сен кимди каалайсың, Бесс? Бирөө болсо же-тишет да, – деди Ханна.

– Жо калсын. – Бесс жесинин көкүрөгүнө башын жөлөп, маселени биротоло чечти.

– Эмие жеңенқине барасың деп айтайын, – деди Мег кетип баратып. Ал бир аз таарынгандай болгону менен женилдей түштү, анткени, Жодон айырмалаңып, ооруган кишини караганды сүйчү эмес.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Эми жини келип, Марч жеңеникine баргандан көрө скарлатина менен ооруганым жакшы деп чыкты. Мегдин жалынып жалбарганы, өтүнгөнү, буйрук кылганы таасир этпеди. Ал эч качан барбайм деп салтанаттуу ант берген соң айласы кеткен Мег Ханна менен кенешкени кетти. Лори конок бөлмөгө кирсе, Эми жаздыкка бетин басып ыйлап жатыптыр. Лорини боор ооруйт го деп баарын төкпөй чачпай айтып берди эле, ал колун чөнтөгүнө салып, ойлонгондой қабагын салып ары-бери басып турду.

Анан Эминин жанына отурду да, жайгара сүйлөдү:

— Менин оюмду уккуң келсе, ақылдуу айым болда, тигилдердин айтканын кыл. Болду, болду эми, ыйлаба, уксан, менин оюма бир нерсе келди. Сен Марч жеңеникine барасын, а мен болсо күн сайын келип, сени ойнотуп, сейилдетип туррам. Экөөбүз аябай жыргайбыз. Бул жерде ыйлап отургандан көрө ошол жакшы эмеспи?

— Мени жолтоо болуп жаткандай айдаганы жатышпайбы, — деп баштады Эми таарынып.

— Койчу, сени оорубасын деп ушинтип атышат да. Сен ооругуң келбейт, ушундайбы?

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Албетте, келбейт, бирок баары бир ооруйм го, анткени Бесс менен чогуу журдүм да.

– Ошол оорубай калыш үчүн сен сөзсүз кетишиң керек. Менимче, аба менен чөйрөнү алмаштыруу оорубай калышыңа жардам берет, ал эми ооруп кала турган болсоң, тезирээк айыкканга көмөк болот. Мен сага тезирээк кет деп көнеш берер элем. Скарлатина, мисс, тамаша эмес.

– Бирок Марч жеңеники абдан көңүлсүз, өзү да абдан ачуулуу, – деди Эми коркуп.

– Зерикпейсиң, мен күндө барып, Бесстин баарын айтып, ойнотуп, сейилдетип турам. Карыган леди мени жакшы көрөт, мен да ага жакшы мамиле жасайм, ошентип ал наалыбайт го деп ойлойм.

– Сен мени кичинекей экипажга түшүрөсүңбү?

– Сөз берем.

– Күн сайын келип турасыңбы?

– Ооба.

– Бесс айыгары менен кайра алыш келесинбى?

– Дароо.

– Театрга алыш барасың?

– Эгер үлгүрсөк, он чакты театрга алыш барам.

– Болуптур... анда... барайын, – деди Эми акырын.

– Азамат! Мегди чакыр да, барам деп айт, – деди Лори, Эмини далыга таптап. Эминин буга ачуусу келе түштү.

Ылдый түшкөн Мег менен Жо бул укмушка таң калышты, ал эми өзүн сүйүктүү сезе түшкөн Эми доктор Бессти ооруулуу деп айтса, Марч жеңеникине кетем деп убада берди.

– Ал кантип атат, байкуш? – деп сурады Лори кыжалат болуп, анткени Бессти абдан жакшы көрчү.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Апамдын керебетинде жатат. Кичине жакшы болуп калды. Баланың өлүмү ага катуу таасир этиптири. Суук тийген го деп ойлоп турат. Ханна да ошенткени менен бир аз коркконсуп турат, аны көрүп кыжалат болуп атам, – деп жооп берди Мег.

– Дүйнөң менен куруп кал! – деди Жо, чачын уйпалап. – Бир балээден кутула албай жатсан, экинчиси басып калат. Апам да жоқ, эмне кыларымды да билбей калдым.

– Чүткөр болбо, сага жараашпайт. Чачынды жаткыр да, айт, апаңа телеграмма жөнөтөйүнбү же жөн эле коёюнбу? – деп сурады Жонун чачын алдырып таштаганына эч көнө албай жүргөн Лори.

– Ушул мени ойлондуруп турат, – деди Мег. Менимче, эгер Бесс чындал эле ооруп калган болсо, биз апама кабар беришибиз керек, бирок Ханна апам атамды таштап келе албай турган болгондуктан, бул кабар аны кыжалат гана кылат деп жатат. Бесс тез эле айыгат жана Ханна эмне кылышты билет, апам болсо Ханнанын тилинен чыкпагыла деп айткан. Сыягы, биз ага баш иебиз го.

– Мм, билбейм. Доктур келип кеткендөн кийин чоң атам менен да сүйлөшүп көрбөйсүңөрбү.

– Сөзсүз. Жо, бар да, доктор Бэнгсти чакырып кел, – деп буйрук берди Мег. – Ал келмейинче биз эч нерсе кыла албайбыз.

– Сен отура бер, Жо. Бул үйдө мен чабаганмын, – деди Лори, шляпасын алып.

– Сенин колуң бош эмес го, – деди Мег.

– Жоқ, мен бүгүнкү сабактардын баарын аткарып койгомуун.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Сен каникулда да окуй бересиңби? – деп сұрады Жо.

– Кошуналардан үлгү алам, – деп жооп берди Лори, өкчөсү менен кайрылып бөлмөдөн чыгып баратканда.

– Бул баладан үмүтүм чоң, – деди Жо, кашаадан секирип өтүп бараткан Лорини жылмая карап.

– Өз жашындағы бала үчүн... бул бала абдан жакшы, – деп койду Мег көңүлкош.

Доктор Бэнгс келди да, Бессте скарлатинаның бардық белгилери бар, бирок тез эле айыгат болуш керек деди. Анан Хаммелдерди угуп кабагы бүркөлө түштү. Эмини дароо кетсин дегендиктен, ал дары-дармектерди алышп, Жо менен Лоринин коштоосунда толкунданган бойдон кетти.

Марч жеңе аларды адаттагы меймандостугу менен тосуп алды.

– Эми эмне керек болуп кетти силерге? – деп сурады көз айнегинин артынан теше карап. Отургучтун аркасында отурған totу күшү кыйкырып ийди:

– Жогол! Балдар келбейт бул жерге!

Лори терезе жакка басып кетти, Жо иштин жайын түшүндүрдү.

– Ушундай болорун билгемин. Кедейлердин арасында жүрсөнөр, ушундай болосуңар да. Эми оорубаса, калышп, мага жардам берсін, бирок өнү жакшы эмес, шек санап турал. Ыйлаба, балам, ыйлаганды жаман көрөм.

Эми ыйлаганы калды, бирок ушул учурда Лори totу күшту күйругунан тартып койду эле, тиги кыркырап: «Кудай, батинкемди жалгай көр!» – деп кий-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

кырып ийди. Ыйлаганы турган Эми чыдай албай күлүп жиберди.

– Апаңар эмне деп жазып атат? – деп сурады карыган леди кыртышы сүйбей.

– Атам жакшы болуп калыптыр, – деп жооп берди Жо, олуттуу түрүн бузбаганга аракет кылып.

– А, ошондой бекен? Анда тез эле онолуп кетет болуш керек. Марч башынан эле жалакай эмес болчу. – Жооп ушундай болду.

– Ха-ха! Капаланба! Бир жыттам тамеки ал. Көрүшкөнчө, көрүшкөнчө! – деп чайылдады totu күш, анан тыбырчылап, карыган лединин чепчигин апчып алды, анткени Лори аны артынан сайып койгон эле.

– Үнүндү бас, карыган шайтан! А сен, Жо, үйгө дароо жөнө, бул бекерчи бала менен кечинде жүрө бербей...

– Үнүндү бас, карыган шайтан! – деп кыйкырган totu күш отургучтан бери умтулуп, кийинки сөзгө боору катып күлүп аткан «бекерчи баланы» чокумак болду.

«Чыдай албайм деп корком, бирок аракет кылам», – деп ойлоду Марч жеңе менен калган Эми.

– Жогол сен, каракчы, – деп чайылдады totu күш, Эми чыдай албай ыйлап ийди.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Он сегизинчи бап

КАЙГЫЛУУ КҮНДӨР

*Б*есс чындал эле скарлатина менен ооруп калды жана абалы Ханна жана доктордон башкалар ойлогондон алда канча жаман болуп чыкты. Кыздар оору жөнүндө эч нерсе билишчү эмес, мистер Лоренске болсо оорулууну көргөнгө уруксат беришken жок, ошентип Ханна өз билгениндей дарылап жатты. Колу бошобогон доктор Бэнгс колунан келишинче аракет кылды, бирок ал да көбүнчө Ханнага ишенди. Оору Кингдердин үйүнө да жукпасын деп Мег үйдө болуп, чарба менен алек болуп жатты. Ал бир топ чочулап, ал турсун Бесстин оорусу жөнүндө айтылбаган узун каттарды жазып жатканда, өзүн айыптуу сезип да жүрдү. Мег апасын алдоону туура көргөн жок, бирок Ханнага баш ийүү буйрук кылынган эле, ал болсо «буга окшогон майда-чүйдө нерселерди жазып миссис Марчты кыжалат кылууга болбойт» деп кашайып койду. Жо өзүн баш-оту менен Бесске арнап, күнү-түнү жаңында болуп атты, бирок бул кыйын деле болгон жок, анткени Бесс абдан чыдамкай болгондуктан,

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

бардыгын үн чыгарбай көтөрө берди. Бирок кээде жөөлүп, қыркыраган үнү менен бир нерселерди айтып, сүйүктүү пианиносунда ойногондой жуурканда ойноп, ырдаганга аракет кылчу, бирок тамагы шишип кеткендиктен, анте алчу эмес. Кээде жанында отургандарды тааныбай, башкалардын атын айтып, апасын жалбарып чакырчу. Андайда Жо коркуп, Мег апама чынын жазалы деп жалдырачу, ал турсун Ханна да «азырынча коркунуч жок, бирок ойлонуп көрөйүн» дечү. Вашингтондон келген кат ого бетер кыжалат кылды: мистер Марчтын оорусу кайра кармап, жакын арада келе албайт экен.

Күндөр кайгылуу болуп, айланы томсоруп, эже-сиңдилердин иштеп жатканда ойлонгон сайын жүрөгү сыйздал, баягы бактылуу үйдү өлүм көлөкөсү каптап турду. Ошондо Маргарет жалгыз көз жашын тамызып сайма сайып отуруп, мурун кандай бай жашашканын, андай байлыкты, сүйүүнү, жыргалчылык менен ден соолукту эч кандай акчага сатып алууга мүмкүн эместигин түшүндү. Ошондо караңгы бөлмөдө оорудан кыйналган сиңдисин карап, анын алсыраган үнүн угуп отурган Жо Бесстин жан дүйнө сулуулугун, башкаларды назик сүйгөндүгүн, анын башкалар үчүн жашаганын баалаганды үйрөндү, анын жөнөкөй асыл сапаттары талант, байлык же сулуулуктан жогору турарын андады. Ал эми сүргүндө жүргөн Эми болсо үйдү эңсеп, Бесс үчүн талбай иштейт элем, эч кандай жумуш оор же тажатма болбойт эле деп ойлоп, байкуш Бесс анын унутуп койгон иштеринин канчасын аткарып жүргөнүнө өкүнүп жатты. Лори да жаны жай таппай үйгө келе берчү, ал эми мистер Лоренс

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

кечке маал ойноп берип, жарпын жазган кичинекей кошунамды эстетпесин деп роялды жаап таштады. Бардыгы Бессти жоктоп жатышты. Сүт сатуучу, наабайчы, дүкөнчү жана касапчы – баары аны сурап жатышты, байкуш миссис Хаммел Миннага кепиндикке кездеме сурап келгенде этиятсыздыгы үчүн кечирим сурады, кошуналар ар түрдүү таттууларын алып келишип, айыгып кетсин деп жатышты. Ал турсун эң жакын адамдары да тартынчаак Бесстин ушунча досу бар экенине таң калышты.

Ал болсо жөөлүп жатканда да баягы Жоаннасын унуптай, жанына алып жатып жүрдү. Мышыктарын абдан сагынды, бирок ооруп калат деп коркуп, алып келтирген жок. Жону ойлоп да кооптонду. Эмиге мээримин төгө кат жазып, апасына да жакында кат жазарымы айтып койгула деп жатты. Атам мени унуп калды дебесин деп кат жазганга камынып жүрдү. Бирок көп өтпөй эле эсине келе калган мындай учурлары азайып, сааттар бою чабалактап жөөлүп же уйку-соонун арасында жата бере турган болду. Доктор Бэнгс күн сайын эки маал келет, Ханна түнү менен уктабай отурат, Жо жанынан чыкпайт. Мегдин столунда жазылған даяр телеграмма жатты.

Биринчи декабрда чындал кыш түштү: ызгаардуу шамал согуп, кар жаап жатты жана жыл аяктай тургандай болуп турду. Эртең менен келген доктор Бэнгс Бессти карап туруп, анан ыпсызык колун кармап, кайра ақырын койду да, Ханнага ақырын айтты:

– Эгер миссис Марч күйөөсүн таштап келе алса, кабар жибериш керек.

Ханна үнсүз баш ийкеди, бирок эриндери титирей түштү. Мег креслого кулап түштү, сыйагы жана-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

гы сөздөр биротоло алдан тайдыргандай болду. Жо күпкүү болуп бир аз турду да, анан конок бөлмөгө чуркап барып телеграмманы алыш, пальтосун кийди да, бороонго чуркап чыкты. Көп өтпөй эле кайтып келип, пальтосун шыбыш алдыrbай чечип жатканда, Лори мистер Марч кайра оңолуп келатыптыр деген катты алыш келип калды. Жо катты окуп ыраазы болгонсуганы менен жүрөгү дагы эле сыздап, өңү ушунчалык кайтуу болгондуктан, Лори сурап ийди:

- Эмне болду? Катуу ооруп атабы?
- Апама телеграмма жибердим, – деди Жо, батинкесин чечип жатып.
- Койчу, Жо! Сен аны өзүң билип жөнөттүңбү? – деп сурады Лори, анан колу титиреп жатканын байкап, стулга отургузду да, чече албай жаткан батинкесин чечти.
- Жок, доктор айтты.
- О, Жо, ошончолук катуубу? – деп ийди Лори коркуп кетип.
- Ооба. Бизди тааный албай, ал турсун туш кагзагы жүзүмдүн жашыл жалбырактарын жашыл көгүчкөндөр деп да айта албай калды. Баягы Бессим жок, жардам бере турган да эч ким жок. Апам менен атам Вашингтондо, кудай болсо алыста, же-тиш кыйын.

Байкуш Жонун көзүнөн жашы куюлуп, караңгыда бараткандай колу менен кайсалаганда,

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Лори аны колунан алып, тамагына бир нерсе тұра калғандай болуп араң шыбырады:

– Мен жаңындамын. Мага таян, Жо, алтыным.

Ал сүйлөй алған жок, бирок досунун колун кысканы бир аз да болсо жубатты. Лори абдан назик, жубата турған бир сөз айтайын деди эле, бирок эч нерсе оюна келбей, адатта апасы сылагандай Жонун башынан назик сылап тұра берди. Анын колунан келгени ушул болду, бирок мунун таасири ар кандай сөздөн күчтүү болуп, Жо анын боору ооруп турғанын түйдү. Көп өтпөй эле көз жашы токтоп, бир аз жеңилдей түшкөн соң, ыраазы болуп карады.

– Ыракмат, Тедди, бир аз жеңилдей түштүм. Өзүмдү мурункүдай жалғыз сезбей, бардыгына даяр болуп калдым.

– Үмүтүңдү үзбө, ал сага жардам берет, Жо. Жакында апаң да келет, анан баары жакшы болот.

– Атам жакшы болуп калғанына кубанып атам, эми апам аны калтырып келе бере алат. Кудай ай! Кырсыктын баары бир келип, эң оору мага түштү окшойт, – деп үшкүрдү Жо, тизесиндеги ным жұзаарчысын курғасын деп бүктөп жатып.

– Мег жардам бербейби? – деп сурады Лори нааразы болуп.

– Ал аракет кылат, бирок Бессти мендей жакшы көрө албайт. Бесс да мени жоктоп турат дайым. Бесс – менин абийириим, мен аны жогото албайм. Жогото албайм!

Жо жұзұн кайра ным бетаарчысы менен жаап, буркурап ыйлап ийди, анткени мурунку күндөрү ыйлабай жүргөнү үчүн бук болуп калған окшойт. Лори көзүн басып, титиреген эриндерин токтот-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

кончо сүйлөгөн жок. Балким, бул эркектин жоругу эместирип, бирок ал өзүн токтото албай койду. Акырында Жонун ыйы басаңдай түшкөндө, үмүт менен мынданай деди:

– Мен анын өлөрүнө ишенбейм, ал ушундай жакшы, биз баарыбыз аны сүйөбүз. Кудай аны тез эле алып кетип каларына ишенбейм.

– Жакшы, сүйүктүү адамдар дайыма өлүп калат, – деди Жо, бирок ыйын токтотту. Досу өзү коркуп турганына карабастан анын сөздөрү Жону кайраттандырды.

– Байкүшум, сен такыр эле болбой калыпсын. Сен мынданай эмес элең го. Болду, мен сени азыр заматта өзүңө келтирем.

Лори эки баскычты бир аттап чуркап кеткен соң Жо башын Бесстин кичинекей күрөң капоруна кооп отурду. Аны столдон алып койгонго эч кимдин колу барган эмес. Сыягы, уян ээсинин руху анда да калган окшойт, анткени Лори келгенде Жо жылмайып, кадимкидей өзүнө келип калган экен.

– Менин Бессимин ден соолугу үчүн! Сен мыкты доктурсун, Тедди жана ушунчалык ишенимдүү доссун. Мен мунунду кантип актайм? – деди ал, шарап денесине күч бергенин туюп.

– Убагы келгенде, эсепти жөнөтөм, азырынча жүрөгүндү шараптан да күчтүүрөөк ысыта турган бир нерсе берем, – деди ал, өзүнө өзү ыраазы болгонун жашыра албай.

– Ал эмне? – деп ийди Жо, кайгысын дароо унтуп.

– Кечээ мен апаңарга телеграмма жибергем, Брук анын келе тургандыгын билдириди. Ал бүгүн

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

кечинде келет, анан баары жакшы болот. Буга кубанасыңбы?

Лори быдылдап сүйлөп, кыпкызыл болуп кетти жана толкундал турду, анткени кыздарга уят боломбу же Бесске зыяны тийип калабы деп планын эч кимге айткан эмес. Жо купкуу болуп кетти да, ордунан атып туруп, досунун мойнунан кучактап, кыйкырып ийди:

– О, Лори! О, апа! Мен ушунчалык кубанычтуумун!

Бул жолу ал ыйлаган жок, күлүп, титиреп, бул күтүүсүз кабардан улам эс-акылынан ажырай түшкөндөй досуна ыктады.

Лори таң калганы менен өзүн жоготкон жок: далысынан эркелете сылап, анын өзүнө келе баштагын сезип, уялыңкы бир-эки өөп алды. Жо өзүнө келе түштү да, периланы кармап, Лорини жумшак түртүп, күбүрөдү:

– О, жоқ, кереги жок! Мен минтейин деген эмесмин, эмне кылып койдум. Бирок сен азаматсың, Ханнага карабай туруп ушуну кылдың, ошондуктан сени кучактабай коё албадым. Баарын айтып бер, анан мага шарап бербе, көрдүң го эмне болгонун.

– Мен каршы эмесмин, – деп күлдү Лори галстугун ондолп. – Мен да, чоң атам да аябай кыжалат болдук. Анан Ханна өзүм билемдик кылып атат, апасы баарын билиш керек деп ойлодук. Эгер Бесс... Бесс бирдеме болсо, ал бизди эч качан кечирмек эмес. Ошентип, мен акырында чоң атамды ынандырдым да, почтону көздөй чуркадым. Доктур кечээ абдан кыжалат болгонунан Ханнага телеграмма жөнөтөлү деп айтсам, башымы жулуп ала

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

жаздаган. Мен мага буйрук бергенди жаман көрөм, бул да мага түрткү болду окшойт, анан ошентип телеграмма жөнөтүп ийдим. Апаң келет, мен билем. Ақыркы поезд түнкү saat экиде келет, мен барып тосуп келем. Силер болсо өзүңөрдү кармап, апаңар келгенче, Бесстин тынчын албай тургула.

— Лори, сен периштесин! Ушунунду качандыр бир кезде актаар бекемин?

— Дагы бир жолу кучактасы, мага жагып калды, — деди Лори эки жумадан бери биринчи жолу шоктонун.

— Жок, ыракмат. Мен эми мууну чоң атаң келгенде ортомчу аркылуу кылам. Эми жиниме тийбей, үйүңө барып эс ал, түнү менен уктабай чыкканы жатпайсыңбы. Кудай жалгасын сени, Тедди!

Жо бурчту карай кетенчиктеди, анан сөзүн бүткөн соң ашканага кирип кетти да, столго отуруп, чогула калган мышыктарга: «бактылуумун, ах, кандай бактылуумун!» — деп айтты. Лори болсо иш онунан чыкты деп үйүнө кетти.

— Мындай өжөр, тажатма баланы өмүрүмдө көргөн эмесмин, бирок мен аны кечирдим жана миссис Марч келип калат деп үмүттөнөм, — деди ал Жо жакшы кабарды айткандан кийин женилдей түшүп.

Мег абдан сүйүндү жана Жо оорулуунун бөлмөсүн иретке келтирип, Ханна «күтүүсүз конектор» келгенде жасай сала турган пирог бышырып жатканда, Лори алыш келген катты окуп ойлонуп отурду. Үйгө таза желаргы киргендей, тынч бөлмөлөргө күн нуру жарык чачкандай боло түштү. Бардыгы мууну туйгандай болушту: Бесстин чым-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

чыгы кайра сайрай баштады, терезеде турган Эминин гүлүндө бир гунча пайда болгонун байкашты, каминдеги от демейдегиден жарыгыраак күйүп, кыздар бири-бирине кездеше калган сайын жайнай түшүп, бирин-бири кучктап: «Апам келатат, алтыным! Апам келатат!» – деп шыбырап жатышты. Бесстен башканын баары сүйүнүп жатышты, тиги байкүш болсо үмүттү да, кубанычты да, шектенүүнү да, коркууну да билбей жата берди. Анын өңү боор ооругудай эле: баягы кыпкызыл беттен дайын жок, иштен тажабаган кичинекей колдору шалдайып жатат, жылмайып турчу эриндери кыймылсыз, дайыма таралып турчу чачы уйпаланып, жаздыкта жайылып жатты. Кээде гана бир аз козголуп, кургаган эриндерин кыбыратып: «Суу!» демиши болгону болбосо керели кечке ушинтип жатты. Жо менен Мег күнү бою жанынан жылышкан жок, кудайга, апасына ишенип, ошолорго жалынып-жалбара беришти. Күнү бою шамал ышкырып, кар жаап, saat жебеси жылбай турду. Акырында түн кирип, saat каккан сайын төшөктүн эки жагында отурган эже-синдилер кымындан сүйүнө тиктеше түшүп жатышты, анткени ар бир saat жардамды жакындып жаткан. Доктур келип, түн жарымда Бесстин абалы онолот же начарлайт, ага чейин келип кетем деди.

Чарчап суй жыгылган Ханна төшөктүн аяк жағындағы диванга жата кетти да, тез эле уктап кетти. Конок болмөдө мистер Лоренс ары-бери тынбай басып, миссис Марчтын үйгө киргендеги корккон өңүн көргөндөн көрө козголончул түштүктүктөрдүн батареясы менен бет келишсем жәцил болмок деп ойлонуп жатты. Лори килемде Бесстин абалы

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

жатканы менен оттон көз албай карап жатты жана ушундан улам көздөрү абдан назик тартып, жалжылдап турду.

Кыздар бул түндү өмүр бою эстеп калышты. Уйкулары качып, өздөрүнүн ушунчалык алсыз экенин туюп, нөөмөттө туруп жатышты.

— Эгер кудай Бессти сактап калса, мен эч качан эч нерсеге даттанбайм, — деп шыбырады өрөпкүгөн Бег.

— Эгер кудай Бессти сактап калса, мен аны сүйүп, ага өмүр бою кызмат кылам, — деп жооп берди Жо ошондой эле өрөпкүгөн таризде.

— Ушинтип ооругандан көрө жүрөгүм жок болуп калса болмок экен, — үшкүрдү Мег бираз унчукпай калып.

— Эгер жашоодо тез-тез эле ушундай кыйынчылыктар боло берсе, кантип жашайбыз, билбейм, — деп кошумчалады синдиси умуту үзүлгөндөй.

Ушул учурда saat түн жарымды сокту да, экөө төң өздөрүн унтууп, Бессти карап калышты, анткени анын күпкүү өнүндө бир өзгөрүү болуп жаткандай сыйктанды. Ўй бейиттей тунжурап, муну шамалдын улуганы гана бузуп жатты. Суй жыгылып чарчаган Ханна баягыдай эле уктап аткан, ошондуктан оорлууга түшкөн көлөкө сыйктуу будемүк немени эже-синдилир гана көрүштү. Бир saat өттү, бирок эч нерсе өзгөргөн жок, бир гана Лори жылып чыгып, станцияга кетти. Дагы бир saat өттү, баягыдай эле тунжураган тынчтык өкүм сүрүп, бороондон улам поезд кечигип келеби, же жолдо кырсык болдубу, же болбосо эң жаманы Вашингтондо бир жамандык болдубу деген ой-лор кыжалат кылып, жүрөктү өйүп турду.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Саат үч болду. Терезеде сыртты карап, ушунчалык тұнөрөт әкен да деп ойлонуп турған Жо керебет жактан бир дабыш угуп бурулса, Мег апасының отургучунун жаңында бетин басып, тизелеп отуруптур. Жо селейе түштү: «Бесс өлүп, Мег аны мага айта албай жаткан әкен».

Керебеттин жаңына жетип барса, толкундагандан болсо керек, бир өзгөрүү болгондой сезилди. Синдисинин бети баяғыдай алоолонуп қызарбай, бир аз өзүнө келгендей болуп, тынч ала түшкөндөй түрү бар. Сүйгүнчүк синдисине әңгейип, нымдашкан мандайынан өптү да, назик шыбырады: «Кош, менин Бессим, кош!»

Ханна бирөө түрткүлөгөндөй ойгонуп кетти да, төшөккө жетти. Бессти карап, колун кармап, дем алғаның тыңшап турду да, анан алжапқычын башына жаап, отура кетти да, термелे шыбырады:

– Ісыймасы кайтып калыптыр, кадимкидей уктап атат; териси нымдуу, женил дем алыш жатат. О, кудай!

Кыздар бул кубанычтуу кабарга ишенер-ишен-бесин билбей турганда, доктур келип калды. Демейде өңү серт көрүнгөн бул адам жадырай жылмайып, атадай карады:

– Ооба, алтындарым, менимче, Бесс айыгып кет. Тынчын албагыла, уктасын, ойгонгондо ага...

Эмне бериш керек экенин кыздар угушкан да жок: экөө караңғы кире беришке чыгышты да, тепкичке отуруп, кучакташа ыйлап иийши. Кубанып өрөпкүгөндүктөн, сөз да ашыкча болуп турду. Кайра киргенде, байкуш Ханна кучактап өөп, бооруна кысты. Бесс адатынча колун бетине жазданып жат-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

ты, баягыдай купкуу болбой, азыр эле уктагандай бир калыпта дем алыш жатты.

– Азыр апам келип калса! – деди Жо, таң атайдын деп калганда.

– Каракы, – деди Мег, ачылайын деп калган ак розаны көрсөтүп. – Кечээ кокус Бесс... чарчап калса, колуна карматканга ачылбайт го деп ойлодум эле. Бирок, көрбөйсүңбү, ачылып калыптыр, эми вазама салып, Бесстин жанына коюп коём. Биздин сүйгүнчүгүбүз ойгонгондо ушул розаны, анан апамын жүзүн көргөндөй болсун.

Күн эч качан мындай кооз чыккан эмес, дүйнө эч качан мындай керемет сезилген эмес. Уйкудан калган Мег менен Жо терезенин жанында ушул таңкы кооздукту карап суктанып отурушту.

– Сыйкырдуу дүйнө деген ушундай болот болуш керек, – деди Мег жылмая, сырттан көзүн албай.

– Уктуңбу? – деп ииди Жо ордунаң атып туруп. Ооба, чын эле төмөн жактан эшиктин конгуроосунун кагылганы, Ханнаның кыйкырып ийгени угулду да, кирип келген Лори аптыга айтты:

– Кыздар, келди! Апаңар келди!

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Он тогузунчұ бап

ЭМИНИН КЕРЭЭЗИ

Ү

йдө ушул окуялар болуп жатканда, Эми да башынан оор күндөрдү өткөрүп жатты. Ал сүргүндөн кыйналып, үйдө кандай сүйүп, эркелетип жүрүшкөнүн бириңчи жолу түшүндү. Марч жеңе әч кимди әч качан эркелеткен эмес, мындай нерсени жактырчу да эмес, бирок бул кичинекей тарбиялуу кыз жатып калғандыктан, жакшы мамиле кылганга аракет кылды. Ал өзү мойнуна алгысы келбегени менен жээнинин балдарын жакшы көрчү. Эми үчүн бардыгын кылып жатам деп ойлогону менен чындыгында андай эмес эле. Кээ бир карылар чачын ак басып, жүзүн бырыш басканы менен жан дүйнөсү жаш бойдон кала берет да, балдардын кичинекей кайғы-кубанычын сезе алат, алар менен дос болуп, ойноп жатып эле аларды тарбиялай берет. Бирок Марч жеңеге кудай мындай таланттан айтпагандыктан, өзүнүн эрежелери жана буйруктары, түгөнбөс акыл-насааттары менен Эминин шайын оодарды. Анын эжесине караганда тил алчаак жана жайдары экенин байқаган соң карыган леди жээнинин үйүндө

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

өкүм сүргөн эркиндиктін кесепеттерин жойгонго аракет қылды. Ал Эмини колго алыш, алтымыш жыл мурун өзүн тарбиялагандай тарбиялай баштады. Натыйжада байкуш Эми өзүн каардуу жөргөмүштүн торуна түшүп калган чымындаи эле сезип калды. Ал күн сайын эртең менен идиш-аяктарды жууп, эски кашыктарды жана бөйрөктүү күмүш чайнекти жалтыраганча сүртүшү керек эле. Анан дагы бир азаптуу иш – бөлмөнүн чаңын сүртүш бар болчу. Марч жеңе бир сүртүм чаңды да көз жаздымдан кетирчү эмес, ал эми эмеректердин буттары ийри-буйру болгондуктан, ойдогудай сүртүү мүмкүн эмес болчу. Андан кийин тоту күшкү жем берүү, итти тароо сыяктуу жумуштар бар эле. Андан тышкary карыган леди аксал баскандыктан жана креслосунан сейрек учурларда гана тургандыктан, отуруп алыш ар нерсеге жумшай берчү. Ушундай оор жумуштардан кийин сабак окуш керек болчу жана бул да өзүнчө бир оор сыноо эле. Андан кийин ойногонго бир saat берилчү жана бул өзүнчө жыргал болор эле. Лори күн сайын келип, Марч жеңени алдап-соолап жатып, Эмини экипаж менен жөө сейилге алыш чыкчу. Түшкү тамактан кийин карыган ледиге китеп окуп берчү жана ал адатта биринчи беттен эле уктап кеткендиктен, жанында унчукпай отурчу. Анан байкуш Эми күүгүм киргенче керебет жапкычка же сүлгүгө сайма сайчу да, чайга чейин бир аз эс алчу. Баарынан жаманы кечкисин болчу: Марч жеңе жаш кезин саймединеп айта баштачу жана бул ушунчалық тажатма болгондуктан, Эми төшөгүнө жатканда сүйүнчү да, тагдырына кейип, бир-эки тамчы жаш төкконгө үлгүрүп-үлгүрбөй уктап кетчү.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Эгер Лори менен Марч жеңенин карыган кызматчысы Эстер болбогондо, мындай оор азапка чыдай албасын Эми сезчү. Бир эле тоту күш аны жинди кылыш салмак, анткени тигил кудай урган күш анын жактырбай турганын билип алып, ар кандай кылыш өч алчу. Жанына бара калса чачын жулчу, ка-пасты тазалары менен сүттү төгүп, нанды чаччу, карыган леди үргүлөп баратканда пуделди чокуп ийип ойготуп жиберчү, коноктордун көзүнчө Эмини ар кандай жаман сөздөрдү айтып тилдечү. Эми пуделди да жек көрчү, анткени ал жүнүн тараф жатканда ыркырап үрүп, курсагы ачканда төрт аягын асманды каратып жатып алчу жана кыжырды көлтирген бул нерсе құнұнө он жолу кайталанчу. Ашпоз аял тажаал, атчы дүлөй болгондуктан, Эмиге бир гана Эстер көнүл бурчу.

Эстер өзү айткандай «мадам» менен көп жылдардан бери жашап келаткан француз аял болчу. Карыган леди аны бир топ кыйнаганы менен ансыз жашай алчу эмес. Чын аты Эстелла экен, бирок Марч жеңе ысымыңды өзгөрт дегенде, ал диними өзгөртүүгө мажбуrlабайсыз деген шарт менен ма-кул болуптур. Ага кичинекей «мадемуазель» жагып калгандыктан, «мадамдын» тор кийимдерин крах-малдап жана үтүктөп жатып, Франциядагы жашоосун кызыктуу кылыш айтып берчү. Мындан тышкары Эминин занғыраган чоң үйдү кыдырып, Марч жеңе сагызгандан бетер чогулта берген кызыктуу жана кооз буюмдарга толгон чоң шкафттар менен эски сандыктарды карап чыгышына уруксат берчү. Эми баарынан да Индиядан келген шкафка таң калчу, анткени анын ар түрдүү жасалгалар сакталган

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

кичинекей тартмалары, суурмалары, кутулары бар эле. Жасагаларды кармалап, өзүнчө коюу Эми үчүн өзүнчө эле ыракат болчу, кырк жыл мурун сулуу леди тагынып жүргөн, эми болсо баркыт жаздыкчаларда жаткан жасалгалар турган кутулар өзгөчө кызыктырчу. Алардын арасында гранат билерик, леди-нин атасы үйлөнүү тоюнда берген бермет, күйөөсү үйлөнгөндө таккан бриллиант, аза күткөндөгү шакек, кара янтарь төөнөгүч, өлгөн достордун сүрөттөрү салынган эски медальондор, кыздардын биригинин кичинекейндеги билериги, Марч абанын көп балдар ойногон чоң saatы бар эле. Өзүнчө кутуда Марч жеңенин нике шакеги бар эле, азыр шишик чалган манжасына батпай калганына карабастан, кымбат баалуу буюм катары сакталып турчу.

– Эгер бирин тандап ал десе, эмнени алар элеңиз, мадемуазель? – деп сурады дайым жанында карап отуруп, баарын кайра кулпулап койчу Эстер бир жолу.

– Мага баарынан брилианттар жагат, бирок чынжыры жок, ансыз көркүнө чыкпайт. Ошентип, мен муну тандап алар элем, эгер мүмкүн болсо, – деп жооп берди Эми, алтынга бууланган оор крести бар алтын аралаш эбен мончокту суктана карап.

– Мен да ушуну алмакмын, бирок мончок катары эмес, о, жок! Католик дининдеги киши катары мен муну теспе катары колдонмокмун, – деди Эстер, кооз буюмду кайгылуу карап.

– Анда сиз мууну күзгүнүздө илинип турган жыгач мончоктордой кылып колдонмок турбайсызбы, ээ? – деп сурады Эми.

– Ооба, ошондой, сыйыныш үчүн. Мынданай со-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

нун буюмду жөн эле кооздук үчүн эмес, сыйыныш үчүн алыш жүрсө, кудайга да жакмак.

– Сыягы, сиз сыйынуу менен өзүнүздү жубатат окшойсуз, Эстер, анткени ал жактан дайыма санааңыз тынып түшөсүз. Мен да ошондой кыла алсам жакшы болмок.

– Эгер сиз, мадемуазель, католик болсоңуз, чыныгы жубаттуу эмне экенин билмексиз, бирок эми андай болбогондон кийин жок дегенде күн сайын жалгыз калып, ойлонуп, сыйынып турсаңыз жакшы болот. Мен мурун кызмат кылган үйдүн ээси ошондой кылчу эле. Ал кайғырганда, кыйналганда, кичинекей чиркөөсүнө барып, өзүн өзү жубатып келер эле.

– Мен ошондой кылсам туура болобу? – деп сурады Эми, анткени ал жалгызыктан улам кандайдыр бир колдоого муктаж болуп, эске салып турчу Бесс жок болгондуктан, баягы кичинекей китепчесин да унтууп калган эле.

– Анда сонун болмок, эгер кааласаңыз, ал үчүн кичинекей кийим бөлмөсүн даярдап берейин. Мадамга эч нерсе деп айтпаңыз, ал уктап калганда, ошол жакка барып, жакшы нерселерди ойлоп, кудайдан эжемди сактап кал деп суралыңыз.

Эстер абдан динчил болгондуктан, кенешти чын дилинен берди жана оор күндө калган эже-синдилерге боору ачып турду. Эмиге бул идея жағып калды да, бөлмөсүнүн жанындағы жарық гардероб бөлмөнү даярдатмай болуп, эми женилдейм го деп үмүттөнүп калды.

– Марч жеңе өлгөндөн кийин бул кооз буюмдар эмне болор экен? – деп сурады ал, жаркыраган

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

теспени ордуна коюп, кымбат баалуу буюмдар бар кутуларды жаап жатып.

— Сизге жана сиздин эжелериңизге калат. Мен билем, муны мага мадам сыр қылып айткан. Анын керәэзине күбө катары кол койгомун. Анда кандай деп жазылса, баары ошондой болот, — деп шыбырады Эстер жылмайып.

— Кандай жакшы! Бирок мен азыр беришин каалар элем. Жазып койгону жакшы дечи, бирок көпкө күтүш керек да! — деди Эми брилианттарды акыркы жолу карап жатып.

— Сиз жана сиздин эжелериңиз буларды тагынганга жаштык кыласыңыз. Ким биринчи күйөөгө кетсе, берметти алат, мадам ушундай деп айткан. Менимче, кичинекей бирюза шакекти үйгө кетип баратканда сизге берет болуш керек, анткени сиздин жүрүм-турумунуз жана манераңыз мадамга аябай жакты.

— Сиз ошондой деп ойлойсузбу? Бул татынакай шакекти алыш үчүн мен козудан да жоош болом! Бул Китти Брайанттыкынан алда канча коозураак экен. Марч жеңе мага баары бир жагат. — Эми көк шакекти тагынып көрүп, суктана карап койду.

Ушул күндөн баштап мурдагыдан да тил алчаак болуп калды жана карыган леди өзүнүн тарбиялоо методунун натыйжасына суктана турган болду. Эстер гардероб бөлмөгө кичинекей стол алыш ке-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

лип, анын жанына бир отургуч коюп, үстүнө башка бир киши жашабаган бөлмөдөн алып келген сүрөтту илип койду. Анын ою боюнча, сүрөт анчалык деле баалуу болбогону менен сюжети ылайыктуу эле. Мадам муну эч качан билбейт, билсе да эч нерсе демек эмес. Бирок ал атактуу бир сүрөттүн мыкты көчүрмөсү болгондуктан, сулуулукту тааныган Эминин көздөрү муну дароо билип, кудай эненин жүзүнөн көзүн албай тиктеп отура берчү жана караган сайын апасы жөнүндөгү назик ойлор пайда болчу. Столго өзүнүн «Евангелиесин» жана псалом китепчесин коюп койду, ал эми вазада Лори алыш келген гүлдөрдүн эң жакшылары турчу. Эми «жалгыз отуруп, жакшы нерселерди ойлоп, эжесин сактап калышын кудайдан тилюө үчүн» бул жерге күн сайын келчү. Эстер күмүш крести бар кара мончок берди, бирок Эми бул протестанттар үчүн болбосо керек деп дубалга илип койду.

Мунун баарын ал чын дилинен кылып жатты, анткени туулуп өскөн үйүнөн сыртка чыккан соң колдоого муктаж болду да, өзүнөн өзү эле атасындей камкор, күчтүү жана ак пейил Досуна кайрылды. Өзүн түшүнүп, карманыш үчүн ага апасынын жардамы жетишпей турду, бирок үмүт кылып, апасы айткан багытка салды. Эми жаш пилигрим болгондуктан, жүгү бул жолкусунда өтө оор сыйктанды. Ал өзүн унутканга аракет кылып, башкаларды гана ойлоп, бирөө көрүп, мактабаса да туура жолдо баратканына ыраазы болду. Ушул абдан жакшы адам болоюн деген умтулушунда эгер скарлатина менен ооруп, өлүп калсам, мал-мүлкүм калыс бөлүштүрүлсүн деген ниетте баарынан мурун Марч

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

жеңе сыйктуу керээз жазмак болду. Өзүнүн улгай-ган лединин бриллианттарынан кем калышпаган кичинекей байлыгынан баш тартуу ал үчүн чынында эле оор болду.

Оюнга бөлүнгөн сааттардын бириnde Эстердин жардамы менен бир топ кыйналып-кысталып жатып ушул маанилүү документти жазды жана акырында боорукер француз аял кол койгондон кийин экинчи күбө болгон Лори кол коёрдо көрсөтмөк болуп, бекитип койду. Күн жаап тургандыктан, тоту күшту шерик кылып алды да, чоң бөлмөлөрдүн бириnde ойномок болуп жогору чыкты. Бул бөлмөдө эски көйнөктөр илинген шкаф бар болчу, Эми бил жерден Эстердин уруксаты менен өзү сүйгөн парча көйнөкту кийип, күзгүнүн алдында келишкен реверстарды жасар эле. Бул күнү ушунчалык берилип кеткендиктен Лоринин конгуроо какканын да, акырын кирип карап турганын да туйган жок. Желпүүр менен желтинип, көк парча көйнөккө анча коошиб бербеген чоң кызыл чалманы чалынып ары-бери басып турду. Туфлинин такасы бийик болгондуктан абайлап басканга туура келди жана кийин Лори айтып бергендей, жандай баскан тоту күш да аны туурал, башын кекирейте кыйкырып жүрүптүр:

— Сулуу бекенбиз? Жогол, каракчы! Жаагынды бас! Мени өөп койчу, алтыным! Ха! Ха!

Күлкүсүн араң тыйган Лори эшикти кагып киргенде, Эми аны жакшы тосуп алды.

— Отуруп бир аз дем ал, мен сени менен бир олуттуу маселе боюнча кенешейин деп турал,- деди Эми, жанагы келишкен көйнөгүн көрсөтүп, тоту күшту камагандан кийин. — Бул күш башка түшкөн

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

бир азап болду, – деди ал башынdagы кызыл тоону алып жатып. – Кечээ жеңем үргүлөп кеткенде мышыктай болуп тынч отурсам, бул кыйкырып-өкүрүп, капаста туйлай баштады. Барып карасам, капаска бир килейген жөргөмүш кирип кетиптири. Аны алып ыргытсам, шкафтын түбүнө кирип кетти, тоту күш артынан барып, эңкейип карады да, көзүн кысып: «Ойноп келбейлиби, алтыным!» – деп ат-пайбы. Каткырып ийсем, тоту күш сөгүнө баштады, анан жеңем ойгонуп кетип, экөөбүздү урушту.

– Анан эмне болду? Жөргөмүш чалдын суунушун кабыл алдыбы? – деп сурады Лори, эстеп.

– Ооба, чыкты эле тоту күш жүрөгү түшүп жеңемдин креслосуна чыга качты да, «Карма тигини! Карма тигини! Карма тигини!» деп кыйкыра баштады.

– Баары калп! О кудай! – деп кыйкырды тоту күш, Лоринин ботинкесин чокулап.

– Эгер меники болсоң, мойнуңду кайрып коймокмун, карыган шайтан! – деп кыйкырды Лори, ага муштумун кезеп. Тиги болсо башын кыйшайтып, олуттуу чарыллады:

– Кудайга шүгүр! Топчуларыңды кудай жалгасын, алтыным!

– Мына, мен даярмын, – деди Эми, көйнөк шкафты жаап, чөнтөгүнөн бир барак кагазды алышп жатып.

– Сен мууну окуп чык да, баары туура жана мыйзамдуу экенин айт. Мен муунун керек экенин сезип турам, анткени ар нерсе болушу мүмкүн жана бейитимде жаман ойлор болушун да каалабайм. Лори эптеп эрдин тиштеди да, бир аз бурулуп, абдан олуттуу жана туура жазылган төмөнкү документти окуй баштады:

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

«Менин ақыркы каалоом жана керээзим

Мен, Эми Кертис Марч, эс-акылым жайында туруп болгон мұлкүмдү калтырам – viz³¹, б.а., атап айтканда:

Атама – эң мыкты сүрөттөрүм, эскиздерим, карталарым жана башка чыгармаларым алқактары менен. Ошондой эле 100 долларым ага толугу менен берилет.

Апама – чөнтөктүү көк алжапкычтан башка бардык кийимдерим, портретим, медальонум ысык сүйүүм менен.

Кымбаттуу эжем Margaretке бирюза шакегими (әгер алып калсам), капкагында көгүчкөнү бар жашыл кутумду, моюнга такчу торумду жана «кичинекей кызын» эстеп жүрсүн деп мен тарткан өзүнүн портретин берем.

Жого болсо сургуч менен желимделген брошкамды, коло сия куйгучумду (анын капкагын өзү жоготуп ийген) жана гипс коёнумду калтырам, анткени китебин өрттөп ийгениме азыркыга чейин өкүнөм.

Бесске (андан мурун өлсөм) бардык куурчактарымды, жазуу столумду, желпүүрдү, такма жакамды жана ооруп жатканда арыктап, батып калса, жаңы үй туфлимди калтырам. Карыган Жоаннаны шылдыңдап күлгөнүмө өкүнөрүмдү да билдирим.

Досум жана коңшум Теодор Лоренске папье машеден жасалган папкамды, мойну жок экен деп сынданғанына карабастан ылайдан жасалған атымды калтырам. Башыма оор күн түшүп турғанда

³¹ viz – бул videlicet деген сөздүн кыскартылганы – атап айтканда, башкача айтканда (лат.).

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

кылган жакшылыгына ыраазы болуп, каалаган сүрөттөрүмдөр, эң жакшысы Noter Dame³², тандап алсын дейм.

Биз урматтаган мистер Лоренске айнек капкактуу кутумду калтырам, ал карандаш, калем салганга ылайыктуу жана үй-бүлөсүнө, өзгөчө Бесске кылган жакшылыгы учун абдан ыраазы болуп жүрчү кичинекей кызды эске салып турат.

Сүйүктүү курбум Китти Брайант көк жибек ал-жапкычымды жана алтын бисер шакегимди алсын жана аны менен өбүшүп коштошом.

Ханнага алгысы келип жүргөн шляпанын картонун жана жамаачы төшөк жапкычты калтырам, алар көргөн сайын мени эске салып турсун.

Мына эми эң баалуу мүлкүмдү бөлүштүрүп бүткөндөн кийин бардыгы ыраазы болуп, артыман жаман сөз айтпайт го деп үмүттөнөм. Мен баарын кечирдим жана баарыбыз кыяматта көрүшөбүз деп ишенем. Оомийин.

Керээзге колумду коюп, мөөрүмдү бастым.

20-ноябрь Anni Domino³³ 1861.

Эми Кертис Марч

Күбөлөр:

Эстелла Вальнор, Теодор Лоренс.

Соңку ысым карандаш менен жазылгандыктан,
Эми муну сия менен жазып, документти тиешелүү
түрдө конвертке салып, мөөр басыш керек деди.
– Муну эмнеден улам жаздың? Сага бирөө Бесс
өзүнүн буюмдарын таратып жатат деп айттыбы? –
деп сурады Лори, Эми алдына бир кесим кызыл

³² Noter Dame – туура, Notre Dame – бүбү Мариям.

³³ Anni Domino – туура, Anno Domini – биздин доор.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

тасма, сургуч жана сыя челеекти алдына койгондо.

Ал баарын айтып берип, анан кооптонуп сурады:

– Сен Бесс жөнүндө эмне дедин?

– Муну айтпай эле койсом болмок, бирок эми оозумдан чыгып кеткен соң айта берейин. Өткөндө абалы абдан начарлаганда, Жого пианинону Мегге, мышыкты Эмиге, байкуш эски куурчакты сага калтырайын деп айтыптыр. Калтыра турган нерселери аз экенине кайтырып, калгандары менин чачымдан эстеликке алышсын, чоң атама ысык салам айткыла дептир. Бирок минтип керээз жазыш анын ақылына да келбептир.

Лори муну айтып жатып кол койду да, бир тамчы жаш таамп кеткенче өйдө караган жок. Эминин кабагы бүркөлө түштү да, минтип сурады:

– Керээзге постскриптумдан кийин дагы бир нерселерди кошумчаласа болобу?

– Ооба, ал «кодицилл»³⁴ деп аталат.

– Анда мындай деп кошумчала: мен өлгөндөн кийин чачымды кыркып, досторума таратып беришсін. Мен муну унутуп калыпмын. Кебетем бузулса да ушундай болсун.

Лори анын өтүнүчүн аткарды да, Эминин ақыркы чоң курмандыгына құлқусу келип жылмайып койду. Анан бир saatтай аны алаксытып, дартын угуп отурду. Бир маалда кетmekчи болгондо Эми кармай калды да, эриндері калтырап шыбырады:

– Бесс жаман болуп атабы?

– Ооба, бирок биз жакшылыктан үмүт

³⁴ кодицилл – мураска кошумча буйрук (юридикалық термин).

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

ұзбөшүбүз керек, алтыным, ыйлаба. – Анан Лори аны агасындай кучактап койду әле Эми женилдей түштү.

Ал кеткенден кийин Эми кичинекей чиркөесүнө барып, кеч күүгүмдө тартынчаак эжесинен айрыла турған болсо, миллион бирюза шакек да түккө турбасын тууп, көзүнөн жашы он талаа болуп куюлуп, кудайга жалынып отурду.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

ЖЫЙЫРМАНЧЫ БАП

МОЮНГА АЛУУ

*A*пасы менен кыздарынын кантип көрүшкөнүн сөз менен айтуу кыйын. Мындай учурларды баштан өткөрүү жагымдуу болгону менен баяндап берүү кыйын болгондуктан, аны окурмандар өздөрү элестетип алышсын. Мен болгону үй ба-кытка мелт-калт толгонун жана Мегдин үмүтү ишке ашып, Бесс узак уйкудан көз ачканда эле кичинекей розаны жана апасынын жүзүн көрдү. Таң калганга да алы келбей, апасынын кучагында жылмайып, эңсегени келгенин туюп жатты. Анан кайра уктап кеткен соң, кыздар апасын чечиндире башташты, анткени Бесстин илмийген арык колдору уктап жатып да апасыныкын коё бербей койду.

Карбаластаган Ханна сонун тамак даярдап жиберди, Мег менен Жо тарбия көргөн жаш илегилектердей болуп апасына тамак беришип, апасы болсо атасынын ал-абалын, мистер Брук Вашингтондо атасын карап калганын, жолдогу бороондон улам поезд кечиккенин, кыжалат болуп, чарчап станцияга келгенде Лорини көрүп женилдей түшкөнүн айтып отурду.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Бул күн ушунчалык таң калыштуу, ошол эле учурда ушунчалык жагымдуу да болду. Биринчи кардан улам эшикти карасаң көз уялат, үй ичинде жымжырт бейкуттук, анткени уйкусуз түндөн кийин баары уктап жатышты. Бир гана үргүлөгөн Ханна эшиктин жанында отурду. Оор жүктөн кутулган Мег менен Жо бороон-чапкындан кутулуп, меми-реген булуңга кирген кемедей жандары жай алып жатышты. Миссис Марч Бесстин жанынан жылбай чон креслого отуруп көзү илинип кетсе да, кымбат буюмун кайра сатып алган немедей улам барып кызын карап коюп жатты.

Бул учурда Лори Эмиге жетип барып, бардык окуяны ушунчалык сонун кылып айтып берди эле, Марч жеңе үргүлөп кетип, айтылуу «мен айткамын» дегенин да айта албай калды. Эми өзүн ушунчалык жакшы кармады, менимче, кичинекей чиркөөдөгү «жакшы ойлор» өз натыйжаларын бере баштады окшойт. Ал дароо көз жашын аарчып, улгайган леди Лоринин Эми өзүн «мыкты кичинекей айым» катары көрсөттү деген сөзүнө чын дилинен кошулганда да бирюза шакек жөнүндө ойлонгон жок. Ал турсун бул тоту күшкө да таасир эткендей болду, анткени ал Эмини «жакшы кыз» деп, «топчуңду кудай жалгасын», «эшикке чыгып ойноп кел» дегенин да унуткан жок. Күн ачыкта ойноп келмекчи болду, бирок Лори канчалык билдирибейин дегени менен чарчаганынан жыгылайын деп турганын байкап, апама кат жазганча жата тур деп диванга жаткырды. Кат жазып бүтүп келсе, Лори колун жазданган бойдон чалкасынан түшүп уктап атыптыр, ал эми Марч жеңе шторду жаап коюп отуруптур.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Бир аздан кийин бул кечке чейин ойгонбойт го деп корко башташты, балким, ошондой болмок беле, ким билсин, бирок эшиктен апасын көрө койгон Эминин кубанычтуу чыңырыгынан улам ойгонуп кетти. Ошол күнү шаарда жана шаардын чет-жакасында бактылуу кыздар көп эле болсо керек, бирок апасынын тизесине отуруп алыш, болгон арыз-мунун айтып, апасы болсо улам жубатып, эркелетип отурган Эмидей бактылуу кыз болбосо керек. Экөө кичинекей чиркөөгө да барышты, буга апасы эч кандай каршы болгон жок.

– Тескерисинче, бул мага абдан жагат, алтыным, – деди ал чаң баскан теспени, кичинекей китепчени жана дубалдагы жашыл чырмоок орогон кооз сүрөттү карап туруп. – Кандайдыр бир нерсеге кыжалат болуп же кыйналып турганда, өзүң жалгыз боло ала турган жериц болгон жакшы да, бул жакшы идея. Бул жашоодо кыйналган учурлар көп эле болот, бирок жардам сурай турган жерди билsek, ар кандай кыйынчылыкты жеңебиз. Менимче, кызыым, сен да муун түшүнө баштаган окшойсун.

– Ооба, апа, үйгө баргандан кийин чоң гардеробдон бир бурч даярдайм да, китептерими кооп, бул сүрөттүн өзүм тарткан көчүрмөсүн илип коём. Аялдын бети анча окшобой калды, абдан сулуу болгондуктан окшоштура алгыдай эмесмин, ал эми бала жакшыраак болду, мен аны абдан жакшы көрөм. Анын да бала болгону мага абдан жагат, антикени ушундан улам ал жакындай сезилет жана мунун өзү мага жардам берет.

Кудай эненин тизесинде күлүп отурган бала Христосту көргөзгөндө, миссис Марч анын колу-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

нан бир нерсени байкап, жылмайып койду. Ал эч нерсе деп айткан жок, бирок Эми бул көз карашты түшүндү да, бир аз арсад болуп туруп, олуттуу түрдө кошумчалады:

– Мен сага айттайын деп унутуп калыпмын. Женем бул шакекти бүгүн берген. Өзү чакырып өптү да, колума салып, сен менин сыймыгымсың, меникинде биротоло калсаң жакшы болот эле деп айтты. Шакек түшүп калбасын деп мына бул күлкүлүү нерсени да берди. Мен муну дайым тагынып жүргүм келет. Мұмкүнбү, апа?

– Абдан кооз экен, бирок менимче, муну тагынганга сага али эрте, Эми, – деп жооп берди миссис Марч анын сөөмөйүндөгү көк таштуу шакекти карап туруп.

– Мен көйрөн болбогонго аракет кылам,- деди Эми. – Менимче, бул мага кооз болгон үчүн эле жаккан жок. Мен муну баягы аңгемедеги кызга ошшоп бир нерсени эске салып туруш үчүн тагынып жүргүм келет.

– Марч жеңеникинде жүргөнүндүбү? – деп сурады апасы күлүп.

– Жок, мен өзүмдү гана ойлобошум керек экенин. – Эми муну чын дилинен айттып, түрү да абдан олуттуу болгондуктан, апасы күлгөнүн токтотуп, анын кичинекей планын күнт коюп укту.

– Мен акыркы убактарда өзүмдүн кемчиликтерим жөнүндө көп ойлондум. Алардын эң чону өзүмчүлдүгүм экен, эми мен колуман келишинче аракет кылып, андан кутулбасам болбойт. Бесс өзүмчүл эмес, ушунусу үчүн баары аны жакшы көрүшөт жана айрылып калабызыбы деп корку-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

шат. Эгер мен ооруп калсам, анын жарымындай да кыйналышмак эмес, анткени өзүм да ушуга татыктуумун. Бирок мен көптөгөн досторум мени сүйүшүн каалайм, мени ойлоп куса болушун каалайм, ошондуктан колумдан келишинче Бесс сыяктуу болгонго аракет кылам. Мен муну унутуп калышым мүмкүн, ошондуктан эске салып турга турган бир нерсе болсо жакшы боловор эле. Аракет кылып көрсөм болобу?

— Албетте, бирок мен сенин бурчуңа көбүрөөк ишенем. Шакегинди тагын да, аракет кыла бер, алтыным. Менимче, сен максатыңа жетесиң, анткени жакшы болууну чын дилден каалоо – ийгиликтин ачкычы. Мен эми Бесскеке барайын. Капаланба, кызыым, сен тез эле бизге кайтып келесиң.

Ошол күнү кечинде, Мег атасына апасынын тынч-аман келгенин жазып жатканда Жо акырын жогору чыкты да, Бесстин бөлмөсүнө кирип, апасын көргөн соң, чачын кармалап, олку-солкү болуп туруп калды.

— Эмне болду, алтыным? – деп сурады миссис Марч, колун суну ачык сүйлөшкөнгө аракет кылып.

— Мен сага бир нерсени айтсамбы деп турал, апа.

— Мег жөнүндөбү?

— Кантип билип алдың?! Ооба, ал жөнүндө, майда-чүйдө нерсе болгону менен кыжалат болуп жүрөм.

— Бесс уктап атат, акырын айта бер. Баягы Моффат келген жокпу? – деп сурады миссис Марч.

— Жок, эгер ал келсе, мен эшикти жаап коймокмун, – деди Жо, апасынын бут жагына жайлана шаша отуруп. – Былтыр жайында Мег мээлейин Лоренс-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

тердикинде унутуп калып, кийин бирин эле алган. Ал унутулуп деле калган, бирок Тедди мээлэйдин бири мистер Брукта экенин айтты. Аны дайыма жилеминин чөнтөгүнө салып жүрөт экен, бир күнү түшүрүп жиберип, Тедди шылдыңдай баштаса, Мегди жакшы көрөм деп айттыптыр. Бирок Мег жаш, өзү болсо кедей болгондуктан, айта албай жүрөт имиш. Ушул эми жакшыбы?

– Сенин оюнча, ал Мегге жагабы? – деп сурады миссис Марч, тынчсыздана түшүп.

– Кудай сакта! Мен сүйүү-пүйүү деген нер-селерди такыр билбейм! – деп жиберди Жо, бир жагынан кызыгып, бир жагынан иренжигенсип. – Романдарда сүйүп калган кыздар калтырашат, кызарып-татарышат, эстери ооп жыгылат, арыкташат жана өздөрүнчө жинди боло беришет. А Мег болсо ичип-жеп, уктап эле жүрөт, мага да ал жөнүндө сүйлөп жатсам тике карайт, болгону Тедди ашыктар жөнүндө тамаша айтканда, бир аз кызара түшөт. Мен аны койдура албай койдум.

– Демек, сенин оюнча, Мег Жонго кызыкпайт турбайбы?

– Кимге? – деп ийди Жо апасына таң кала карап.

– Мистер Брукка. Мен аны азыр Жон дейм. Биз госпиталда ушинтип айта баштадык жана бул анын өзүнө абдан жагат.

– О кудай! Сен ал тарапта болорунду билгемин: ал атамы жакшы карады, ошондуктан Мег макул болсо, ага берип иесин. Кандай эки жүздүүлүк! Атамы карамыш болуп, сага жардам беримиш болуп силердин көңүлүңөрдү алган турбайбы. – Жо жини келгенинен чачын булкуп алды.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Алтыным, ачууланба, мен сага баарын айтып берем. Жон мени менен мистер Лоренстин өтүнүчү боюнча барган жана байкуш атанды ушунчалык абдан жакшы карагандыктан, биз аны жакшы көрбөй коё албадык. Ал Мег жөнүндө кандай ойдо экенин да жаап-жашыrbай ачык айтып берди. Аны сүйөм, бирок жакшы үй алгандан кийин гана колун сурайм деп айтты. Болгону аны сүйгөнгө, ал үчүн иштегенге жана ага жакканга аракет кылганга гана уруксат бергиле деп сурады. Ал чынында мыкты жигит, мен Мегдин мынча эрте сөйкө салынышына макул боло албаганым менен аны укпай коё албадым.

— Албетте, жок, бул деген ақмакчылык да! Мен бир нерсе болуп атканын билгем, сезгемин, бирок иш мен ойлогондон да жаман турбайбы. Мен Мегге үйлөнүп, ал биз менен жыргап жашай берсе, кандай жакшы болор эле.

Миссис Марч кызынын балалыгына жылмайды да, анан олуттуу түрдө мындай деди.

— Жо, мен сага ишенем жана Мегге эч нерсе айтпайсың го деп ойлом. Жон келип, экөөнү бир байкагандан кийин ачык болот го.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Мег анын өзү кээде айтып калчу сулуу көздөрүн бир карайт да, ошону менен иш бүтөт. Анын жүрөгү ушунчалык жумшак, бирөө телмиирип карап койсо эле күнгө койгон майдай эрип кетет. Ал анын кыска жазган каттарын сеникине караганда көп окучу, мен аны айтып койсом, чымчып алган. Ага анын кой көздөрү жагат жана Жон деген жакшы ысым деп айтат. Ошентип, ал келгенде Мег аны сүйүп калат да, ошону менен бейкуттук да, тамаша да, жакшы мезгил да бүтөт. Мен мунун баарын билип турам! Алар бири-бинине ашык болуп үйдүн тегерегинде жүрүшөт, биз болсо кездешип калбайлы деп качабыз. Мег баш-оту менен ага берилип кетет да, бизди унтууп калат. Брук эптең акча топтойт да, аны алыш кетет, ошентип биздин үйдө жарака пайда болот. Жүрөгүм сыйздал, эч нерсеге көңүлүм келбей калат. О кудай! Баарыбыз эркек бала болуп калсак эмне, эч кандай маселе болмок эмес!

Жо айласы кетип, ээгин тизесине койду да, Жонго жини келип муштумун кезеди. Миссис Марч улутунуп койду, Жо карай койсо, женилдей түшкөндөй көрүндү.

– Бул сага дагы жакпайбы, апа? Кандай жакшы! Кел, Жонго бизге кийлигишпе, Мегге эч нерсе деп айтпа дейли, баарыбыз мурункудай бактылуу бойдон калабыз.

– Мен жөн эле улутундум, Жо. Ар биринер өзүңөрчө үйлүү-жайлуу болосуңар жана мунун өзү табигый нерсе, бирок мен кыздарым жанымда көбүрөөк болушун каалар элем. Мег он жетиге араң чыкты, бир нече жыл өтпөй эле Жон үй сатып

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

алат. Биз атаң экөөбүз Мег жыйырмага чыкканча күйөөгө чыкпасын же кандайдыр бир милдеттенме албасын дегенге макул болдук. Эгер алар Жон экөө бири-бирин сүйүшсө, бир аз күтүп, сезимдерин текшерип көрүшсүн. Мег абдан абийирдүү кыз, менимче, ал кара ниеттик кыла албайт. Алтыным десе, бир жакшы кыз да! Бактылуу болсо экен.

— Сен анын байга турмушка чыгышын каалабайсыңбы? — деп сурады Жо, апасынын үнү соңунда кардыга түшкөндө.

— Акча — жакшы, пайдалуу нерсе, Жо, менин кыздарым эч качан андан кыйналбайт жана эч качан анын артынан түшпөйт деген үмүтүм бар. Жондун жагдайы жакшы болуп, кирешеси жетиштуү болуп, Мег үчүн карызга батпаса экен деп тилем. Кыздарыма ашып-ташкан байлыкты, коомдогу атак-даңкты деле издебейм. Эгер атак-даңк жана акча сүйүү жана жакшы касиеттер менен бирге келсе, кубанып кабыл алам жана силердин байлыгыңарга сүйүнөм, бирок өз тажрыйбамдан улам күнүмдүк эмгеги менен нан тапкан жупуну үйдө да суктанарлык бакыт болорун жана айрым жетишпестиктер кубанычтын даамын арттырарын билем. Мегдин жашоосун жупунудан башташына макулмун, анткени, эгер жаңылбасам, анын сүйгөн жары болот, бул болсо ар кандай байлыктан жогору турат.

— Мен баарын түшүнөм жана баарына макулмун, бирок Мегге ичим чыкпай турат, анткени Теддиге чыгып, бардар турмушта жашап өтөт деп ойлоочу элем. Ошондой болсо, эмне жаман бо-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

лот беле? – деп сурады Жо, апасын жандана карат.

– Ал Мегден жаш, билесиң да, – деп баштады миссис Марч, бирок Жо анын сөзүн бузуп ийди.

– Бир аз эле да, ал улуу көрүнөт, бою да бийик, эгер кааласа өзүн чондордой алып жүрө алат. Анан дагы бай, колу ачық, ак көңүл жана баарыбызды жакшы көрөт. Менин пландарымдын баары бузулбадыбы.

– Мегге Лори жаштык кылат деп корком, анын үстүнө ал али токтоло элек, ишенгенге да болбойт. План түзө бербе, Жо, досторундун мамилесин убакыт менен алардын жүрөгүнө кой. Мындай иштерге кийлигишкен болбойт, достукту бузбаш үчүн өзүң айткан «романтикалуу былжырактарды» көп ойлой бербеш керек.

– Жарайт, бирок баары тескери кетип атканына ичим күйүп атпайбы. Ондоп-түзөп койсо, жакшы болот беле дейм да. Чоңойбош үчүн башыбызга үтүк коюп жүрсөк бейм. Бирок кандай кылсан да гунчалар роза болуп, мышыктын балдары мышык болуп кетип атпайбы!

– Эмне эле үтүк менен мышыкты айтып атасың? – деп сурады колуна жазган катын карман ақырын кирип келген Мег.

– Жазгандарыман айтып берип атам. Мен жатканы кеттим, жүр, Мег, – деди Жо, дароо сөзду буруп.

– Жакшы жазыпсың, болгону менден Жонго салам айтып кой, – деди миссис Марч, катты окуп чыккан соң кызына берип.

– Сен аны Жон дейсінбі? – деп сурады Мег баёо көздөрү менен апасына жоодурай карап.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Ооба, ал бизге балабыздай болуп калды, аны абдан жакшы көрөбүз, — деп жооп берди миссис Марч.

— Абдан кубанычтуумун, анткени ал байкуш жалгыз да. Жакшы түш көрүп жат, апа. Сенин үйдө болгонуң кандай жакшы, — деди Мег.

Кызын назик өөп узаткан соң миссис Марч бир чети ыраазы болуп, бир чети кайғыргандай күбүрөдү:

— Жонду али сүйө элек экен, бирок эми сүйүп кетет да.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

ЖЫЙЫРМА БИРИНЧИ БАП

УРУШТУРГАН ЛОРИ ЖАНА ЖАРАШТАРГАН ЖО

Кийинки күнү эртең менен Жонун жүзүнөн сыр алдыргысы келбегени менен жаңы сыр кыйнаганы билинип турду. Мег муну байкады, бирок эч нерсе деп сураган жок, анткени эң жакшысы күтө турса, Жо өзү эле баарын айтып берерин жакшы билчү. Ошондуктан синдисинин унчукпай жүргөнү создугуп кеткенине таң калды, анан Жонун кекирайгенине жини келип, ал да өзүнчө кекирайип, апасына кам көрүп жүрдү. Натыйжада Жо өзү менен өзү болуп калды, анткени миссис Марч Бести өзү карамакчы болуп, сейилдеп, черинди жазып ал, мунун жанында отура берип бук болгондурсун деди. Эми дагы эле Марч жеңеңикинде болгондуктан, Жонун Лориден башка бара турган жери жок эле, бирок аны жакшы көргөнү менен бул шайтан менин сырымды баары бир билип алат деп коркуп турду.

Мунун жөнү бар эле, анткени тигил бир нерсенин шегин билип калып, Жонун жанын койгон жок.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Ар нерсени айтып алдап, коркутуп, шылдыңдап да көрдү, кайдыгер болумуш болуп да көрдү, айтпасаң кой, мен сенсиз деле баарын билем деп атып ақыры Мег менен мистер Брукка тиешелүү сырды болжолдоп билип алды. Насаатчысы сырын айтпай койгонуна кыжыры келген Жо андан жакшылап өч алмак болду.

Мег бул учурда Жонун сырын унутуп, атасынын келишине даярдана баштады, бирок ушул учурда кескин өзгөрүп кетти. Бирөө сүйлөсө селт этип кетет, карап коюшса, албырып кетет, тұнтып бир нерсеге кыжалат болгонсуп сайма сайып отура берет. Апасы сураса баары жайында деп көёт, ал эми Жодон тынчымды албачы деп күтулат.

– Бул эмне өкүм сүрүп атканын (мен сүйүүнү айтып атам) сезип атат, дароо эле ооруп калды. Би-ринчи белгилери бар: калтырап, жини келет, тамак жебейт, уктабай, ары-бери баса берет. Бұғүн ал которуп берген ырды ырдап жатканын угуп калдым, бир жолу аны сен айткандай Жон деп алып қызырып кетти. Эми эмне кылабыз? – деп сурады Жо бардық нерсеге бара турғандай болуп.

– Эч нерсе, болгону күтүш керек. Аны жайына кой, жакшы мамиле жасап, сабырдуу бол, атаң келгенде баары өз ордuna келип калат, – деп жооп берди апасы.

– Сага кат келди, Мег. Чаптап коюптур. Кызык, Тедди мага кат жазганда эч качан чаптачу эмес эле, – деди Жо эртеси кичинекей почтодон алып келгендерин таратып жатып.

Мег кыйкырып ийгенде, миссис Марч менен Жо өз иштери менен алек болуп жатышкан. Карай

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

салышса, тиги катты тиктеген бойдон отуруп қалыптыр.

– Эмне болду, кызым? – деп ийди апасы жетип барып. Жо катты алмакчы болду.

– Ал кат жазган эмес турбайбы! О, Жо, ушуга кантит колун барды? – Мег бетин басып, буркурап ийди.

– Менби? Мен эч нерсе кылган эмесмин! Бул эмнени айтып атат? – деди Жо абдаарып.

Мегдин уялчаак көздөрүнөн каар төгүлүп, чөнтөгүнөн бир барак кагазды алып чыкты да, Жого ыргытты:

– Муну сен жаздың, жанагы шайтандай болгон бала сага жардам берди. Силер ушунчалык оройлукка, жамандыкка жана таш боордукка кантит бардыңар?

Жо эч нерсени уккан жок, анткени апасы экөө бейтааныш кол менен жазылган катты окуп жатышкан эле.

«Кымбаттуу Маргарет!

Мен мындан ары сүйүмдү жашыра албайм жана кайра барганча тагдырымды билишим керек. Сиздин ата-энеңиз менен сүйлөшкөнгө батына алганым жок, бирок алар бири-бирибизди кандай сүйөрүбүзду көрүп туруп каршы болбойт го деп ой-лойм. Мистер Лоренс жакшы жумушка орношууга жардам берет, мына ошондо сиз, алтыным, мени бактылуу кыласыз. Туугандарыңызга эч нерсе айтпай турушунузду өтүнөм, бирок Лори аркылуу бир үмүт шооласын билдирип коюнуз.

Сүйгөнүнүз Жон».

– Ах, кичинекей шайтан десе! Апама берген

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

убадам үчүн менден ушинтип өч алып жаткан турбайбы. Мен азыр анын катыгын колуна берип, алып келип кечирим суратпасамбы!- деп жөнөдү Жо. Бирок апасы аны токтотту да, түрү бузулуп мындай деди:

– Токто, Жо, сен адегенде өзүндү акташың керек. Сен абдан шоксун, буга сен да кошулсаң керек.

– Кудай урсун, апа, мен эч нерсе билбейм! Мен бул катты эч көргөн эмесмин, чын айтам, – деп бе-зилдеп ийди Жо. Ага баары ишене түшүштү. – Эгер мен катышкан болсом, алда канча жакшыраак кылып, катты да ондуураак жазмакмын. Мистер Брук мындай былжыраган немени жазбасын сен деле да-роо түшүнмөксүн да, – деп кошумчалады ал, катты итиркейи келип ыргытып жиберип.

– Бул анын колуна окшош, – деди Мег, тиги катты колундагы менен салыштырып.

– О, Мег, сен ага жооп берген жок белең? – деп ийди миссис Марч.

– Жооп бергемин! – Мег уялганынан бетин басты.

– Мына сага! Азыр мен тигил баланы алып келейин, шыбагасын алсын. Мен аны алып келмейин-че койбойм. – Жо кайра эшикке жөнөдү.

– Токто! Мен мууну өз колума албасам болбой калды, анткени мен ойлогондон да жаман турбайбы. Маргарет, сен баарын төкпөй-чачпай айтып берчи, – деп буйрук берди миссис Марч Мегдин жа-нына отуруп. Качып кетпесин деп Жону да колунан кармай отурду.

– Мен биринчи катты Лоринин колунан ал-дым. Ал эмне жазылганын билбegen сыйктуу бо-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

луп көрүнгөн, – деп баштады Мег, жерден көзүн албай. – Адегенде чочулап, сага айтсамбы дедим, анан мистер Брукту жакшы көрөрүңдү эстеп, бир нече күн сыр кылып сактай турсам, каршы болбо-со керек деп ойладум. Мен жинди болдум: эч ким эч нерсе билбейт деп, романдардагы ушундай каттарга жооп жазган кыздарга окшоп кыялданып, эмне деп жооп жазсам деп журдүм. Кечирип кой, апа. Мен жазамды алдым: анын бетин эч качан каратай алгыс болдум.

– Сен ага эмне деп жооп бердин? – деп сурады миссис Марч.

– Мен азырынча жашмын, апамдан эч нерсени жашыргым келбейт, атам менен сүйлөшүшүнүз керек деп эле жазгамын. Жакшылыгыңызга абдан ыраазымын, досунуз болом, азырынча ушул дегемин.

Миссис Марч ыраазы болгондой жылмайып койду, Жо болсо алаканын чаап күлүп ийди:

– Сен укмуш акылдуу турбайсыңбы! Андан ары эмне болду, Мег? Ал эмне деп жооп жазды?

– Ал таптакыр башкача тон менен жазып, эч кандай ашыктык катын жазган эмесмин, шок синдициз экөөбүздү ушинтип шакаба кылганына бир аз өкүнөм дептир. Абдан сыйлык-сыпайы жазыптыр, бирок менин кандай уят болгонумду билесиңби!

Мег айласы кетип апасына ыктады, Жо болсо ары-бери басып, Лорини тилдеп жатты. Анан капыстан эле эки катты алды да, кунт коюп карап чыккан соң, кесе айтты:

– Мен Бруктун бул каттарды көргөнүнө ишен-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

бейм. Бул каттардын экөөнү төң Тедди жазды да, сенин катынды сактап койду. Мунун баарын менден өч алыш үчүн кылды, анткени мен сырымды айтпай койгомун.

– Сыр сактабай эле кой, Жо. Бардыгын апама айта бер, өзүңдө жакшы болот. Мен да ошондой кылсам болмок, – деди Мег эскертип.

– Кудай сактасын! Мен аны апаман уккамын.

– Болду, Жо. Сен барып, Лорини ээрчитип кел, мен Мегди жубатып турайын. Мен бул иштин аягына чыгам жана буга окшогон шоктукту тыям.

Жо кеткен соң миссис Марч Мегге мистер Бруктун чыныгы сезимдерин айтып берди.

– А сен аны кандай көрөсүн, алтыным? Сен аны үй алганча күткүдөй сүйөсүңбу же азырынча эркин болгонду каалайсыңбы?

– Мен ушунчалык коркуп калдым, мындай иштер менен, балким, эч качан алек болбойм, – деп жооп берди Мег кейип. – Эгер Жон бул жөнүндө эч нерсе билбесе, ага эч нерсе деп айтпа, Жо менен Лоринин да оозун тыйып кой. Мени алдап, кыйнап, жинди катары көрүшүн каалабайм! Кандай уят болдум!

Демейде уялчаак кызынын каарданып турганин, намысына тийип коюшканын байкаган миссис Марч аны баары ушул бойдон эч ким билбей калат деп жубатты. Эшиктен Лоринин үнү угулду да, Мег

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

бөлмөдөн чыгып кетти. Миссис Марч айыптууну өзү тосуп алды. Жо келбей коёт го деп коркуп эмнеге чакырышканын айткан эмес, бирок ал миссис Марчтын түрүн көрүп эле баарын түшүндү да, шляпасын кармалап айыптуу кишидей болуп туруп калды. Жо тышка чыгып, качып кетпесин деп эшикте кароолчудай болуп туруп калды. Ичкериде үн бир бийиктеп, бир басаңдан жатты жана жарым saatтын ичинде эмнени сүйлөшкөндөрүн кыздар билбей калды.

Кайра конок бөлмөгө киришкенде, Лори апасынын алдында ушунчалык аянычтуу болуп тургандыктан, Жо дароо кечирди, бирок сыр алдырган жок. Мег анын кечирим сураганын укту жана Бруктун бул тамаша жөнүндө эч нерсе билбей тургандыгын укканда, абдан сүйүндү.

– Мен ага өмүрүмдүн аягына чейин бир да сөз айтпайм, кычкач менен тартып да чыгара албайсың. Мени кечирип кой, Мег, эмне кыл десен, ошону кылайын, – деп кошумчалады ал жети өмүрү жерге кирип.

– Мен кечиргенге аракет кылам, бирок сеники жакшы болбой калды. Сени ушунчалык алдамчы, куу болот деп оюма да келбептир, Лори, – деп жооп берди Мег, уялып турганын билдирибегенге аракет кылып.

– Бул абдан жийиркене турган иш болду, мени менен бир ай сүйлөшпөй койсоңор да болот, бирок силер мени антип жазалабайсынар да, чынбы? – Эки колун жайып, ушинтип жалдырап турган Лорини кечирбей коюшкан мүмкүн эмес эле. Мег аны кечирди, Лоринин ар кандай жазага макул болуп, басынып, уялып турганын көргөн миссис Марчтын түрү да сыр алдыргысы келбегени менен жумшарып калды.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Жо четте сыр алдыrbай айыптағансып қарап турду. Лори ал жакты бир-эки жолу жалжылдақ қарап, бирок тигинин түрүн көргөн соң артын салып туруп алды да, аяғында коштошуп чыгып кетти.

Ал кеткен соң бир аз кечиридүүрөөк болсом болмок деп өкүнүп калды да, апасы менен Мег жогору кеткендөн кийин эмнегедир Теддини ойлоп жалгызырап калды. Бир аз арсаң болуп турду да, мистер Лоренске бере турган китебин алышп, кошуна үйгө жөнөдү.

– Мистер Лоренс үйдөбү? – деп сурады ал жогортон түшүп келаткан кызматчы аялдан.

– Ооба, мисс, бирок ал азыр сиз менен көрүшө албайт го.

– Эмне үчүн? Ал ооруп калдыбы?

– Жок, мисс, ал мистер Лори менен катуу сүйлөштү. Чал анын сиркеси суу көтөрбөй тургана катуу ачууланды. Мен азыр ага бара албайм.

– А Лори кайда?

– Кабинетине кирип, эшигин жаап алды, каксам да жооп бербей койду. Тамакты эмне кыларымды билбейм. Баары даяр, жеген эч ким жок.

– Мен барып билип келейин. Мен эч кимисинен коркпойм.

Жо жогору чыкты да, Лоринин чакан кабинетинин эшигин катуу какты.

– Токтот, болбосо эшикти ачам да, көргүлүктү көрсөтөм! – деп коркутту жаш жентельмен ичкериден.

Жо кайра какты эле, эшик ачылды, анан Лори өзүнө келгенче, ичкери кирип кетти. Анын чындан эле жини келип турганын көрүп, эмне кыларын билбей, чөгөлөй калды:

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Кечирип кой, аябай жиним келген эле сага.
Мен жараашканы келдим жана сен мени кечирмейинче кетпейм.

– Баары жакшы. Тур, Жо, кантесин.

– Ыракмат. Эмне болгонун сурасам болобу? Сенин ачууң келип турат го дейм.

– Мени жакамдан алыш силкилдетишти, мен буга чыдай албайм! – деп ыркырады Лори.

– Ким сага батынды? – деп сурады Жо.

– Чоң атам. Эгер башка бирөө болсо, мен... – Намыстанган улан оң колун кескин шилтеп койду.

– Эмне болуптур? Мен деле сени силкилдетем, эч нерсе болбой эле жүрбөйсүнбү.

– Сен деген кызысың, анын үстүнө тамашалайсың. А эркектерге мен жол бербейм.

– Сен азыркыдай түнөрүп турсаң, эч ким сага батына алмак эмес. Эмне үчүн андай болду?

– Апаң эмнеге чакырганын айтпай койгонум үчүн эле. Мен айтпайм деп убада бергемин, анан албетте, сөзүмдө турдум.

– Чоң атаңдын көңүлүн башкача кылып жайгарсаң болбойт беле?

– Жок, ага чындык керек, чындыктан башка эч нерсенин кереги жок. Эгер мен жанагы окуяны айтсам, Мегди аралаштыrbай айтышым керек болчу. Бирок андай кыла албагандан кийин унчукпай сөгүүнү угуп отура бердим. Жакамдан алыш силкилдете баштаганда, өзүмдү кармай албай калбайын деп коркуп качып кеттим.

– Жакшы иш болуптур, бирок ал өзү деле өкүнүп жаткан болуш керек. Ылдый түш да, кечирим сура. Мен сага жардам берем.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Барсам каргыш урсун! Кичинекей шоктук үчүн баары насаат окуп, басынта беришин каалабайм. Туура, мен Мегдин алдында айыптуумун жана эркек катары мен андан кечирим сурадым. Бирок азыр эч күнөөм жок туруп эле кечирим сурай албайм.

– Бирок ал эч нерсени билбейт да.

– Ал мага ишениши керек жана мага бала сыйкаттуу мамиле кылбашы керек. Жо, мен өзүмдү өзүм карай алам, мени аркандал отургандын кереги жок. Ал ушуну түшүнүшү керек.

– Экөөң тен кудай урган кызуу кандуу немелер экенсиңер! – деп үшкүрдү Жо. – Эми бул ишти кантип бүтүрөсүңөр?

– Ал менден кечирим суралы керек. Айта албайм дегендөн кийин түшүнүшү керек эле да.

– Койчу! Ал антпейт.

– Ал кечирим суралайынча мен ылдый түшпөйм.

– Кой, Тедди, акылыңа кел. Муну көнүлүнө алба. Сен бул жерде өмүр бою отура албагандан кийин мындай мелодраманын эмне кереги бар?

– Кандай болгон күндө да мен бул жерде көпкө кала албайм. Бир жакка качып кетем, анан өкүнүп жатсын.

– Качып кетип аны кайгыга салганың болбойт.

– Мени үйрөтпөй эле кой. Вашингтонго, Брукка кетип калам. Ал жакта кызык, алаксыйт болушум керек.

– Жыргайт турбайсыңбы! Мен дагы кетсем кандай жакшы болмок, – деп ийди Жо борбордогу жашоону элестетип ийгенден улам өзүнүн насаатчылык ролун унутуп.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Анда кеттик! Эмнеге болбосун? Атаңды көрөсүң, мен болсо Брукка барам. Бул сонун тамаша болот, Жо, кеттик. Баары жайында деп кат жазып таштайбыз да, кетип калабыз. Менде акча бар, сага да пайдалуу, анткени атаңды көрүп келгендин эмнеси жаман?

Бир саамга Жо макул боло тургандай болуп кетти, анткени бул план канчалык кашкөй болсо да, көңүлүнө төп келди. Күүгүм тарткан караңғы бөлмөдө ооруулу сиңдисин карап отуруп чарчаган неме кандайдыр бир жаңы нерсени каалап турду, оюна мурун көрбөгөн аскердик лагерлер менен госпиталдар, эркиндик жана көңүл ачуулар келди. Көзү жана түшүп, терезени карады эле, маңдайdagы эски үйү көрүндү. Аナン ал кайылуу түрдө башын чайкады:

– Эгер мен эркек бала болсом, экөөбүз Вашингтонго качып кетип, жыргап келмекпиз. Бирок мен бактысыз бир кыз болгондуктан, салт-санааны буза албайм. Мени азгырба, Тедди, бул планың болбойт.

– Ошонусу кызыктuu болуп атпайбы,- деп баштады Лори ээлигип.

– Токtot! – деп кыйкырды Жо, кулагын басып.
– «Кылыктануу жана созулуу» – менин энчим, мен буга баш ием. Мен бул жерге сунуш укканы эмес, насаат айтканы келгемин.

– Муну Мег айтса түшүнмөкмүн, бирок мен сени эр журөк деп ойлоочу элем, – деди Лори акырын кыйытып.

– Шайтан бала, токtot! Отур да, өзүндүн күнөөлөрүндү ойло, меникин да көбөйтпө. Эгер чон атаңды кечирим суратсам, качам дегенинди көйсүнбү? – деп сурады Жо олуттуу.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Ооба, бирок сен андай кыла албайсын, — деп жооп берди Лори. Ал жараашкысы келип турганы менен ызасын унута албай турду.

— Жашын жайгарган болсом, карысын да жайгарам, — деп күбүрөдү Жо чыгып баратып. Лори темир жол картасын караган бойдон калды.

— Кириң! — Жо эшикти какканда, Мистер Лоренстин ороюраак үнү демейдегиден катуураак чыкты.

— Бул мен эле, сэр. Китебинизди алып келдим, — деп сылык-сыпаа айтты киргендे.

— Дагы берейинби? — деп сурады чал. Анын кыжыры келип турганын билдиргиси келбей жатканы сезилип турду.

— Ооба. Мага Сэм жагып калды, экинчи томун алайын, — деп жооп берди Жо. Чал сунуш кылган Босуэлдин «Жонсонунун»³⁵ экинчи томун алып, анын көнүлүн алмак болду.

Жонсондун чыгармалары жана анын чыгармачылыгы жөнүндөгү китептер турган текчеге тепкичти алып келгенде, чалдын үксүйгөн кашы бир аз жайылып калган экен. Тепкичке чыгып, жогорку тепкичтен китеп издемиш болуп жатканы менен Жо өзүнүн опурталдуу максатын кантит ишке ашырышты ойлонуп жатты. Мистер Лоренс да бир нерседен шек санап калды окшойт, анткени бөлмөдө ары-бери басып туруп, күтүүсүз сүйлөп жиберди эле, колундагы «Расселас» жерге түшүп кетти.

³⁵ Сэмюэл Жонсон – англис сынчысы, лексикограф, эссеист, 1792-жылы «Сэмюэл Жонсондун өмүрү» деген биографиялык китеп жазган, аны досу Жеймс Босуэлл чыгарган.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Бул бала дагы эмне кылышп ийди? Аны актабай эле кой. Билем, ал бир нерсе кылды. Мен аны үйгө кайтышп келгенде эле байкадым. Бир да сөз айттыра албай койдум. Чындыкты айтыш бересин деп сил-килдесем, жогору жакка качып кетти, бөлмөсүнө бекинип алды.

– Ал жакшы иш кылган жок, бирок биз баарыбыз аны кечирдик жана эч кимге айтпайбыз деп сөз бердик, – деп баштады Жо.

– Андай болбойт, боорукер кыздардын берген убадасына жамынгандар жарабайт. Эгер ал айышп иш кылган болсо, мойнуна алышп кечирим сурасын да, жазасын алсын. Эмне болгонун ачык айт, Жо. Мен кабардар болгонду каалайм.

Мистер Лоренстин түрү бузулуп, катуулап баратканын көргөн Жо качып кеткиси келди, бирок бийик тепкичте тургандыктан жана анын жолун тоскон арстан жерде тургандыктан, калышка туура келди.

– Чын айтам, сэр, мен сизге эч нерсе айта албайм. Апам тыюу салган. Лори баарын мойнуна алышп кечирим сураган жана жазасын алган. Биз мунун баарын ал учун эмес, башка киши учун жашырышп жатабыз, ошондуктан сиздин кийлигишпей эле койгонунуз он. Сизден суранам, мында менин да күнөөм бар. Ошондуктан муну унуталы да «Рамблер»³⁶ же бир башка жагымдуу нерсе жөнүндө сүйлөшөлү.

– «Рамблер» жерге кирсинг! Түш да, бул шок бала эч кандай жаман иш кылган жок деп убада

³⁶ «Рамблер» (Чачкын) – 1750–1752-жылдары Жонсон чыгарган журнал.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

бер. Эгер ушундай жакшы мамиле кылган силерге ошондой иш кылган болсо, аны өз колум менен сабайм.

Чал коркутканы менен Жо чочуган жок, анткени ачуусу чукул чал канчалық бакырып-өкүргөнү менен небересине кол тийгизбей турганын жакшы билчү. Ал жерге түштү да, Мегди аралаштыrbай, колунан келишинче чындыктан да алыстабай баарын айтып берди.

— Гм, эгер ал көктүгүнөн эмес, берген убадасынан улам унчукпай койгон болсо, мен аны кечирим. Бул бала абдан көк, тилин табыш кыйын, — деди мистер Лоренс чачын сылап, катаал жүзү да жумшаргансып, жөнгөндөгөнсип калды.

— Мен да ошондоймун, бирок жакшы сөз айтып койсо эле жибип кетем, — деди Жо бир чатактан чыгып келип эле экинчисине кабылган байкүш досуна жардам бергиси келип.

— Сенин оюнча, мен ага жакшы мамиле кылбайт турбаймбы, ушундайбы? — деп өкүм сурады чал.

— О кудай, жок, сиз тескерисинче кээде өтө эле ак көнүл болуп кетесиз, бирок кээде жининизге тийгендө чыдабай кетесиз. Сиз буга макул эмессизби?

Жо ишке киришнейин деп калды. Жанагы сөзүн айтып жатканда үнү бир калтыраганы менен сыр алдырган жок. Чал Жону таң калтырып, көз айнегин столго таштап жиберди да, чын дилинен айтты:

— Сен туура айттың, кызым! Мен аны жакшы көрөм, бирок ал өзү өтө эле эркелеп кетет. Ушинте берсе, эмне менен бүтөт, билбейм.

— Эмне менен бүтөрүн мен билем. Ал качып кетет. — Жо айтарын айтып ийип өкүнүп калды.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Ал болгону Лоринин чектөөгө чыдай албасын эскертип, балага жумшагыраак мамиле керек экенин эле айтайын деген. Бирок мистер Лоренстин кызарған өңү өзгөрө түштү да, столдун үстүндө илинип турган келишимдүү кишинин сүрөтүн карап отуруп калды. Ал Лоринин атасы болчу жана жаш кезинде чын эле үйдөн качып кетип, өкүм чалдын тилин албай үйлөнүп алган экен. Чал эми өткөндү эстеп кайғырат, айтпай эле койбой деп өкүнүп калды.

– Ал таптакыр чыдабай калганча андай кылбайт, окуудан чарчаганда ушинтип коркутуп калат. Мен өзүм да кәэде, өзгөчө чачымды алдырып таштагандан бери качып кетким келет. Эгер бир күнү бизди таптай калсаңар, эки бала жоголду деп кулактандыруу берип, Индияга кетчү кемелерден издей бергиле.

Ал ушуну айтып күлүп ийди. Мистер Лоренс болсо тамашалап жаткан экен деп көңүлү жайлана түштү.

– Сен, шайтан кыз, кантип сүйлөшүп жатасың? Сый-урмат деген, тарбия деген кайда? Ой, ушул балдар менен кыздар! Бала эмес эле балээсиңер, бирок силерсиз да болбойт, – деди ал эркелете бетинен чымчып. – Бар эми, тиги баланы алыш кел, баары жайында, трагедия кылбай эле кой деп айт. Мен ага чыдай албайм.

– Ал келбейт, сэр; сиз анын сөзүнө ишенбей койгон турбайсызыбы, ошого абдан жаман болуп атат. Менимче, сиздин силкилдеткениңиз ага өтө оор тийиптири.

Жо тигинин зээнин кейитетин деп аракет кылган эле, бирок болбой калды окшойт, анткени мис-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

тер Лоренс каткырып күлүп жиберди. Жо жеңгенин билди.

– Кап, жаман болгон турбайбы, ал мени силкилдетип ийсе болмок экен. Бул бала эмнени каалайт экен деги? – Чал ачуусу чукулдугунан бир аз уялгансып турду.

– Мен сиздин ордунузда болсом, жазуу түрүндө кечирим сурайт элем. Ал кечирим сурамайынча ылдый түшпөйм, Вашингтонго качып кетем деген сыйктуу бирдемелерди айтып атат. Формалдуу түрдө кечирим суроо анын жөн эле жинди болуп атканын түшүндүрөт да, көңүлүк жайланаң түшүп келет. Аракет кылып көрүнүз, ал тамашаны жакшы көрөт, анын үстүнө айткандан көрө жазган жакшы да. Мен катыңызды алыш берип берип, эмне кылышы көректигин түшүндүрөм.

Мистер Лоренс аны кунт кою карады да, көз айнегин тагынган соң, жай айтты:

– Ах шайтан кыз десе, мунун куулугун көр. Макул эми Бесс экөөңөр мени өзүңөр эле билесиңер. Кагаз бер, бул ишти бүтүрөлү.

Кат бир жентельмендин көңүлүн катуу ооруткан жентельмен жазгандай таризде жазылды. Жо мистер Лоренстин кашка башынан өптү да, жогору чыгып, катты Лоринин эшигине кыстарып, колунан келишинче жакшы көнеш бермекчи болду эле, эшик жабык экен. Катты кыстарып, акырын ылдый түшүп келатканда, жаш жентельмен перила менен зуулдап түшүп, төмөндөн ыраазы боло тосуп тосуп алды.

– Сен кандай мыкты баласың, Жо! Сени да уруштубу? – деп сурады ал күлүп.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Жок, урушкан деле жок.

– Ах! Акыры кутулдум. Сен дагы мени карабай койгонуңан мен баарына даяр болуп калдым эле, – деп баштады ал айыптуудай.

– Антип айтпа. Баракты ач да, башынан башта, Тедди уулум.

– Мен мурун дептеримди булгагандай эле улам бир баракты булғап алып атпаймбы. Мунун аягы болбойт окшоп калды, – деди ал кейип.

– Бар, тамактансан, женилдеп каласың. Эркектер ачка болгондо наалый беришет. – Анан Жо чоң эшикти көздөй кетти.

– Сен мени «дискиритация» кылып атасың, – деп жооп берди Лори Эмини туурап. Анан чоң атасы менен тамактантганга барды. Тигил болсо сыр алдыrbай, абдан сылык мамиле кылып калыптыр.

Бардыгы бул иш бүттү, капитан келаткан кара булут тарап кетти деп ойлошту, бирок Мегдин эсисен чыкпай калды. Ал бирөөнү айтпаганы менен тез-тез ойлой бере турган болду. Жо бир жолу эжесинин столун марка издең аңтарып жатып «Миссис Маргарет Брук» деп жазылган кагазды таап алды да, онтоп ийип, кагазды дароо отко салды, бирок Лоринин шоктугу өзүн кайгырта турган күндү жақындастып койгонун туйду.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

ЖЫЙЫРМА ЭКИНЧИ БАП

БАКТЫЛУУ ШАЛБАА

*K*ийинки бейкүт жумалар бороондон кийинки ачылган күндөй болду. Ооругандар тез эле сакая башташты жана миссис Марч жаңы жылдын башында атаңар келип калат го деп айта баштады. Бесс кабинеттеги диванда жатып алыш, адегенде мышыктары менен алаксып жатты, анан бара-бара кароосуз калган куурчактары менен алек боло баштады. Анын мурунку тыптылдаган буттары алсыз болуп калгандыктан, Жо күн сайын эшикке көтөрүп чыгып, таза абадан эс алдырып жүрдү. Мег апапакай колдорун булгап жана күйгүзүп, «сүйгүнчүк» сиңдиси үчүн тамак жасап жүрдү, ал эми өз ыктыяры менен шакекке кул болгон Эми келери менен болгон мүлкүн эжелерине таратып берди.

Рождество жакындап, майрам алдындагы сырлар пайда боло баштады. Жо бул Рождество абдан көңүлдүү болсун деп өтө эле киши ишенгис сунуштарды айтып жатты. Лори болсо ишке ашпай турган долбоорлорду сунуш кылып, от жагып, фейерверк

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

уюштуралы, салтанаттуу арка жасайлы деп үгүттөй баштады. Кызыл кекиртек болгончо талашып-тарышып, пландары четке кагылгандан кийин бул экөө үмүтү үзүлүп, бирок экөө жалгыз калганда боорлору эзилгенче күлүп да жүрүштү.

Рождествонун алдында күн сонун болуп меми-реп турду. Ханна «сөөөк-саагым абдан жакшы боло турганын» айтып жатат деп көзү ачык немедей айткан экен, чынында эле ошондой болду. Баарынан мурун мистер Марчтан жакында барам деген кат келди, анан Бесс өзүн абдан жакшы сезгендиктен, апасы белек кылган кызыл жүн капотту кийип алыш, Жо менен Лоринин тартуусун көргөнү тере-зеге барды. «Азоолор» деген атка конгон бул экөө чын эле атына татыктуу болуп түнү менен күлкүлүү сюрприз даярдап коюшуптур. Бакта керилген каркызы бир колуна мөмө-жемиштер менен гүлгө толгон себет, экинчи колуна жаңы ноталарды кармап туруп калыптыр. Муздак ийинине кооз жүн жоолук жамынып алыштыр, оозунда болсо кызыл кагаз вымпелге жазылган Рождество ыры турат:

АЯЗ КЫЗДАН БЕССКЕ
Рождество күнү тоолордон салам!
 Дарыя болуп аксын
 Сага, менин Элизабетим,
 Ден соолук менен тынчтыгың.
 Мына нота, кайги качсын,
 Мына мөмө, мына гүл.
 А бул болсо жүн жоолук
 Буттарыңды ороп жүр.
 Жоаннанын портрети

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Элдин баарын суктандырат.
Биздин жаңы Рафаэль
Өнөрү менен өргө чабат.
Балмұздак сунат сага
Татынакай Мег.
Муздай болуп жаркырайт ал
Алысқы тоодон келдим деп.
Көк тасма менен
Мышыктын күйругун кооздо.
Кааласаң мойнуна так,
Өзүң бил, өзүң ондо.
Көкүрөгүм толо сүйүү
Ал эми атым баёо.
Сүйүү менен тоо кызын сунат
Лори менен Жо.

Аны көргөндө Бесс ушунчалык сүйүндү, Лори безген тейден барып, белектерди алып келди да, Жо аларды берип жатып аябай күлкүлүү сөздөрдү айтты.

– Атам гана жок, ал болгондо толук бактылуу болот элем, – деди Бесс ыраазы боло улутунуп. Жо аны катуу толкунданғандан кийин бир аз эс алсын жана «Аяз Кыздан» жиберген жүзүмдүн даамын татсын деп кабинетке алып барды.

– Мен дагы, – деп баш ийкеди Жо, көптөн күткөн «Ундинә жана Сантрам» жаткан чөнтөгүн чапкылап.

– Албетте, мен дагы, – деп кайталады Эми, апасы белек кылыш берген кооз алкактуу гравюраны – балалуу мадоннаны кунт коюп карап.

– Мен дагы! – деп ийди Мег, өзүнүн биринчи жибек көйнөгүн сылап. Муну мистер Лоренс болбой жатып белек кылган эле.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– А менде башка сезим болушу мүмкүнбү? – деди миссис Марч жадырап. Анан күйөөсүнүн катын бир карап алган соң Бессти карады да, азыр эле кыздары төшүнө таккан ак саргыл, сапсары, кара күрөң жана кара чачтардан жасалган брошкины сылап койду.

Кээде бул көнүлсүз, зериктире дүйнөдө жомок сыйактуу керемет окуялар болуп калат жана алар бизди кандай сүйүндүрөт. Баары бир тамчы гана бакыт жетишпей турганын айтып чыккандан жарым saat өтпөй эле ал тамчы да тамды. Лори көнок бөлмөнүн эшигин ачты да, акырын башбакты. Анын түрү азыр эле сальто жасап ие тургандай же индеецтердин согуштук ураанын чакырып ие тургандай болуп өрөпкүп, бирок үнү гана кубанычтан кабар бергендей калтырап чыкты:

– Марчтардын үй-бүлөсүнө дагы бир Рождество белеги бар!

Лори ушуну айтып эле кайра жок болуп кетти да, анын ордуна көзүнө чейин оронуп-чулганган бийик бойлуу бир киши дагы бир бойлуу кишиге колтуктатып кирип келди. Анан эле опур-топур, чаң-буудун түшүп жатып калды. Мистер Марч жанындай жакшы көргөн төрт кучактын ичинде калды. Жо уят болду: эсинен тана түшүп, Лори аран эсине келтирди. Мистер Брук эмнегедир Мегди өөп алды да, көпкө чейин актанды. Адатта керилип-чоюлган Эми отургучка чалынып жыгылды да, өйдө турайын деп убара болбостон эле атасынын өтүгүн кучактап, көз жашын төгүп ийди. Миссис Марч биринчи болуп эсине келди да, колун көтөрүп эскерти: «Тынчыраак! Бесс бар эмеспи!»

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Бирок кеч болуп калган эле. Кабинеттин эшиги ачылып, босогодо кызыл халат пайда болду да, бутунда араң турган Бесс түз эле атасынын кучагына боюн таштады. Андан кийинкисин айтпай эле коёлу: жүрөктөр толкуп-ташып, мурунку кайғы-капанын баары жуулуп, азыркы таттуу кез гана калды.

Анан колундагы семиз үндүгүн кармаган бой-дон ашканадан чуркап келип, ыйлап турган Ханна-ны көргөндө баары каткырып күлүштү. Күлкү бир аз басылганда, миссис Марч күйөөсүн жакшы карап, алыш келгени үчүн мистер Брукка чын дилден ыраазы экенин айтты, мистер Брук болсо мистер Марч эс алышы керек экенин айттып, Лори экөө шашылып чыгып кетишти. Эки оорулууну жаткырышты да, жанына отуруп узун сөзгө киришти.

Мистер Марч күтүүсүз келип таң калтырайын дегенин, анан күн жакшы болуп тургандыктан доктор уруксат бергенин жана мистер Бруктун кандай берилип кызмат кылганын, дегеле абдан мыкты жигит экенин айттып оттурду. Анан бир аз унчукпай калып, отту көсөп калган Мегди бир карады да, анан аялын сынагандай карап койду. Миссис акырын баш ийкеди да, күйөөсүнөн бир нерсе жегиң келбейби деп сурады. Жо апасынын көз карашынан

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

эле баарын түшүндү да, шарап менен уй этинен жасалган шорпо алыш келмек болуп чыгып баратып күбүрөндү: «Мен ошол кой көз жигитти жек көрөм!»

Бул күнкүдөй Рождество тамагы болгон эмес. Ханна алыш келген кызырып бышкан, ичи толтурулган семиз үндүк карап эле отургандай эле. Кайналы пудинг, килкилдектер да сонун болуп, Эми балды сезген чымындай аларды айланчыктап жүрдү. Ханна сүйүнгөнүнөн үндүктүн ичине жүзүм салбай, пудингди бир аз өткөрүп ийипмин деп актанып жатты.

Мистер Лоренс небереси жана мистер Брук менен келди. Жо мистер Брукту түнөрө карап, Лори болсо абдан көңүлдүү отурду. Столдун төрүндөгү эки креслодо Бесс атасы экөө отурушту жана тоок эти менен мөмө-жемиштерден аз-аздан жеп жатышты. Баары тост айтышып, аңгемелешип, ырдашып, өткөн-кеткен окуяларды эстешип, абдан жакшы отурушту. Чана тебели деген пландары бар эле, бирок кыздар атасынын жанынан чыккылары келген жок. Коноктор эрте эле кетишти, анан бактылуу үй-булө от тегеректеп өздөрүнчө калышты.

– Бир жыл мурун Рождествону күтүп кайгырып отурганбыз, эсиндердеби? – деп сурады Жо, бир топко сүйлөшүп отургандан кийинки тынымды бузуп.

– Жалпысынан жакшы эле жыл болду, – деди Мег. Ал отту карап, мистер Брук менен сыр алдыrbай сүйлөшкөнүнө кубанып отурган.

– Менимче, бир топ эле кыйын жыл болду, – деди Эми, жаркыраган шакегин ойлуу карап.

– Мен абдан сүйүнүп атам, анткени сен

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

келбедиңби, – деп шыбырады атасынын тизесинде отурган Бесс.

– Силер бир топ эле оор жолду басып өттүнөр, менин кичинекей пилигримдерим, айрыкча акыркы бөлүгү кыйын болду окшойт. Бирок силер баарын көтөрдүнөр, менимче, мындан ары жүгүңөр жәцилдеп калат, – деди мистер Марч өзүн тегерек-теген кыздарынын жүзүн ыраазы боло карап.

– Сен кантип билип алдың? Апам айттыбы? – деп сурады Жо.

– Жок, бирок мен өзүм бүгүн өзгөрүүлөр болгонун байкадым.

– О, айтып берчи! – деп кыйкырды Мег, атасынын жанына отуруп.

– Анын бири мына. – Анан атасы креслону карманп турган Мегдин колун алды да, туурулган манжаларды, күйгөн жерин жана алаканындагы эки-үч такты көрсөттү. – Менин эсимде, бул колдор апапакай жана жупжумшак болчу жана сен муну абдан жакшы карачусун. Анда бул колдор абдан татынакай эле, бирок мага азыр андан да татынакай көрүнүп турат, анткени бул колдор көп нерсени айтып турат. Бул күйүк менен манчыркоо да кошо күйүп жок болуптур, бул чор баскан алакан өз ээсине ыйлаакчадан алда канча чоң нерсени бергенин көрүп турам. Канча жолу ийне кирген бул манжалардан чыккан буюм бышык болоруна ишенем, анткени ага канча аракет сарпталган. Мег, алтыным, мен аялдын чеберчилигин абдан жогору баалайм, анткени үйдүн бактысы ушуга жараشا болот. Ушул жакшынакай мээнеткеч колду кыса карманп турганыма сыймыктанам жана муну сурагандар кечирээк келсе экен деп үмүттөнөм.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Атасынын эркелете колун кысып, тиктеп турушу Мег үчүн узакка созулган оор эмгегинин сыйлыгындай сезилди.

– А Жо? Аны да мактап койчу, ал абдан аракет кылып, мени да жакшы карап жүрдү, – деп шыбырады Бесс атасына.

– Чачы кыска болгонуна карабастан, бир жыл мурунку «Жо уулумду» тааныбай турал, – деди мистер Марч. – Мен жакасын түз тагынганды, батинкесинин боосун тыкан байлаган, ышкырбаган, кераяк сөздөрдү сүйлөбөгөн жана мурункудай болуп килемде оонап жатпаган жаш ледини көрүп турал. Узун түндөрү уктабай, кыжалат болгондуктан, арыктап, өнү кубарып турат, бирок аны караган жагымдуу, анткени жумшарып, үнү ичкерип, секирбей, чоюлуп калыптыр жана кичинекей синдилиринг караганын көрүп суктанып турал. Мага мурунку азоо кызым жетишпей турат, бирок анын ордуна күчтүү, пайдалуу жана боорукер кыз алышп, ыраазы болуп турал. Билбейм, биздин кара козубуз, балжим чачын кырктыргандан кийин жоошуп калгандыр, бирок бүтүн Вашингтондон менин боорукер кызым берип жиберген жыйырма беш долларга татый турган бир да кымбат буюм таба алган жокмун.

Атасынын мактоосун угуп жатып Жонун көзү караңгылай түшүп, арык жүзү албырып чыкты жана буга татыктуу экенин түйдү.

– Эми Бесс жөнүндө, – деди Эми өзүнө кезек келишин күтүп.

– Ал уялганынан биротоло жок болуп кетеби деп коркуп турал, бирок андай деген менен ал мурункудай уялчаак болбой калыптыр,- деп көңүлдүү баштады атасы. Бирок андан ажырап кала жаздаган-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

дарын эстей коюп, кызын бекем кучактады, бетин бетине басты: – Сен аман калдың, кызыым, буюрса, эми сени көздүн карегиндей сактайбыз.

Бир мүнөтчө унчукпай калды да, анан жапыс отургучта отурган Эминин чачынан сылап, мындай деди:

– Мен байкап турсам, Эми түшкү тамакта үндүктүн бутун алды, кечке чейин апасынын тапшырмаларын аткарып жүгүрүп жүрдү, оттун жаңындагы ордун Мег эжесине бошотуп берди жана бардыгына жардам берип жүрдү. Мындан тышкary, таарынбаганын, күзгүгө каранбаганын, кооз шакек тагынып жүрүп ал тууралуу бир сөз да айтпаганын байкадым. Ошентип, өзүн азыраак, башкаларды көбүрөөк ойлогонду үйрөнүптүр, мүнөзүн өзүнүн кичинекей ылай оюнчуктарындай эле ийлеп, бышырып жаткан экен деген жыйынтыкка келдим. Мен буга кубанам, анткени жашоону башкалар үчүн да, өзү үчүн да кооздой турган таланты бар кызым бар экен. Анын татынакай айкелдери менен сыймыктануу деле мен үчүн жетиштүү болмок.

– Эмнени ойлонуп атасың, Бесс? – деп сурады Жо, Эми атасына ыракмат айтып, шакектин окуясын айтып бергенден кийин.

– Мен бүгүн «Пилигримдин саякатынан» Христиан менен Ишенимдүү көп сыноолордон еткөндөн кийин жыл бою лилиялар гүлдөй турган ажайып жашыл шалбаага келип, азыркы биздей болуп жыргап эс алган жерин окудум, – деп жооп берди Бесс, анан атасынын кучагынан акырын чыгып, пианиносуна бармакчы болуп жатып кошумчалады:

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Ырдай турган маал келди, мен өз ордума барайын. Пилигримдер уккан малчынын ырын ырдал берейин. Мен атайын музыка чыгаргамын, анткени бул ыр атама жагат.

Анан Бесс кичинекей сүйүктүү пианиносуна отуруп, клавиштерди назик басып, өзү чыгарган музыканын коштоосунда түбөлүккө укпай кала жаздаган үнү менен таң каларлык гимнди ырдай баштады:

Коркпойт кулагандан төмөндөгү,
Жупуну жан-дили бар көөдөндөгү.
Күмөн саноо тааныш эмес аларга
Ишенгени бир Кудайы, жөлөгү.
Жаратканым, ушунуца ыраазымын,
Тагдырыма сен берген карыздармын.
Бул дүйнөдө өкүнбәймүн эч нерсеге
Ыраазымын сен менен калсам дайым.
Алар бир карапайым пилигрим
Байлык – жүк, жууйт алар колдун кирин.
Шаан-шөкөткө, дүнүйөгө карабайт,
Жыргалы Тенирдин азгырат ар бирин.

ЖЫЙЫРМА ҰЧҰНЧҰ БАП

МАРЧ ЖЕНЕ МАСЕЛЕНИ ЧЕЧТИ

артеси күнү миссис Марч кыздары менен энесин айланып учкан аарылардай болуп мистер Марчты тегеректеп, баарын таштап коюп аны карап, сөзүн тыңшап жатышты жана ал турсун жүдөтүп да жибериши. Туш-тарабына жаздык коюлган Бесстин жанындагы креслодо үч кызынын курчоосунда отурганда Ханна анда-санда башбагып, «кымбаттуу кожноонду» карап коюп жатты. Мына бакыт деп ушуну айт десе болор эле. Бирок бир нерсе жетишпей тургандай болду жана эч ким мойнуна алгысы келбекени менен чондор муну туюшту. Мистер жана миссис Марч Мегдин көз карашын байкап, тиктеше түшүп атышты. Жо капысынан эле түнтартып калды, ал турсун мистер Брук унутуп кеткен кире бериштеги кол чатырга муштумун кезеп жатканын да көрүштү. Мег болсо өзүнчө эле ой басып, унчукпай, конгуроо кагылган сайын селт дей түшүп, Жондун атын айтканда, кызарып кетип жатты. Эми: «Баары бир нерсени күтүп, тынч ала албай жатышат, кызық, атам үйдө, айыгып ба-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

ратпайбы», – деди, ал эми Бесс болсо кошуналардын мурункудай көп келбей калганына таң калып жатты.

Түштөн кийин үйдүн жанынан өтүп бараткан Лори терезеден Мегди көрдү да, мелодрама ойнап ийди: карга тизелей калып, көкүрөгүн ургулап, чачын жулуп, колун жайып бир нерсени суралп жалдырагандай болду, Мег токтот дегенден кийин жұзаарчысы менен жашын сұрұмуш болуп, темтеңдеп басып кетти.

– Бул ақмак бала әмнени көрсөткүсү келди? – деп сурады Мег сыр алдырбай құлұп.

– Ал сенин Жонунду көрсөтүп атат. Ичин әзиллип кеттиби? – деди Жо жини келип.

– «Сенин Жонун» дебе, бул уят жана андай әмес. – Мегге «сенин Жонун» деген сөз жага түшкөндөй болду. – Жо, сен жөн эле мага асыла бербечи, ал мага анча деле жакпайт деп айтпадымбы, башка айта турған эч нерсе деле жок, биз мурункудай эле дос бойдан кала беребиз.

– Баары бир мурункудай болбой калды, баяғы Лоринин жоругунаң кийин сен өзгерүп калдың. Муну апам әкөөбүз тең байқап жүрөбүз. Мен сени тажатпайм, баарына әркектей чыдайм, бирок баары ачық, так болушун каалайм. Күткөндү жинимдей жаман көрөм, ошондуктан бир нерсе кыла турған болсоң тезирээк кыл, бул ишти бүтүрөлү, – деди Жо қыжыры келип.

– Мен сага эч нерсе деп айта албайм дагы, бир нерсе кыла албайм дагы. Ал да азыр бир нерсе деп айта албайт, анткени атам мени азырынча өтө жаш деп коюоптур, – деп баштады Мег сайма сайып жа-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

тып. Анын таң каларлык жылмайышынан улам атасынын пикирине макул эместиги билинип калды.

– А эгер ал сөз айтса, «жок» деп кесе айткандын ордуна жооп бере албай ыйлап иесин же кызарып кетесин, же анын эркине баш иесин да.

– Мен сен ойлогондой акылсыз, эрксиз эмесмин. Мен эмне деп айтышты билем, баарын ойлонуштурдум жана баарына даярмын. Эмне болорун билбейм, бирок баарына даяр болууну каалайм.

Жо Мегдин олуттуу боло калган жүзүн, албыра түшкөн бетин көрүп жылмайбай коё албады.

– Мүмкүн, сен айта турган жообунду мага айтарсын? – деп сурады Жо, бир аз сыпайыланып.

– Албетте, айтам. Сен он алтыга чыктын, мага сырдаш болсоң болот жана менин тажрыйбам киин мындай иштерде сен үчүн да пайдалуу болуп калышы мүмкүн.

– Мен мындай иштерди каалабайм. Башкалардынын карасаң кызык, бирок мен өзүмдү жиндидей сезмекмин, – деди Жо коркүп кетип.

– Эгер сага бирөө жакса, ал да сени жактырса, андай болбойт, – деди Мег өзүн айтып жаткансып. Аナン жайдын күндөрү кечки күүгүмдө ашыктар сейилдечү жолду карап калды.

– Сен тиги кишиге айта турган жообунду айтаян деп атпадың беле. – Жо эжесинин кыялышын бузуп ийди.

– О, мен жөн гана минтип айтам: «Ыракмат, мистер Брук, сиз абдан жакшы адамсыз, бирок мен да атамдын оюна кошуулам: мен кандайдыр бир милдеттенме алганга али жашмын, ошондуктан бул сөздү коёлу да, дос бойдон жүрө берели».

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– О, бир топ токтоо жана суз жооп экен. Бирок мен сенин ушинтип айтарындан шегим бар жана ушинтип айтсаң эле тигинин тынчып каларына да ишенбейм. Ал китептердеги каармандардай болуп өжөрлөнө баштаса, аны капа кылып албайын деп макул болосун да.

– Жок, макул болбойм. Мен ага менин чечимим өзгөрбөйт деп айтам да, зыңкыйган бойдон башка бөлмөгө чыгып кетем.

Мег ушуну айтып, кантип чыгып кетерин бир көрөйүн дегенче эшиктен бирөөнүн келатканын угуп кайра ордуна отура калды да, саймасын мурдагыдан да тезирээк сая баштады. Анын дароо өзгөргөнүн карап турган Жо күлкүсүн араң тыйды да, эшик кагылганда, мисирейген түрү менен ачты.

– Саламатсыңарбы? Мен кол чатырыма келдим эле... жок, атаңардан кабар алайын деп кирип калдым, – деди мистер Брук экөөнү алмак-салмак уялыңкы карап.

– Абдан жакшы, ал кийим илгичте турат, азыр алып келем, сизди келди деп айтам. – Анан атасы менен кол чатырды аралаштыра жооп айткан Жо Мег баягы даярдаган сөзүн айтып, өзүнүн намыстуулугун көрсөтсүн деп акырын бөлмөдөн чыгып кетти.

Бирок Мег синдиси чыгып кетери менен эшик жакка капиталы менен жылып күбүрөдү:

– Апам сиздин келгеницизге кубанат. Отурунуз, мен аны чакырып келейин.

– Кетпеңиз. Сиз менден коркосузбу, Маргарет? – Мистер Брук ушунчалык кайгылуу караганынан улам Мег одоно бир нерсе кылып койдум окшойт

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

деп ойлоду да, көкүлүнө чейин кызырып кетти. Ал мурун эч качан аны Маргарет деп айткан эмес, бирок өзүнүн аты анын оозунан ушунчалык жагымдуу угулганына таң калды. Анан жайдары көрүнгүсү келип, колун сунду да, ыраазычылыгын билдириді:

– Атама жакшылык кылган кишиден кантип коркмок элем. Мен сизге абдан ыраазымын.

– Муну кантип айтса болорун көрсөтөйүнбү? – деди мистер Брук Мегдин кичинекей колун кош колдоп кармап. Анын кой көздөрү сүйүп карап турганын көргөн Жонун журөгү титиреп, бир жагынан качкысы, бир жагынан эмне айтарып уккусу келип кетти.

– О, жок, кереги жок... жөн эле коюнузчу, – деп күбүрөдү ал колун алганга аракет кылып.

– Мен сиздин тынчыңызды албайм, болгону билгим келет: мен сизге бир аз болсо да жагамбы, Мег? Мен сизди ушунчалык сүйөм, – деп назик айтты мистер Брук.

Баягы ачык жоопту айта турган мезгил азыр болчу, бирок Мег аны айта алган жок; даярдап алган сөздөрүнүн баарын унутуп, башын төмөн салды да: «Билбейм», – деди акырын. Байкуш Жон муну эңкейип атып араң укту.

Бирок абдан ыраазы болгондой жылмайды да, Мегдин бойтойгон колун кыса кармап, мындай деп ынанымдуу айтты:

– Сизден суранам, чынын айтыңыз. Мен ушунчалык билгим келет! Менин эмгегимдин сыйлыгы болобу же болбойбу, муну билмейинче мен жан дилим менен иштей албайм.

– Мен али жашмын, – деп араң айтты Мег, өзүнүн ушунчалык толкундап жатканына таң калып.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Мен күтөм, а сиз мени сүйгөндү үйрөнгөнчө күтөм. Бул кыйын сиз үчүн сабак болобу?

– Жок, эгер мен үйрөнгөндү кааласам кыйын деле болбайт, бирок...

– Сизден суранам, Мег, каалаңызы. Мен үйрөткөндү жакшы көрөм, а бул болсо немис тилинен жецил болот, – деди Жон, экинчи колун кармап. Аナン эңкейип Мегдин жүзүн карады.

Анын үнү жалдырагандай чыкты, бирок Мег акырын караса, көзүндө назиктик менен бирге шоктук, өз женишине ишенгендик да бар экен. Муну көргөн соң жыйыра түштү. Баягы Энни Моффаттын наздануу жөнүндөгү насааты эсине түштү да, кичинекей айымдардын эң жакшысында да боло турган бийлик эңсөөсү ойгонуп, бүт эркин бийлеп кетти. Ал эмне кыларын билбей толкундап, колун тартып алды да, кесе айтты:

– Мен каалабайм. Сизден өтүнөм, чыгып кетиңиз да, мени жайыма коюнуз.

Байқуш мистер Брук кыялындағы сепили башина кулап түшкөндөй болду, анткени Мегдин мындай түрүн мурун көрбөгөндүктөн, эндирай түштү.

– Сиз чын айтып атасызбы? – деп сурады ал артынан ээрчий кооптонуп.

– Ооба. Мен мындай сөздөр менен тынчымды алганды каалабайм. Атам айткандай, азырынча өтө эрте жана кереги да жок.

– Бирок кийинчөрээк ойлонуп көрөт го деп үмүт кылсам болобу? Мен күтөм жана сиз ойлонгончо, эч нерсе айтпайм. Мени менен ойнобонузчу, Мег. Мен сизди мындай деп ойлободум эле.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— Мен жөнүндө такыр ойлобонуз. Мен аны каалабайм, — деди Мег өзүн сүйгөн кишини кыйнаганына жана өзүнүн бийлигине ыраазы болуп.

Ал романдардагы өзү суктанган каармандардай болуп олуттуу тартып, кубарып турду, бирок алардай болуп мандайын бир чаап, бөлмөдө ары-бери жүгүргөн жок. Болгону Мегди ушунчалык кайғылуу, ушунчалык назик карап турду, муну көргөн Мегдин жүрөгү өзү каалабаса да жумшара түштү. Мунун аягы кандај болот эле, ким билет, бирок ушул учурда бөлмөгө аксандал Марч жеңе кирип калды.

Карыган леди сейилдегени чыгып Лориге жолугуп калыптыр да, мистер Марчтын келгенин угуп, учурашайын деп келипттир. Үйдөгүлөр үйдүн артында өз иштери менен алек болуп жаткандыктан, таң калтырайын деп ақырын кирипттир. Бул экөөнү ушунчалык таң калтыргандыктан, Мег арбак көргөн немедей чочуп кетти, мистер Брук коңшу бөлмөгө кире качты.

— Кудай сакта, мынча эмне болду? — деп сурады карыган леди таягы менен полду дүнк дедире уруп, бир кубарган жаш жентельменди, бир жаш ледини карап.

— Бул — атамдын досу. Сизди көргөнүмө абдан таң калдым! — деп араң айткан Мег азыр тигинин насаат окый турганын сезди.

— Таң калганың көрүнүп турат, — деп жооп берди Марч жеңе отуруп атып. Атаңдын досу сен пион сыйктуу кыпкызыл болуп кеткидей эмне айтты? Мында бир нерсе болуп жаткан окшойт, кана, мага баарын төкпөй-чачпай айтып бер. — Кайра таягы менен полду дүнк дедире бир койду.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Биз жөн эле сүйлөшүп отурганбыз. Мистер Брук унутуп кеткен кол чатырын алганы келген экен, – деп баштаган Мег мистер Брук менен кол чатыры аман-эсен үйдөн кетип калгай эле деп ой-лоп койду.

– Брук? Жанагы баланын мугалимиби? Аа, эми баары түшүнүктүү болду. Мен баарын билем. Жо бир жолу атаңдын ал жөнүндө жазганын окуп берген, анан мен баарын айттырып алгамын. Бирок сен анын сунушун кабыл алган жоксун да, кызым, ушундайбы? – деп сурады Марч жеңе кыжыры келгендей.

– Акырын, угуп калат. Апамды чакырайынбы? – деп жиберди чочулаган Мег.

– Коё тур. Мен сага бир нерсени айтып, жеңилдеп алайын. Айтчы, сен ушул Брукка турмушка чыгайын деп атасыңбы? Эгер андай кылсаң, менин акчамдан бир тыыйын да албайсың. Акылдуу бол да, ушуну эсинден чыгарба, – деп баса айтты карыган леди.

Чынын айтыш керек, Марч жеңе абдан уялчаак адамдардын да карама-каршы сезимдерин ойготконго уста болчу. Биздин ар бирибизде өзүм билемдик бар жана жаш кезде, өзгөчө ашык болуп турган мезгилде көбүрөөк болот. Эгер Марч жеңе Жон Бруктун сунушуна макул бол деп жалынса, Мег ал жөнүндө ойлогум да келбейт, уккум да келбейт деп коймок. Бирок азыр аны сүйбө деп буйрук бергенде, аны сүйөм деп чечти. Жактыруу менен өжөрлүк бул чечимге өбөлгө болду да, Мег карыган ледиге айыша каршылык көрсөттү.

– Мен өзүмө жаккан кишигө турмушка чыгам, а сиз болсо акчаңызды каалаган кишицизге калтыра

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

бериниз, – деди ал башын тик көтөрүп.

– Мына сага! Менин кеңешимди ушундай ка-
был алат турбайсызбы ээ, мисс! Кепеден бейиш из-
деп, мурдуна суу жеткенде өкүнүп калып жүрбө.

– Өкүнсөм, чоң үйдөгүлөрчөлүк өкүнөрмүн, –
деп каяша айтты Мег.

Марч жеңе көз айнегин тагынды да, аны күнт
коюп карады, анткени мындай түрүн мурун көргөн
эмес эле. Ал турсун Мег өзү да ушунчалык эр
жүрөк экенине, Жонду, өзүнүн сүйүү укугун коргоп
жатканына таң калып турду. Марч жеңе ишти баш-
кача баштасам болмок экен деп ойлоду да, башкача
аракетке еттү:

– Мег, алтыным,
акылыңа кел да, менин
сөзүмө кулак сал. Мен
сага жакшылык гана ка-
лайм, олуттуу жаңылыши-
тык кетирип, жашоосун
бузуп албаса экен дейм.
Сен жакшы күйөөгө чы-
гып, үй-бүлөңө жардам
беришиң керек; сенин
милдетиң – бай күйө та-
буу, сен мууну билүүгө тийишиң.

– Атам менен апам андай ойлобойт. Алар кедей
болсо да Жонду жакшы көрүшөт.

– Сенин ата-энендин турмушка көз карашы, ал-
тыным, эки баланыкындей эле.

– Мен ошого кубанам! – деп кесе айтты Мег.
Марч жеңе буга көңүл бурбай, акыл-насаатын улан-
та берди:

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Бул Брук кедей жана анын бай туугандары да жок, ушундайбы?

– Ооба, ошондой, бирок анын жакын достору көп.

– Жакын достордун эсебинен жашай албайсың – башыңа келгенде көрөсүң, алардын баары четтеп калат. Анын жакшы кызматы же орду да жок, ушундайбы?

– Азырынча жок. Мистер Лоренс жардам берем деп жүрөт.

– Анын достугу көпкө созулбайт. Жеймс Лоренс – өз билгенин кылган чал, ага ишенгенге болбайт. Демек, сен акчасы жок, коомдогу орду же кирешелүү иши жок бир немеге турмушка чыккана жатасың, кийин азыркыдан көбүрөөк иштейсиц. Менин тилимди алсаң, өмүрүндүн аягына чейин жыргап жашамаксың. Мен сени ақылдуу деп ойлоочу элем, Мег.

– Жашоомун жарымын күтүп өткөрсөм да, мындан жакшысын таба албайм. Жон ак көнүл жана ақылдуу, ар кандай таланттары бар, ал эмгекке даяр жана, албетте, ийгиликке жетишет, анткени ал жигердүү жана эч нерседен тартынбайт. Аны баары жакшы көрүшөт жана сыйлашат, мен анын сүйгөнүнө сыймыктанам, анткени кедеймин, жашмын жана ақылсызмын, – деди Мег кызууланып. Азыр ал мурункудан да сулуу болуп турду.

– Ал сенин бай туугандарын бар экенин билет, балам, анын сүйүүсүнүн сырты ушул эле.

– Ушуну кантип айтып атасыз, жеңе? Жон андай пас киши эмес, эгер сиз минтсесиз, сөзүнүздү укпайм! – деп кыйкырып жиберди Мег. – Менин Жо-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

нум акча үчүн үйлөнбөйт, мен да акча деп күйөөгө чыкпайм. Мен кедейликтен коркпойм, анткени азыркыга чейин кедей болсом да бактылуу жашап келдим жана аны менен да бактылуу болом, анткени ал мени сүйөт жана мен...

Ушул жерге келгенде Мег али эч нерсе чечи-ле электигин, жана эле «өзүнүн Жонуна» жайыма коюнүз деп айтканын эстей калып унчукпай калды.

Марч жеңенин абдан ачуусу келди: байкуш кыз бактылуу болсо экен десе, карабайсыңбы эми. Жаш кыздын бактылуу жүзүн көргөн карыган леди бир жагы өкүнүп, бир жагы кыжыры келип турду.

– Болуптур, мен эми буга экинчи кийлигишпейм. Сен, ээнбаш кыз, эмнеден куржалак калып жатканыңды түшүнбөй турасың. Жок, мен бул жerde кала албайм. Сен менин үмүтүмдү алдап кеттиң, атаң менен да учурашкым келбей калды. Күйөөгө чыкканда, менден эч нерсе күтпө. Сага мистер Бругундун достору жардам бере берсин. Мен сен-ден биротоло кол үздүм.

Анан көңүлү калган Марч жеңе эшикти тарс жаап кетип калды. Аны менен кошо Мегдин баатырдыгы да кеткендей болду: ал ыйларын же күлөрүн биле албай дендароо болуп туруп калды. Анан өзүнө келгенче эле мистер Брук келди да, аптыгып сүйлөй баштады:

– Мен баарын угуп турдум, Мег. Мага болушканыңызга ыракмат, мени сүйөрүнүздү да лилдегенге жардамдашканы үчүн Марч жеңеге да ыракмат.

– Сизди кордой баштаганга чейин өзүм да билген эмесмин, – деп баштады Мег.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Эми мен кетпей эле бактылуу болуп кала берсем болобу, алтыным?

Так кесер жоопту айтып туруп, бөлмөдөн салтанаттуу чыгып кетиштин дагы бир ыңгайы келди, бирок Мег булардын бирин да ойлобой, Жонун көзүнчө түбөлүккө уят болуп: «Ооба, Жон», – деп шыбырады да, мистер Бруктун жилетине бетин катты.

Марч жеңе кеткендөн он беш мүнөт өткөндөн кийин Жо акырын ылдый түштү, конок бөлмөнүн эшигинде көз ирмемге токтой калып, үн чыкпаган соң, баш ийкеп жылмайды да: «Аны өзү айткандай кылып жөнөтүп жиберген окшойт. Иш бүттү. Эми бир күлөлүү».

Бирок байкуш Жо күлө алган жок, анткени эшиктен кирип эле көзү кандай чоң ачылса, оозуда ошондой ачылып калды. Жәңилген душманын шылдындал, чечкиндүү эжесин куттуктайды деп кирген неме таптакыр карама-каршы нерсени көрдү: жанагы душман диванда жайылып отуруптур, ал эми чечкиндүү эжеси ага баш ийгөн тариизде анын тизесинде экен! Жо үстүнө бир чака муздак сууну куюп ийген немедей аптыгып кетти. Анын таң каларлык үнүн уккан ашыктар бурулуп, аны карап калышты. Жо айткандай «тигил киши» құлуп жиберди да, Жону бетинен өөп, мындай деди:

– Жо, бизди куттуктаныз!

Бул өтө аша чапкан кордук болгондуктан, Жо чыдай албай колун силкти да, үн-сөзсүз жок болду. Жогору учуп чыгып, ооруулар жаткан бөлмөгө атып кирди да, баарын коркутуп кыйкырып ийди:

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

— О, тезирээ! Ылдый түшкүлөчү! Жон Брук ак-мактык кылып атса, Мегге ошол жагат экен!

Мистер жана миссис Марч шашкан бойдон кетиши, ал эми Жо керебетке жатып алыш ыйлап да атты, тилдеп да атты, Бесс менен Эмигэ жаман кабарды айтып да атты. Бирок синдилири бул окуяны жагымдуу жана кызыктуу деп эсептешкендиктен, алардан эч кандай колдоо болгон жок. Ошондуктан чердакка чыгып кетти да, арыз-арманын келемиштерге айтты.

Ошол күнү кечинде конок бөлмөдө эмне болгонун кыздар билишкен жок, бирок көп сөз болуп, демейде жоош мистер Брук досторун чечендиги жана жигердүүлүгү менен таң калтырып, өз пландарын айтып, аларды кантип аткаарына баарын ынандырып жатты.

Мистер Брук Мег үчүн жарата турган бейишти айтып бүткөнчө чайга конгуроо кагылды да, ал Мегди сыймык менен столго алыш барды. Экөө ушунчалык бактылуу көрүнгөндүктөн, Жо кызгана албай калды. Эмигэ Жондун махабаты жана Мегдин шандуу көрүнүшү абдан катуу таасир этти. Бесс ашыктарды алыштан жылмая карап, мистер жана миссис Марч жаштарга ыраазы боло карап отурушту, сыйагы, Марч жеңе «Сенин ата-энендин турмушка көз карашы, алтыным, эки баланыкын-дай эле» деп бекеринен айткан эмес окшойт. Баары тамакты аз жешкени менен абдан бактылуу болуп, эски караңгы бөлмө жаркырап, үй-бүлөдөгү биричини махабат окуясы болуп жатты.

— Эми сен биздин үй-бүлөдө эч качан жагымдуу нерсе болбойт деп айпайсың да, ээ Мег, — деди Эми

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

тарта турган сүрөтүндө сүйүшкөндөрдү кандай жайгаштырынын ойлонуп жатып.

– Жо, айтпайм. Мен аны айткандан бери канча нерсе өзгөрдү! Сыягы, ал былтыр болсо керек эле, – деп жооп берди кыялында нан жана май сыяктуу көнүмүш нерселерден өтө бийикте жыргап жүргөн Мег.

– Бул жолу кайгылар тез эле кубанычка айланып кетип жатат жана менимче, өзгөрүүлөр башталды, – деди миссис Марч. – Көпчүлүк үй-бүлөлөрдө окуяларга бай мезгилдер болот, бул жыл биз үчүн ошондой болду, бирок эч нерсеге карабастан, жакшылык менен аяктады.

– Кийинки жыл жакшыраак аяктаса экен, – деп күбүрөдү Жо. Мегдин «choochun бирөө» бирөө менен жыргап отурганы азыраак гана кишилерди сүйүп, алардын сүйүүсүн жоготкондон аябай корккон Жого оор тииди.

– А мен эң бактылуу жыл үч жылдан кийин болот деп ишенем. Буюрса, пландарым аткарылса, так ошондой болот, – деди мистер Брук Мегге жылмайып. Анын кебетесине караганда, эми ал үчүн мүмкүн эмес нерсе жок сыяктуу эле.

– Узак эмеспи? – деп сурады үйлөнүү тоюн тэзирээк көргүсү келген Эми.

– Мага өз чарбамды жүргүзгөндү үйрөнүш үчүн көп убакыт керек, ошондуктан бул мөөнөт мага узак деле сезилбейт, – деп мурун байкалбаган суктанарлык олуттуулук менен жооп берди Мег.

– Сен күтүшүң гана керек, калганын мен өзүм жасайм, – деди Жон, Мегдин түшүп кеткен майлышын алып берип жатып. Муну көргөн Жо башын чай-

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

кады да, сырткы эшик ачылганын угуп, женилдей түштү: «Мына, Лори келатат. Эми жөндүү бир нерсе угабыз».

Бирок Жо жаңылыптыр, анткени Лори шадырандап кирип келди да, «миссис Маргарет Брукка» абдан сонун букет берип, бардыгы менин мыкты жетекчилигим менен жакшы аяктады деген жаңылыш ойдо экенин айтты.

– Мен Бруктун баарын ойлогондой кыларын билгемин. Ал бир нерсени ушундай болот деп чечсе, асман кулап түшсө да ошондой болот деп эсептей бериш керек, – деди ал белегин берип, куттуктагандан кийин.

– Мындай рекомендация үчүн терең ыраазычылыгымды билдирем. Мен муну бактылуу көз ачыктык катары кабыл алам да, сени дароо эле үйлөнүү тоюна чакырам, – деп жооп берди мистер Брук бардык адамзатка, анын ичинде шок окуучусуна да ичи элжирип.

– Мен жердин түбүнөн болсо да келем. Андай окуяга Жонун кебетесин көрүш үчүн эле келсе болот. Сиздин маанайыңыз майрамдагыдай эмес, мэм, эмне болду? – деп сурады Лори бардыгы кaryган мистер Лоренс келгенин көрүп утурулай басышканда.

– Бул нике мага жакпайт, бирок мен көндүм жана бир дагы каршы сөз айтпайм, – деп билдириди Жо салтанаттуу түрдө. – Мегди ага бериш мен үчүн кандай оор экенин билбейсин да,- деди ал үнү бир аз каргылданып.

– Сен аны берген жоксуз, экөөңөр тен белүп алдыңыр, – деди Лори аны жубатып.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

– Эми баары бир мурункудай болбойт. Мен эн жакын досумдан айрылдым, – деп улутунду Жо.

– Кандай болгондо да жанында мен бармын. Билем, көп нерсеге жарабайм, бирок, Жо, сени менен өмүрүмдүн аягына чейин бирге болом. Чын айтам!
– Лори муну чын дилинен айтты.

– Мен билем жана терең ыраазымын. Сен мени дайыма жубатасың, Тедди, – деп жооп берди Жо досунун колун кысып.

– Эми сен көп эле ката боло бербе. Көрүп турбайсыңбы, баары жайында. Мег бактылуу, Брук дароо бир жерге орношот, чоң атам ага жардам берет. Мег өзүнүн кичинекей үйүндө жүргөнүн көргөндө жыргап құләт болушубуз керек. Биз да соңун жашайбыз. Ал кеткендөн кийин көп өтпөй эле мен университетти бүтүрөм да, экөөбүз чет өлкөгө барып келебиз. Бул сени жубатпайбы?

– Жубатат, бирок ким билет үч жылдын ичинде эмне болуп кетерин, – деди Жо ойлонуп.

– Аның чын. Сен келечекке башбагып, кимибиздин кайда болорубузду көргүң келеби? Мен көргүм келет, – деди Лори.

– Жоқ, анткени ал жакта кайгылуу нерсе болушу мүмкүн, азыр болсо баары бактылуу. Аларга мындан да жакшы болоруна ишенбейм. – Жо бөлмөнү кыдырата карап чыгып, кабагы ачыла түштү, анткени көрүнүш абдан жагымдуу болчу.

Атасы менен апасы жыйырма жыл мурун башталган романдарынын бириңчи бабын эстеп жыргап отурушат. Эми эки ашыктын сүрөтүн тартып жатат, тигилер болсо өздөрүнчө дүйнө болуп обочо отуруп алышкан, жүздөрү жайнайт, кичинекей

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

сүрөтчү аны тарта албай убара. Бесс диванда эски досу мистер Лоренс менен сүйлөшүп отурат, ал тигинин кичинекей колун жол көрсөтчү немедей кармап алган. Жо өзүнө баарынан сонун жараша турган олуттуу, сабырдуу түрү менен өзүнүн сүйгөн жапыз креслосунда чалкалап отурат. Креслонун аркасына таянган Лори анын тармал чачына ээги тие турган-дай болуп турат жана экөө көрүнүп турган күзгүгө карап, башын ийкеп жадырап жылмаят.

Ушул жерден көшөгө жабылат да, Мег, Жо, Бесс жана Эми көрүнбөй калат. Анын кайра ачылыши «Кичинекей айымдар» аттуу үй-бүлөлүк драманын биринчи актысынын кандай кабыл алынарына жараша болот.

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

МАЗМУНУ

Биринчи бап. ПИЛИГРИМ ОЮНУ.....	5
Экинчи бап. БАКТЫЛУУ РОЖДЕСТВО.....	20
Үчүнчү бап. МИСТЕР ЛОРЕНСТИН НЕБЕРЕСИ.....	36
Төртүнчү бап. ПИЛИГРИМДЕРДИН ТҮЙШҮГҮ.....	52
Бешинчи бап. КОШУНАЛАР.....	70
Алтынчы бап. БЕСС АК САРАЙДЫ ТАПТЫ.....	88
Жетинчи бап. ЭМИ БАСЫНГАНДА.....	98
Сегизинчи бап. ЖО АПОЛЛИОН МЕНЕН БЕТТЕШКЕНДЕ.....	109
Тогузунчы бап. МЕГ КӨЙРӨНДӨР ЧӨЙРӨСҮНДӨ.....	125
Онунчы бап. ПИКВИК КЛУБУ.....	150

КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Он биринчи бап. ЖАНЫ ТАЖРЫЙБА.....	167
Он экинчи бап. ГЕНЕРАЛ ЛОРЕНСТИН ЛАГЕРИ.....	184
Он үчүнчү бап. КЫЯЛДАГЫ СЕПИЛ.....	214
Он төртүнчү бап. СЫРЛАР.....	228
Он бешинчи бап. ТЕЛЕГРАММА.....	243
Он алтынчы бап. КАТТАР.....	255
Он жетинчи бап. «КИЧИНЕКЕЙ АК НИЕТТҮҮЛҮК».....	267
Он сегизинчи бап. КАЙГЫЛУУ КҮНДӨР.....	278
Он тогузунчы бап. ЭМИНИН КЕРЭЭЗИ.....	290
Жыйырманчы бап. МОЮНГА АЛУУ.....	303
Жыйырма биринчи бап. УРУШТУРГАН ЛОРИ ЖАНА ЖАРАШТЫРГАН ЖО.....	314
Жыйырма экинчи бап. БАКТЫЛУУ ШАЛБАА..	331
Жыйырма үчүнчү бап. МАРЧ ЖЕҢЕ МАСЕЛЕНИ ЧЕЧТИ.....	341

Луиза Мэй Олкотт
КИЧИНЕКЕЙ АЙЫМДАР

Которгон *T. Абдиев*
Сүрөтчүсү *Б. Жайчибеков*
Басмандын редактору *Ы. Кадыров*
Редактору, корректору *Ш. Койлубаева*
Компьютерде терген *Ж. Биймырзаева*

Басууга 10.09.13-ж. кол коюлду.
Көлөмү 22,5 физ. б.т. 20,93 шарт. б.т.
Форматы 84x108^{1/32}. Офсеттик басылыш.
Тиражы 3000 нұска.

«Мага» ЖЧКсында чыгарылды.
720040. Бишкек, Тыныстанов к., 96